Q. CURTII RUFI
DE
REBUS GESTIS
ALEXANDRI
MAGNI
HISTORIARUM
QUOTQUOT SUPERSUNT LIBRI,
JOHANNIS LOCCENII
Indice Philologico
Illustrati.

Editio novissima correctior & auctior.

OXONII,
Typis *Guil. Hall*, Impensis
JOH. FORREST. 1672.

Z 28 Jur.

Flyleaves from this volume bound as
Z 307 b. 1 (1st)
in 1955.

Q. CVRTII RVFI
Historiarum libri
accuratissime editi
OXON
1672

8°. Jur.
Z. 381.

BODLEIANA · BIBLIOTHECA

Anthony Bacon

Q. CURTII RUFI
DE
REBUS GESTIS
ALEXANDRI
MAGNI
HISTORIARUM
QUOTQUOT SUPER-
SUNT LIBRI,
JOHANNIS LOCCENII
Indice Philologico
Illustrati.

Editio novissima correctior & auctior.

OXONII,
Typis *Guil. Hall*, Impensis
JOH. FORREST. 1672.

BIBLIOTECA BODLEIANA

AD

LECTOREM.

Q[illegible]ue editione proxima, de scriptis Curtii, ac autore, ut fieri potuit, plenius egimus, cum hæc nobis visa fuerint, ut ab ortu de pretiosissimo scriptore, ac de ejus fere interitu, quæ sciri possent, lector M. Tullianæ lectionis, apud quos hoc nomen celebre, Tacitus, ac Plinius, ac præterea ex testimoniis eorum, quæ habemus, apparet, Curtii exemplaria amiserunt. Et uterque vocat illum cognomen. Neque alter Tranquillus, in Catalogo, quo Pictores proceri indicantur,

qui libello de isdem mutilo præmittitur in MSS. Esse autem nostrum, cujus tres posthemi meminere, inter eruditos fere convenit: nec multum abest, cum plerique omnes, Theocrin, Cyllenium, declamatorem, Cilicem quidem, de prætore, consulari, de vicario proconsulem, eundemque Rhodium, Graecum, qui Marci Antonii orationes conscripsit, arbitrentur. Quamobrem vitæ fidi Augusto, ac Tiberio, fidi & scriptori sub Nerone & sub Claudio imperatore existimant. A quibus nobilissimi historici fecerim abire, qui tuis vel Livio doctissimi in Variis prolixi, quem non temere reprehendam, & cum cura legendum esse. Quapropter de vetustate eadem auctoris quæremus, videbimusque, an Cæsaris dictatoris commentarios, qui manu exarato exemplari, ipsum hunc historicum de gestis Alexandri scripsisse, Q. Curtius, & qui idem Rufo,

Ruſo, qui Auguſto Cæſare ac Tiberio floruerit, inſcribi ſic teſtatur: *Legi in fide digno exemplari, Hiſtoriam de geſtis Alexandri, compoſitam à Q. Curtio Rufo, qui ſubinde fatetur, ſe fuiſſe ſub Auguſto & Tiberio, & ſub Veſpaſiano, quantum conjectura aſſequi poſſumus.* Cætera incerta ſunt. & quia cætera, hoc ipſum. Imo & hoc ipſum magis, quia cæteris Veſpaſianum jungit. Jam, qui politiſſimum dicendi genus, & puriſſimam Latinitatem, certum ævi argumentum arbitrantur; neminem Latinè ſub Veſpaſiano, qui antiquitatem accurate exprimeret, ſcripſiſſe, quomodo probabunt? Quam ſi ævo noſtro ac parentum, eleganter quidam expreſſerunt, nondum video, cur à Romanis id removeamus, quod ne noſtris quidem, ex felici imitatione, hactenus negatum eſt. Quippe & hodie ætatem quiſque aut ſcriptorem eligit quem imitetur, ut cum cura imitetur quem

elegit. Ut omittam principem historiæ Sallustium, ætate integra à scriptis C. Cæsaris cœvi, absumsi; cum diversum prædicendo: tum cui Græcis his, tale nihil peregrinum, hæret. Ut & maximus scriptorum Tacitus post illum. Librum primum ac secundum, facile recentioribus asscribes; quibus Curtium, Curtium, facilius fuj plane potuerunt. Et hoc ipsi prodiit. Unus quoq; bono: ut diversitas, videlicet, scribendi, pro encomio autoris sit, à quo longissimè absunt. Porro, ut in viam redeam: In autore lacteo ac minime fucato, bonum mihi factum videbatur, si simplex ille ac sine apparatu scenico prodiret: eoque ornatum adhibui, qui laudi commendare posset. Do optimam editionem, sed cum aliis collatam. Regis expeditionem, quam describit, accuratè expressam, aliaque ejusdem generis addo: de cæteris secutus. Nec vel Oblectationibus

vel

vel Notis, hæc præsertim forma, commendetur, qui sine illis voluit intelligi ac potest. Denique, ut verbo dicam omnia mutuor amabilitatis, sed pudicam, quæ in publicum hic prodit, ut honesto quam sua cultu commendetur.

DE

Q. CURTIO RUFO

TESTIMONIA.

C. Suetonius Tranquillus, in Indice excellentium Rhetorum, libello ejus mutilo in MSS. præposito:

[Q. CURTIUS RUFUS]

C. Cornelius Tacitus, Annal. XI.

NE tamen miles otium exueret, inter Mosam Rhenumque, trium & viginti millium spatio, fossam perduxit (Corbulo) qua incerta Oceani vetarentur, insignia tamen triumphi indulsit Cæsar (Claudius) quamvis bellum negavisset. Nec multo post CURTIUS RUFUS eundem honorem adipiscitur, qui in agro Mattiaco[a] reclusserat specus quærendis venis argenti: Unde tenuis fructus, nec in longum, satis ad legionibus cum damno labor; effodere rivos, quæque in aperto gravia, humum infra moliri, quis subactus miles, & quia plures per provincias

---

[a] Al Maciaco, vel Mazyaco. *Vide Lipsi. Saturn.* II.

cias tolerabantur, composuit occultas literas nomine exercituum, præcantium imperatorem, ut, quibus permissurus esset exercitus, triumphalia antetribueret. De origine: CURTII RUFI, *quem gladiatore genitum quidam prodidere, neque falsa prominente; & vera exequi pudet. Postquam adolevit scholastor quæstoris, cui Africa obtigerat, dum in oppido Adrumeto vacuus per medium diei porticibus secretis agitat, oblata ei species muliebris ultra modum humanum, & audita est vox:* Tu es, Rufe, qui in hanc provinciam pro consule venies. *Tali omine in spem sublatus, digressusque in Urbem, & largitione amicorum, & simul aleæ ingenio, quæsturam, & mox, nobilibus inter candidatos, præturam Principis suffragio assequitur: cum hisce verbis Tiberius duodecas natalium ejus velavisset,* CURTIUS RUFUS VIDETUR MIHI EX SE NATUS. *Longa posthæc senecta, & adversus superiores tristi adulatione, arrogans inferioribus, inter pares difficilis, Consulare imperium, triumphi insignia, ac postremo Africam obtinuit: atque ibi defunctus, fatale præsagium implevit.*

C. Plinius

---

2 QUINTI *addit Catanæus.*

3 Singulari *citat Catanæus.*

C. Plinius Cæcilius Secundus Epist. lib. VII, Epist. XXVII, ad Suram, De Curtio Rufo.

Est mihi discendi, & tibi docendi facultatem otium præbet. Igitur postquam velim scire, esse phantasmata, & habere propriam figuram, numenque divinum: sed vanam esse memoriam, & imaginem capere. Ego ut esse credam in primis eo ducor, quod audio accidisse CURTIO RUFO. *Fenus illum sequebatur obscurum, & ideo vitanti Africam cuncta fecunda. Is inter alia spatiabatur in porticu; obstitit ei mulieris figura humana grandior, pulchritudine pereximia, Africam se ipsam provinciam dixit: itucam eum Romam, ibique gesturum, atque etiam cum fortuna imperio eandem provinciam recepturum. Facta sunt omnia. Præterea accedenti Carthaginem, eadem imago eadem figura in litore, quasi excipiens, visa est. Ipse certe simplicitate morbo, fatuæ festivitis, adversis secundis augurandis, spem salutis, nulla fatum desperante, præbuit.*

ALEX-

SUPPLEMENTI IN Q. CURTIUM, DE REBUS GESTIS ALEXANDRI MAGNI,

LIBER I.

PHILIPPVS MACEDO (qui primus omnium regum eius gentis, Macedoniæ regnum, ſubacta tota Græcia, ad ſummam potentiam evexit) Amyntæ, viri prudentiſſimi, omnibuſque imperatoriis virtutibus inſtructi, filius fuit. Is Amyntas ex Eurydice uxore tres filios ſuſceperat; Alexandrum, Perdiccam, & Philippum Alexandri Magni patrem; atque filiam, Euryonem. Inſidiis autem Euridices uxoris, quæ nuptias generi, mariti morte pacta, occidendum virum, regnumque adultero tradendum, ſuſceperat, oppreſſus fuiſſet, ni filia pellicatum matris, & ſceleris conſilia, prodidiſſet. Poſt mortem Amyntæ, Alexander, major natu filius regno potitus eſt. Qui interim tia regni, cogente ſane duriſſimo neceſſitatis telo bellum ab Illyriis pacta mercede, datoq; Philippo fratre obſide, redemit. Interjecto quoque tempore per eundem obſidem cum Thebanis gratiam pacis reconciliat. Quæ res Philippo ad maxima egregiæ indolis incrementa profuit. Siquidem tota cuſtodiendi pueri cura, Epaminondæ ſtrenuiſſimo Thebanorum duci atque philoſopho præſtantiſſimo, hac conditione demandata eſt, ut commiſſum ſibi puerum diligenter ſervaret, & ſummo ſtudio in id uxta incumberet, ut moribus principe dignis atq; honeſtis diſciplinis quam optime imbueretur. Fovebat ea tempeſtate laudatiſſimus princeps domi filio ſuo E-

paminondæ præceptorem Pythagoricum, ſub quo Philippus multum profecit. Interea temporis Alexander, inſidiis matris Eurydices adpetitus, occubuit: cui tamen antea Amyntas, in ſcelere deprehenſa, propter communes liberos, ignarus iiſdem quandoque exitioſam fore, pepercerat. Frater quoque ejus Perdiccas, ſimili inſidiarum fraude, relicto parvulo filio, decipitur. Sub idem tempus Philippus commodum è cuſtodia elapſus, diu, non regem ſed tutorem pupilli egit. At ubi graviora bella imminebant, ſerumq; auxilium in expectatione infantis erat, compulſus à populo, regnum Macedonicum male affectum, cum bellicis artibus, tum philoſophiæ præceptis, præmunitus, adprehendit, anno CCCC ab urbe condita, Olympiade CV. Circa prima itaque regni primordia, rerum infinita multitudine in diverſas trahente partes, finitimis undique in Macedoniam irruentibus populis belliſque, veluti conſpiratione quadam, ad opprimendam Macedoniam, multarum gentium ex diverſis locis, uno tempore confluentibus, rex Philippus cautius omnino agendum eſſe conſiderans (omnibus enim par eſſe non poterat), alia interpoſitâ pactione compoſuit, alia redemit facillimis aggreſſis, ut militum trepidos firmaret animos, & ſibi hoſtium contemptum demeret. Primum illi cum Athenienſibus certamen fuit, quibus per inſidias victis, metu gravioris belli, cum interficere poſſet, omnes incolumes ſine pretio dimiſit: quæ res illi magnam & gratiam & auctoritatem conciliavit. Captis deinde Paeonibus bellum in Illyrios tranſtulit: ibi multis hoſtium millibus cæſis, Lariſſæam urbem nobiliſſimam cepit.

Hinc Theſſalos, non cupiditate prædæ, ſed quod exercitui ſuo robur Theſſalorum equitum adjungere gestiebat, nihil minus quam bellum metuentes, adoritur. Quibus ex improviſo præoccupatis, atque

in

in potestatem redactis, jungendo equitum peditumque fortissimas turmas & copias, invictissimum fecit exercitum. Quibus rebus feliciter gestis, Olympiada, Neoptolemi regis Molossorum filiam, uxorem ducit, conciliante nuptias altore virginis Arisba rege Molossorum, qui sororem Olympiadis, Troadam, in matrimonio habebat: quæ causa illi exitii malorumque omnium fuit. Nam dum regni incrementa affinitate Philippi se acquisituram sperat, proprio regno ab eodem privatus, in exilio consenuit. Post nuptias autem Philippus per quietem visus est conjugis alvo insignem affixisse buliam, cujus sculptura, quemadmodum is existimaverat, leonis haberet imaginem. Quod vates ita sunt interpretati. Ipsam quidem esse gravidam, animosum quoq; & leonis natura præditum infantem parituram. Deinde cum Philippus urbem Methonem expugnaret, jactu sagittæ dextrum amisit oculum. Nihilominus tamen pacem deprecantibus dedit, mitisq; etiam adversus victos fuit. Pagas etiam capiens, imperio suo adjecit. Triballorum quoq; gentem, & quicquid præterea terrarum in proximo erat, invadens omnia, uno velut impetu devicit. Debellatis finitimis, atq; confirmato jam Macedoniæ regno, cum domum rediisset, natus est ipsi Alexander filius ex Olympiade uxore, VIII idus Aprilis, dicit Plutarchus: ab eo autem qui illum in Latinum convertit, scribitur, circa idus Augusti: quod sane, cujus sit error, dubium est. Porro Philippus, veluti è specula quadam, libertati omnium insidiatus. Græcorum civitates, quæ dominandi libidine singulas imperare sibi cogitaverant, omnes in suam redegit potestatem. Inferioribus enim contra superiores suadens certamina, omnibus ad invicem callide inciratis, à Thebanis etiam (qui tamen antea eum, tanquam hostem, repellere conabantur) contra Lacedemonios & Phocenses,

qui, templo Apollinis spoliato, milites conduxerant necessitate urgente, dux electus oppressis sacrilegis, magnamque inde apud omnes nationes gloriam adeptus, omnium ad ultimum efficitur dominus ac princeps, & victos pariter atque victores servitutem subire coegit. Inde in Cappadociam transiens, captis & occisis finitimis regibus, universam provinciam imperio Macedoniæ adjecit. Olyntho quoque expugnata Traciam invasit. Nam, cum eum fratres duo, Thraciæ reges, de terminis regni ambigentes, disceptationũ suarum judicem eligerent, Philippus ad judicium, velut ad bellum, inopinantibus fratribus, instructo exercitu venit, & utrumq; regno, de quo disceptabant, spoliavit. Omnes sane principes docens, concordiam maximum ad conservanda imperia atq; principatus stabiliendos adminiculũ esse.

Alexander autem factus annorum duodecim, rebus bellicis admodum delectari, & excelsæ indolis manifestissima proferre indicia, cœpit. Cumque ex æqualibus nonnulli ex eo percunctarentur, ad Olympicum nunquid stadium libens decertaret (plurimum enim pedum celeritate pollebat): Libens equidem, inquit, si decertaturos mecum reges sim habiturus. Olim cum forte absente Philippo legati a Persarum rege venissent, eos, cum hospitio tum consuetudine captos, jucundissima sibi familiaritate conjunxit: admirantes quod is nihil aut humile aut puerile sciscitaretur, sed aut viarum longitudinem, aut superiorum itinerum modos perquirebat, multa super rege, qualis in hostes esset; nunc super Persis, quæ vires aut quæ esset potentia, rogitabat. Quas res admirati legati, late diffusam Philippi gravitatem nihil præ hujus pueri indole, & majore, quam ætas pateretur, animi magnitudine, duxerunt. Quoties à Philippo aut nobile quoddam captum oppidum, aut memorabili prælio parta victoria nuntiabatur, haud

magno-

magnopere lætabatur, cæterum ad ſuos aiebat æquales, Omnia, ô pueri, genitor occupabit. ita ut ne vobiſcum grande ullũ ac inſigne facinus oſtentare mihi ſit reliquum. Non enim ipſum ulla illecebrarum, aut pecuniæ, ſed ſola virtutis ac gloriæ cupido, tenebat: quoque majores à patre facultates acciperet, eo ſe minora gerere poſſe exiſtimabat. Quocirca, creſcente dominio, gerendis præclaris rebus materiam magna ex parte exhauſtum iri ratus, non opes, non deliciarum uſus, verum certamina & pugnas ardebat, & principatum, unde ſibi ob virtutem gloriam, nominiſq; immortalitatem (quæ ſpes nec Alexandrum, nec quenquam alium bonum, unquam fefellit) compararet, affectabat. Quamobrem ipſius cura, compluribus (uti par erat) nutritoribus, pædagogis, ac præceptoribus, eſt demandata: in primis tamen Ariſtoteli, ex cujus diſciplina decem ferme annis informatus eſt. Eodem fere tempore Philippus Delphos miſit, conſulens de ſucceſſore; reſponſumque tale accepiſſe ferunt: Is demum tuo imperio omnique orbe potietur, quemcunque Bucephalus ſeſſorem paſſus fuerit. Erat autem Bucephalus equus forma ſpectabilis atq; ferociſſimus, quem Philonicus Theſſalus Philippo XIII talentis emerat. Hunc diu Philippus ſub clauſtris præferratis aſſervari juſſit: mansit tamen ita ferus, ut plane nullus eum ne tangere quidem auſus fuerit. Quare factum eſt, ut eum Philippus removeri atque abjici juſſerit. Alexander vero dum forte adeſſet, Qualem, inquit, iſti equum perdunt, dum eo per imperitiam ac mollitiem uti neſciunt? Cumque mira arte ſine verberibus tractaſſet equum, tandemque conſcenſum ad curſum admiſiſſet, tum calcibus uſus eſt, ac mollier flexis habenis quum equum reduxiſſet, deſcendentis caput exoſculatus pater, emiſſis lacrymis, Aliud, inquit, ô fili,

tibi par regnum quære, quando te jam Macedonia non capit. Præsagiit vir prudens tam excelsæ indoli non suffecturam paternam ditionem. Post hæc Philippus toti Græciæ bellum inferre statuit, ad quod percommodum ratus, si Byzantium, nobilem & maritimam urbem, in potestatem redegisset; eandē sibi resistentem obsidione cinxit: relicto domi ad regni curam filio Alexandro, tum XVI annos nato. Hæc urbs à Pausania Spartanorum rege condita, à Constantino post modum gloria opibusq; aucta atq; renovata, & à nomine suo Constantinopolis dicta, circiter M C L annos sacratissimi Imperii sedes totiusq; Orientis caput fuit. Nunc tamen (proh dolor) fœdissimæ atque impiissimæ Turcarum gentis imperio subiacet. Sed ut ad Philippum redeam. Exhaustis in obsidione opibus, piraticam aggreditur, centumq; septuaginta navium spolia rapuit, atque militibus suis distribuit. Ne autem in unius urbis obsidione tantus exercitus teneretur, profectus cum fortissimis, multas Chersonesi urbes expugnavit; filium deinde Alexandrum XVIII annos natum, virtutis & promptitudinis in rebus agendis manifestissimæ, ut sub patris militia tirocinii rudimenta deponeret, ad se accersivit. Cum quo in Cythiam prædandi causa, more negotiantium, impensas belli alio bello refecturus, est profectus. Eaque expugnata, viginti millia puerorum ac fœminarum capta, pecoris magna vis, auri argentique nihil: XX millia nobilium equarum ad genus faciendum in Macedoniam missa sunt. Sed revertenti à Scythia Philippo Triballi occurrunt, negantes se transitum daturos, ni portionem accipiant prædæ. Hinc jurgium, mox & prælium, in quo ita in femore vulneratus est Philippus ut per corpus ejus equus interficeretur. Cum omnes occisum putarent, præda amissa est. Quam primum ex vulnere convaluit, diu dissimulatum bellum Athe-

nien-

nien-

nienſibus infert. Cujus cauſa Thebani ſe junxere, metuentes, ne victis Athenienſibus, veluti vicinum belli incendium, ad ſe tranſiret. Inita ſocietate inter civitates paulo ante infeſtiſſimas, legationibus totam ſatigant Græciam, communem hoſtem communibus viribus ſummovendum putantes. Quædam civitates motæ, Athenienſibus ſeſe jungunt: quaſdam autem belli metus ad Philippum traxit. In hac pugna Philippus Alexandrum filium alteri cornu præfecit. Ubi laudatiſſimi heroïs virtus clariſſime emicuit. Talem enim in eadem pugna ſe præſtitit, ut non inferior patre, imo etiam nulli ſecundus extiterit: poſtea quoque eam victoriam ſibi invidia ac fraude patris præreptam fuiſſe conqueſtus ſit. Commiſſo itaque apud Chæroneam prælio, etſi Athenienſes numero militum longe præſtarent, à Macedonibus tamen, continuo ac diuturno bellandi uſu exercitatiſſimis vincuntur. Non autem immemores priſtinæ gloriæ cecidere. Hic dies univerſæ Græciæ & gloriam dominationis, & veruſtiſſimam libertatem finit. Cæterum, cum Philippus ſemper erga Alexandrum optime affectus fuiſſet, tandem ex Cleopatra noverca Olympiadi ſuperinducta, diſcordia orta eſt. Cauſam adhibuit Attalus avunculus Cleopatræ: qui cum in nuptiis Macedones exhortaretur, deos orarent, ut ad regni ſucceſſionem legitimus, ex Philippo & Cleopatra crearetur heres; excandeſcens Alexander: O improbum caput! inquit, nos vero tibi nothi videmur? ſimulque in eum conjecit poculum. Inſurgens inde pater contra Alexandrum, ſtricto eum petiit ferro: ictus tamen, inclinatione corporis ab Alexandro evitatus, inanis excidit. Tunc Alexander convitiis patrem adortus, receptâ Olympiadem matrem ſecum in Epirum duxit. Eum tamen Philippus, exprobrata ſibi à Demarato Corinthio hac eorum diſcordia, paulo poſt multis precibus

ægre revocavit. Inter hæc nuptias Cleopatræ filiæ & Alexandri fratris Olympiadis, quem pulso Arisba regem Epiri fecerat, Philippus celebrat. Dies erat pro magnificentia duorum regum, & collocantis filiam, & uxorem ducentis, insignis. Sed nec ludorum celebritas deerat, ad quorum spectaculū Philippus, cum sine custodibus medius inter duos Alexandros, filium generumque, procederet, Pausanias, nobilis ex Macedonibus nemini suspectus adolescens, occupatum angustiis Philippum in transitu obtruncavit, diemque lætitiæ destinatum, fœdum luctu funeris fecit. Hic puer stuprum per iniuriam passus ab Attalo fuerat, qui eum etiam postea, tanquam vile scortum, libidini convivarum subiecit. De quo, Philippo conquestus, qui multum quidem ex rei turpitudine est motus, sed Attalo, ob magnam familiaritatem, & quod eius opera tunc uteretur, ut noceret, induci haud potuit. Erat etiam Attalus, ob Cleopatram proxime à rege in matrimonium acceptam, arctissima ei junctus cognatione, copiarumque in Asiam præmissarum dux fuerat delectus; vir in rebus bellicis egregiæ fortitudinis. Idcirco rex potius, ut Pausaniæ animum justissimo dolore incensum mulceret, est conatus: datisque ei magnis muneribus, loco insuper honestiori, inter corporis sui custodes, honoravit. Sed ille, implacabili ardens ira, decrevit, non tantum de eo qui sibi injuriam intulisset sed & qui ulcisci illatam noluisset, pœnam sumere. Vixit Philippus annos XLVII, regnavit XXV, Macedonum rex XXIII: cui maximæ opes erant instrumenta bellorum; divitiarum quæstu quam custodia solertior: itaque inter quotidianas rapinas semper inops erat: Misericordia in eo & perfidia pari jure dilectæ. Nulla apud eum turpis ratio vincendi: blandus pariter & insidiosus alloquio: qui plura promitteret quam præstaret: in seria & jocos artifex. Amicitias utilitate,

litate, non fide, colebat. Gratiam fingere in odio, instruere inter concordantes odia, apud utrumq; gratiam quærere, solennis illi consuetudo. Inter hæc eloquentia, & insignis oratio, acuminis & solertiæ plena, ut nec ornatui facilitas, nec facilitati inventionum deesset ornatus.

LIBER II.

ANno ab urbe condita CCCCXXVI, mortuo Philippo, Alexander filius (ob magnitudinem rerum gestarum Magnus appellatus) vigesimo ætatis anno plenum invidia, & gravissimis odiis ac periculis undique circumseptum, assequutus est imperium. Nec enim vicinæ barbarorum provinciæ & nationes modeste servitutem ferebant, avita vero dominia patriosque principatus affectabant. Primo omnium autem, quotquot paternæ cædis causa fuerant, gravibus affecit pœnis. Deinde sepulturæ eiusdem maximam impendit curam. Principatum vero multo melius, quam quisquam existimasset, confirmavit. Juvenis enim, atque ob ætatem adhuc teneram ab aliquibus contemptui habitus, vulgus ipsum humanissimis sermonibus ita in sui benevolentiam traxit, ut & spem maximam omnibus faceret, & metum simul atque contemptum sui universis demeret. Macedonibus immunitatem cunctarum rerum præter militiæ vacationem dedit. Quo facto tantum sibi conciliavit favorem, ut alii corpus, non virtutem; alii vero nomen regis solum immutatum esse dicerent. Et quum primò tumultus undiq; contra ipsum exorti essent, audacia & animi constantia incredibili citissime motus omnes compressit. Profectus deinde Corinthum in Peloponnesum, generali totius Græciæ con-

cilio, contra Persas (quorum erat eo tempore summum in terris imperium, quique Græciam sæpe multis cladibus affl xerant) Imperator est designatus. Siquidem pater ejus idem bellum inchoaverat, morte tamen præventus, consummare haud potuerat. In hujus belli apparatu nuntiatur, Athenienses, Thebanos, & Lacedæmonios, ab eo ad Persas defeciſſe, autoremq; ejus defectionis magno auri pondere à Persis corruptum, Demosthenem oratorē extitisse. Quibus motibus occursurus, tanta celeritate, instructo paratoq; exercitu, Græciam oppressit, ut quem venire non senserant, videre se vix crederent. In transitu horratus Thessalos, beneficiorum patris commonefaciens, commemorata etiam veteri cognatione quæ sibi cum illis per Herculē esset, sermonibusq; humaniſſimis, ut magna à se sperarent, persuasos induxit, ut, communi totius Thessaliæ decreto, universæ gentis dux crearetur, omniaq; vectigalia atq; reditus suos ei traderent. Tanta autem in juvene celeritas, tamque efficax in rebus agendis diligentia, omnes qui per contemptum ab eo erant alienati, perterrefecit. Athenienses itaque, sicuti primi defecerunt, ita etiam primi pœnitere cœperunt; pueritiā Alexandri antea spretam supra virtutem veterum ducum extollentes: missiſq; legatis, bellum deprecabantur. Quibus auditis & graviter increpatis, bellū remisit. In ea legatione Demosthenem quoq; fuisse ferunt, sed cum cæteris ad Alexandrum non pervenit; siquidem à Cytherone Athenas reversus est: sive correptus timore, quod frequenter Philippum cum suis vituperasset, atque in sua republica contra Macedones verba feciſſet, sive ut regi Persarum (à quo magnam auri summam, ut Macedonum causam oparet, accepisse dicebatur) omnem de se suspicionē eximeret. Hoc quoq; ipsi ab Æschine exprobatum aiunt, qui in oratione quadam de acceptis muneribus

bus ita dicit: In præsens sane regium aurum sumptus huic suppeditat Sed hoc deinceps haud sufficiet, cum nullæ opes moribus improbis satis esse possint. Alexander, sedatis motibus qui in Græcia erant exorti, antequam in Asiam cum exercitu traiiceret, per Thraciam iter faciens, Pæones, Triballos, Illyrios, aliosque finitimos, petere instituit, quos novis rebus studere acceperat. Nam, quod regno ejus tum finitimi, tum maxime infidi erant, minime negligendos censuit, præsertim cum in tam longinquas a domo regiones cum exercitu profecturus esset. Ex Amphipoli igitur cum copiis profectus in Thraces (quos Græci Autonomos vocant, nullius imperio, nullius legibus obnoxios), decem dierum itinere ad Hæmi montem pervenit: ibi, circa aditus angustias negotiatorum atq; Thracum ingentem manum collectam obviam habuit. Insederant montis verticem, curribusque pro vallo, qua patebat aditus, utebantur: inde pugnaturi, si necessitas postulasset. Sin autem ex adversa montis parte peterentur, currus in Alexandri phalangem magno impetu erant immissuri, quod & fecerunt. Sed milites ab Alexandro edocti, alii laxatis ordinibus, alii corpora humi strata scutis contegentes, periculum omne diviserunt. Hinc alacriores facti, ingenti clamore in hostes feruntur, eosque uno impetu superavere. Alexander protinus superato jugo, per Hæmum montem in Triballos ad flumen Lygium profectus est. Syrmus Triballorum rex erat: is, cognito Alexandri adventu, uxores ac pueros, cæteramq; imbellem turbam, ad Danubium in insulam Peucam confestim misit, quo & Thraces Triballis finitimi se receperant. Nec multo post & ipse Syrmus eodem fugit. Reliqua Triballorum multitudo ad alteram insulam se contulerat, eo in loco, ex quo pridie Alexander moverat situm. Alexander Triballos repetens, hostes ex sylvis in aperta provo-

catos superat, tribus millibus cæsis, reliquis in fugam coniectis, pauciſque captis. Post hanc pugnam Alexander ad Danubium profectus, ad insulam in quam Triballi ac Thraces confugerant, contendit: cui tamen barbari summa vi restiterunt; quod erat iis facilius, quoniam & naves paucæ erant, & insulæ maxima pars praerupta ac praeceps & fluminis cursus, utpote in angusto conclusus, concitatior. Quapropter Alexander abductis inde navibus, trajecto noctu flumine, MCCCCC equitibus, peditibusque IV millibus, Getas (quorum circiter IV millia equitum, peditumque supra X millia, prohibendi animo in adversa ripa armatos viderat) perit. Quo facto territi Getæ, ne primum quidem impetum sustinuere. Res prorsus ingentis audaciæ ita visa, Alexandrum tam facile unica nocte Danubium, omnium Europæ fluminum amplissimum atque altissimum, nullo ponte in ecto, transisse. Confugientibus igitur illis in sylvarum solitudines atque latebras, Rex urbem vacuam nactus, cepit, soloque æquavit. Huc loci venere legati à cæteris Danubii accolis, à Syrmo Triballorum rege, atq; Germanis, ad Alexandrum, ut cum eo amicitiæ fœdus inirent. Quibus in fidem & amicitiam acceptis, è Germanis quæsivit. Quidnam in humanis rebus præcæteris extimescerent; ratus nominis sui magnitudinem ante omnia ipsis formidolosam videri. Illi hoc se in primis timere responderunt, ne forte in sese aliquando cœlum rueret. Alexander nihil motus responsi superbia, tantam adjecit: Germanos superbos esse: eosque domum remisit. Inde in Agrianos & Pœonas iter persequenti nuntiatum est, Clytum Bardiles, ab eo defecisse. Glauciamque Taulantiorum regem se ei conjunxisse. Erant & qui nuntiarent tore, ut Autariatæ ipsum itinere adorirentur. Proinde negotio de Autariatis Legato Agrianorum regi

(qui

(qui patri Philippo admodum carus, Alexandro quoque perquam familiaris erat) commisso, insuper Cyna sorore. ubi Pellam revertisset, ultro in uxorem promissa, ipse ad Clytum Glauciamque magna celeritate contendit, eosque vario prælio vicit atque prostravit. Hæc agenti superveniunt nuntii, multos in Græcia res novas moliri, civitatesque non paucas, & in primis Thebanos, ab eo defecisse. Quare motus Alexander, in Macedoniam est reversus, ut factum in Græcia tumultum reprimeret. Thebanis autem conantibus præsidium Macedonicum ex arce Thebana (quam Cadmeam vocant) depellere, ipsamque præaltis fossis & munitissimo vallo cinctam, obsidentibus, rex cum exercitu magnis itineribus profectus non longe à Thebis cum omnibus copiis insedit. Itaq; Thebanorum duces, quoniam Alexander præter spem omnium advenerat, ac incertum erat, utrum auxilia, sicuti à nonnullis civitatibus petierant, illis adventura essent, de belli ratione consultare cœperunt. Omnibus tandem consentientibus, belli discrimen subire constituerunt. Sed rex suos continuit, illis spatium pœnitendi mutandiq; consilii exhibens, nullo pacto futurum existimans, ut una civitas contra tantas copias esset pugnatura. Habebat enim ultro XXX millia peditum, equitumque ad III millia, omnes laboribus bellicis exercitatissimos. Quorum virtuti confisus, Persicum bellum susceperat. Sane, si Thebani, temporum fortunæ cedentes, pacem petissent, rex eorũ postulatis libentissime annuisset. Nã tum mirifico studio ad Persas in Asiam transire properabat. Cum tamen armis, non precibus, uti decrevissent, Alexander Macedones ad prælium instruxit. A Thebanis, contra hostes numero longe superiores, summis viribus atque impigre decertatum est. Interim Macedonibus, qui custodiæ Cadmeæ arcis præerant, à

tergo invadentibus, circumventi Thebani, in ipſa pugna ceciderunt. Capta Civitas & direpta: urbs e verſa funditus eſt. Qua quidem in re ea ſpes idq; conſilium extitit Alexandro, ut huiuſmodi caſu ac terrore compreſſi Græci, quietius, dū abeſſet, agerent: cum alioqui inſultantibus Thebanos ſociis Phocenſibus ac Platæenſibus morem gerere gratificarique concupiſceret. Plures ſex millibus oppetiere. Triginta millia vendidit, ex quibus quadringentorum quadraginta talentorum argenti ſummum coegit. Pindari vatis tamen ſtirpi pepercit; ſummum in doctos favorem manifeſtiſſimo exemplo teſtatus. Non omittendū videtur quod hic rerum geſtarum Alexandri ſcriptores de Timoclea referunt, quam inſignem Thebanam fœminam Thracius quidam dux conſtupratſe dicitur. Quumq; poſt id eam poſceret pecuniam, ſolus à muliere ad puteū ſeductus fuiſſe, in quo diceret pretioſiora rerum ſuarum occultari. Ducem igitur ſuper os putei ſpectandi cauſa inclinatum, illa in profundum detruſit: ſuperneq; injectis lapidibus oppreſſit. Obid facinus adductam ad ſe in vinculis fœminam, percunctatus eſt Alexander, quænam eſſet? Ea imperterrita, Theagenis, inquit, ſum ſoror, qui, contra Philippum electus imperator, fortiter pugnans pro Græciæ libertate occubuit. Magnanimitatem mulieris & conſtantiam admiratus rex, liberam eam cum filiis dimiſit. Athenienſes Thebarum caſum moleſte & cum ſumma commiſeratione ferentes profugis portas contra regis edictum aperuerunt. Quam rem ita graviter tulit Alexander, ut ſecunda legatione denuo bellum deprecantibus ita demum remiſerit, ut oratores & duces, quorum fiducia toties rebellent: ſibi dedantur. Eo tamen demum res eſt deducta, ut retentis oratoribus, duces in exilium agerentur, qui confeſtim ad Darium regem Perſarum profecti ſunt. Cæterum,

coactis

coactis in Isthmo Græcis, & expeditionem in Persas decernentibus, Alexandro plures philosophi & oratores occurrunt, præter Diogenem Cynicum, qui cum versabatur Corinthi, & Alexandrum parvi faciens, in Cranio habitabat: miratus Alexander, ad eū in sole apricantem venit, rogans, rei-ne cujusquam indigeat: at ille, Ut paulum, inquit, à sole discedas. Quo responso Alexandrum adeo delectatum ferunt, ut ad suos conversus dixerit, se Diogenem esse velle, si Alexander non esset.

Rebus Græciæ compositis adventante vere, ipsaq; Græcia cum Macedonia Antipatro (cui ex amicis maxime fidebat) commissa, ad Hellespontū cum exercitu profectus, in Asiam incredibili ardore mentis accensus trajecit. Cum autem delati in Continentem essent, primus Alexander jaculum, velut in hostilem terram, conjecit, armatusq; de navi, tripudianti similis, prosilult, atq; ita hostias cædit, precatus ne se regem illæ terræ invitæ accipiant. Inde hostem petens, milites à populatione Asiæ prohibuit; parcendum suis rebus præfatus, nec perdenda ea quæ possessuri venerint. In exercitu ejus fuerunt XXXII millia peditum, non supra V millia equitum, navesq; CLXXX. Hac tam parva manu universum terrarum orbem utrum sit admirabilius quod vicerit, an quod aggredi ausus fuerit, incertum est: cum ad tam periculosum bellum, non juvenes robustos, nec primo ætatis flore: sed veteranos, plerosq; etiam emeritæ militiæ, qui cum patre patruisque militaverant, elegit; ut non tam milites, quam militiæ magistros, electos putares. Ordines quoq; nemo nisi sexagenarius duxit, ut, si principia castrorum cerneres, senatum te alicujus priscæ Reipubl. videre diceres. Itaq; nemo in prælio fugam, sed omnes victoriam, animis conceperant, nec in pedibus cuiquā spes, sed in lacertis, fuit. Alexander deinde passim peractis sacrificiis, maxime

maxime apud Troiam ad Achillis tumulum, in quem genus suum ex materna linea referebat, eum ob id felicissimum adolescentem prædicans, quod suarum virtutum præconem Homerum invenisset, ad interiora Darii regis Persarum contendit. Hunc Darium Arsani filium qui decimus quartus à Cyro totius orientis monarchiam tenebat, hac potissimum causa aggredi voluit, quod à patre suo Philippo tributum requisierat. Darius autem missa prius superba, contumeliosa atque imperiosissima legatione se regem regum, ac consanguineum Deorum, Alexandrum vero famulum suum appellans, Satrapis suis id negotii dederat, ut iuuenem istum Philippi adolescentulum, hunc enim eum per contemptum appellabat, verberibus puerilibus graviter casum, indutumque postea purpurea sibi vinctum traderent, navibusque eius cum nautis submersis, omnes ejus milites ad ulteriora maris rubri transportarent. Qui mandatis regis exequi volentes, ad Granicum amnem (qui Troadem à Propontide disterminat) magna manu videlicet viginti millibus peditum, & pari equitum numero confluxerunt, & præruptam fluminis ripam, qua Alexandro omnino trajiciendum erat, obsederunt. Alexander, etiamsi præsentissimum periculum instare cerneret: quippe cum suis ex inferiore atque instabili loco (erat enim cum udus, tum cœno lubricus) utpote ex flumine adversus hostes in eminenti ripa stantes, dimicandū foret: suæ tamen fortunæ ac virtuti simulq; fortitudini militum confisus, amnem trajecit. Et primo quidem non spernenda difficultate pressus, tandem tamen hostes, non tam sua arte, quam virtute Macedonum, vicit atque prostravit. In eo conflictu Persarum viginti millia peditum, & CCI equites, cæsa, Macedonum non plus XXXIX interfecti sunt. Ea pugna magnum ad res Alexandri momentum peperit.

rit. Sardeis enim, maritimi barbarorum imperii propugnaculum, cepit. iisque ac cæteris Lydiæ populis, ut legibus uterentur suis, concessit. Ephesum quarto post pugnam die, lapso inde præsidio, occupavit. Interim ex Magnesia & Trallibus legati venerunt, urbium suarum deditionem pollicentes; ad quam in fidem recipiendas Parmenionem cum duobus millibus & quingentis mercenariis, parique Macedonum numero, equitibus ex amicis circiter ducentis, misit. Miletum deinde sibi resistentem oppugnavit: eaque potitus, versus Haliearnassum iter ingreditur. Omnibus interjacentibus oppidis primo impetu captis. Halicarnassum urbem præmunitam obsedit, eamque non sine labore expugnatam, solo æquavit. Ingressus Cariam, Ada Cariæ regina (quæ regno ab Orontobate, quem Darius miserat, pulsa, nihil quicquam in tota Caria, præter Alinda ejus provinciæ urbem munitissimam, tenebat) Alexandro obviam profecta, Alindis urbe tradita, eum in filium adoptavit. Rex nec liberalitatem fœminæ nec filii nomen aspernatus, urbem eidem custodiendam reliquit. Tota deinde Caria subacta, memor accepti beneficii, eam universam Adæ imperio subjecit. Hinc in Lyciam & Pamphyliam tendit, eo consilio, ut ora maritima, ad Phœniciam & Ciliciam usque, in potestatem redacta, navales copias hostibus inutiles redderet. Devictisque rebellibus Pisidiæ populis, summo mentis ardore, nec minore alacritate, adversus Darium, quem cum multis militantium millibus adventare constabat contendens, Phrygiam, per quam exercitus traducendus erat, est ingressus.

LIBER III.

BREVIARIUM LIBRI.

1. CIlicarum vrbium excessu, per maritimam Phrygiæ viam ad Gordium proficiscitur: in qua fatales Gordii nodum solvit, ac deinde obviam Dario ire statuit.

2. Exercitus Persicus postquam ab Euphrate Darium fugit, Cyri domum ingressus, ibique opes regias inventas, direptui dedit.

3. Pompa Persarum regum, orto Sole, demonstratur: tum copiarum Alexandri descriptio.

4. Defertas ab Ariene, Darii præfecto, Ciliciæ fauces Alexander occupat, exercitumque traducit.

5. Cum in Cydnum flumen nimis ardenti corporis gratia intemperiæ descendisset, gravissimo morbo corripitur rex ipse.

6. Quem Philippus sapiens quo medico Philippo, cui à toto exercitu ingentes gratiæ habentur, pristinæ valetudini mox restituitur.

7. Vigentior factus Darium aggreditur. Sisenemque Persam, imprudentia delinquentem, occidi jubet.

8. Darii ante pugnam consilium: exercitus Persici constitutio: proximi inter eos pugnam.

9. Virusque exercitus membra præcipua et collatio.

10. Alexandri oratio ad milites.

11. Pugnæ eventus, in qua 100000 peditum ac 10000 equitum Persarum cecidere: reliqui fusi fugatique.

12. Castris Darii ingressus, prædæ potitur Alexander.

13. Matris & uxoris Darii, earumque aliarum nobilium captivarum lachrymæ, ob regem quem putabant interfectum, regio prorsus animo levat Alexander.

14. Darii

14. *Darii gazam immensam, cum ingenti nobilium numero, Parmenonis proditorie Damasci præfectus tradit.*

INTER hæc Alexander ad conducendum ex Peloponneso militem Cleandro cum pecunia misso, Lyciæ Pamphyliæque rebus compositis, ad urbem Celænas exercitum admovit. Media illa tempestate mœnia interfluebat Marsyas amnis, fabulosis Græcorum carminibus inclytus. Fons ejus ex summo montis cacumine excurrens, in subjectam petram magno strepitu aquarum cadit: inde diffusus, circumjectos rigat campos, liquidus, & suas duntaxat undas trahens. Itaque color ejus placido mari similis, locum poëtarum mendacio fecit: quippe traditum est, nymphas amore amnis retentas, in illa rupe considere. Cæterum quandiu intra muros fluit, nomen suum retinet. At cum extra munimenta se evolvit, majore vi ac mole agentem undas, Lycum appellant. Alexander quidem urbem destitutam à suis intrat: arcem vero, in quam confugerant, oppugnare adortus, caduceatorem præmisit, qui denuntiaret, ni dederent, ipsos ultima esse passuros. Illi caduceatorem in turrim, & situ & opere multum editam, perductum, quanta esset altitudo, intueri jubent, ac nuntiare Alexandro, non eadem ipsum & incolas æstimatione munimenta metiri: se scire inexpugnabiles esse: ad ultimum, pro side morituros. Cæterum, ut circumsideri arcem, & omnia sibi in dies ardiora viderunt esse: sexaginta dierum inducias pacti, ut, nisi intra eos auxilium Darius ipsis misisset, dederent urbem: postquam nihil inde præsidii mittebatur, ad præstitutam diem permisere se Regi. Superveniunt deinde legati Athenienſium,

thenienſium, petentes, ut capti apud Granicum amnem reddererentur ſibi. Ille non hos modo, ſed etiam exteros Græcos, reſtitui ſuis juſſurum reſpondit, finito Perſico bello. Caterum Dario imminens, quem nondum Euphratem ſuperaſſe cognoverat, undique omnes copias contrahit, totis viribus tanti belli diſcrimen aditurus. Phrygia erat, per quam ducebatur exercitus, pluribus vicis quam urbibus frequens. Tunc habebat quondam nobilem Midæ regiam. Gordium nomen eſt urbi, quam Sangarius amnis præterfluit: pari intervallo Pontico & Cilicio mari diſtantem. Inter hæc maria, anguſtiſſimum Aſiæ ſpatium eſſe comperimus, utroque in arctas fauces compellente terram. Quæ quia continenti adhæret, ſed magna ex parte cingitur fluctibus, ſpeciem inſulæ præbet: ac, niſi tenue diſcrimen objiceret, maria, quæ nunc dividit, committeret. Alexander, urbe in ſuam ditionem redacta, Jovis templum intrat, vehiculum, quo Gordium Midæ patrem vectum eſſe conſtabat, adſpexit, cultu haud ſane a vilioribus vulgatiſque uſu abhorrens. Notabile erat vinculum adſtrictum, compluribus nodis in ſemetipſos implicatis, & celantibus nexus. Incolis deinde affirmantibus, editam eſſe oraculo ſortem, Aſiæ potiturum qui inexplicabile vinculum ſolviſſet; cupido inceſſit animo ſortis ejus explendæ. Circa regem erat & Phrygum turba, & Macedonum; illa explicatione ſuſpenſa, hæc ſolicita ex temeraria regis fiducia: quippe ſenes vinculorum erat ratio adſtricta, ut, unde nexus incipe et quove ſe conderet, nec ratione nec viſu, percipi poſſet. Solvere aggreſſus inceperat curam, ne in omen verteretur irritum inceptum. Ille nequaquam diu luctatus cum latentibus nodis, Nihil, inquit, interest quomodo ſolvatur; gladioque rupto omnibus lo-

ris,

ris, oraculi sortem vel elusit, vel implevit. Cum deinde Darium, ubicunque esset, occupare statuisset: ut à tergo tuta relinqueret, Amphoterum classi ad oram Hellespontii, copiis autem præfecit Hegelochum, Lesbum, & Chium, & Con præsidiis hostium liberaturos. His talenta ad belli usum quingenta attributa. Ad Antipatrum, & eos qui Græcas urbes tuebantur, sexcenta missa. Ex fœdere naves sociis imperat, quæ Hellesponto præsiderent. Nondum enim Memnonem vita excessisse cognoverat: in quem omnes intenderat curas; satis gnarus, cuncta in expedito fore, si nihil ab eo moveretur. Jamque ad urbem Ancyram ventum erat, ubi nuncio copiarum inito, Paphlagoniam intrat. Huic juncti erant Heneti: unde quidam Venetos trahere originem credunt: omnisque hæc regio patuit regi, datisque obsidibus, tributum (quod ne Persis quidem tulissent) pendere ne cogerentur, impetraverunt. Calas huic regioni præpositus est ipse, assumptis qui ex Macedonia nuper advenerant, Cappadociam petit.

2. At Darius, nuntiata Memnonis morte, haud secus quam par erat, motus omissa omni alia spe statuit ipse decernere: quippe quæ per duces suos acta erant, cuncta damnabat; ratus pluribus curam, omnibus abfuisse fortunam. Igitur, castris ad Babylonem positis, quo majore animo capesserent bellum, universas vires in conspectum dedit: & circumdato vallo, quod decem millium armatorum multitudinem caperet, Xerxis exemplo, numerum copiarum iniit. Orto sole, ad noctem agmina, sicut descripta erant, intravere vallum, inde occupaverant emissa Mesopotamiæ campos, equitum peditumque propemodum innumerabilis turba, majorem quam pro numero speciem gerens. Persarum erant centum millia, in quibus

equi

eques triginta millia implebat. Medi decem equitum, quinquaginta millia peditum habebant. Barcanorum equitum duo millia fuere, armati bipennibus, levibusque scutis, cetræ maximæ speciem reddentibus. peditum decem millia pari armatura sequebantur. Armeni quadraginta millia miserant peditum, additis septem millibus equitum. Hyrcani egregii, ut inter illas gentes, sex millia expleverant equis militatura. Derbices quadraginta millia peditum armaverant. Pluribus hastæ erant ferro præfixæ hastæ, quædam ligaum igni duraverant. hos quoque duo millia equitum ex eadem gente comitatus sunt. A Caspio mari octo millium pedester exercitus venerat: ducenti equites. Cum his erant ignobiles Asiæ gentes, duo millia peditum, equitum duplicem paraverant numerum. His copiis triginta millia Græcorum mercede conducta, egregiæ juventutis adjecta sunt. Nam Bactrianos & Sogdianos, & Indos, exteroſque rubri maris accolas, ignota etiam ipſi gentium nomina, feſtinatio prohibebat accire. Nec quicquam illi minus, quam multitudo militum defuit: cujus tum universæ aspectu admodum lætus, purpuratis ſolita vanitate pem ejus inflantibus, conversus ad Charidemum Atheniensem, belli peritum, & ob exilium infestum Alexandro (quippe Athenis, jubente eo, fuerat expulſus) percontari cœpit; ſatisne ei videretur inſtructus ad obterendum hoſtem. At ille & ſuæ ſortis & regiæ ſuperbiæ oblitus: *Veram* inquit, *et tu ſi forte aliter audieris, & ego, niſi nunc dixero, alia negantem confitebor. Hic tantus apparatus, ex tot gentium, & totius Orientis excitatus finibus, ſi tantis poteſt eſſe terribilis, ut ne purpura quidem aurumque fulgens armis & opulentia, quantum quæ oculis non ſubvenere, animis concipere non poſſent. Sed Macedonum*

acies

aciesterna sunt & inculta, clypeis hastisque immobilis, armosque & conferta robora virorum teget. Ipsi phalangem vincant pedatum stabilem agmen. Vir viro, arma arma conferta sunt: ad nutum monentis intenti, sequi signa, ordines servare decet. Quod imperatur, omnes exaudiant: obsistere, circuire, discurrere in cornua, mutare pugnam, non duces magis quam milites callent. Et ne auri argentique studio teneriores, adhuc illa disciplina paupertate magistra stetit. Fatigatis humus cubile est: cibus, quem occupantes fecerint, tempora somni arctiora quam noctis sunt. Jam Thessali equites & Acarnanes. Atque invicta bello manus, fundis, credo & hastis igne duratis vi pollentur. Parvi roboris opus est. In illa terra qui boves genuit, aurum quærenda sunt Argentum istud atque aurum, ad conducendum militem mitte. Erat Dario mite ac tractabile ingenium, nisi etiam suam naturam plerumque fortuna corrumperet. Itaque ætatis impatiens, hospitem ac supplicem, nunc maxime utilia suadentem, abstrahi jussit ad capitale supplicium. Ille, ne tum quidem libertatis oblitus: *Habeo*, inquit, *paratum mortis meæ ultorem, quem tot pœnas mei consilii spreti ipse, contra quam tibi suasi, luis. Tu quidem licentia regni subito mutatos, documentum eris posteris, homines, cum se paulo fortunæ, etiam naturam dedisce.* Hæc volventem, quibus erat imperatum, jugulant. Sera demum pœnitentia subiit regem: ac vera dixisse confessus, se interfici jussit.

3. Thymondes erat Mentoris filius, impiger juvenis, cui præceptum est a rege, ut omnes peregrinos milites, in quos plurimum habebat spei, à Pharnabazo adduceret, opera eorum usurus in bello. Ipsi Pharnabazo tradit imperium, quod ante Memnoni dederat. Ambitiosæ in tantis curis, agitabant etiam per somnum species imminentium

tium rerum: sive illas ægritudo, sive divinatio animi præsagientis, accersit. Castra Alexandri magno ignis fulgore collucere ei visa sunt, & paulo post Alexander adduci ad ipsum, in eo vestis habitu, quo ipse fuisset: equo deinde per Babylonem vectus, subito cum ipso equo oculis esse subductus. Ad hæc vates varia interpretatione curam distrinxerant: alii lætum id regi somnium esse dicebant, quod castra hostium arsissent, quod Alexandrum deposita regia veste, in Persico & vulgari habitu perductum esse vidissent. Quidam non ita augurabantur: quippe illustria Macedonum castra visa, fulgorem Alexandro portendere, quem regnum Asiæ occupaturum esse, haud ambigere: quoniam in eodem habitu Darius fuisset, cum appellatus est Rex. Vetera quoque omina, ut fit, solicitudo revocaverat. Darius enim in principio imperii vaginam acinacis Persicam jussisse mutari in eam formam, qua Græci uterentur, protinusque Chaldæos interpretatos, imperium Persarum ad eos transiturum, quorum arma esset imitatus. Cæterum ipse & vatum responso, quod edebatur in vulgus, & specie, quæ per somnum oblata erat, admodum lætus, castra ad Euphratem movere jubet. Patrio more Persarum traditum est, orto sole demum procedere. Die jam illustri signum e tabernaculo regis buccina dabatur. Super tabernaculum, unde ab omnibus conspici posset, imago solis crystallo inclusa fulgebat. Ordo autem agminis erat talis; Ignis, quem ipsi sacrum & æternum vocabant, argenteis altaribus præferebatur. Magi proximi, patrium carmen canebant. Magos trecenti & sexaginta quinque juvenes sequebantur, puniceis amiculis velati diebus totius anni pares numero, quippe Persis quoque in totidem dies descriptus est annus. Currum deinde

deinde Jovi sacratum albentes vehebant equi. hos eximiæ magnitudinis equus, quem Solis appellabant, sequebatur. Aurea virga & albæ vestes, regentes equos adornabant. Haud procul erant vehicula decem, multo auro argentoque exlata. Sequebatur hæc equitatus duodecim gentium, variis armis & moribus. Proximi ibant, quos Persæ immortales vocant, ad decem millia cultus opulentiæ barbaræ non alios magis honestabat. Illi aureos torques, illi vestem auro distinctam habebant, manicatasque tunicas, gemmis etiam adornatas. Exiguo intervallo quos cognatos regis appellant, decem & quinque millia hominum. Hæc vero turba multebriter propemodum culta, luxu magis, quam decoris armis, conspicua erat. Doryphori vocabantur. Proximum his agmen, soliti vestem excipere regalem. Hi currum regis anteibant, quo ipse eminens vehebatur. Utramque currus latus deorum simulacra ex auro argentoque expressa decorabant. Distinguebant interniteutes gemmæ jaspim: ex quo eminebant duo aurea simulacra cubitalia, quorum alterum pacis, alterum belli gerebat effigiem. Inter hæc auream aquilam pinnas extendentem similem, sacraverant. Cultus regis, inter omnia luxuria notabatur. Purpureæ tunicæ medium album intextum erat. Fallam auro distinctam aurei accipitres, velut rostris inter se corruerent, adornabant: & zona aurea muliebriter cinctus, acinacem suspenderat, cui ex gemma erat vagina. Cydarim Persæ regium capitis vocabant insigne: hoc cærulea fascia albo distincta circuibat. Currum decem millia hastatorum sequebantur. Hastas argento exornatas, spicula auro præfixa gestabant. Dextera lævaque regem ducenti ferme nobilissimi propinquorum comitabantur. Horum agmen claudebatur triginta millibus peditum

ditum, quos equi regis quadringenti sequebantur. Intervallo deinde trium dierum ducebantur Nisæi, quos Darii Sysigambim currus vehebat, & in alio erat eo uxor. Turba fœminarum reginas comitantium equis vehebatur. Quindecim inde, quas armamaxas appellant, sequebantur. In his erant liberi regis, & qui educabant eos, spadonumque grex, haud sane illis gentibus vilis. Tum regiæ pellices trecentæ sexaginta vehebantur, & ipsæ regali cultu, ornatuque. Post quas pecuniam regis sexcenti muli & trecenti cameli vehebant; præsidio sagittariorum prosequente. Propinquorum amicorumque conjuges huic agmini proximæ dixantur, & ea lonum greges vehebantur. Ultimi erant cum suis quisque ducibus, qui cogerent agmen, leviter armati. Contra si quis aciem Macedonum intueretur, dispar acies erat, equis, viris que non auro, non discolori veste, sed ferro atque aere fulgentibus. Agmen & fiare paratum, & sequi nec turbæ, nec sarcinis prægrave; interdum addita non signum modo, sed etiam natum. Ex cassus locus, & exercitui commeatus suppetebant. Ergo Alexandro in acie miles non defuit.

4 Darius autem tantæ multitudinis rex, loci, in quo pugnavit, angustiis redactus est ad paucitatem, quam in hoste contempserat. Interea Alexander, Abistamene Cappadociæ præposito, Ciliciam petens, cum omnibus copiis in regionem, quæ Castra Cyri appellatur, pervenerat. Stativa illic habuerat Cyrus, cum adversus Croesum in Lydiam exercitum duceret. Abest ea regio quinquaginta stadia ab aditu, quo Ciliciam intramas. Pylas incolæ dicunt arctissimas fuces, munimenta quæ manu ponimus, naturali situ imitante. Igitur Arsanes, qui Ciliciæ præerat, reputans quid in initio belli Memnon suasisset, quondam salubre con-

consilium fere exsequuti, ferro ignique Ciliciam cuncta usque ad Taurum montem fecerat: quicquid nihil esse potest, obtinuit: sterile ac nudum solum, quod neminem juvare habet opus. Sed longe ultra fuit, quos ad ultimum, qui Ciliciam aperit, valle obscura, ac pavido, jugumque opportune itinera munimenta obtinere, unde multus subeuntem hostem arcuit prohibere, aut opprimere potuisset. Tum pauci, qui eis locis præsiderent, relicti, rebus fiducia excessit: populator terræ, quam a populatis tuendæ debuerat. Ergo qui relictum, prodidere, ne conspectum quidem hostis tulerunt, sed ante dimiserunt, cum vel pauciores locum obtinere potuissent. Namque perpetuo jugo montis asperi & arupti Cilicia includitur, quod quum a mari tollitur, velut tumulo quodam flexuque curvatum, latius alte edomat in divetsum litus excurrit. Ea pars domita, qua maxime introrsum mare sedit, asperitates aditus & peranguſti sunt, quotiens Cilicia intranda est, campestris eadem, qua, erupit admare, planitiem ejus crebris distinguentibus rivis. Pyramus & Cydnus inclyti amnes fluunt. Cydnus, non spatio aquarum, sed liquore memorabilis: quippe leni tractu a fontibus labens, puro solo excipitur. Nec torrentes incursant, qui placidi manantis alveum turbent. Itaque incolæ ipsius, idemque frigidissimus, quippe multarum aquarum amoenitate mitigatus, ubique fontibus suis utuntur. Mare exadit. Multa in ea regione monumenta vulgata carminibus vetustas exederat. Monstrabantur urbium sedes Cyrnilli & Thebes, Typhonis quoque specus, & Corycium nemus, ubi crocum gignitur, cæteraque in quibus nihil præter famam duraverat. Alexander fauces jugi, quæ Pylæ appellantur, intravit: contemplatus locorum situm, non alias magis dicitur admiratus

esse felicitatem suam: obrui potuisse vel saxis confitebatur, si fuissent qui iubeuntes propellerent. Iter vix quaternos capiebat armatos. Dorsum montis imminebat viæ, non anguſtæ modo, sed plerunque præruptæ, crebris oberrantibus rivis qui ex radicibus montium manant. Phrataphernes tamen leviter armatos præcedere iusserat, scrutatique cavales, ne occultus hostis in subeuntes eruperet. Sagittariorum quoque manus occupaverat iugum: intentos arcus habebant, monuti, non ut ipsos inire, sed prælium. Hoc modo agmen pervenit ad urbem Tarsen, cui tum maxime Persæ subiiciebant ignem, ne opulentum oppidum hostis invaderet. At ille, Parmenione ad iubendum incendium cum expedita manu præmisso, postquam Barbaros adventu suorum fugatos esse cognoverat, urbem à se conservatam intrat.

5. Medium Cydnus amnis, de quo paulo ante dictum est, interfluit, & tunc ætas erat, cuius calor non aliam magis quam Caniculæ oram ambit solis accendit; & diei fervidissimum tempus ceperat. Pulvere ac sudore simul pe fatum regem invitavit liquor fluminis, ut calidum adhuc corpus ablueret. Itaque veste depositâ, in conspectu agminis (decorum quoque suorum ratus, si offendisset suis, levi ac parabili cultu corporis se esse contentum) descendit in flumen: visque in artus subito horrore artus rigere coperunt: pallor deinde suffusus est, & totum propemodum corpus vitalis calor reliquit. Expiranti similem, ministri manu excipiunt, nec satis compotem mentis in tabernaculum deferunt. Ingens sollicitudo, & pene jam luctus in castris erat. Flentes querebantur, in tanto imperio curaque rerum, omnis ætatis ac memoriæ clarissimum regem non in acie saltem, non ab hoste delectum, sed abluentem aqua cor-

pus,

pus ereptum esse, & extinctum: instare Darium, victore, antequam vidisset hostem. Sibi eadem terras quas victores peragrassent, repetendas: omnia aut ipsos aut hostes populatos: pervastas solitudines, etiamsi nemo insequi velit, euntes fame atque inopia debellari posse. Quem signum daturum fuisse his? quem arcessurum Alexandro Graeciae? Jam ut ad Hellespontum fuga penetrarent, classem quae transveheret, quem praeparaturum? Cyrus in totum regem misericordia versa. Illum formem juventae, illam vim animi, eundem regem & eundem hostem divellit à se & abripit, immemores sui querebantur. Interdum liberius meare spiritus coeperat. Allevabat rex oculos, & paulatim relevante animo eorum fluctus amicos agnoverat. Lavatoque eis morbi ad hoc solum vocabatur, quia magnitudinem mali sentiebat. Animum autem aegritudo corporis urgebat, quippe Darium quinto die in Cilicium fore nuntiabatur. Victum ergo se tradi, & tantam victoriam eripi sibi è manibus, obscuraque & ignobili morte in tabernaculo extingui se, querebatur. Admissisque amicis, pariter & medicis: *In quo me*, inquit, *articulo rerum mearum fortuna deprehendit, cernitis. Stratum in hostium armamentario exanimare videor? & quae altera initia belli, cum provocor. Darius ergo, cum tam turbidas literas perlegeret, fortunam meam in consilio habuit, sed in aequiorem, si mihi arbitrio meo curandi detur. Date modo, precor, leges medicos non exercitui tantum nostro. Nihil enim tam triste, quam tarde convalescere, nisi celeriter fit. Prorsus, si quid opis, si quid auxilii in medicis est, sentio, me non tam mortis, quam belli remedium quaerere.* Ingentem omnibus faciebat curam tam praeceps temeritas eius. Ergo prosequique precari coepere, ne festinatione periculum augeret, sed esset in

poteſtate medeatur. [illegible] haud in-
juria ipſis eſſe ſuſpecta [illegible] ejus
etiam alterius [illegible] abſolvit.
Quippe [illegible] ſcandi
dari datum ſe [illegible]
ſurem quidem [illegible]
remedium [illegible]
ſuſpectum.

6. Erat inter [illegible]
gem ſecutus. [illegible]
admodum regi; [illegible]
datus, qui non ut regem [illegible]
mnum, eximia [illegible]
ſe, ſed ſtrenuum remedium [illegible] vim
morbi potione medicata levatum eſſe [illegible]
Nulli promiſſum eius placebat, praeter ipſum cu-
jus periculo pollicebatur. Omnia quippe facilius,
quam moram, perferri poterat. Arma & equi in
oculis erant: & victoriam in eo poſitam eſſe arbi-
trabatur, ſi tantum ante ſigna ſtare potuiſſet: id
ipſum, quod poſt diem tertium medicamentum
ſumpturus eſſet (ita enim medicus praedixerat)
aegre ferens. Inter haec à Parmenione nobiliſſimo
purpuratorum literas accepit, quibus admonebatur, ne ſalutem ſuam Philippo committeret: mille
talentis à Dario ad ſpem [illegible] corruptum. Ingentem animo ſollicitudinem literae incuſſerant, & omniquid in utramque partem aut metus aut ſpes ſuaſerat, ſecreto ſecum animo penſabat: Num ne ſolerem? ut ſi [illegible] factum
fuerit, [illegible] quidem, quicquid acciderit
eveniſſe videatur? Itane? medicinam? in taberna-
culo ergo me opprimi patiar? Aſſertor eſt,
alieno me mori ſcelere, quam metu noſtro. Du-
animo in diverſa verſato, nulli quid ſcriptum eſſet
enuntiat, epiſtolamque ſigillo annuli ſui impreſſo,
pul-

pulvino, cui incubabat, subjecit. Inter has cogitationes biduo absumpto, illuxit à medico destinatus dies. Ille cum poculo, in quo medicamentum dederat, intravit. Quo viso Alexander, lecto corpore in cubitum, epistolam à Parmenione missam sub strato latentem accipit, poculum, & haud interritus, tum epistolam Philippus, dum legebat, ore in vultum legentis movit oculos; tandem aliquam consecutus notas in ipso ore posse deprehendere. Ille epistola perlecta, plus indignationis, quam pavoris, ostendit: projectisque amiculo & literis exclamat: *Rex inquit, [illegible]*

[illegible] sed etiam [illegible] fortasse [illegible] *maxime [illegible] profecto [illegible] optassem [illegible] quam [illegible]*

[illegible] dexteram Philippo offert. Cæteri amota à medicaminis fatis, utraque sequuntur, eximiationem Parmenionis advertunt. Intercluso spiritu ardebat, nec Philippus quid præsentis inexpertum omittit. Ille fomenta corpori admovet, ille torpentem nunc cibis, nunc vino fovet, exercet. Atque ut primum mentis compotem esse fecit, modo matris, sororumque, modo tantæ virginis appropinquantis admonitio non defuit. Ut vero medica

dicamentum se diffudit in venas, & sensim toto corpore salubritas percipi potuit: primo animus vigorem suum, deinde corpus quoque, exspectatione maturius recuperavit. Quippe postremum diem, quam in hoc tam sacer, in conspectum militum venit. Nec aut dius ipsum Regem quam Philippum, intuebatur exercitus: prosequique dexteram eius amplexi, gaudia habebant, velut praesenti Deo. Namque hanc fiducia dictis praeter ingenitam illi gentem erga Reges suos venerationem, quantum huius quoque Regis celebritati dediti fuerint, vel casus aegrantis indicio fuit. Nam primum nihil, nisi divinum ore, aggredi videbatur. Nam cum esset praesto ubique fortuna, temeritas in gloriam celebrata: artes quoque vix tantis maturarubus, sed abunde sufficiens animum etiam eius opera honestabat, & quae decora liberos solent, plerunque in re militari gratiora vulgo fuit, exercitatio corporis inter ipsos, cultus habitusque, paululum a patrio abhorrens, militaris vigor, quis ille vel ingenii dotibus, vel animi artibus, ut patiter eorum ac veneranda esse efficerat.

7. At Darius nuntio de adversa valetudine eius accepto, celeritate quanta poterat, tam grave agmen ad Euphratem contendit: innctoque ponte, quinque ferme diebus traiecit exercitum. Cilicium occupare festinans. Iamque Alexander viribus corporis receptis, ad urbem Solos pervenerat, cuius portus, decem talentis nomine multa exactis, accepit: dumque militum imposuit. Vota deinde pro salute in templis persolvit, atque otium reddens, ostendit quanta fiducia Barbaros spernere: quippe Aesculapio sacrum ex ludos celebravit. Spectanti nuntius latus adfertur ex Italicarmasso Persas acie a suis esse superatos. Myndios quoque & Caunios, & pleraque urbes eius,

sua

sux facta ditionis. Igitur edito spectaculo ludicro, castrisque motis, & Pyramo amne ponte iuncto, ad urbem Mallon pervenit: inde alteris castris ad oppidum Castabalum. Ibi Parmenio Regi occurrit, quem præmiserat ad explorandum iter saltus, per quem ad urbem Ilon nomine penetrandum erat. Atque ille angustiis eius occupatis, & præsidio modico relicto, Ilon quoque de ertam a Barbaris ceperat. Inde progressus deturbatis qui interiora montium obtidebant, præsidiis cuncta firmavit: occupatoque itinere, sicut paulo ante dictum est, idem & auctor & nuntius venit. Ilon inde Rex copias admovit: ubi consilio habito, utrumne ultra progrediendum foret, an ibi opperiendi essent milites novi, quos ex Macedonia adventare constabat: Parmenio non alium locum prælio apriorem esse ceasebat. Quippe illic utriusque Regis copias numero futuras pares, cum angustiæ multitudinem non caperent. Planitiem ipsis campoque esse vitandos, ubi circuiri, ubi ancipiti acie opprimi possent: timorem non virtute hostium, sed satietate sua necessitatem: Persas recentes inde successuros, si laxius stare potuissent. Facile ratio tam salubris consilii accepta est. Itaque inter angustias saltus hostem opperiri statuit. Erat in exercitu Regis Sisenes Persa, quondam a Prætore Ægypti missus ad Philippum, domisque & omni honore cultus exilium patria sede mutaverat: secutus deinde in Asiam Alexandrum, inter fideles socios habebatur. Huic epistolam Cretensis miles obsignatam annulo, cujus signum haud sane notum erat, tradidit. Nabarzanes Prætor Darii miserat eam, hortabaturque Sisenem, ut dignam aliquid nobilitate ac moribus suis ederet: in magno id ei apud Regem honori fore. Has literas Sisenes, utpote innoxius, ad Alexandrum sæpe de-

ferre tentavit. Sed cum tot curis omnibusque belli Regem videret urgeri, aperius subinde tempus exspectans, suspicionem initi foederis commisit prebuit. Namque epistolæ priusquam ei redderentur, in manus Alexandri pervenerat, lectaque cum ignoti anuli sigillo impresso, Sisenadæ offerat, ad æstimandam fidem Barbari. Quippe per complures dies non adierat Regem, tædio cœptæ fidei cam visus est suppressisse, & in animo cunctantibus haud dubie iussa Regis occurrere.

8. Jamque Græci milites, quos [illegible] Pharnabazo acceperat, præcipua [illegible] modum unica, ad Darium [illegible] gnopere suadebant ut ferro [illegible] Mesopotamiæ campos [illegible] damnaret, at ille [illegible] rabiles, nisi [illegible] regni cadere [illegible] gi, quam [illegible] fidem, [illegible] nere, & [illegible] ut ipsum [illegible] ferat [illegible] circumdatos [illegible] mentum [illegible] ut erat [illegible] gat [illegible] lites jubet [illegible] num exercitum [illegible] tot millium [illegible] stoldum [illegible] eos qui [illegible] niique [illegible] riasque sententias [illegible] fidei haberi [illegible] nuntiari jubet, ipsum [illegible] illorum

rum gratias agere. Cæterum si retro ire pergat, haud dubie regnum hostibus traditurum. Fama bella fiare: & eum qui recedat fugere credi. Trahendi vero belli vix ullam esse rationem. Tantæ enim multitudini, utique cum iam hyems instaret, in regione vasta & invisa a suis atque hoste vexata, non sufficere alimenta. Nec dividi quidem copias posse, servato more maiorum, qui universis virtutes semper ad terminos bellorum obtulerant. Et hercule terribilem antea Regem, & absentia sua ad venam usque famam clarum, posteaquam adversare se senserit, cautum non temerario factum defuisse inter angustos saltus; ritu ignobilium ferarum quæ frequentia prætereuntium audito, sylvarum latebris se occuluerint. Iam etiam valetudinis simulatione fraudi suos militem, sed non amplius ipsum esse passurum detrectare certamen. In illo specu, in quem pavidi recessissent, oppressurum esse cunctantes. Hæc magnificentius iactata, quam verius. Cæterum pecunia omni rebusque pretiosissimis, Damascum Syriæ cum modico præsidio militum, in his reliquas copias in Ciliciam duxit: insequentibus more patrio, agmen coniuge & matre. Virgines quoque cum parvo filio comitabantur patrem. Forte eadem nocte & Alexander ad fauces, quibus Syria aditur, & Darius ad eum locum, quem Amanicas Pylas vocant, pervenit. Nec dubitavere Persæ, quin illo relicta, quam ceperant, Macedones fugerent. Nam etiam sauciis quibusdam & invalidis, qui agmen non poterant persequi exceptis erant. Quos omnes, instinctu purpuratorum, barbara feritate sævientium, præcisis adustisque manibus circumduci, ut copias suas noscerent, satisque omnibus spectatis, nunciare, quæ vidissent, Regi suo jussit. Motis ergo castris, superat Pyramum amnem, in tergis, ut

ut credebat, fugientium luturas. At illi quorum amputaverat manus, ad castra Macedonum penetrant, Darium, quam maximo cursu posset, sequi nuntiantes. Vix fides habebatur. Itaque speculatores, in maritimas regiones præmissos, explorare jubet, ipse ne adesset, an præfectorum aliquis speciem tribuisset universi venientis exercitus. Sed cum speculatores reverterentur, procul ingens multitudo conspecta est. Ignes deinde toto is campis collucere cœperunt, omniaque velut contenti incendio ardere visa, cum incondita multitudo maxime propter jumenta laxius tenderet. Itaque eo ipso loco metari Dios castra jubet, lætus, quod omni expetiverat voto, in illis potiundum angustiis decernendum esse. Cæterum, ut solet fieri, cum ultimi discriminis tempus adventat, in sollicitudinem versa lætitia est. Illam quam fortunam, quæ aspirante tam prospere gesserat, verebatur: nec immerito, cujus quæ tribuisset filio, quam mutabilis esset, reputabat. Una superesse nocte, quæ tanti certaminis merces eventurum. Rursus occurrebat majora periculis præmia: &, sicut dubium esset an vincere fortibus utique certum esse, honeste & cum magna laude moriturum. Itaque corpora militibus curæ esse, ac deinde tertia vigilia inlustros & armatos esse. Ipse in jugum editi montis ascendit, multisque collucentibus focis, barbarorum more, tertiam Diis præsidibus locavit. Jamque certum, sicut præceptum erat, signum tubæ miles acceperat, itineri simul paratus & prælio: frenare equos jussi procedere, oriente luce pervenerunt ad angustias, quas occupare decreverant. Darium triginta inde stadia abesse præmissi judicabant. Tunc commutare agmen jubet, ordinesque ipse sumptis ac eum ordinabat. Dario adventum hostium pavidi agrestes nuntiaverunt;

runt: vix credenti, occurrere etiam, quos ut fugientes sequebatur. Ergo non mediocris omnium animos formido incesserat. Quippe ultimi quam proelio aptiores erant, rapiunque arma capiebant. Sed ipsa festinatio discurrentium, suosque ad arma vocantium, majorem metum incussit. Alii in jugum montis evaserant, ut hostium agmen inde prospicerent: equos plerique frenabant: diversus exercitus, nec ad unum imperantis imperium, vario tumultu cuncta turbaverat. Darius initio montis jugum cum parte copiarum occupare statuit; & à fronte, & à tergo circumiturus hostem: à mari quoque, quo dextrum eius cornu tegebatur, alios obiecturus, ut undique urgeret. Praeter hos viginti millia praemissa cum sagittariorum manu. Pyramum amnem, qui Cilicia inter fluebat, transire, & obicere se Macedonum copiis instruxerat. Sed prohibere non possent, retrocederent in montes; & occulte circumire ultimos hostium. Cetera dextrorsus celebriter, omni ratione potentior fortuna disposuit: quippe ab ipsa metu imperium exequi non audebant, alii frustra exequebantur: quia ubi partes labant, summa turbatur.

9. Acies autem hoc modo fuit. Nabarzanes equitatu dextrum cornu tuebatur, additis funditorum sagittariorumque viginti ferme millibus. In eodem Phrygum nobilis erat, Graecis peditibus mercede conductis triginta millibus praepositus. Hoc erat haud dubium totius exercitus, par Macedonicae phalangi robur. In laevo cornu Ariobarzanes Thessalus viginti millia Barbarorum peditum habebat. Infinitis pugnacissimos juvenerat gentes. Ipsam deinde in eodem cornu dimicaturum tria millia delectorum equitum circumstabant, quos peculiaris corporis custodiae, & pedites ducenti quadragenti millia sequebantur. Hyrcani deinde Mardique equites hi praeci-

ximi cæterarum gentium equites dextera lævaque dispositi. Hoc agmen sicut dictum est, in structum sex millia jaculatorum funditorumque antecedebant. Quidquid in illis angustiis aditi poterat, impleverant copiæ: cornuaque hinc à jugo, illinc à mari, stabant: uxorem matremque Regis, & alium fœminarum gregem, in medium agmen acceperant. Alexandri phalangem quam ducis apud Macedonas validius erat, in fronte constituit, dextrum cornu Nicanor Parmenionis filius tuebatur. Huic proximi stabant Cœnos, & Perdiccas, & Meleager, & Ptolemæus, & Amyntas, duo quoque eorum nominis duces. In lævo quod ad mare pertinebat, Craterus & Parmenio erant: sed Craterus Parmenioni parere jussus. Equites ab utroque cornu locati: dextrum Macedones Thessalique adunctis, lævum Peloponnenses Lachantes. Ante hanc aciem posuerat funditorum manum, sagittariis admixtis. Thraces quoque & Cretenses ante agmen ibant, & ipsi leviter armati. Arma, quæ prædam illi à Dario jugum montis tulerant, Asianos oppositi, ex Græcia nuper adductos, Parmenio induere præceperat, ut, quantum posset, agmen ad mare extenderet, quod unius abolere memoriam, quos occupaverant, gestiebant. Attili, nec ipsi obliti veterni-bus, nec [illegible] præter cæteros, quibus fundatorum [illegible] erat, pugnam inferre parabant. Itaque res Alexandro [illegible] quamquam sapienti, & [illegible] simo, [illegible] Virginia & duram [illegible] nabant. Namque enim latus [illegible] tebantur angustiæ. Paulatim deinde [illegible] montium, & modo spatiosa [illegible] pere coeperat, ita ut non pedes solum plurib[illegible] ordinibus incederet, sed etiam à lateribus circumfundi posset equitatus.

10. Jam in conspectu, fere ex ictu teli, jactum utrinque

que acies erat, cum priores Persæ inconditum & trucem sustulere clamorem. Redditur & à Macedonibus major, exercitus impar numero, sed jugis montium vastisque saltibus repercussus, quippe semper circumjecta nemora petræque, quantumcunque accepere vocem multiplicato sono referunt. Alexander ante primâ signa erat; identidem manu suos inhibens, ne impensius ob nimiam festinationem concitato spiritu capesserent bellum. Cumque aciem obequitaret, varia oratione, ut cujusque animus aptum erat, singulos alloquebatur. Macedones [illegible] victores aliquoties aliquantum aliam, atque ipsam Orientis, non [illegible] magis, quàm Indiæ profecti, invictæ virtutis ab omnibus erant. Illos [illegible] victores, [illegible] Græciæ & Libertatis æternos, non Persis solis Indisque omnibus, quibus imposituros se [illegible] Macedonicæ [illegible] Illyriorum, & Thracum [illegible] Græciæ, [illegible] Orientis [illegible] futuros. [illegible] Philippum patrem [illegible] ornatus, [illegible] laurum, [illegible] Græcia bellatrix [illegible] Græcia bellatrix [illegible] Vobis [illegible] quæ [illegible]

rapto vivere assuetos; aciem hostium, auro purpuraque fulgentem, intueri jubebat: prædam, non arma, gestantem. Irent, & imbellibus ferarum more eriperent. Aspera montium juga, undique colles, & perpetuo riguus gelu, arduos Persarum campis asperosque mirabatur.

11. Jam ad teli jactum pervenerant, cum Persarum equites ferociter in lævum cornu hostium invecti sunt. Quippe Darius equestri prælio decernere optabat; phalangem Macedonici exercitus robur esse contemnens. Jamque etiam dextrum Alexandri cornu circumibatur: quod ubi Macedo conspexit, duabus alis equitum ad jugum montis jussis subsistere; cæteros in medium belli discrimen strenue transfert. Subinde is deinde exacie Thessalis equitibus Præfectum eorum occulte circumire tergum suorum jubet, Parmenionique conjungi, & quod is imperaret, impigre exequi. Jamque ipsi in medium Persarum undique circumfusi egregie se tuebantur: conferti, & quasi cohærentes, tela vibrare non poterant. Simul erant emissa, in eosdem concurrentia implicabantur, levique & vano ictu passim in hostem, pleraque in humum innoxia cadebant. Ubi propius pugnam coacti conferre gladios impigre dimicant. Tum vero multum sanguinis fundebant: ita quippe acies ita cohærebant, ut ægre is usus pugnæ esset. Mucrones in ora dirigere; contrahi, non agnavo, cessare tum licuit: collato pede, quasi singuli inter se dimicarent in eodem spatio collabantur, donec vincendo locum fecerunt. Tum demum ergo primo eoant gradum, cum hostem profligaverant. At illos novus excipiebat ardor defatigatos. Nec vulnerati, ut alias solent acie poterant excedere, cum hostis in tuta fronte a tergo surgerent. Alexander, non diu magis, quam mili-

militis, munera exsequebatur; opimum decus caeso Rege expetens. quippe Darius curru sublimis emicabat, & suis ad se tuendum, & hostibus ad incessendum, ingens incitamentum erat. frater eius Oxathres, cum Alexandrum infra se cerneret, equites, quibus praerat, in ipsum currum Regis obiecit, armis & robore corporum dominum super caeteros extollens. in modum grandinis e pluuia paucissimi sunt illo impetu arma ab hostibus improvide iacentes protecti. [illegible] ardore animi ad hortatione nunquam [illegible] quo agerent irrumpunt. Tum vero [illegible] erat. Circa curtum [illegible] nobilissimi dares, an eodem [illegible] corporibus detecti, omnes in ora [illegible] adversa corporibus accepti. Inter hos Atices, & Trojanus, & Sabaces Praefectus Aegypti, magnorum exercituum praefecti interficiebantur: circaeos cumulabantur pedites equitesque obscurior turba. Macedonum quoque non quidem multi, sed promptissimi quique, ceciderunt. Inter quos Alexandri dextera femur leviter mucrone perstrictum est. Jamque qui Darium vehebant, equi confossi hastis, & dolore efferati, iugum quatere, & Regem curru excutere exsperant: cum ille, veritus ne vivus veniret in hostium potestatem, desilit, & in equum qui ad hoc ipsum sequebatur, imponitur: insignibus quoque Imperii ne fugam proderent, haud secus abiecit. Tum vero ne cruor dissipatur metu, & quidquid praeterea [illegible] via erumpunt arma iacentes, quae paulo ante ad tutelam corporum compserant: adeo pavor etiam auxilia formidabat. Inflabat fugientibus eques à Parmenione missus, & forte in dextro cornu omnes fuga abstulerat. At in dextro Persae Thessalos equi-

tes vehementer urgebant. Imperatum a se ipso imperatum est, cum illi [illegible] cum a his [illegible]

fuccisset consp[illegible] quitum Dario ta-
bernacul[illegible]
[illegible]
[illegible]

naculo lugubris clamor, barbaro ululatu planctuque permixtus, ejulante, conterruit Cohors quoque, quæ excubabat ad tabernaculum Regis, veritate maioris motus præsentem effert, armare se cœperat. Causa pavoris fuerat fama, quod mater uxorque Darii, cum captivis omnibus nobilibus Regem quem interfectum esse credebant, intempestiva gemitu et clamore [illegible] privis spadonibus, qui [illegible] tabernaculum Regis erat, annuntiavit. Quod Darius (ut paullo ante diximus) non negaturus, abiecerat, in manibus eius, qui repertum ferebat, agnovit: ratusque interfecto domino omnes, falsum nuntium mortis eius attulerat. Hoc mulierum errore comperto, Alexander Darianæ Darii, & pietati earum [illegible] Ac primo Mithrenen, qui Sardes præsidebat, patrium Persicæ linguæ sermonem allocutus est, quæ [illegible] Veritus deinde, ne prodere captivarum iram dolorem que gravaret, Leonnatum ex primoribus suis misit, iussitque ad cædem [illegible] Darium vivum. Ille cum paucis armigeris in tabernaculum in quo captivæ erant, pervenit, intrantique à Rege se nuntiari iubet. At ii, qui in vestibulo erant, ut armates conspexere, rati adesse de dominis, in tabernaculum currunt, vociferantes, adesse supremam horam, missosque qui occiderent captas. Itaque, ut quæ nec prohibere gestiebant, nec admittere audebant, nullo responso dato, tacite opperiebantur victoris arbitrium. Leonnatus, exspectato diu qui se intromitteret, postquam nemo producere audebat, relictis in vestibulo satellitibus, intrat in tabernaculum. Eripuerat turbaverat feminas, quod irrupisse non admissus videbatur. Itaque mater & coniunx provolutæ ad pedes orare cœperunt, ut prius quam interficerentur, Darii

rii corpus ipsis patrio more sepelire permitteret functas supremo in Regem officio se impigre morituras. Leonatus, & vivere Darium, & ipsas non incolumes modo, sed etiam apparatu pristinæ fortunæ Reginas fore. Tum mater Darii allevari se passa est. Alexander postera die, cum curam sepelendis militibus impenderet, quorum corpora invenerat, Persarum quoque nobilissimis eundem honorem haberi jubet; matrique Darii permittit, quos vellet, patrio more sepeliret. Illa paucos arcta propinquitate conjunctos pro habitu præsentis fortunæ humari jubet; apparatum funerum, quo Persæ suprema officia celebrarent, invidiosum fore existimans, cum victores haud pretiose crematentur. Jamque justis defunctorum corporibus solutis, præmittit ad captivas, qui nuntiarent ipsum venire, inhibitaque comitantium turba, taberna-culum cum Hephæstione intrat. Is longe omnium amicorum carissimus erat Regi: cum ipso pariter educatus, secretorum omnium arbiter. Libertatis quoque in adjonendo eo nemo alius jus habebat; quod tamen ita usurpabat, ut magis a Rege permissum, quam vindicatum ab eo videretur. & sicut ætate par erat Regi, ita corporis habitu præstabat. Ergo Reginæ illum Regem esse rati, suo more veneratæ sunt. Inde ex spadonibus captivis, quis Alexander esset, monstrantibus, Sysigambis advoluta est pedibus ejus: ignorationem nunquam antea visi Regis excusans. Quam manu allevans Rex, Non erravit, inquit, mater; nam & hic Alexander est. Equidem, si hæc continentia animi ad ultimum vitæ perseverare potuisset, feliciorem fuisse crederem, quam visus est esse, cum Liberi patris imitaretur triumphum, ab Hellespontо usque ad Oceanum omnes gentes victoria emensus: si vicisset profecto superbiam atque iram, mala invicta:

victa: si abditum inter equites ad hostes amicorum, egregiosque bellatores deferretur, secundo nuntio reverti. Ita [illegible] fidei erat. Itaque [illegible] ad [illegible] Persidis [illegible] Regis continuata & [illegible] virgines & Regina [illegible] habitis quam [illegible] forent. Cum [illegible] pulcritudine [illegible] vit, ut [illegible] minis [illegible] magnificentia [illegible] Itaque [illegible] conversis, [illegible] & (ut vulgo [illegible] dem matronam [illegible] famulam esse [illegible] & cum [illegible] terol, [illegible] tia quae [illegible] animum habere eos [illegible] collo suo advovit. Atque ut hic [illegible] primum à sevis conviva, ceu [illegible] manibus amplectitur. Hystaspes ergo Rex constantia pueri, Hephaestionem intuens, [illegible] inquit, *Dare ab eo [illegible] fuisset!* Tum tabernaculo egressus, trabeatis in ripa Pyrami amnis, Jovi atque Herculi Minervaque sacratis, Syriam petit; Damascum ubi Regis gaza erat, Parmenione praemisso.

13. Atque is, cum praecessisse Darii satrapam com-

comperisset, veritus ne paucitas suorum spernere-tur, accersere ma oremin eum statuit. Sed forte in exploratores ab eo praemissos incidit nomine Mardos; qui ad Parmenionem perductus literas ad Alexandrum a Praefecto Darii missas, tradit ei: nec dubitare eum, quin omnem regiam supellectilem cum pecunia traderet adeo. Parmenio afferri eos iussit, literas aperit: in quibus erat scriptum, ut maxime Alexander, dum rem ex duobus fortis mitteret cum manu egregia, quae re cognita, Mardi prodito consilio ad proditorem remittit. Ille cum paucis effodiendae legis Darii cupiente locum initiat. Turba gravatos Parmenionis animum, insidias timentis, scripto tum iter fine diei non addebat. Mardi, Pelicatui tamen Regis sui consuli, quibus cessuros esse sensit, excepti, ubi quibus ea esset regione, quarto die ad urbem pervenit: jam morienti Praefecto, ne sibi fides habita non esset. Ipse, quanquam munimento oppidum, ante tolis ortum praeaniam regiam, quam gazam Persae vocant, cum pretio sibi ex re natum esse jubet, fugam simulans, relinquit praedam hosti offerret. Multa millia virorum foeminarumque excedentem oppido sequebantur; omnibus miserabilis turba, praeter eum, cujus fidei commissa erat: quippe quo major proditoris merces foret, obicere hosti parabat gratiorem omni pecunia praedam, nobiles viros, praetorum Darii conjuges, liberos, praeterhos, urbium Graecarum legatos, quos Darius, velut in arce tutissima, in proditoris reliquerat manibus. Gangabas Persae vocant humeris onera portantes: hi cum frigus tolerare non possent, quippe & procella subito nivem effuderat, & humus rigebat gelu, tum astrictas vestes, quas cum pecunia portabant, auro, & purpura insignes, induunt, nullo pre-

prohibere aſſo, cum fortuna Regis, etiam humillimis, in ipſum licentiam faceret. Præbuere ergo Parmenioni non ſpernendi animi ſpeciem, qui interſectore curaſſuos quam ad luſtrum præſtitum paucis adhortatus equis calcaria subdere iubet, & acri impetu in hoſtem invehitur. At illi qui ſub oneribus erant, omniſſis rebus, per tenebras capeſſunt fugam. Armati quoque, qui eos ſequebantur, eodem metu arma jactare ac nota diverticula petere cœperunt. Præfectus quaſi & ipſe conterritus, ſimulans, cuncta pavore compleverat. Iacebant totis campis opes regiæ. Illa pecunia ſi pendio ingenti militum præparata: illæ cultus tot nobilium virorum, tot illuſtrium fœminarum aſſervata. Auteri fiant tabernacula regali magnificentia ornata, vehicula quoque à ſuis deſtituta ingentis opulentiæ plena, facies etiam prædantibus tanta, ſi qua res avaritiam moraretur. Quippe tot auronum intextilibus, & fidem excedente fortuna circumlata: tunc alia ſtirpibus dilaceratæ: alia in commune demerſa erebantur. Non ſufficiebant paſſim capti manus prædæ. Jamque etiam ad eos, qui primi fugerant, ventum erat. Fœminæ pleræque carros trahentes liberos ibant, inter quas tres fuere virgines, Ochi, qui ante Darium regnaverat, filiæ. Quarum quidem ex faſtigio paterno rerum mutatione detractæ, ſed rum ſortem earum crudelius aggravante fortuna. Iu eodem grege uxor quoque ejuſdem Ochi fuit, Oxathriſque (frater hic erat Darii) filia, & coniunx Attabazi principis purpuratorum, & filius cui Ilioneo fuit nomen. Phanabazi quoque, cui ſummum imperium maritimæ oræ Rex dederat, uxor cum filio excepta eſt, Mentoris filiæ tres, ac nobiliſſimi ducis Memnonis coniunx, & filius: vixque ulla domus purpurati fuit tantæ cladis expers. Lacedæmonii quoque, & Athenienſes, ſecietatis

taris fide violata, Persas secuti, Aristogiton, Dropides & Eleutherius, inter Athenienses, genere famaque longe clarissimi; Lacedemonii, Perisippus, & Onomastorides, cum Omaio & Callieratide, ii quoque domi nobiles. Summa pecuniæ signatæ fuit, talentorum duo millia & sexaginta, facti argenti pondus quingenta æquabat. Præterea xxx millia hominum, cum septem millibus jumentorum, dorso onera portantium, capta sunt. cæterum, Dii, tantæ fortunæ proditorem, sepulturæ celeriter debita pœna persecuti sunt. Namq; inusitè conscijs ejus cædis Regis vicem etiam in illa sorte reveritus, interfecti proditoris caput ad Darium tulit, opportunum solatium prodito quippe & ultas inimicum erat & nondum in omnium animis memoriam majestatis sux exoleviſſe cernebat.

LIBER IV.

BREVIARIUM LIBRI.

1. *Alexander litteras a Dario per missos scriptas regie respondet. Amyntas transfugam mittit. Persis occiditur. Varia. Persarum præfectum Darii clades.*

2. *Tyrii, Alexandrum recipere recusantes, obsidet.*

3. *Urbis descriptio. Urbis obsidio nobilitatur.*

4. *Tyrum frustra recipere, maximaque hominum strage conatus, tandem infecta defatigatur incendio.*

5. *Darius iterum de pace ad Alexandrum submissa legatos. qua repudiata, Græci Alexandrum coronant aureâ. dominatu ille autem, per præfectos, multas in potestatem suam redigit provincias.*

6. *Ad bellum dum se accingit Darius, Alexander Gazam oppugnat: ejusque præfectum Batim crudeli affecit supplicio.*

7. *Profectio, & varia Alexandri quæ sita, ad Iovis Hammonis oraculum.*

8. *In Ægypto Alexandria condita; variæque Alexandri belli cæ expeditiones.*

9. *Darius ad Arbellas pervenit, eoque invito Alexander Granicum superat.*

10. *Milites, ob Iunxi dictum turbatos per Ægyptios vates confirmat Alexander, Persas vastatores conversi in fugam. Darii uxor captiva, mœrore confecta, supremum diem claudit, unde Alexandri lacrymæ, Darii suspiciones, luctus & vota.*

11. *Pacem tertio quæsitam Darius non impetrat; imo ad dedit onem, aut ad bellum, ab Alexandro provocatur.*

12. *Ad prælium dum Persarum ingens exercitus paratur, Macedones Panico quodam de sancti terrore, arma alacriter capessunt.*

13. *Consilia de nocturno prælio Parmenionis & Polypercontis Alexander damnat: somno que refectus, interrito vultu suos ad pugnam accendit.*

14. *Alexandri ad Græcorum, Dariique ad Persarum exercitus, ante pugnam orationes.*

15. *Cruenti ad Arbellas prælii descriptio. Victor Alexander, Darium victum persequitur.*

16. *Parmenio in dextrum cornu constitutus Alexandrum retrahit. Tandem integra victoria potiti Macedones, reliquos Persas, multis suorum millibus desideratis, fuga sibi quærere salutem cogunt.*

DARIUS tanti modo exercitus Rex, qui triumphantis magis, quam dimicantis more curru sublimis inierat prælium, per loca, quæ prope immensis agminibus compleverat, jam inania, & ingenti solitudine vasta fugiebat. Pauci Regem sequebantur. Nam nec eodem omnes fugam inten-

intenderant, & deficientibus equis cursum eorum quos Rex subinde mutabat, æquare non poterant. Unchas deinde pervenit, ubi excepere eum Græcorum quatuor millia, cum quibus ad Euphratem contendit, id demum credens fore ipsius, quod celeritate præripere potuisset. At Alexander Parmenionem, per quem apud Damascum recepta erat præda, jussum eam ipsam, & captivos diligenti asservare custodia, Syriæ, quam Cœlen vocent, præfecit. Novum imperium Syri, nondum belli cladibus satis domiti, aspernabantur: sed celeriter subacti, obedienter imperata fecerunt. Nardus quoque insula dedita Regi. Maritimam tamen oram, & pleraque longius etiam à mari recedentia, Rex ejus insulæ Strato possidebat: quo in fidem accepto, castra movit ad urbem Marathon. Ibi illi litteræ à Dario redduntur: quibus ut superbe scriptis vehementer offensus est. Præcipue eum movit, quod Darius sibi Regis titulum, nec eundem Alexandri nomini adscripserat. Postulabat autem magis quam petebat, ut accepta pecunia quantamcunque tota Macedonia caperet; matrem sibi ac conjugem, liberosque restitueret. De regno, æquo, si veliet, Marte contenderet. Si saniora consilia tandem pati potuisset, contentus patrio, cederet alieni imperii finibus: socius amicusque esset. In case fidem & dare paratum, & accipere. Contra Alexander in hunc maxime modum rescripsit: REX ALEXANDER DARIO. *Ille, cujus nomen usurpasti, Darius, Græcos, qui oram Hellesponti tenent, coloniasque Græcorum Ionias, omni clade vastavit, cum magno deinde exercitu mare trajecit, illato Macedoniæ & Græciæ bello. Rursus Rex Xerxes gentis ejusdem ad oppugnandos nos cum immanium Barbarorum copiis venit: qui, navali prælio victus, Mardonium tamen reliquit in Græcia,*

ut absens quoque popularium animos agros uteret. Philippum vero haudquaquam ignarum, quos ingenio suo ab his interfectum esse, quos inquietos cura sua sollicitaverant vestri? Intuta omnia bonis fuisse, & cum habeatis arma, hostium in castris fuisse, quae proxime talenta mille, tanti veritus Rex, percussorem in me emere voluisti. Rex hostis igitur bellum, non infero. Et Dis quoque propitiis plurimis clarisque causa magnam partem Asiae in ditionem redegi meam, ipse in acie vici, quem etsi non ego interfecissem, oportebat, quod petieras, ut ipse quoque belli quidem in me iura servaveris; tamen si vere fuisses, & vir natus, & conjugem, & liberos tuos pro hoste receptorum te esse promitto. Et vincere, & ignoscere victoris est. Quod si tibi non committere timori dabimus fidem impune te venturum. Decretae cum maleficiis, merentur non nisi Regi fidentes scribere. Ad hanc perferendam Thersippus missus. Ipse in Phoenicem deinde descendit, & oppidum Byblon traditum recepit. Inde ad Sidona ventum est, urbem vetustate famaque conditorum inclytam. Regnabat in ea Strato Darii opibus adiutus; sed quia deditionem magis popularium quam fastigio sponte fecerat, regno virtus indignus. Hephaestioni que permissum, ut quem eo fastigio Sidones dignissimum arbitrarentur, constitueret Regem. Erant Hephaestioni hospites duo clari inter suos juvenes, qui facta ipsis potestate regnandi, negaverunt quemquam patrio more in ea familia regium recipi nisi regia stirpe ortum. Admiratus Hephaestio magnitudinem animi ipsorum, quod alteri regnum ferumque peterent. *Vos quidem macti virtute, inquit, estote, qui primi omnium civitatis quanto maius esset regnum fastidire, quam accipere. Ceterum date aliquem regem hospites, qui me meminerit a vobis accepturn habere se regnum.* At illi cum multos immi-

ner-

nere tantæ spei cernerent, singulis amicorum Alexandri ob animam regni cupiditatem adulantes statuunt, neminem esse potiorem quam Abdolonymum quendam, longa quidem cognatione regiæ annexum, sed ob inopiam sub barbarum hortum exigua colentem stipe. Causa erat paupertatis, sicut plerique probitatis, intentusque operi diurno, dreptum armorum, quitotam Asiam concusserat, non exaudiebat. Subito deinde, de quibus ante dictum est, cum regiæ vestis insignibus hortum intrant: quem forte, sterilis herbas eligens, Abdolonymus repurgabat. Tunc rege ex satutato, alter ex his *Habitus*, inquit *hic quem cernis in meis manibus, cum squalore permutandus tibi est. Abhinc cognosce te*, exemplo sordibus squalentem, *Dei esse gratiam, & meam fortunam, quæ de regis es quam continuam præfert. Et cum ille regalibus vestibus nitere cæpisset, unguentis delinitus, cum diademate purpureo superstitus, in quo sedebat regum, vocat, præter quem.* Somno diffugiens Abdolonymo videbatur, interdum fit sine fa cient qui tam pro erve sibi illa deferent, pertimescit. Sed ut cunctanti squalor abl tus est, & in ecta vestis purpura auroque diffincta, & fides a paucissimis facta servitam Rex iisdem comitibus sin regia pervenit. Fama, ut solet, illum e tes ad ortum sidum, alium ad indignatio e mi. Ditissimus quisque hum liste n inop tu cet ad ianitos Alexandri cri mina ur. Admitti eum Rex protinus jussit, d que contemptus, exposcenquit, *habitus, fama & meum regnum*, quod ille servis pæne qua fuit mus tutus. Tum ille *Utinam*, inquit, *eo animo quo tam facile fui. Hemanus fastidiret desiderium mei: nihil habenti nihil defuit.* Magnæ indolis specimen ex hoc sermone

Abdo-

Abdolonymi cepit. Itaq; non Stratonis modo regiam supellectilem attribui ei jussit, sed pleraq; etiam ex Persica præda: regionem quoq; urbi appositam, ditioni eius adjecit. Interea Amyntas, quem ad Persas ab Alexandro transfugisse diximus, cum quatuor millibus Græcorum, ipsum ex acie persecutis, fuga Tripolim pervenit. Inde in naves militibus impositis, Cyprum transmisit: & cum in illo statu rerum id quemque, quod occupasset habiturum arbitraretur, velut certo jure possessum, Ægyptum petere decrevit. Utriq; Regi hostis, & semper ex ancipiti mutatione temporum pendens, hortatusque milites ad spem tantæ rei, docet Sabacem Prætorem Ægypti cecidisse in acie: Persarum præsidium, & sine duce esse, & invalidum: Ægyptios semper Prætoribus eorum infensos, pro sociis ipsos, non pro hostibus æstimaturos. Omnia experiri necessitas cogebat, quippe cum primas spes fortuna deliquit, futura præ entibus videntur esse potiora. Igitur conclamant, duceret, quo videretur. Atque ille utendum animis, dum specularent, ratus, ad Pelusii ostium penetrat, simulans à Dario se esse præmissum. Potitus ergo Pelusii, Memphin copias promovit: ad cujus famam Ægyptii, vana gens, & novandis quam gerendis aptior rebus, ex suis quisque vicis urbibusque ad hoc ipsum concurrunt, ad delenda præsidia Persarum, qui territi, tamen spem obtinendi Ægyptum non amiserunt. Sed eos Amyntas prælio superatos in urbem compulit, captisque positis victores ad populandos agros eduxit, ac velut in medio positis omnibus, hostium cuncta agebantur. Itaq; Mazeces quamquam infelici prælio suorum animos terrtos esse cognoverat: tamen palantes, & victoriæ fiducia incautos, obtentans, perpulit, ne dubitarent ex urbe erumpere, & res

amis-

amissas recuperare. Id consilium non ratione prudentius, quam eventu felicius fuit. Ad unum omnes cum ipso duce occisi sunt. Has pœnas Amyntæ utrique Regi dedit, nihilo magis ei, ad quem transfugerat, fidus, quam illi quem deseruerat. Damippus, qui prælio apud Issum superfuerunt, cum omni manu, quæ fugientes secuta erat, assumpta etiam Cappadocum & Paphlagonum juventute, Lydiam recuperare tentabant. Antigonus Prætor Alexandri Lydiæ præerat: qui quanquam plerosque militum ex præsidiis ad Regem dimiserat, tamen Barbaris spretis in aciem suos eduxit. Eadem illinc quoque fortuna partium fuit: tribus præsidiis alia atque alia regione commissis, Persæ fundantur. Eodem tempore classis Macedonum, ex Græcia accita, Asiaticum, qui ad Hellespontiorum recuperandam a Dario erat missus, captis eius aut demersis navibus, superat. A Mytilenis deinde Pharnabazus Præfectus Persicæ classis pecunia exacta, & præsidio in urbem Chium introducto, centum navibus Andrum, & inde Syphnum, petiit: is quoque insulas præsidiis occupat, pecunia mulctat. Magnitudo belli, quod ab opulentissimis Europæ Asiæque Regibus in spem totius orbis occupandi gerebatur, Græciæ quoque & Cretæ arma commoverat. Agis Lacedæmoniorum Rex octo millibus Græcorum, qui ex Cilicia profugi domos reperierant, contractis, bellum Antipatro Macedonum præfecto moliebatur. Cretenses, has ante illas partes secuti, nunc Spartanorum, nunc Macedonum præsidiis occupabant urbes. Sed leviora inter illos fiebant dimicamina: unum certamen, ex quo cætera pendebant, intuente fortuna.

2 Jam tota Syria, jam Phœnice quoque, excepta Tyro, Macedonum erant: habebatque Rex castra in Continenti à quo urbem angustum fretum

dirimit. Tyrus & claritate & magnitudine ante omnes urbes Syriæ Phœnicesq; memorabilis, facilius societatem Alexandri acceptura videbatur, quam imperium. Coronam igitur auream legati donum afferebant, commeatusque large & hospitaliter ex oppido adduxerant. Ille dona, ut ab amicis, accipi jussit, benigneque legatos allocutus, Herculi (quem præcipue Tyrii colerent) sacrificare velle se dixit. Macedonum Reges ortos ab illo Deo ipsos genus ducere: se vero, ut profectus esset, etiam oraculo monitum. Legati respondent, esse templum Herculis extra urbem, in ea sede quam Palætyron ipsi vocant. Ibi Regem Deo sacrum rite facturum. Non tenuit iram Alexander, cujus alioquin potens non erat. Itaque, *Vos quidem*, inquit *fiducia loci, quod insulam incolitis, pedestrem hanc exercitum spernitis; sed brevi stendam, in continenti vos esse. Proinde fortis sitis, aut intraturum me urbem, aut oppugnaturum.* Cum hac responso dimissos monere amici cœperunt, ut Regem, quem Syria, quem Phœnice recepisset, ipsi quoque urbem intrare paterentur. At illo ostio fisi, obsidionem ferre decreverunt: namque urbem a continenti quatuor stadiorum fretum dividit, Africo maxime objectum, celeberq; exalto fluctus in litus evolvens: nec accipiendo operi quo Macedones continenti insulam jungere parabant, quidquam magis, quam ille ventus, obstabat. Quippe vix leni & tranquillo mari moles agi possunt. Africus vero prima quæque congesta pulsu illisa mari subruit: nec ulla tam firma moles est, quam non exedant undæ per nexus operum manantes, & ubi acrior flatus exstitit, summi operis fastigio superfusæ. Præter hanc difficultatem, haud minor alia erat: muros turresque urbis præaltum mare ambiebat. Non tormenta, nisi e navibus pro-

procul excussa emitti, non scalæ mœnibus applicari poterant. Præceps in salum murus pedestre interceperat iter: naves nec habebat Rex, & si admovisset, pendentes & instabiles missilibus arceri poterant. Inter quæ, haud paiva dftures Tyriorum fiduciam accendit. Carthaginensium legati ad celebrandam anniversarium sacrum more patrio tunc venerant: quippe Carthaginem Tyrii condiderunt semper parentum loco culti. Hortari ergo pœnitere perrexerunt, ut obsidionem forti animo paterentur; brevi Carthaginis auxilia ventura: namque ea tempestate magna ex parte Punicis classibus maria obsidebantur. Igitur vetito decreto, per muros turresque tormenta dispensant, arma junioribus dividunt, opifices quotquot copiæ ubs abundabat in officinas distribuunt. Omnia belli apparatu strepunt: ferrex quoque manus (harpagonas vocant) quas oneribus hostium injicerent, corvique, & alia urendis urbibus excogitata, præparabantur. Sed cum tormentis ferrum, quod excudi oportebat, longius esset, admotisque follibus ignem flamma accenderent, sanguinis vi sub ipsis flammis exiliisse dicuntur. Idque omen in Macedonum metum verterunt Tyrii. Apud Macedonas quoque cum forte panem quidam militum fingeret, manantis sanguinis guttas notaverunt. Territoque Rege Aristander peritissimus vatum respondit, ei exsecutis cruor fluxisset, Macedonibus diras fore fatorum. Contra, cum ab interiore parte manaverat urbi, quam obsidere destinassent, exitium portendere. Alexander cum & classem procul haberet & longam obsidionem magno sibi ad cætera impedimento videret fore, caduceatores qui ad pacem eos compellerent, misit: quos Tyrii contra ius gentium occisos præcipitaverunt in altum. Atqui ille suorum tam indigna

nece commotus, urbem obsidere statuit. Sed ante jacienda moles erat, qua urbem Continenti committeret. Ingens ergo animos militum desperatio incessit, cernentium profundum mare, quod vix divina ope posset impleri: quæ saxa tam vasta, quas tam proceras arbores posse reperiri? exhaurienda esse regiones, ut illud spatium aggeraretur, & exæstuare semper fretum, quod circa ictus volueretur inter insulam & continentem, hoc acrius fieri. At illic haud quaquam studiis tractandi militares animos, *speciem sibi Herculis in summo ebriatam esse* pronuntiat, *dextram porrigentis: illo duce illi ascendere, in urbem intrare se posse fiduciam. Inter hæc duces Tyriorum interfectos, genus unum ultimi supplicii vitare. Urbem esse urbium, quæ earum victores moenia vi ausa essent.* Ducibus deinde negotium datur, ut suos quisque castigent: satisque omnibus stimulatis, opus ortum est. Magna vis saxorum ad manum erat, Tyro vetere præsente, materies ex Libano, & ornamentis & turribus faciendis vehebatur. Jamque à fundo maris in altitudinem montis opus excreverat, nondum tamen aquæ fastigium æquabat: & quo longius moles agebatur à littore, hoc magis quicquid ingerebatur, præaltum absorbebat mare: cum Tyrii, parvis navigiis admotis per ludibrium exprobrabant illis, armis inclytos, dorso, sicut jumenta, onera gestare. Interrogabant etiam, num major Neptuno esset Alexander. Hæc ipsa infectatio alacritatem militum accendit. Jamque paululum moles aquam eminebat, & simul aggeris latitudo crescebat, ubique admovebatur: cum Tyrii, magnitudine molis, cujus incrementum eos ante fefellerat, conspecta levibus navigiis nondum commissum opus circuire cœperunt: missilibus eos quoque, qui pro opere stabant, incessere. Multis ergo impune vulneratis, cum re

removere, & appellere scaphas in expedito non esset, ad curam semet ipsos tuendi ab opere converterant. Igitur ex jumentis coria velaque jussit obtendi, ut extra ictum jactorum essent, duasque turres ex capite molis erexit, e quibus in subeuntes scaphas tela interponeret. Contra Tyrii navigia procul à conspectu hostium litori appellunt, expositisque militibus eos, qui saxa gestabant, obtruncant. In Libano quoque Arabum agrestes, impositos Macedonas aggressi, triginta fere interficiunt, paucioribus captis.

3. Ea res Alexandrum dividere copias coegit. Et ne segniter assidere uni ubi videretur, operi Perdiccan Craterumque praefecit: ipse cum expedita manu Arabiam petit. Interim Tyrii navem magnitudine eximia, saxis arenaque à puppi oneratam, ita ut multum prora emineret, bitumine ac sulphure illitam remis concitaverunt, & cum magnam vim venti vela quoque concepissent, celeriter ad molem successit. Tum prora ejus accensa, remiges desiliere in scaphas, quae ad hoc ipsum praeparatae sequebantur. Navis autem, igne concepto, latius fundere incendium coepit, quod, priusquam posset occurri, turres, & cetera opera in capite molis posita comprehendit. At qui desiluerant in parva navigia, faces & quid quid alendo igni aptum erat, in eadem opera ingerunt. Jamque non modo Macedonum turres, sed etiam summa tabulata conceperant ignem, cum illi, qui in turribus erant, partim haurientur incendio, partim armis omissis in mare se ipsi immitterent. At Tyrii, qui capere eos quam interficere mallent, natantium manus stipitibus saxisque lacerabant, donec debilitati impune navigiis excipi possent: nec incendio solum opera consumpta, sed forte eodem die vehementior ventus molem ex profundo ma-

e illisit in molem, crebrisque ictibus compage operis verberata se laxavere tabulæ et intestinum unda mediorum operis rupit. Prorutis igitur lapidum cumulis quibus iniecta terra tumebatur præceps in profundum ruit, tantæque molis ne ulla vestigia haverunt ab Arabia redeuntes. Alexander Hoc quod in adversis rebus solet ne in prosperis quidem calcam referebat, cum omnes vertus de fortuna manus queri possent. Rex novi operis molem ortus, in adversum erat impetum instare, sed ne cessante duesset, quod cætera opera vetustate labefactata trepidabantur. Latitudinem quoque aggeris altiorem in medio erectis, prout ipse rebus habebat, fore jubet. Arbores autem arbores cum ingenti fragore in altum aciebant, deinde taxis onerabant. Turres cumulo eorum aliis arbores intexebant. Tum humus aggerebatur, super quæ alia item taxorum arborumque cumulata vehiculo quodam nexa connexis opus junxerant. Nec Tyrii quicquid ad impediendam molem excogitari poterat segniter eludebant. Præcipuum auxilium erat ex alto prospectum hostem conspectu subbanti. Aquam operiuntur ad molem usi, penetrabant latebras palmarum arborum eminentium ad ferrum trahendum, quæ ob id fixa erant, pleraque secum vi fluctuum dejecta. Ita levatos onere fluctus transque arbores in haud agre molebantur. Per altera autem opera impetibus fiebat, ut ea quoque ruinis sua gravarentur. Ægre animum Alexandro fortuna gravaret an abiret, tandem clarus Cypri nuntius venit. Eodemque tempore Clearchus cum Græcis militibus in Asiam missus, ducentum et octoginta navium classem in altum dimovit. Lævum Pythagoras, Res Cypriorum cum Cratero tuebatur: Alexandrum in dextero quinquaginta regia vehebat. Nec Tyrii, quia nequam classem habebant,

ausi navale inire certamen, triremes omnes ante ipsa moenia opposuerunt, quibus Rex invectus, ipse demersit. Postera die classe admota, undique tormentis & maxime ariete tormentis pulsa muros quatit: quos Tyrii tripedia constructis laxis refecerunt. Interiorem quoque murum, ut si prior fefellisset, illo se tuerentur, undique ordiuntur. Sed undique vis mali urgebat: moles intra cernebatur erat: classis moenia circumbatterat: ruere nil navalique clade obsidebantur. quippe binis quadriremes Macedonum interiecta junxerant, ut prorae cohaererent: puppes, intervallo, quantum capere poterant, distarent. Hos pugnatorum turres altis antennis adfixo validis funibus superque eos pontibus stratis, qui mittere sustinerent, impleverant. Ita in tres bis quadriremes ad urbem agebant: inde missilia in propugnantes ingerebantur tuto, qui par oris simile tegebatur. Media nox erat, cum classem, recenti diluculo parata circumire urbem iussit: atque naves urbi undique advehebantur, & Tyrii desperatione torpebant, cum subito spissae nubes incedere se coelo, & quidquid lucis supererat, effata caligine extinxerunt. Tum inhorrescens mare procella ventis concitatis fluctibus fervere, & interfe navigia colidere. Jamque funium temperantia vincula, quibus connexae quadriremes erant, ruere tabulata, & cum ingenti fragore in profundum se omnia mittere atque ruere. Nec ullum conserta navigia alia ope in turbido regi poterant. Milites ministeria nautarum, remex militis officia turbabat, & quod in huiusmodi casu accidit, periti ignotis parebant: quippe gubernatores alias imperare solitos, tum metu mortis posse exterreri. Tandem remis pertinacia everberatum insrevelati erigentibus navigia classicis cessit, appulsaque sunt litori la-

cerata pleraque. Iisdem diebus forte Carthaginensium legati triginta superveniunt; magis obsessis solatium, quam auxilium: quippe domestico bello Pœnos impediri nec de imperio sed pro salute dimicare, nuntiabant. Syracusani tunc Africam urebant, & haud procul Carthaginis muris locaverant castra. Non tamen defecere animis Tyrii, quanquam ab ingenti spe defuturi erant, sed conjuges liberosque devehendos Carthaginem tradiderunt: fortius quidquid accideret laturi, si carissimam sui partem extra communis periculi sortem habuissent. Cumque unus è civibus concioni indicasset, oblatam esse per somnum sibi speciem Apollinis, quem eximia religione colerent, urbem deserentis: molemque à Macedonibus jactam in salo, in sylvestrem tantum esse mutatam: quanquam auctor levis erat, tamen ad deteriora credenda proni, metu aurea catena devinxere simulacrum, atque Herculis, cujus numini urbem dicaverant, inseruere vinculum, quasi illo Deo Apollinem retenturi. Syracusiis id simulacrum devexerant Pœni, & in majore loco averant patria, multisque aliis spoliis urbium à semet captarum, non Carthaginem magis, quam Tyrum ornaverant. Sacrum quoque, quod quidem Diis minime cordi esse credi derim, multis seculis inter sacrificia repetendi auctores quondam erant, ut ingenuus puer Saturno immolaretur. Quod sacrilegium verius, quam sacrum Carthaginienses à conditoribus traditum, usque ad excidium urbis fuisse dicuntur: ac nisi seniores obstitissent, quorum consilio cuncta agebantur, humanitatem dira superstitio vicisset. Cæterum efficaciorem ad artem imminens necessitas, non usitata modo præsidia, sed quædam etiam nova admovit. Namque ad amplianda navigia, quæ muros subibant, validis asseribus

cor

corvos & ferreas manus cum uncis ac falcibus illigaverant, ut cum tormento assères prominissent, subito laxatis funibus immitterent. Unci quoque & falces eisdem assèribus dependentes, aut propugnatores, aut ipsa navigia lacerabant. Clypeos veo aneos multo igne torrebant, quos repletos fervida arena cœnoque decocto, e muris subito devolvebant, nec ulla pestis magis timebatur. Quippe ubi lorica & corpusque fervens arena penetrarat, nec ulla vi excuti poterat, & quidquid attigerat, perurebat: jacentesque arma, laceratis omnibus, quæ protegi poterant, vulneribus inulta petebant. Corvi vero, & ferreæ manus tormentis emissæ, plerosque rapiebant.

4. Hic Rex fatigatus, statuerat, soluta obsidione, Ægyptum petere: quippe cum Asiam ingenti celeritate percurrisset, circa muros unus urbis hærebat, tot maximarum rerum opportunitate dimissa. Cæterum tam discedere irritatus, quam morari, pudebat. Famam quoque, quæ plura, quam arus, everterat, ratus levio e nsore fi fyrem, quasi tædem, se posse vinci, reliquisset. Igitur ne quid inexpertum omitteret, plures naves admoveri jubet, delectosque mi'itu n m oni. Et forte belluæ insuetæ magnitudinis super ipsos fluctus dorso eminens ad molem quam Macedones jecerant, ingens corpus applicuit, diverberatisque fluctibus allevans semet, utrinque conspecta est. Deinde à capite molis, rursus alto se immersit: ac modo super undas eminens magna sui parte, modo superfusis fluctibus condita, haud procul munimentis urbis emersit. Utriusque lætus fuit belluæ aspectus. Macedones iter faciendo operi monstrasse eam augurabantur. Tyrii, Neptunum occupati maris vindicem abripuisse belluam, ad iram brevi profecto ruituram; lætiq; omne co, ad epulas dilapsi,

one-

onerave re se vino: quo graves, orto sole navigia conscendunt, redimita coronis floribusque: adeo victoriæ non ornamento modo, sed etiam gratulationem præceperunt. Forte Rex classem in diversam partem egerat cum triginta minoribus navigiis relictis in littore e quibus Tyrii duobus cursis, cæteris ingenti terrore mentis donec suorum clamore audito, Alexander classem Tyriorum a quo fremitus acciderat, advexit. Prima e Macedonum navibus quinqueremis velocitate inter cæteras eminens, occurrit: quam ut conspexere Tyrii, duæ e diverso in latera eius invectæ sunt, in quarum alteram quinqueremis eadem concitata, & ipsa rostro icta est. & iam invicem tenuit. Jamque ea, quæ non cohærebant, libero impetu evecta in aliud quinqueremis latus invehebatur, cum opportunitate intra remos e classe Alexandri, in eam ipsam, qua quinqueremi immanebat, tanta vi impulsa est, ut Tyrius gubernator in mare excuteretur e puppi. Ilico deinde Macedonum naves supervenerunt, & Rex quoque aderat; cum Tyrii inhibentes remos, agere circa navem quæ hærebat, portumque omnia simul navigia repetunt. Confestim Rex sequitur: portum quidem intrare non potuit, cum procul e muris missilibus submoverentur naves autem omnes fere aut demersit, aut cepit. Biduo deinde ad quæ tempus dato militibus sollicitandæ facultate, & machinas pariter admovere, & undique ictus in latere ipso in altissimam turrim ascendunt ingens animo periculo majore: quippe regio insigni & armis fulgentibus conspicuus unus præ cæteris telis petebatur. & diu quidem profuit spectaculo edidit multos e muris propugnantes hasta transigit: quosdam etiam comminus gladio clypeoque impulsos præcipitavit. quippe turris, ex qua dimicabat, muris hostium prope-

mo

modum cohærebat. Jamque crebris arietibus laxorum compage laxata, munimenta defecerant. & classis intraverat portum, & quidam Macedonum in turres hostium dicta evaserant: cum Tyrii, tot simul malis victi, de tectis ædificiorum templa conscendunt, ac foribus aditum obstruunt, occupant liberum mortis arbitrium, non illorum inhiantes; haud inulte tamen perierunt. Magna pars summa tectorum obtinebat, tum & quicquid manibus fores dederat, interceptos hostibus. Alexander excepto qui in templa confugerant omnes interfici, nemque tectum impune ascendi. Missi præcones pacem victis dant, si arma ponerent, operta Dis patere fanum. Illi vix credita templa complent, alii in vestibulis foribusque adversis portæ lævum latus. Multis tamen salutis fuere subsidio inquinatæ Macedonum præsidia erant. Ii urbem quidem a Macedonibus victoribus intravere, sed cognationis cum Tyriis memores, quippe utramque urbem Agenore ortum condidisse credebant, multos Tyriorum etiam protegentes, ad ima pervere navigia, quibus occultatis. Sed ea deprensa sunt. Quindecim millia hoc facto subducta civitati sunt. Quantumque sanguinis fusum sit, vel ex hoc æstimari potest, quod intra munimenta urbis sex millia armatorum trucidata sunt. Tribus deinde spectaculum victoriosus ingressus regis. Duo millia in quibus optimendis defecerat labes, et ipsis affixi, pertinges litoris spatium pependerunt. Carthaginenses unum legatos peperci, additia denuntiatione belli, quod præsentium rerum necessitas moraretur. Tyrus septimo mense, quam oppugnari cœperat, capta est; urbs & vetustate originis, & crebris fortunæ varietate ad memoriam splendidissimæ inter suas secundæ ab Agenore diu manare, non vetustum modo, sed quod-

cun-

cumque classes ejus adierunt ditionis suæ fecit; &, si famæ libet credere, hæc gens literas prima aut docuit aut didicit. Coloniæ certe ejus pene orbe toto diffusæ sunt. Carthago in Africa, in Bœotia Thebæ, Gades ad Oceanum. Credo, libero comeantes mari, repulsique adeundo externos recognitas terras, cæpisse fides suas vertere, quam nova humus, seu quæ cœli mutationes terrarum (nam hæc quoque pertinax est) colitores ejus fatigati, nova, & externa cum illarum solo bella gerere cogebantur. Tum sedes captas, defensa, & post excidium renatæ. Tam multa longa pace cuncta refovente, sub tutela Romani manifestum nis acquiescit.

5. Eadem fere de his Dardanii literæ allatæ sunt, tandemque Rex legit: *Paterbat, ait filiam Junam (Cantharas erat nomen) nuptum Alexandro sibi adjungeret. Dotem fore omnem regionem inter Hellespontum & Hadriaticum situm, in Orientem sub ipsa ortibus terris contentum fore. Si forte dubitaret, quod offerretur, accipere, nunquam diu eodem vehigio stare fortunam, semperque homines quamcunque felicitatem habuerat, invidiam tamen sentire majorem. Vereri se, ne vanum mundo, quas natura levitas ageret ad futura, vana ac puerilia mentis affectu effingeret. Nihil adhuc actas ejus, quam illa ætate tantam capere fortunam. Multas se adhuc reliquas habere, nec satis ausurum posse deprehendi. Transiturum Alexandrum Euphraten, Tigrimque, & Araxen, & Hydaspen, magna nomina, ac regiones. Venturum in conspectos, ubi paucitas fortunæ cedendum sit. Medicam, Hyrcanum, Bactra, & Indos, Oceani accolas, quando audierunt, vel visi sunt, & Arachosios, nomine tantum notos? exteraque gentes, ac Caucasum & Tanaim petituros? Senescentem fore, tantum terrarum vel sine*

pra-

prælio obeunti. Se vero ad ipsum vocare desineret. namque illius exitio esse venturum. Alexander his, qui literas attulerant, respondit: Darium sibi alienis promittere: quod totum amitteret, velle partiri. Dat sibi dari Lydiam, Ioniam, Æolidem, Hellesponti oram, victoriæ suæ præmia: leges autem a victoribus dicet accepta victis. Iam utro stare animo essent, si solas ignorarent, quas primum Macedonum conereret: Ionicæ, cum transisset mare, ora Cariam ad Lydiam; quæ propter [illegible] esse Persarum in capita regum, statim deditæ [illegible] ultimæ Orientis oræ in potestate [illegible] Oriente [illegible] ipsum se qui possit [illegible] ferret maria terras [illegible] Reges quidem in vicem hæc scripserant. [illegible] rubem fuso portusque dedebant Alexandro. Tyrum Cilicium Socrati tradiderat; Philo[illegible] Syriam [illegible] Andromacho Parmenio[illegible] faceret, interfuturum [illegible] oram classe p[illegible] Gazæ cum omnibus [illegible] solennem erat [illegible] conventu totius Græ[illegible] runt Græcorum te[illegible] legarent ad Regem, qui [illegible] Græciæ ad liberatem [illegible] ferrent. [illegible] fimæ captiverant aram, [illegible] tulisset fortuna, sequerentur. Cæterum non ipse modo Rex obsistentibus impigre agmen adhortabatur: sed Prætores quinque [illegible] duces[illegible] valerant, Galas Parthaoniam Antigonus Lycaoniam, Balacrus, Idæmæ Prætore Dario superato. Metum cepit Amphoterus & He-

gelo-

giloch in centum sexaginta navium classe, insulas inter Achaiam atque Asiam in deprensum Alexandri reditum degerant: Tenedon quoque maximam incolis vltro vocantibus, statuerant occupare. Sed Pharnabazus Darii praefectus classis, quae resedit Macedonas trahere, ratus Apollonidi & Athenagorae, suarum partium viris, urbem cum maximo praesidio traditurum. Praefecit Alexandri nobilia ne tumultus reparabant: non tam suis viribus, quam ipsorum, qui obsidebantur, voluntate, nec sefellit eos. Namque inter Apollonidem, & duces mutata orta seditio, irrumpendi in urbem occasionem dedit. Quinque porta effecta cohors Macedonum intraret, oppidanorum conspiratione agitato, aggregant se Amphoteio & Hegilocho: Perfarumque Praesidio caso, Pharnabazus cum Apollonide & Athenagora vinctis tradituri; xiii triremes cum suo milite ac remige praeterea triginta naves, & piratici lembi. Graecorum hae mercede conducta. His in supplementum copiarum suarum dilectis, piratisque supplicio affectis, captivos remiges adscere classi iussit. Forte Artistonicus Mediae nomine Tyrannus, cum piraticis navibus ignarus omnium quae ad Chium acta erant prima vigilia ad portus claustra successit: interrogatusque a custodibus, quis esset; Artistonicum ad Pharnabazum venire respondit. Illi Pharnabazum quidem iam quievisse, & non posse tum adiri: ceterum patere loco arcis hospitium, & postero die Pharnabazi copiam fore, affirmant. Nec dubitavit Artistonicus primus intrare. Secuti sunt duces piratici lembi: ad dum applicant in vigiae cubiculo portas, obiectura vigilibus clavum, & qui proximi excubabant, ab iisdem excitantur nullogi ex his ausi repugnare omni-

omnibus catenæ injectæ sunt: Amphotero deinde, Hegilocho que traduntur. Hanc Macedones tranſiere Mitylenem, quam Chares Atheniensis nuper occupatam duorum millium Persarum præſidio tenebat: sed cum obſidionem tolerare non posset, urbe tradita pactus est, ut incolumi abire liceret. Imbutum petit. Deditis Macedones pepercerunt.

6. Darius deſperata pace, quam per literas legatosque impetrari posse crediderat, ad reparandas vires bellumque impigre renovandum intendit. Duces ergo copiarum Babyloniam convenire, Bessum quoque Bactrianorum ducem, per quam maxime posset exercitu coacto, de cedere ad se jubet. Sunt autem Bactriani inter ultimas gentes promtissimi, horridis ingeniis, multumque a Persarum luxu abhorrentibus, siti haud procul Scytharum bellicosissimæ gentis & rapto vivere assuetæ; semperque in armis erant. Sed Bessus suspecta perfidia, haud sane a quo animo in secundo se continens gradu Regem terrebat. Nam cum regnum affectaret, proditio, qua sola id assequi poterat, timebatur. Cæterum Alexander, quam regionem Darius peteret, omni cura vestigans, tamen explorare non poterat: more quodam Persarum arcana Regum mira celantium fide, non metus, non spes elicit vocem, qua prodantur occulta: vetus disciplina Regum silentium vitæ periculo sanxerat. Lingua gravius castigatur, quam ullum probrum: nec magnam rem sustinere posse creduntur, ab eo, cui tacere grave sit: quod homini facillimum voluerat esse natura. Ob hanc causam Alexander omnium, quæ apud hostium gererentur, ignarus, urbem Gazam obsidebat. Præerat ei Batis eximiæ in Regem suum fidei, modico præsidio muros ingentis operis tuebatur. Alexander æstimato lo-

co-

eorum situ agi cuniculos jussit, facili ac levi humo acceptante occultum opus. Quippe multam arenam vicinum mare evomit, nec saxa coteſq; quæ interpellent ſpecus, obſtabant. Igitur ab ea parte, quam oppidani conſpicere non poſſent, opus orſus, ut a ſenſu eius averteret, turres muris admoveri jubet. Sed eadem humus admovendis inutilis turribus, deficiente fabulo, agilitatem rotarum morabatur, & rabulata turrium perfringebat: multique vulnerabantur impune, cum idem recipiendis, quæ admovendis, turribus, labor eos fatigaret. Ergo receptui ſigno dato, poſtero die muros corona circumdari juſſit. Orto ſole, priusquam admoveret exercitum, operi Deum expoſcens, ſacrum patrio more faciebat. Forte prævolans corvus, glebam, quam in gutturis ferebat, ſubito amiſit: quæ cum Regis capiti inciſet, reſoluta defluxit. Ipſa autem avis in proxima turre conſedit. Illita erat turris bitumine ac ſulphure, in qua alis hærentibus, fruſtra ſe allevare conatus, à circumſtantibus capitur. Digna res visa, de qua vates conſulerentur, & erat non inter vates ea ſuperſtitione mentis. Ergo Arſitander, cui maxima fides habebatur, urbis quidem excidium augurio illo portendi: cæterum periculum eſſe, ne Rex vulnus acciperet. Itaque monuit, ne quid eo die inciperet. Ille quanquam unam urbem ſibi, quo minus ſecurus Ægyptum intraret, obſtare agre ferebat; tamen paruit vati, ſignumque receptui dedit. Hinc animus crevit obſeſſis, egreſſique portis, recedentibus inferunt ſigna: cunctationem hoſtium ſuæ occaſionem rati. Sed acrius quam conſtantius prælium inierunt. Quippe ut Macedonum ſigna circumagi videre, repente ſiſtunt gradum. Jamque ad Regem prælientium clamor pervenerat, cum denuntiati periculi haud ſane memor, ic-

ricam

ricam tamen, quam raro induebat, amicis orantibus, sumpsit, & ad prima signa pervenit. Quo conspecto, Arabs quidam Darii miles, majus fortuna sua facinus ausus, clypeo gladium tegens, quasi transfuga genibus Regis advolvitur. Ille assurgere supplicem, recipique inter suos jussit. At gladio Barbarus strenue in dextram translato, cervicem appetit Regis: qui exigua corporis declinatione evitato ictu, in vanum manum Barbari lapsam amputat gladio, denuntiato in illum diem periculo (ut arbitrabatur ipse) defunctus. Sed, ut opinor, ineuitabile est fatum: quippe dum inter primores promptius dimicat, sagitta ictus est; quam per loricam adactam, tantem in humero, medicus ejus Philippus evellit. Plurimus deinde sanguis manare cœpit, omnibus territis, quia quam alte penetrasset telum, lorica obstante, non cognoverant. ipse, nec oris quidem colore mutato, supprimi sanguinem, & vulnus obligari jussit. Diu ante ipsa signa vel dissimulato vel victo dolore, perstiterat, cum supprcssus paulo ante sanguis medicamento, quo retentus erat, manare latius cœpit, & vulnus, quod recens adhuc dolorem non moverat, frigente sanguine intumuit. Linqui deinde animo, & submitti genu cœpit, quum proximi exceptum in castra receperunt. Et Batis interfectum ratus, urbem ovans victoria repetit. At Alexander, nondum percurato vulnere aggerem, quo mœnium altitudinem æquaret, exstruxit, & pluribus cuniculis muros subrui jussit. Oppidani ad pristinum fastigium murorum, novum exstruxere munimentum. Sed neid quidem turres aggeri impositas æquare poterat. Itaque interiora quoque urbis infesta telis erant ultima pestis urbis fuit, cuniculo subrutus murus, per cujus ruinas hostis intravit. Ducebat ipse Rex antesignanos, & dum incautius

tius subit, ictoque equo eius affligitur. Innixus tamen telo, nondum prioris vulneris obducta cicatrice, interpositos dimicat: ira quoque accensus, quod duo in obsidione vulnera eius acceperat. Barim. egregia edita pugna, multisque vulneribus confectum, deserere non fuit necesse. Ipse tamen regnis praesidia capessebat, fugientes animo reparabat, atque hostium sanguine cum unaquaque circumducto Alexandri insolentem gaudio animum exacuebat, alias virtutem etiam in hoste terrebat. Non ut volaticus inquit moneris. Hanc te equi quoque tormentorum in captivorum inventa potestas fugam esse te cogitabit. Haec non interrito modo, sed contumaci quoque vultu intuens Regem, nullam ad minas eius sedit invocem. Tum Alexander. Videtisne obstinatum ad tacendum? inquit. nonne genu potuit? num supplicem vox ista misit? Vincam tamen silentium. & nullis ab illo gemitu interpositis. Iram deinde servitio ejus exercuit. Jam tum peregrinos ritus novasque cultum fortuna. Per talos enim spirantis ossa actus est, relegatumque ad currum traxere circa urbem equites. Ante Regem, Achilleum quo genus praedicere, imitatum se esse in poena hostem capere. Cecidere Persarum Arabumque opes, credebant, ut quae Macedonibus incrementa victoria fuit. Obsidio certe non tam claritate urbis nobilitata est, quam geminato periculo Regis, qui Aegyptum ad te festinans, Antipatrum cum decem millibus in Macedoniam ad inquietandos nostrorum in Asia motus misit. Namque praeter alia secundis atteri bantur copiae, devictarum omnium gentium militi minor, quam domestico fides habebatur.

Aegyptii olim Persarum opibus infensi, quippe avare & superbe imperitatum sibi esse credebant, ad spem adventus ejus erexerant animos; utpote qui

qui Amyntam quique transfugam & cum præ-
cario imperio venientem latis recepissent. Igitur
ingens multitudo Pelusium, qua intraturus Rex
videbatur, convenerat. Atque ille septimo die,
postquam à Gaza copias moverat, in regionem
Ægypti quam nunc Castra Alexandri vocant, per-
venit. Deinde pedestribus copiis Pelusium petere
jussis, ipse cum expedita delectorum manu, Nilo
amne vectus est. Nec sustinere adventum ejus
Persæ defectione quoque perterriti. Jamque haud
procul Memphi erat, in cujus præsidio Astaces
prætor Darii relictus. Oxio amne superato, octin-
genta talenta Alexandro, omnemque regiam su-
pellectilem tradidit. A Memphi, eodem flumine
vectus, ad interiora Ægypti penetrat; compositis
que rebus, ita ut nihil ex patrio Ægyptiorum mo-
re mutaret, adire Jovis Hammonis oraculum sta-
tuit. Iter expeditis quoque & ducibus vix tole-
rabile ingredientibus erat. Terra cuncta aquarum
penuria erat, fluctus arentibus vicinis: quas ubi vapor
solis accensus fecundo torrente vertigine intole-
rabilis efficit, sitim gignit. Lucis denique ejus non tan-
tum cernendæ & spectandæ regionis, sed etiam
contemnendissimo tabulato, quo ordinatum, & vesti-
gio certo, agere nos monstrat, peritus. Hos Ægyptii
vero ea ora accolebant, quidam e sacerdotum nu-
mine oblato videndi Jovem quem generatorem to-
rem haud contectus mortali fastigio arcebat
esse autumabant, volebat. Ergo comitis quos ducere
secum statuerat, secundo amne delatus ad Ma-
mmonis paludem. Is locus Cyrenensium donat
tolerei; paucis, & ut adiret urbes suas petentes.
Ille, donis acceptis, annonaque comparata, de-
stinata exsequi cœpit. Ac primo quidem & sequen-
ti die, tolerabilis labor visus; nondum in vastis
nudisque solitudinibus adiit: jam tamen sterili &

emoriente terra. Sed ut aperuere se campi alto obruti fabulo, haud secus quam profundum æquor ingressi, terram oculis requirebant. Nulla arbor, nullum culti soli occurrebat vestigium. Aqua etiam defecerat, quam utres camelis devexerant, & in arido solo ac ferida fabulo nulla erat. Ad hæc sol omnia incenderat, siccaque & adusta erant omnia; cum repente, si culpa Deorum manus sive casus fuit, obducta cælo nubes condere solem, ingens æstu fatigatos etiam sine aqua deficeret, anxilium. Enimvero vix tantum quoque imbrem excutere procellæ, prolectique ex eo pere eum; quidam, ob sitim impotentes sui, os quoque hianti captare conabantur. Quacumque vastas solitudines abstamtum est. Itaque haud procul oraculi sede aberant, cum complures cervi agmini occurrunt, modico volatu pulvis signum antecedentes: & modo in conspectu erant, modo agmen incederet, modo e pervis fugabant antecedentium iterque monstrantium more. Tandem ad sedem consecratam Deo ventum est. Incredibile dictu, inter vastas solitudines una undique ambient bus ramis, vim in densam umbram extendente sole, concepta est: multaque fontes scaturigines passim manantibus alunt sylvæ. Cæli quæ sit temperies, verno tempori maxime similis, omnes anni partes pari salubritate persentit. Accolæ sedis sunt ab Oriente proximi Æthiopum. Medidem versus Arabes spectant. Troglodytis ea gens est. Horum regio utrique ad Rubrum mare excurrit. At qua vergit ad Occidentem, alii Æthiopes colunt, quos Scenitas vocant: a Septentrione Nasamones sunt: gens Syrtica navigiorum spoliis quæstuosa. Quippe omnibus litoris & æstu debilitata navigia notis sibi vadis occupant. Incolæ nemo: Quos Anmenios vocant, disperti ruguriis habitant:

bitant: medium nemus pro arce habent, triplici muro circumdatum. Primam mentio tyrannorum veterem regiam claufit. In proxima coniuges eorum, cum liberis & pellicibus, habitant. Hic quoque Dei oraculum eſt. Ultima munimenta, ſatellitum armigerorumque ſedes erant. Eſt etiam aliud Ammonis nemus: in medio habet fontem: aquam Solis vocant. Sub lucis ortum tepida manat: medio die, cum vehementiſſimus eſt calor, frigida eadem fluit: inclinato in veſperam, calefcit: media nocte fervida exæſtuat. quoque propius nox vergit ad lucem, multum ex nocturno calore decreſcit, donec ſub ipſum diei ortum aſſueto tepore langueſcat. Id quod pro Deo colitur, non eandem effigiem habet, quam vulgo Dis artifices accommodaverunt. Ut bilibre tenus, arieti ſimilis eſt habitus; ſmaragdo & gemmis conpmentatus. Hunc, cum reſponſum petitur, navigio aurato geſtant ſacerdotes: multis argenteis pateris ab utroque navigii latere pendentibus. Sequuntur matronæ, virgineſque, patrio more in carmen quoddam carmen canentes quo propitium Jovem credunt, ut certum edat oraculum. At tum quidem Regem, propius adeuntem, maximus natu è ſacerdotibus filium appellat hoc nomine illi parentem Jovem reddere affirmans. Ille vero & accipere ſe ait, & agnoſcere, humanæ ſortis oblitus. Conſuluit deinde, an totius orbis imperium fatis ſibi deſtinaret pater. Vates atque in adulationem compoſitus, terrarum omnium rectorem fore oſtendit. Poſt hæc inſtituit quærere an omnes parentis ſui interfectores pœnas dediſſent. Sacerdos, parentem ejus negat ullius ſceleris poſſe violari: Philippi autem omnes interfectores ſonſſe ſupplicia adjecit, invictum fore, donec excederet ad Deos. Sacrificio deinde facto, dona & Sacerdotibus

bus & Deo data sunt: permissumque amicis, ut ipsi quoque consulerent Jovem. Nihil amplius quæsiverunt, quam an autor esset sibi divinis honoribus colendi suum Regem. Hoc quoque acceptum fore Jovi vates respondit, ut ipsi victorem Regem divino honore colerent. Vere & salubriter æstimanti fidem oraculi, vana profecto responsa videri potuissent: sed fortuna quos uni sibi credere coegit, magna ex parte avidos gloriæ magis, quam capaces facit. Jovis igitur filium se non solum appellari passus est, sed etiam jussit: rerumque gestarum famam dum augere vult, tali appellatione corrumpit. Et Macedones, assueti quidem regio imperio, sed majore libertatis umbra quam cæteræ gentes, immortalitatem affectantem contumacius, quam aut ipsis expediebat, aut Regi, aversati sunt. Sed hæc suo quæque tempori reserventur. Nunc cætera exsequi pergam.

8. Alexander ab Ammone redeuns, ut ad Mareotum paludem haud procul insula Pharo sitam venit, contemplatus loci naturam, primum in ipsa insula statuerat urbem novam condere. Inde, ut apparuit magnæ sedis insulam haud capacem, elegit urbi locum, ubi nunc est Alexandria, appellationem trahens ex nomine autoris: complexus quidquid loci est inter paludem & mare, octoginta stadiorum muris ambitum destinat. & qui ædificandæ urbi præessent, relictis Memphim petit. Cupido, haud injusta quidem, cæterum intempestiva incesserat, non interiora modo Ægypti, sed etiam Æthiopiam invisere. Memnonis Tithonique celebrata regia cognoscendæ vetustatis avidum trahebat, pene extra terminos Solis. Sed imminens bellum, cujus multo major supererat moles, otiosæ peregrinationi tempora exemerat. Itaque Ægypto præfecit Æschylum Rhodium, & Peucestem

Peucestem Macedonem, quatuor millibus militum in præsidium regionis eius datis: claustra Nili fluminis Polymenem tueri jubet: triginta ad hoc triremes datæ. Ab eadem quæ Ægypto juncta est, præpositus Apollonius; vectigalibus ejusdem Africæ Ægyptique Cleomenes. Ex finitimis urbibus commigrare Alexandriam jussis novam urbem magna multitudine implevit. Fama est, cum Rex urbis futuris muris polentam, ut Macedonum mos est, destinasset, avium greges advolasse, & polenta esse pastas. Cumque id omen pro tristi a plerisque esset acceptum, respondisse vates, magnam illam urbem advenarum frequentiam culturam, multisque eam terris alimenta præbituram. Regem, cum secundo amne deferretur, assequi cupiens Hector, Parmenionis filius, eximio ætatis flore in paucis Alexandro ætatis, parvum navigium conscendit; pluribus quam capere posset impositis. Itaque mersa navis omnes destituit. Hector diu fluminis oblectatus cum madens vestis, & astricti crepidis pedes natare prohiberent, in ripam tamen seminanimis evasit: & ut primum fatigatus spiritum laxavit, quem irretos & periculum intenderant, nullo adjuvante (quippe in diversum evaserant alii) exanimatus est. Rex amissi ejus desiderio vehementer afflictus est, reperitque corpus magnifice exsequi fuerat. Oneravit hunc dolorem nuntius mortis Andromachi, quem præfecerat Syriæ. Vivum Samaritæ cremaverant. Ad cujus interitum vindicandum, quanta [illegible] contendit advenienti

[illegible] Andro[illegible]

[illegible] Parmenionis [illegible] & Chry[illegible] quos illo in[illegible]

juriæ

jurias tortos necaverunt. Athenienſium deinde, Rhodiorumque & Chiorum legatos audit. Athenienſes victoriam gratulabantur, &, ut captivi Græcorum ſuis reſtituerentur, orabant. Rhodii & Chii de præſidio querebantur, omnes ea, quæ deſiderare viſi, impetraverunt. Mytilenæis quoque ob egregiam in partes tuas fidem, & pecuniam, quam in bellum impenderant, obſides reddidit, & magnam regionem finibus eorum adjecit. Cyprioram quoque regibus, qui & à Dario defecerant ad ſe, & oppugnanti Tyrum miſerant claſſem, pro merito honos habitus eſt. Amphoterus deinde claſſis præfectus ad liberandam Cretam miſſus, (namque & Perſarum & piratarum armis pleræque ejus inſulæ obſidebantur,) Ante omnia mare à piraticis claſſibus vindicare juſſus: quippe obnoxium prædonibus erat, in bellum utroque rege converſo. His compoſitis, Hermoli Tyrio ex auro crateram, cum triginta pateris, dicavit: hominemque Dario, iterum ad Euphratem pronuntiari juſſit.

9. At Darius, cum ab Ægypto divertiſſe in Africam hoſtem comperiſſet, dubitaverat, utrum ne circa Meſopotamiam ſubmitteret, an interiora regni ſui peteret, haud dubie potentior autor præſens futurus ultimis gentibus impigre bellum cogendi, quas agre per Præfectos ſuos moliebatur. Sed, ut idoneis auxiliis tanta vulgavit, Alexandrum cum omnibus copiis, quamcunq; ipſe adiiſſet regionem, veritaſſe, haud ignarus, quam cum ſtrenuo res eſſet, omnia longinquarum gentium auxilia Babylonem contrahi juſſit. Bactriani Scythæque & Indi convenerant. Navi & cæterarum gentium copiis ſubmiſſis, mirabantur. Cæterum cum dimicaturo major eſſet exercitus, quam bello ſufficeret, multis arma deerant, quæ ſumma

cura comparabantur. Equitibus equisque tegumenta erant ex ferreis laminis serie inter se connexis. Queis antea præter jacula nihil dederat, scuta gladiique adjiciebantur. Equorum domandi greges peditibus distributi sunt: ut major, primo esset equitatus, ingensque, ut crediderat terror hostium, ducentæ falcatæ quadrigæ, unicum illarum gentium auxilium, secutæ sunt. Ex summo temone hastæ præfixæ ferro eminebant. Utrinque à jugo terni dimicabant gladios, & inter radios rotarum plura spicula eminebant in adversum. Aliæ deinde falces luminis rotarum orbibus hærebant, & aliæ in terram demissæ; quidquid obvium concitatis equis fuisset, amputaturæ. Hoc modo instructo exercitu, ac peramato, Babylone copias movit. A parte dextera erat Tigris nobilis fluvius: lævam tegebat Euphrates: agrum Mesopotamiæ campos impleverat. Tigri deinde superato, cum audisset haud procul abesse hostem, Sattopacem equitum præfectum cum mille delectis præmittit. Mazæo Prætori sex millia data, quibus hostem transitu amnis arceret. Eidem mandatum, ut regionem, quam Alexander esset ad tutos, popularetur atque ureret: quippe credebat, inopia debilitari posse, nihil habentem in quod rapiendo occupasset. Ipsi autem commeatus per terga a Tigri amne, subvehebantur. Jam pervenerat ad Arbellam vicum, nobilem sua clade victoribus. Hic commeatuum farcinarumque majore parte depositâ, Lycum amnem ponte junxit, & per dies quinque, sicut ante Euphratem, trajecit exercitum. Inde octoginta fere stadia progressus ad alterum amnem, flumado nomen est, castra posuit. Opportuna explicandis copiis regio erat æquabilis & vasta planities: ne stirpes quidem & brevia virgulta operiunt solum. Liberque prospectus oculorum

lorum, etiam quæ procul recessere, pernittitur. Itaque, si qua campi eminebant, iussit aquari, totumque faſtigium extendi. Alexandro quinimmerum copiarum ejus, quantùm procul conjectari potest, æstimabant, vix fecerunt fidem, tot millibus cæsis majores copias esse reparatas. Cæterum omnis periculi, & maxime multitudinis contemptor, undecimis castris pervenit ad Euphratem: quo pontibus junctis, equites primos, reliquam phalangem sequi jubet; Mazæo, qui ad inhibendum transitum cum sex millibus equitum occurrerat, non auso periculum facere. Paucis deinde non ad quietem, sed ad reparandos animos, diebus datis militi, frementi hosteni insequi cupienti, metuens ne interiora regni patefieret, sequenda aspera esset perlongo omnium solitudine atque inopia vastata. Igitur quarto die prater Arbellam penetrat ad Tigrin. Tota regio ultra amnem relicta a suis incendio, quæ pabuli quæ inopiæ aderat, haud secus quam hostis usurpat. Ac primo caligine quam fumus effuderat, obstante luce, minus immanium metus subiit. Deinde, ut speculatores præmissi tuta omnia nuntiaverant, paucos equitum ad tentandum vadum fluminis præmittit: cujus altitudo primo summa equorum pectora, mox, ut in medium alveum ventum est, cervices quoque æquabat, nec sane alius ad Orientis ab gram tam violentus invehitur: multorum torrentium non aquas solum, sed etiam sæva secum trahens. Itaque à celeritate, qua defluit, Tigris non incongrue, quia Persica lingua Tigrim sagittam appellant. Igitur pedes velut divisus in cornua circumdato equitatu, levatis super capita armis, haud ægre ad ipsum alveum penetrat. Primus inter peditis Rex egressus in ripam, vadum militibus manu, quando vox exaudiri non poterat, ostendit, sed gradum firmare

vix poterant, cum modo saxa lubrica vestigium fallerent, modo rapidior unda subduceret. Præcipuus erat labor eorum, qui homines onera portabant. quippe cum semet ipsos regere non possent, in rapidos gurgites incommodo onere auferebantur. Et dum sua quisque spolia consequi studet, major inter ipsos quam cum hoste orta luctatio est. cumulique ferentium passim fluitantes, plerosque pereulerant. Rex memor equitatis habere arma retinere, cætera fortunæ dedit. Sed neque consilium, neque imperium, neque pietas erat. Obstrepebat hinc metus, inde spes, undique mille animantium mutuus clamor. Tandem qua lenissimo tractu amnis aperit vadum, evasere: nec quidquam præter paucas sarcinas desiderari est. Deleri potuit exercitus, si hostis rectus esset vincere. Sed perpetua fortuna Regis aversis modo hostem. Sic Granicum, tot millibus equitum peditumque in ulteriore ripa stantibus ripa superata: sic angustiis in Cilicia callibus, tantam multitudinem hostium. Audacia quoque, qua maxime vigent barbari, minus poterat: omnia nonquam tuti ausi, veniret an temere ferisset. Maximus e transeuntibus flumen supervenisset, haud dubie opprimendus fuit incompositos in ripa: demum cum paratos adequitare cœpit. Mille admodum equites præmiserat, quorum paucitate Alexander explorata deinde contempta præfectum Persarum equitum Aristona laxatis habenis invehi jussit. Intignis eo die pugna equitum, & præcipue Aristonis, fuit. Præfectum equitatus Persarum Satropacem, directa in gutture hasta, transfixit, fugientemque per medios hostes consecutus, ex equo præcipitavit, & obluctanti caput gladio demisit: quod relatum magna cum laude ante hostis pedes potuit.

20. Biduo ibi (ea natura habuit) in proximum

mera deinde iter pronunciari posse. Sed prima fere vigilia Luna defectus patrum maiorem fiderisse condidit: deinde sanguineo colore fulso, lumen omne fedavit; solentque subitae mutationes terrimonis casum ingens religio. [illegible]

sarum exploratores erant mille ferme, qui speciem magni agminis fecerant: quippe ubi explorare vera non possunt, falsa permetum augurantur. His cognitis Rex cum paucis suorum alios ex fugientium agmine refugientium ad suos, alios cecidit, alios cepit, equitesque premittit simul speculatum, simul ut ignem, quo Barbari cremaverant vicos, extinguerent quippe fugientes rapti in tecta acervisque frumenti injecerant flammas, quæ cum in summo hæsissent, ad inferiora nondum penetraverant. Extincto igitur igne, plurimum frumenti repertum est. copia aliarum quoque rerum abundantia reperta. Fames ipsa multis ad persequendum hostem animum incendit. quippe vacuis & populatis ea terra festinandum erat, ne incendio cuncta præriperet. In rationem exigendæ fidei quippe Mazæus, qui antea per omnium vicos inopiam jam fugere contentus, plerosque ne quid hostibus liquet. Alexander ita demum usus est, cum quingenta stadia Darium abesse cognoverat. Itaque ad satietatem quoque copia commeatus militibus est. quatriduo in eodem loco subsistit. Interceptæ deinde Darii literæ sunt, quibus Graecis pecuniam sollicitabatur, ut Regem in fugientem aut prodererent: dubitavitque, an eas pro contione recitaret, satis confisus Græcorum quoque erga se benevolentiæ ac fidei. Sed Parmenio deterruit, non esse talibus promissis imbuendas aures militum, quæ parere vel unius infidis Regem: nihil tam esse avaritiæ. Secutus consilium auctorem, cassis nuntiis. Iter facienti, Spadones ex captivis qui Darium vorem comitabantur, deficere eam nuntiat, & ex spiritum ducere. Itineris continui labore animique ægritudine fatigata, inter socios & virginum illarum manus, collapsa erat: deinde & extincta. Id ipsum nuntians alius superven: Et Rex haud se-

cu-

eus, quam si parentis suæ mors nuntiata esset, crebros edidit gemitus; lacrymisque obortis quales Darius profudisset, in tabernaculum in quo mater erat Darii, defuncto assidens corpori, venit. Hic vero renovatus est mœror, ut prostratam humi vidit recenti malo priorum quoq; admonita, receperat in gremium adultas virgines, magna quidem mutui doloris solatia: sed quibus ipsa deberet esse solatio? In conspectu erat nepos parvulus, ob id ipsum miserabilis, quod nondum sentiebat calamitatem, maximaq; ex parte ad ipsum redundantem. Cedere Alexandri immensis necessitudines fecere. Non solatia non adhibere sed quærere. Cibo certe abstinuit: omnemq; honorem funeri, patrio Persarum more servavit: dignus hercule qui numquam captivam manum effugeret, & continentiæ fecundum exemplum omnino caruerat quo die corpus fratris vidit. Non ipsum, sed ut Darii matrem vidit, exemit quisquis pudicitiæ formæ eius, non liberalis abstinentiæ veritus est gloriæ. Hispalonis quoq; quæ secuta regnum erant, Tyriotes inter ingredientem lectum elapsus, per eam portam, quæ quam ab hoste averterat, levibus cuniculi ebatur ad Darium castra pervenit: exceptusq; e vigilibus in tabernaculum Regis perducitur, gemens & veste laceratâ. Quem ut conspexit Darius, multiplici dolore exspectationem commotus, & quid portenderet intimo exterritus, Vltro tu, inquit, malo quod gere, calamitatem profer: sed cave metuas, ne quæ tibi narraturus es, jam dudum esse infelix exercitui meo calamitas solatium est, nosse forte futura. Non quod maxime suspicor, & loqui timeo, luctibria meorum nuntiaturus es mihi; & (ut credo) ipsis quoq; omni gravioria supplicio? Ad hæc Tyriotes; Istud quidem procul abest, inquit. Quantuscunque enim Regnis honor

abiis, qui parent haberi potest, tuis à victore servatus est: sed uxorem tuam, paulo ante excessit è vita. Tum vero non gemitus modo, sed ejulatus totis castris exaudiebantur. Nec dubitavit Darius, quin interfecta esset, quia ne pellet communem patri exclamare. Quodnam tantum nefas commisi, Alexander? quem nostrorum propinquorum necavi, ut hanc vicem sevitiæ mex reddas? oderim me non quidem eo vocatus. Sed hunc [illegible] ergo ipse fecerit? [illegible] per Deos patrios [illegible] Persarum [illegible] Ingemuit etiam Alexander, [illegible] eius fuisse, quam ipse [illegible] Quo facto [illegible] animus [illegible] [illegible] [illegible]

pes, misit: quos Alexander contilio adhibito introduci jussit. Ex quibus maximus natu: *Darium*, inquit, *ut pacem à te sanctiorem faceret, nulla vis subegit, sed justitia & continentia tua expressit. Matrem, conjugem, liberosque ejus, nisi quod sine illo sunt, captos esse non sensit. Patrem tuum, quæ superstant, curam, haud secus quam parens agens, Reginas appellas. Ipsum tristissimæ fortunæ retinere patere. Vultum tuum videre, qualis Darii fuit, cum dimitteremur ab eo? Sed illic tamen uxorem, tu insuper liberos. Non ante pares, nisi cura te liberorum regis moveritur. Eadem mors est, si tam ab amico quam à patre petitur. Quid, quod humanitate quos odia sublevare jussit? Arsisse nuper tuum hunc dissimulabat Euphratem amnem, qui Babylona terminat. Nunc, quæ quod inter illa dissentiunt & conjugium est, in dotem filiæ offers, quam intactam, tanquam pignus, quem habet pax & fœderis sanctissimi. Matrem, & duas virgines filias, nobilesque tribus corporibus XXX adolescentium dari, pretium accepisse. Nisi moderationem animi tui notam haberem, nonne cum his esse tuis quæ tu nuptiarum voluptatibus, sed etiam ex usu parere debebas? Respice quantum post te reliqueris, unum quantum petas. Periculosum est prægrave imperium: difficile est continere quod capere non possis. Videne, ut magna quæ modum excedunt, regi nequeant? Nescio an Darius adeo tam multa amiserit, quia nimis opes, magnæ jacturæ locum fecerant. Facilius est quidem vincere, quam victa; quam, brevius extenditur manus nostræ rapiunt, quam continent? Ipsa mors uxoris Darii te admovere videtur, minus jam misericordiæ tuæ licere, quam licuit.* Alexander, legatis excedere tabernaculo jussis, quid placeret ad consilium refert. Diu nemo, quid sentiret ausus est dicere, incerta Regis voluntate. Tandem Parmenio, *An-*

te ſuaſiſſem, ait, *ut captivos avos Damaſcum redimentibus redderes: ingentem pecuniam potuiſſe redigi ex uis, qui multi vinclis virorum fortium occupaverant manus. Et nunc magnopere cuperem, ut unam annum, & duas vacuas, numerum agminumq; impedimenta, triginta millibus talentorum aver. permutantes. Optimum regnum occupavi ſine cuncto, nullo bello: nec quicquam alienum inter Iſtrum & Euphratem poſſideo, niſi quod interveheti diſcretis. Macedonas quoque vincere potius, quam Baſtros & Indos mallem.* Ingrata erat oratio Regi ſuis. Itaque intendendi ſecuri Regi, inquit, *pecuniam nec accepturi, nec redempturi Persarum poſſemus. Nunc ſi libertatem donaturus eſſem, & non venditurus, ſatis magnum munus eſſet Regem. Nihil quidem pacem, niſi bello tutam mihi ut quæ non vendo. Cuncta quæ Euphratem ſunt, dono dabimus quæ trans Euphratem ſunt.* Intendis deinde legatis ad nuncianda regi, quæ dixerat Darius, gratiam ſibi non ab hoſte, ſed a parente ſuo, & magnificentiſſime & liberaliter, non amicitiæ ſolum, ſed affinitatis meæ: nec ad ea, quæ tantopere cupiverat hoſtium vires contendere. Bella cum viris & fœminis gerere non ſolet armatus ſit, quem oderim. Quod ſi taliter pacem bona fide petenti deliberarem ſuſtinere, daremus. Verum omnium cum modo minitet meos, ut vidi prodiit, meum amicos ad perniciem meam ſecum ſolliciat, ad interneciones mihi ſuorum quærendus eſt non ut veſtus hoſtis, ſed ut percuſſor venefici. Cunctis vero pacis, quas fortis, haccepero, vitorem cum faciunt. Quæ poſt Euphratem ſunt, liberaliter donat. Vis igitur me aſſamini? nemo ultra Euphratem ſum. Summum ergo dotis, quam promittit, terminum caſtra mea tranſeunt. Hinc me deſolate, ut ſciam*

veſtium

restrum est, quod cedidis. Eadem liberalitate dat mihi filiam suam, nomine quam seu alius servorum eius nuptura sit. Multum vero mihi praestat, si me Mazæo generum facit. Ita, nuntiate Regi vestro, & quæ amisi, & quæ adhuc habet proxima esse bello. Hoc regente arma finesque terminos regni, id quemque habiturum, quod proximæ loco sors gnatura fortuna est; & me in Asiam non veni se ut ab alio acciperem, sed ut alios darem. Si secundus, & non par mihi vellet haberi, faceremforsitan quæ petunt. Ceterum nec mundus duobus solibus potest regi, nec de femina regna salvo statu terrarum potest haberi. Proinde aut dedat eum hedo, aut in crastinum bellum paret: nec aliam sibi, quam expertus est, tollendæ fortunam. Legati respondent; Cum bellum in animo sit, facere eum simpliciter quodque pacis non frustra orari: Ipsos petere, quam primum dimittantur ad Regem; eum quoque bellum parare debere. Dimitti nuntiant, adesse certamen.

12. Ille quidem confestim Mazæum cum III milibus equitum, ad tuenda quæ hostis perturus erat, occupanda erat sit. Alexander, corpori uxoris ejus unius, e solutis omnique gravi re commeatu inter eadem munimenta cum modico præsidio relicto, ad hostem contendit. Duo cornua divisa erant: ed tum; in utrumque latus equite circumdato: impedimenta sequebantur agmen præmissum. Deinde cum Scythis equitibus, Menidam jubet explorare ubi Darius esset. Ille, cum Mazæus haud procul consedisset nuntiavit, ultra procedere, nihil aliud quam frementium hominum, hinnitumque equorum audisse nuntiat. Mazæus quoque, compertis procul exploratoribus in castra se recepit, adventus hostium nuntius. Igitur Darius, qui in patentibus campis decernere optabat,

bat armari militem iubet, aciemque disponit. In lxvo cornu Bactriani ibant equites mille admodum. Dahae item, & Arachosii, sufficiebant, quatuor milia explebant. His sinistram scindi currus iubet. Proximus qui dextrum cornu tenebat Bessus cum v milibus equitum, item totidem Dahis Massagetis, x milibus agminis erat. Hi pedites his plurium gentium commixti, ut sors cuiusque nationis, iunxerant copias. Tertius deinde cum Mardis, Sogdianisque, Ariobarzanes & Orobates ducebant. Illis arcubus erant. Omnes praeterat, à Scythis petitos, ad Cyrum quoque nobilissimum Regem originem suam referens. Hos aliae gentes, ne locus ullus inermis pateret, sequebantur. Post quas quingentae quadrigae Phradates magno cum spatio ab ultimo agmine antecedebat. Indi exterique Rubri maris accolae, nomina verius quam auxilia, post currus erant. Claudebatur hoc agmen alius falcatis curribus ornatus: quos peregrinum miles ad arcendos hostes addiderat. Mille Armenii quos minores vocant, cum his Babylonii, utrique pelitis [illegible] incolebant. Sequebantur [illegible] gentes quidem Persarum [illegible] sed iam degeneres, & [illegible] Applicuerat his Parygas & Chalybas Parthorum deinde gens, incolens interiora, quae nunc Parthi, Scythis profecti tenent, claudebat agmen. Hic sinistri cornu acies fuit: dextrum tenebat nullo maioris Armeniae. Caduci quoque, & Cappadoces, & Syri, & Medi. His quoque falcati currus erant quinquaginta. Summa omnium exercituum, equitum cxv milia fuisse [illegible] explevit. Hoc numero militem [illegible] producunt; neque [illegible] armati hostem expectabant. Alexandri exercitum paror [illegible] non fuberat,

fuberat, invasit, quippe lymphati trepidare cœperunt; omnium pectora occulto metu percurrente. Cœli fulgor tempore æstivo ardenti similis internitens, ignis præbuit speciem, flammasq; ex Darii castris splendere velut illatas temere præsidiis credebant. Quod si perculsis Mazæus, qui præsidebat itineri, supervenisset, ingens clades accipi potuit. Ille, segnis in eo quem occupaverat, tumulo sedet, contentus non lacessi. Alexander, cognito pavore exercitus, signum ut consisterent dari, ipsos arma deponere, ac levare corpora, jubet, admonens, nullam subiti causam esse timoris; hostem procul stare. Tandem compotes sui, partem arma & animos sumpsere, nec priusquam ex præsentibus tutius visum est, quam eodem loco castra munire. Postero die Mazæus, qui cum delectis equitum in edito colle, ex quo Macedonum prospiciebantur castra, consederat, sive metu, sive quia speculari modo jussus erat, ad Darium rediit. Macedones eum ipsum collem, quem deseruerat, occupaverunt; nam & tutior planitie erat, & inde acies hostium, quæ in campo explicabatur, conspici poterat. Sed caligo, quam circa humidi effuderant montes, universam quidem rei faciem non abstulit: cæterum agminum discrimina atque ordinem prohibuit perspici. Multitudo inundaverat campos, fremitusque ingens auribus, etiam procul stantium, impleverat. Fluctuare animo Rex, & modo suum, modo Parmenonis consilium, sera æstimatione perpendere, quippe eo ventum erat, unde recipi exercitus, nisi victor, aut sine clade non posset. Movebat etiam eum multitudo hostium, ac nec ipse [illegible] interdum reputabat, quantas res cum hac gente gessisset quotiesque populos fudisset. Itaque, cum ipse metuma incerto periculosus bellum offerre ra-

tus,

tus, ne desperatio suis crescere: dissimulato eo, mercenariorum equitem ex Paronii praecedere jubet. Ipse phalangem, sicut antea dictum est in duo cornua extenderat. Utrumque cornu equestre tegebant. Jamque interior lux, discussa caligine, aciem hostium ostenderat: & Macedones, sive alacritate, sive tadio exspectationis, ingentem, pugnantium more, edidere clamorem. Redditus & à Persis, nemora vallesque circumjectas terribili sono impleverat. Nec jam contineri Macedones poterant, quin curru quoque ad hostem contenderent. Melius adhuc ratus Alexander in eodem tumulo castra munire, vallum jacti jussit: strenueque opere perfecto, in tabernaculum, ex quo tota acies hostium conspiciebatur, recessit.

13. Tum verò omnium versa futuri deformitas facies in oculis erat, armis insignibus equisque splendebant; & omnia interiore cura praeparati, solicitudo Praetorum agmina sua inter equitantium ostendebat, ac plerosque inania, sicut fremitus hominum, equorumque hinnitus, armorum interniteutium fulgor, sollicitam exspectatione mentem turbaverant. Igitur, sive fibris animi, sive ut suos experiretur consilium edidit; quid optimum factu esset, exquirens. Parmenio peritissimus inter duces artem belli, bono non praelio, opus esse censebat: *intueri hostium primos posse ordines, vocesque audiri. Alibi & somno & improviso pavidos terreri, quando in nocturna trepidatione cuncta sint. At interdiu paratum terribiles ecquitum facies scire. Scytharum, Bactrianorumque hirta ora & intonsas comas esse. Praeterea exercitum vastum non magnitudinem corporum, vanis & inanibus majorem quam justis formidinis causis movere, deinde tantam multitudinem circumfundi paucioribus posse.* Non in

in Cliciæ angustias, & invias calibus, sed in apertæ & latæ planitie dimicandum fore. Omnes ferme Parmenioni assentiebantur: Polypercon haud dubie in eo consilio positam victoriam arbitrabatur. Quem intuens Rex (namque Parmenionem, nuper acrius quam vellet increpitum, rursus castigare non sustinebat:) *Truncal va*, inquit, *& furum, ista solertia est, quam præcipitis mihi, quippe illorum votum unicum est, fallere. Mæ vero gloriæ semper aut absentium parta, aut angustias locorum, aut fortunam eius, obstare non patiar: palam luce aggredi certum est. Malo me fortunæ pœnitat, quam gloriæ pudeat. Ad hæc illud quoque accedit: vigilias agere Barbaros, & in armis stare, ut nec diei quietem norint. Ite ad prælium vos parate.* Sic fatigatos ad corpora curanda dimisit. Darius illud, quod Parmenio suaserat, hostem factorum esse conjectans, trinatos equos stare, magnamque exercitus partem in armis esse, ac vigilias intentiore cura servari jusserat. Ergo ignibus tota eius castra fulgebant. Ipse cum ducibus propinquis que armata in armis stantium circumibat; Solem, Mithren, tacitamque Æternum invocans ignem, ut illis & quam vetere gloria majorumque monumentis fortitudinem inspirarent: & profecto, si qua divinæ opis auguria humanâ mente concipi possent, Deos stare secum, illos nuper Macedonum animis subitam incussisse formidinem: adhuc lymphatos ferri agique arma jacientes. Expetere præsides Persarum imperii Deos debitas a vecordibus pœnas, nec ipsum ducem faciliorem esse, quippe ritu ferarum prædam modo, quam expeteret, intuentem, in perniciem, quæ ante prædam posita esset, incurrere. Similis apud Macedones quoque solicitudo erat; noctemque, velut in eam certamine edicto,

metu egerunt. Alexander non alias magis territus, ad vota & preces Aristandrum vocari jubet. Ille in candida veste, verbenas manu præferens, capite velato, præibat preces Regis, Jovem, Minervam, Victoriamque propitiantis. Tunc quidem sacrificio rite perpetrato, reliquum noctis acquieturus in tabernaculum redit. Sed nec somnum capere, nec quietem pati poterat. modo è jugo montis aciem in dextrum Persarum cornu demittere agitabat, modo recta fronte concurrere hosti: interdum hæsitare an potius in lævum torqueret agmen. Tandem gravatum animi anxietate corpus altior somnus oppressit. Jamq; luce orta duces ad accipienda imperia convenerant, insolito circa prætorium silentio attoniti. Quippe alias accersere ipsos, & interdum morantes castigare, assueverat. Tunc ne ultimo quidem rerum discrimine excitatum esse mirabantur, & non somno quieteere, sed pavore marcere credebant. non tamen quisquam è custodibus corporis intrare tabernaculum audebat, & jam tempus instabat; nec miles injussu ducis, aut arma capere poterat, aut in ordines ire. Diu Parmenio cunctatus, cibum ut caperent, ipse pronuntiat. Jamque exire necesse erat: tunc demum intra tabernaculum, sæpiusque nomine compellatum, cum audire non posset, tactu excitavit. *Multa tibi*, inquit, *est. Instructam aciem hostis admovet: tuus miles adhuc inermis expectat imperium. Ubi est vigor ille animi tui? nempe excitare vigiles soles.* Ad hæc Alexander: *Credisne me prius somnum capere potuisse, quam exonerassem animum solicitudine, quæ quietem morabatur?* signumque pugnæ tuba dari jussit. Et cum in eadem admiratione Parmenio perseveraret, quod securus somnum cepisset: *Mirane*, inquit, *mirum est. Ego enim, cum Darius terras aureret, vicos exscenderet,*

scinderet, alimenta corrumperet, satis mei non erant. Nunc vero quid metuam, cum de re decernere pares? hercule votum meum implevi; sed hujus quoque consilii ratio posteà reddetur. Vos ite ad copias, quibus quisque præsit, ego vos adero, & quid fieri velim, exponam. Raro admodum admonitu amicorum, cum metus discriminis aderat, uti solebat. Tum quoque munimento corporis sumpto processit ad milites. Haud aliàs tam alacrem viderant Regem; & vultu ejus interrito, certam spem victoriæ augurabantur. Atque ille prorupto vallo exire copias jubet, aciemque disponit. In dextero cornu locati sunt equites, quos agema appellant. Præerat his Clytus, cui junxit Philotæ turmas; cæterosque Præfectos equitum lateri ejus applicuit. Ultima Meleagri ala stabat, quam phalanx sequebatur. Post phalangem Argyraspides erant. His Nicanor Parmenionis filius præerat: in subsidiis cum manu sua Cœnus. Post eum Horeites, Lynceusque, Polydamas, Polyperchon dux peregrini militis. Hujus agminis Amyntas princeps erat. Philagus Balacros regebat, in societatem nuper actos. hæc dextri cornu facies erat. In lævo Craterus Peloponnensium equites habebat, Achæorumque, & Locrensium, & Marconum turmis ibi adjunctis: hos Thessali equites claudebant, Philippo duce. peditum acies equitatu tegebatur: finis lævi cornu hæc erat. Sed ne circuiri posset à multitudine, ultimum agmen valida manu cinxerat. Cornua quoque subsidiis firmavit: non recta fronte, sed à latere positis, ut, si hostis circumvenire aciem tentasset, parata pugnæ forent. Hic agrianes erant, quibus Attalus præerat, adjunctis sagittariis Cretensibus. Ultimos ordines avertit à fronte, ut totam aciem orbe munirent. Illyrii hic erant, adjuncto milite mercede conducto. Thracas quoq, simul objecerat

jecerat leviter armatos, adeoque aciem versatilem posuit, ut qui ultimi stabant, ne circumirentur, verti tamen & in frontem circumagi possent. Itaque non prima quam latera, non latera munitiora fore quam terga. His ita ordinatis præcepit, ut, si falcatos currus cum fremitu Barbari emitterent, ipsi laxatis ordinibus impetum occurrentium silentio exciperent: haud dubios, sine noxa transcursuros, si nemo se opponeret. Sin autem sine fremitu immitterentur, eos ipsi clamore terrerent, pavidosque equos telis utrinque si ffoderent. Qui cornibus præerant extendere ea jussi, ita ut ne circumvenirentur, si arctius starent; nec tam enim mediam aciem eximanirent. Impedimenta cum captivis inter quos mater Iberique Darii, custodiebantur, haud procul ab acie in edito colle constituit; modico præsidio relicto. Lævum cornu, sicut alias, Parmenioni tuendum datum: ipse in dextro stabat. Nondum ad telorum jactum pervenerant, cum Bion quidam transfuga, quanto maximo cursu poterat, ad Regem pervenit nuntians, murices ferreos in terram defodisse Darium, qua hostem equites emissurum esse credebat; notare unde cervo signo locum, ut Graius evitare ipse suos posset. Asservari transfugam jubet duces convocat; exponitque, quod nuntiatum erat, monet ut regionem munitatum decliment, equitemque periculum edoceant. Cæterum hoc tantum exercitus exaudire non poterat, usum auxilium intercipiente fremitu ducum agminum: sed in conspectu omnium, duces & proximum quemque interrogitans alloquebatur

14. *Emensis tot terrarum spatiis victores, de qua dimicandum foret, hoc unum superesse dicentes; Granicum hoc anno, Cilicasque montes, & Syriam, Ægyptumque, præterunt ibus raptas, ingentia spe gloriaque incitamenta referebat. Revehen-*

tes

sos ex fuga Persas pugnaturos, quia fugere non possent, tertiam diem cum metu exsangues, armis suis oneratos, in eodem vestigio hærere. nullum desperationis illorum maius indicium esse, quam quod urbes, quos agros suos urerent: quidquid non corrupturi, hostium esse confessi. Nomina modo vana gentium ignotarum ne extimescerent: neque enim ad belli discrimen pertinere, qui ab hoc Scythæ quive Caduſii appellantur: ob id ipsum, quod ignoti essent, ignobiles esse: nunquam ignorari viros fortes: at imbelles ex latebris suis erutos, nihil præter nomina asserre. Macedones virtute assecutos, ne quis toto orbe hostis esset, qui tales viros ignoraret. intuerentur Barbarorum inconditum agmen, alium nihil præter iaculum habere, alium sentis saxa librare, paucis ipsis arma esse. Itaque illinc plures stare, hinc plures dimicaturos: nec posse dubitare, sat fortiter cæsuros hostem, ni ipse ferociter fortitudini suæ exemplum sanguine suo signa dimicaturum spondere: profecto quot cicatrices, totidem corporis decora: fore ipsos unam pene sibi prædæ communis exortem: in victis modum nondisque ejusdem victoriæ præmia. Hæc fortibus viris dicere. Si qui desponderent animos essent, illa fuisse dicturum, pervenisse eos, unde fugientibus hostibus terrarum spatia emensis totis montibus usque post tergum obsitis, etiam hastam ex hostium manu esse faciendam. Sic duces, sic proximi militum instinctu sunt. Dubius in lævo cornu erat, magno suorum agmine delectis, equitumque peditumque stipatus: contempsit atque non citatem hostis, vanam aciem esse exercitis oculis, ratus. Caterum, sicut curru ferebatur, dextra lævaque ad circumstantium agmina oculos manusque circumferens, Terrarum, inquit, ecce Orientis hunc adulti, illinc claudit Hellespontus, paulo ante dominus, jam non de-

gloria sol de salute. & quod salutis præsentis, de libertate pugnandum est. Hæc dies imperium, quo nullum amplius vel terras, aut complectæ, aut simul. Apud Granicum primum veram partem cum hoste certavimus. In Cilicia vallos Syria poterat excipere. Magna munimenta regni Tigris atque Euphrates erant. Ultimum ea quoque pulsis nec fugæ quidem locus est. Omnia jam diu bello exhausta post tergum sunt. Non incolas sæcus urbes, non cultores habent terræ. Comages quoque & Libertes sequuntur hanc aciem, prædæ hostium prædamini pro carissimis pignoribus corpora opponite. Quod mearum fuit partium, ex ultimis quæque immensa flumina vix capere, compagi incepto, arma, distributos commeatus in tanta rerum omnium desse, providi. Quam inquietum ex otio esse posset, elegi. Cætera in vestris sunt manibus, ut deinceps modo vincere famamque, ingenia celare, fortes viros telum, contemnite. Temeritas est, quam adhuc pro virtute tuimini, quæ ubi primum impetum effudit, velut quædam animalia cum effecta, torpet. Hi vero cum splendore prædatam, quam Cilices omnes alere debebant. Vitatis ordines raros, cornua extenta, nihil enim ictum vanum & exhaustum. Namque quæ locorum asperitas jam præbent, ubi ea, quorum angustis possunt, cetera fortissimi. Hostis cum misero & bellorum ignaro. Sed nos in omnia nobis ad omnia mollis quidem ad tacendum locus est. Hinc Euphrates, illinc Tigris prohibet indefessis quæ antea prædæ erant, in contrarium conversa sunt. Nostrum mobile & expeditum agmen, illud præda gravis. Implicatos ergo spoliemus, trucidabimus: ea demque res & casa victoriæ erit, & fructus. Quod si quem è vobis nomen gentis movet, cogitet Macedonum illas arma esse, non corpora. Multum cum sanguinis in-

vi-

vicem hausimus, & semper gravior in paucitate jacturæ est. Nam Alexander quantuscunque ignavis & mollibus vid. ri potest, unum animal est, & si quem hebetat temeratum & vecors; adhuc nostro parcit, quam sua virtute, felicius. Nihil autem potest esse damnosum, cui non subest ratio. Licet felicitas effrenata videatur, tamen ad ultimum tuta esse non potest. Præterea breves & mutabiles vices rerum sunt, & fortuna nunquam simpliciter mitigat. Perfidia Deorum fata ordinaverunt, ut perfidum imperium, quod secunda cursu per cccxx annos ad summum fastigium evexerant magnis ut conciderunt magis, quam affligerent, admonerent, de nos fragilitatis humanæ, cujus summa in ipsis viribus oblivio est. Modo Græcis ultro bellum inferebamus, nunc in sedibus nostris propugnamus. Jactamur invicem varietate fortunæ. Videor mihi video, quia mutuo acclamatum est. Quis non capit. Ceterum si spes non fuisset, [illegible] duas fugas. [illegible] illos [illegible] vestros, Romanos [illegible] quidem vobis est, [illegible] Expite vincere [illegible] quibus [illegible] [illegible] [illegible]

*fertur altaribus, fulgentque quæ fuis intra fines regni
meteorientus, per et maxi[illegible] vicinorum Cyri qui ad
montum Medis [illegible] [illegible] [illegible] Per-
ſide mutuſſe [illegible] [illegible] [illegible]

superaturos, sed prima quæ hostium sunt, occupaturos. Proinde nomen quod quisque verum vocat ex re, fidem ex se petat: paucos quondam esse, concordia factos, qui virtute et arte imperitissimam barbaris imperare, et obtinere assuevissent. Ita plerisque cuncta dum, quæ vi aut iniuriis rapta, quæque ad obtinendum quoquo armorum potentes rapuntur, aggregati suorum equitibus Macedonas ancipiti certamine ventos malo invadant, Itaque circa Syrgambin, vocisse Dariam, ingenti cæde pulsatos hostes, ad ultimum etiam impedimentis exutos nuntiant: quippe eandem fortunam ubique effecisse. & victores Persas ad prædam dilapsos. Syrgambis, nuntiantibus captivis, ut nimium mœrore allevaret, in collem, quo acies steterat, perseveravit. non vox ulla excidit: nemo oculorum vultusve mutatos est: sed tedii manifestis, eodem præcoce gaudio certa fortunam retinere, accepta quid malint, intrandubius esse non sinebant. Interim Amyntas, præfectus [illegible] Alexandri, cum parte turmarum [illegible] Batanus ad eundem incertum [illegible] Darii imperio, sed non [illegible] scythasque imperata [illegible] vixisse [illegible] [illegible] [illegible]

coperunt. Ingens ruina equorum armatorumque aciem compleverat. Hi resurgere non poterant: qui crebra utrinque cæde circumjecta modo excusserant, sed etiam cum vulneratis interfectos trahebant, nec discedere inviti, nec progredi debiles poterant. Ita vix evasere quadrigæ in altum. Hæ cum incidissent, [illegible] amputata virorum [illegible] quia calidis adhuc [illegible] quoque, & debiles [illegible] donec nimio [illegible] berent. Interim Persæ [illegible] menta diripiebant [illegible] stabat. Supervenere [illegible] mi, pugnæque vertere [illegible] cedonum primum impetu [illegible] Alexandrum refugerant. [illegible] lato qualem victores [illegible] stem quasi ubique [illegible] der territos castigare, [illegible] jam elanguerat. Telas [illegible] tandem animis [illegible] erat in dextero [illegible] strianidæ efferant [illegible] Itaque Alexander [illegible] ta cæde hostium [illegible] erant Persæ, spe [illegible] à tergo dimicantibus [illegible] lum in medio [illegible] calcar bos tulatus, [illegible] adorti effent, [illegible] corripient. Turbata [illegible] & [illegible] ei [illegible] ne [illegible] Victoriam, impedimentis hostium [illegible]

ordines suos recipere non poterant. Ita simul abrupta à cæteris agmina nonnunquam à dispersis intercludebantur hostibus. Duo igitur junctis prope agminibus pedites ascendebant. Hinc Persæ, [illegible] numerus vi- nabant. [illegible] de quo vehe- hortamento [illegible] immemo- res [illegible] mortem [illegible] Macedonum [illegible] amur- [illegible] ves. Ad- [illegible] pedes- tres [illegible] Alexandrum [illegible] ad- [illegible] & desperatione [illegible] pugnam [illegible] victoriæ [illegible] Ingens [illegible] hostes [illegible] pavo- [illegible] undique [illegible] pedem [illegible] equos [illegible] Persæ, aut [illegible] quin [illegible] occi- [illegible] Macedones [illegible] clamore [illegible] Marte, [illegible] Corpora Dorus & armigeri [illegible] in agmina [illegible] de- [illegible] quem ad dextram partem stipati in [illegible] Dicitur etiamnum Darius dubitasse, an fugæ dedecus honesta [illegible] vitaret. Sed eminens curis, nondum omnem [illegible] pavidus excedentem desinere erubescebat. Dum inter spem & desperationem

hæsitat, sensim Persæ cedebant. & laxaverant ordines. Alexander, murato equo (quippe plures fatigaverat), resilientium ora sequebatur fugientium tergo. Jamque non pugna, sed fuga erat, cum Darius quoque currum suum in fugam vertit. Hærebat in tergis fugientium victor, sed profectum oculorum nubes pulveris quæ ad cœlum ferebatur, abstulerat. Ergo haud secus quam in tenebris errabant, ad sonum noctu vocis ut signum tubæve coeuntes. Exaudiebant tamen hinnitus equitum habenarum, quibus equi eorum vehementer concussi verberabantur. Hæc sola fugientis vestigia erepta sunt.

16. At in lævo Macedonum cornu quod Parmenio, sicut ante dictum est, tuebatur, longe alia fortuna utriusque partis res pependit. Nam Bessus cum omni suorum equitatu vehementer invectus, urgebat Macedonum alas. Jam quo ferebantur multitudine aciem circumvehi ea pars, cum Parmenio equites nuntiare jubet Alexandro in quo discrimine ipsi essent, nisi mature subveniretur, non posse sisti fugam. Jam medium vix prohibuerat Rex, imminens fugientium tergis, cum a Parmenione tristis nuntius venit, retinente equos jussit qui vehebantur; agmenque constitit. Hendeste Alexandro, eripi sibi victoriam e manibus, & Darium felicius fugere, quam sequi se. Interim ad Mazeum superari Regis fama pervenerat. Itaque quanquam validior erat, fortuna tamen partium territus, perculsis languidius instabat. Parmenio ignorabat quidem causam tam subitæ pugnæ remissæ: sed occasione vincendi utendum esse usus. Thessalos equites ad se vocari jubet. *Equid*, inquit, *videtis ipsos, qui paullo ante modo nos fugabant, pedem referre subito, pavore perterritos? Nimirum nobis quoque Regis nostri fortuna nimis. Omnia Per-*

sa-

ſarum cæde ſtrati ſunt. quid ceſſatis? an non fugientibus quidem pares eſtis? Vera dicere videbatur, & ſpes languentes quoque erexerat: ſubditis calcaribus prorumpere in hoſtem: & illi jam non denſum, ſed citato gradu recedebant: nec quidquam fugæ, niſi quod terga non eadem verterant deerat. Parmenio tamen ignarus quanam in dextero cornu fortuna Regis eſſet, repreſſit ſuos. Mazeus dato fugæ ſpatio non recto itinere, ſed majore & obſidi tutiore circuitu, Tigrin ſuperat, & Babylonem cum reliquiis devictæ gentis intrat. Darius paucis fugæ comitibus ad Lycum amnem non ceſſerat: quo tranſito deliberavit an ſolveret pontem: quippe hoſtem jam ſuperiorem metuebat. Sed tot millia ſuorum quæ nondum ad Lycum pervenerant, ponte reciſo, præda hoſtis fore videbat. Abeuntem cum infractum ſimul pontem dixiſſe conſtat. Malle inſequentibus quam auferre fugientibus. Ibi ingreſſus ſibi ſatis emenſus media fere nocte. Adeo rerum ſuarum dubia fortuna diſcrimina ſua ſpectantibus multiplicem dedit cogitationum ſollicitudinem. Ut ſingulorum, nunc univerſorum animos adeo jam quatiat, aut oratione completi. Proximum ſecuti res in unum diem fortuna cumulavit. Aſiaticæ nequitiæ ſatis patebat iter. Ubi ſilvarum ſaltus & ignotos ſequentibus calles parebant. Equi, pedesque confuſi ſine duce, armatis inermes, integris debiles implicabantur. Deinde morte corpora in metum verſa, qui ſequi non poterant, inter mutuos gemitus deſerebantur. Sitis præcipue fatigatos & ſaucios exurebat, paſſimque omnibus rivis proſtraverant corpora, præterfluentem aquam hianti ore captantes quam cum avide turbidam hauſiſſent, tendebantur extemplo præcordia premente limo: reſolutiſque & torpentibus membris, cum ſuper-

veniſſet hoſtis, novis vulneribus excitabantur. Quidam, occupatis proximis rivis, diverterant longius, ut, quidquid occulti humoris uſquam manaret, exciperent. Nec adeo illa aſpera & ſicca lacuna erat, quæ vestigantium ſitim falleret. Proximis vero itineribus ſenum ululatus feminarumque exaudiebantur; barbaro ritu Darium adhuc Regem clamantium. Alexander, ut ſupra dictum eſt, inhibito ſuorum curſu, Ad Lycum amnem pervenerat: ubi ingens multitudo fugientium oneraverat pontem, & plerique cum hoſtibus urgerent, in flumen ſe præcipitaverant. Quibus, armis, & præcipue ſigna deſtagari, currentibus narrebantur. Jamque non pontem modo fugientes, ſed ripas quidem capiebant, ac ſine ullo [illegible] provide ſubinde cumulantes, [illegible] ſibi invicem omnes paver, id ſolum metuentes, quod primum formidare cœperant. Alexander ſuis hortatibus ſtabant rem hoſtem ſequi permittere: habere reliquos ſatis manus fatigatas, tantos curſu corpora exhauſta, & præceps in noctem dies tempus caſtatus eſſe. Vera de lævo cornu, quod adhuc in acie ſtare credebat, ſollicitus, reverti auferendam opem ſuis ſtatuit. Jamque ſigna converterat, cum equites à Parmenione miſſi, illius quoque partis victoriam nuntiant. Sed nullum eo die majus periculum adiit, quam dum copias reducit in caſtra. Pavidi eum & incompoſiti ſequebantur, ovantes victoria. Quippe omnes hoſtes, aut in fugam verſos, aut in acie cecidiſſe credebant. Clamore exorto ex adverſo apparuit agmen equitum, qui primo inhibuere curſum: deinde, Macedonum paucitate conſpecta, turmas in obvios concitaverunt. Ante ſigna Rex ibat, diſſimulato magis periculo, quam ſpreto. Nec deſuit ei perpetua in dubiis rebus felicitas. Namque Præfectum equitatus, avidum certa-

raminis, & obvium ipsum incautius in se ruentem, hasta transfixit. Quo ex equo lapso proximum, accidendo plures eodem telo confodit. Invasere turbatos omnes simul quique nec Persa inulti cedebant: quippe non unum virtutis actum quam hic tumultuariæ manus, vehementius inire certamen. Tandem Barbari, cum obscura luce fugæ turpior videretur esse, quam pugna, dissipati agminibus abiere. Rex extraordinario periculo defunctus, incolumes suos reduxit in castra. Cecidere Persarum, quorum numerum victores inire potuerunt, mille & xL. Macedonum minus quam cc desiderati sunt. Cæterum hanc victoriam Rex maiore ex parte virtuti, quam fortunæ sue debuit: animo, non ut antea loco vicit. Nam & aciem peritissime instituit, & promptissime ipse pugnavit, & magno consilio jacturam faciendarum in prædimentorum, quæ contemni in ipsa acie summum rei videret esse discrimen: dubioque adhuc pugnæ eventu pro victore se gessit. Perculsos deinde hostes fudit, fugientes, quod in illo ardore animi vix credi potest prudenter, quam avidius persecutus est. Nam si pars exercitus adhuc in acie stante, insecedentibus perseveraset, aut sua culpa victa esset, aut aliena virtute vicisset. Jam si multitudinem equitum occurrentium eximuisset, victori aut fide fugiendum, aut miserabiliter cadendum fuit. Nec duces quidem copiarum sua laude fraudandi sunt. Quippe vulnera quæque sos; excepit, indicia virtutis sunt. Hephæstionis brachium hasta fixum est: Perdiccas & Cœnus & Menidas sagittis prope occisi. Et, si vere æstimare Macedonas qui tunc erant, volumus, fatebimur, & Regem talibus ministris, & illos tanto Rege fuisse dignissimos.

LIBER V.

BREVIARIUM LIBRI.

1. Dario Mediæ fines ingresso, Arbelis petitur ab Alexandro, & Babylonicum finis, ante hoc, & corrupti mores, describuntur.

2. Militibus præmiis propositis, ut iter sibi ferro aperiret, Susianam urbem ac regium Persarum thesauros recipit, & Syriæ imperat Menon.

3. Uxiorum regiarum, liberorumque Mazæi & reliquum ac deditos & captos, quos in Cilicia tuenda munitate, donat: Persidem ab Ariobarzane retrocedere cogitur.

4. Captivo quodam ab Alexandro agente, Persarum exercitum ipse Arbela occupasse docet Alexander.

5. Ad Persepolim properans captivum Græcorum IVM liberat.

6. Opulentissima Persidis urbe capta, quam Persidis regionem petit ac Mazæum ad eam gerit.

7. Alexander in convivio, a Thaide meretrice Persensibus scortis impulsus, Persarum regiam incendit: deinde persequi Darium statuit.

8. Darius suos ad pugnam hortatur.

9. Variæ Magnatum sententiæ, ac maxime Bessi et Nabarzanis, qui cum Besso proditionis societatem inierat consilium.

10. Bessi & Nabarzanis de Dario prodendo aut occidendo nefaria deliberatio: quam miris artibus occultant.

11. Insidiæ proditorum Dario apertæ, qui Græcorum præsens auxilium respuit auxilium paratus perire, fugiendum esse nolens suis militibus.

12. Bessus Darium dictis verbis & lacrymis de-

lusum combibendis, aureisque vinclum compedibus, in sordido vehiculo ad Alexandrum deduci erat.

13. *Alexander, audito Darii periculo, ad Persicum exercitum contendit. Ipsas autem, cum paucis ad insequendum victoriæ suæ victorem Darium, nihil consternatis, reliquit, fugæ habiles comites futuras.*

14. *Darius itaque repertum Alexander lacrymis prosequitur, & ad Susigambin sepeliendum mittit.*

DUM interim diu imperioque Alexandri vel in Græcia, vel Illyriis ac Thracia gesta sunt, si quæque suis temporibus reddere voluero, intertumescere sunt res Asiæ, quas utiq; altera mortempore Darii universas in conspectum dari, & sicut inter se cohærent, ita opere isto contingi haud paulo aptius videri potest. Igitur, quæ prælio apud Arbela commissa sunt, ordiri decernit. Darius media fere nocte Arbela pervenit, eodemque magna partis a nicorum eius ac victorum fugam fortuna compulerat. Quibus convocatis, exponit, *haud labitare se, quin Alexander relicta Arbela, agrosque omnes vastare rerum abundantes, sciturus esset, eandem opimam paratamque ipsius & militis esse sortem. Ideo rebus suis, si salvi fieri quæ sederint cum expeditis, penitus consulendum. Ultro ad quadrupedes intactæ nobilis belli vires haud segne periturum. Occupaturum gazam apud Susa, & ex longa fortunæ suæ copia, quæ postea præda fuit, diduxisse alios, præfecisse Mazæum Babylone, & Spadonem agminis: ubi adhuc ipse quam onera & impedimenta.* Adsentientem Alexandrum, quibus

lus antea vicissit, inferiorem fore. Plena omnibus desperationis videbatur oratio, quippe Babylonem urbem opulentissimam dedi cernebant, Susa, cetera ornamenta regni, cum quæ belli victoriam occuparet. Ariste docere perge non *præcepta dicimus, sed usui necessaria, verbis adversis* secunda esse bene gerendis non dubium. *Viros non urbium tecta, sed armatos facere solere fortes, nec primo impetu victos, sed victoribus* pænas sæpe fortunam. Igitur sive confirmatis eorum animis, sive imperium magis, quam consilium sequentibus, Media fines propior fuit. Paulo post Alexandro Arbela tradentur: regia supellex, divitiæ, gaza, repleta. Quatuor millia talentum fuere. præterea pretiosæ vestes, tot supra dictum est, exercitus opibus in illam tedem congestis. Ingruentibus deinde morbis, quos odor cadaverum totis incentium campis vulgaverat, maturius castra movit. Euntibus a sinistra Arabia odorum fertilitate nobilis regio. Camelethe iter est, inter Tigrim & Euphratem tam uber & pinguis soli, ut a pastu repellendo pecora dicantur, et lactentes perimat. Causa fertilitatis est humor qui ex utroque amne manat; toto fere solo propter venas aquarum resudante. Ipsi autem ex Armeniæ montibus profluunt, ac magno deinde aquarum discrimine iter, quod capere possint. Duo illa & quinge ta stadia eunti sunt, quæ ab Euphrate in Tigrim intervallum circa Armeniæ montes metiuntur. Idem cum Media & Gordiano monte fecere, serpere cœperunt, paulatim in arctum coeunte, quo longius manant, hoc angustius inter se spatium terræ relinquunt. Vicinum maxime his campi quos incolæ Mesopotamiam appellant: mediam namque ab utroque latere concludunt. Eadem per Babyloniorum fines in Rubrum mare prorumpunt. Alexan-

lexander quartis castris ad Mennin urbem perve
nit. Caverna ubi est ex qua fons ingenti vim bi-
tumin is effundit. adeo ut satis constet, Babylonios
muros, ingentis operis, huius fontis bitumine in-
terstos fuisse. Cæterum Babylonem procedenti
Alexandro Mazæus (qui ex acie in urbem eam
confugerat, cum adultis liberis, supplex occurrit,
urbem seque dedens. Gratus adventus ejus fuit
Regi, quippe magni operis futura erat obsidio tam
munitæ urbis. Ad hoc ipse illustres, & manu prom-
ptus fama quæ etiam proximo prælio celebris, &
cæteris ad deditionem, fati immutatæ exemplo
videbatur. Igitur hunc quidem benigne cum libe-
ris excepit. Cæterum quadrato agmine, quod ipse
dicebat, velut aciem irent, intrat suos jubet.
Magna pars Babyloniorum constiterat in muris;
ut cognoscendi novam Regem. Plures obviam
egressi sunt. Incurrunt Magi, ales sacræ pecu-
liaque ejus currus. Nec dubium erat, quin Mazæo vincente
totum ter tonos exornasse constraverat, argen-
teis aliaribus utrinque lateri dispositis, quæ non
thuris modo sed omnium odoribus cumulaverat.
Eum dona sequebantur, greges pecorum equo-
rumque: leones quoque & pardales cavea præ-
rebantur. Magi deinde suo more patrium carmen
canentes. Post hos Chaldæi Babyloniorumque
non vanæ modo sed etiam artifices, cum filiis
suis gregatim ibant; laudes ut Regum canere soliti;
Chaldæi deorum motus, & siderum temporum vi-
ces ostendere. Equites deinde Babylonii, suo at-
que equorum cultu, ad luxuriam magis quam ad
magnificentiam exacto ultimi ibant. Rex ut matris
filiorum, opulentorum turbam post eos meditesire
visit. Ipse eum curru urbem ac deinde regiam, intravit. Postero die supellectilem Darii &
omnem pecuniam recognovit. Cæterum ipsius ur-

urbis pulchritudo ac venustas, non Regis modo, sed etiam omnium oculos in semet haud immerito convertit. Semiramis eam condiderat, vel (ut plerique credidere) Belus; cuius regia ostenditur. Murus instructus laterculo coctili bitumine interlitus, spatium XXX & duorum pedum latitudinem amplectitur, quadrigæ inter se occurrentes sine periculo commeare dicuntur. Altitudo muri C cubitorum emineat spatio. Turres denis pedibus, quam murus, altiores sunt. Totius operis ambitus CCCLVIII stadia complectitur. singulorum stadiorum structuram singulis diebus perfectam esse, memoriæ proditum est. Ædificia non sunt admota muris, sed fere spatium unius jugeris absunt. Ac ne totam quidem urbem tectis occupaverunt, per se stadia habitatur: nec omnia continua sunt; credo, quia tutius visum est pluribus locis spargi. Cetera teguntur, colunturque: ut si externa vis ingruat, obsessis alimenta ex ipsius urbis solo subministret. Euphrates interfluit, magnæque molis crepidinibus coercetur. Sed omnium operum magnitudinem circumveniunt cavernæ ingentes, in altitudinem pressæ, adsequendum impetum fluminis: quod ubi oppositæ crepidinis fastigium excessit, urbis tecta corripuerat, ni essent specus, lacusque, qui exciperent. Cocto laterculo structi sunt, totum opus bitumine firmatur. Pons lapideus, fluminis impetu, urbem jungit. Hic quoque inter Babylonia Cyri opera numeratus est. quippe Euphrates altum limum vehit, quo penitus ad fundamenta jacienda effosso, vix fulciendo operi limum reperiunt solum. Arcem autem subiere compactæ & saxis, quibus pons sustinetur, annexæ muniuntur amnem: qui ferentus acrius, quam si libero cursu mearet, illiditur. Arcem quoque ambitu viginti stadia complexam habent: trigin-

ginta pedes in terram tertium fundamenta demissa sunt ad centoginta summum munimenti fastigium pervenit. Superare vulgatum Græcorum fabulis miraculum, pensiles horti sunt, summam murorum altitudinem æquantes, quibus arborum umbra & proceritate omnes. Saxeæ pilæ quæ totam onus sustinent, patuere sunt. Superpositas lapide quadrato solum stratum est, patiens terræ, quam altam injiciunt, & hanc ortis, quo regantade sque validas arborum sustinent moles, ut stipites earum ortu & arborum spatium erectitudine æquent, in quingenta pedum altitudinem emineant, & frugiferæ æque sint, ac si terra sua alerentur. Ibi, cum vetustas non opere solum manu facta, sed etiam ipsam naturam paulatim exedendo permutet, hæc moles, quæ tot arborum radicibus sustinetur, tantique nemoris pondere onerata est, in vicies quadratis quippe viginti lati parietes sustinentur, undique ab se iam intervallo distantes, ut opera altentibus suis & nostribus suis immanes videantur. Hanc Regem Babylone regnantem hoc opus edere molitum, memoriæ prodidere, ejus more conjugis victum, quæ desiderio nemorum sylvarumque, in campestribus locis virum compulit, naturæ genio æmulatione hanc operis imitatione [illegible] arbe [illegible] convitii. Rex, nec ullus [illegible] magis nocuit. Nihil urbis [illegible] ubi ad irritandas [illegible] ptates iadrabas. [illegible] hospitibus stupre corr[illegible] parentes maritique [illegible] Babyloni magne [illegible] & quæ obstetrices [illegible] esse. Ex [illegible] convivia inungiam in principio modestus est habitus, dein sum-

ma

ra quaque amicos exuunt, paulatimque pudo-
re [illegible] ad [illegible] tum [illegible] ac [illegible] ibus fir-
[illegible] ni [illegible] ac [illegible] ent, nec mereni-
cum [illegible] et [illegible] ti [illegible] nonatum, vi [illegible] orumque.
[illegible] vitae [illegible] exercere [illegible] deditos. A-
lex [illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible]

2. Ubi ita compositis, in regionem quæ Satrapene vocatur, reversi: tertiis ferè copiæ tentoria. Omni commeatu abundans, itaque diutius ibi substitit. Ceterùm de fide, otio deque mutuis animos, judices dederat, quemadmodum in omni vitæ militaris genere. Quo quidem illi [illegible] ut [illegible] quæ [illegible] quæ [illegible] quippe [illegible] ignoti non [illegible] causa donat [illegible] apud Hali[illegible] [illegible] maxime [illegible] est ter[illegible] [illegible] quatu[illegible] [illegible] Antigonus, & ubi [illegible] primum locum [illegible] In [illegible] [illegible] majoribus [illegible] [illegible] [illegible]

obviam missit, traditurum se urbem promittens. Benigne is eum excepit. Rex, & eo duce ad Cibotum perveniens, deserta (ut fama est) vehementem adorsus. Hic Abulites cum donis regalis opulentiæ occurrit. Dromadum ... dona erant, velocitatis eximiæ. ... phantis a Dario ex India ... spectaret) Macedonum ... ferri ad victorem transierunt. ... urbem munitam, inexpugnabilemque ... opum perunctæ egestis, Lamiliæ talentum ... gratiæ forma, sed rudi pondere. Multi Regis tantas opes longa ætate cumulaverant liberis, posteriisque, et arbitrabantur, quas una hora externi Regis manus intulit. Consedit deinde in regia sella, multo excelsiore quam pro habita corporis. Itaque pedes cum imum gradum non contingerent, unus ex Regiis pueris manum subdidit pedibus; & cum spadonem, qui Darii fuerat, ingemiscentem conspexisset, Rex causam mœstitiæ requisivit. Ille ... Darium ... in ea solitum; sequi ... ad lacrymas ... cidentem, sine lacrymis ... non posse. Subiit ergo Rex, ... verecundia ... Deos Jamque subduc... tes; *Manus vobis, ... fatis, R... sam, exq... subjectum* Rex ... beni Archelao, ... didit. Veruch... Macedonia, ... dis jussis Thesaurorum ... Satrapa regionis ... Matrem quoque Darii & liberos in eadem urbe deponit. Ac forte Macedonicas vestes, multamque purpuram dono ex Macedonia sibi missam, cum iis, qui con-

confecerant, tradi Sysigambi iussit. Omni namq; honore eam, & filii quoque pietate, prosequebatur. Admoneri vestis, ut, si coidi quoque vestis esset, conficere eam neptes suas assuefaceret, donoque doceret dare. Ad hanc vocem lacrymæ obortæ, prodidere animum aspernantis id munus: quippe non aliud magis in contumeliam Persarum feminæ accipiunt, quam admovere lanæ manus. nuntiant, qui dona tulerant, tristem esse Sysigambim, dignaque res excusatione & solatio visa. Ipse ergo pervenit ad eam, &, *Mater* inquit, *hanc vestem, qua indutus sum, Spithridates non solum donum sed etiam opus videt. Nostri decet eve me mores. Cave observo, in contumeliam accipias ignorationem meam. Quæ tibi nocuisse cognovi, ut spero, abunde servatis mihi. Scio apud vos filiorum conspectu matres usitatas, & nurus, & quæ nuptiæ filia permisit. Quæ quoque adire, & domi ut consideremus, ut sibi. Pro cultu vestis me sæpe volui, vitabo. Dilexisse a vitæ Olympiadis nomen habet, ubi*

3 Magnæ eius animo Rex quartis castris pervenit ad [illegible] Persidem incola vocant, orituram montibus [illegible] & per L. stadia sylvestribus ipsa [illegible] per iuga devolvitur. Accipiunt de [illegible] ripæ, clara cautione alveo prætexit [illegible] Duo stadia iunt molliori soli [illegible] a marum Persico mari se infundit [illegible] cum IX millibus [illegible] atque Græcorum mercenariis, sed [illegible] millibus Thracum [illegible] Is opum pervenit. Finitima Susis [illegible] Persidem. Persidæ excusarum [illegible] Susianos [illegible] Madatis erat [illegible] Præfectus, haud sane [illegible] homo quippe [illegible] de-

decreverat. Sed periti locorum Alexandrum docent occultum iter esse per calles [illegible] ab urbe si paucos mansisset leviter armatos [illegible] capita hostium evasuros. Cum consilium placuisset, iidem itinerum fuerunt duces; nec [illegible] quingenti mercede conducti & Agrianes fere mille [illegible] Diis sacrificio dato, ac post solis occasum iter ingredi jussi. Ipse tertia vigilia castris motis, circa lucis ortum superaverat angustias; cataeque materia cratibus & pluteis factis, ut qui sagittas admoverent extra teli jactum essent, urbem obsidere coepit. Praeruptae erant omnibus fossis & cotibus. Multis ergo vulneribus depulsi, in quibus non cum hoste solum, sed etiam cum locis pugnandum esset, subibant rursus; quia [illegible] consisterat, interrogans [illegible] urbium [illegible] vereberent haerere in obsidione, [illegible] ignobilissimum [illegible] simul tam inte[illegible] [illegible] perhibatur: cum testudine obiectarum [illegible] quae [illegible] dilecta dicederet perpellere nequiverat, [illegible] cunctatus, tandem Tauron superarcessit, & cum [illegible] ostendit. Ad cujus conspectum, & animi [illegible] labare, & Macedones acrius praelium inire coepere. Anceps oppidanos malum urgebat, nec [illegible] vis hostium poterat. Paucis ad moriendum, pluribus ad fugam [illegible] Magna pars in arcem concessit. Inde legatos exercitibus nostris ad deprecandum, triste responsum à Rege redditum non esse veniae locum. Itaque suppliciorum metu perculsi, ad Sysigambin Darii matrem, occulto itinere ignotoque hostibus, mittunt, qui peterent, ut ipsa Regem mitigaret, haud ignari parentis eam loco diligi colique. Ut Madathes sororis filiam secum matrimonio junxerat; Darium propinqua cognatione contingens. Diu Sysigambis supplicum precibus repugnavit; abnuens deprecationem pro illis conve-

venire fortunæ, in qua esset adeptæque metuere sese ne victoris indulgentiam fugeret; crepitusque cogitare, captivam esse quæ regnum fuisse. Ad ultimum victa lacrimis Alexandri mitia deprecata est, ut ipsam cognatam haberet, quod deprecaretur: peteret ea, ut illis quoque, si minus sibi, ignosceret. pro necessario ac propinquo tam jam non hoste, sed supplice tantum, vitam precari. Moderationem clementiamque Regis quæ tunc fuit, vel una hæres possit ostendere: non modo ignovit, sed omnes & deditos & captivos libertate atque immunitate donavit: urbem reliquit intactam: agros sine tributo colere permisit. A victore Dario plura mater non impetrasset. Uxiorum deinde gentem subjectam, Susianorum Satrapiæ contribuit: divisisque cum Parmenione copiis, illam campestri itinere procedere jubet: ipse cum exercitu agmine jugum montium cepit, quorum perpetuum dorsum in Persidem excurrit. Omni hac regione vastata, tertio die Persidem (quinto angustias (quas illi Susidas Pylas vocant) intrat. Ariobarzanes has cum quindecim millibus peditum occupaverat, rupes abscissas, & undique prærutas. in quarum cacuminibus extra teli jactum Barbari stabant de industria quieti, & paventibus similes donec in arctissimas fauces penetraret agmen. Quod ubi contentu sui pergere vident, tum vero ingentis magnitudinis saxa per montium prona devolvunt, quæ incussa saxis subjacentibus petris, majore vi incidebant: nec singulos modo, sed agmina proterebant. Fundis quoque excussi lapides, & sagittæ, ingerebantur undique. Nec id miserrimum fortibus viris erat, sed quod inultri, ferarum ritu, velut in fovea deprehensi, caderentur. Ira igitur in rabiem versa eminentia saxa complexi, ut ad hostem perveniant, alius

alium

alium levantes conabantur ascendere: ea ipsa multorum simul manibus correpta, & convulsa, in eos, qui commoverant, recidebant. Nec stare ergo, nec niti, nec tendere quidem protegi poterant, cum tanta molis onera propellerent Barbari. Regem non dolor modo, sed etiam pudor temere in illas angustias conjecti exercitus angebat. Invictus ante eam diem fuerat: nihil frustra autus impune Ciliciæ fauces intraverat, mari quoque novum iter in Pamphyliam aperuerat. Tunc hæsitabat deprehensa felicitas, nec aliud remedium erat, quam reverti, qua venerat. Itaque signo receptui dato, dentatis agminibus, scutisque super capita conjectis retro evadere Plexippus jubet: triginta fuere stadia, quæ remeanda sunt.

4. Tum cautis undique apertis locis positis, non consultare modo, quid agendum esset, sed vates quoque adhibere cœpit, a fiducia animi. Sed quid nunc prædicere Aristander, cui tum plurimum credebatur, ex avibus, poterat? Itaque damnatis interpretibus sacrorum, peritos locorum convenire jubet. Medium iter occupabant, tutum apertumque: sed Rex ostendere mihi est insepultos cadavera, ita jussit, more, ut vix ullum mihi tam fœdum esse munus, quam humandi suos. Quæ ergo, quos nuper exceperat, vacuis locis inter quos erat, aut cum Græcæ Persicæque hastæ, quæ frustra eum in Persidem monebant, ipso exemplo ducere affirmat: sylvestres esse saltus, ex tingat a pervios, omnia contegi frondibus, implexoque arborum ramos sylvas communire. Namque Persis ab altero latere perpetuus mons objicitur, quod in longitudinem DC stadia, in latitudinem CLXX, procurrit. Hoc dextrum a Caucaso monte ad Rubrum mare pertinet: quaque deficit mons, aliud mu-

munimentum, fretum, obiectum est. Planities deinde sub radicibus montium spatiosa procumbit: fertilis terra multisque vicis atque urbibus frequens. Araxes amnis per hos campos multorum aquas torrentium evolvit in Medum. Medus a mari, ad meridiem versus, minor amnis eo quem recipit, evehitur: gignendæque herbæ non alius est aptior; quicquid alluit, floribus vestiens. Platani quoque & populi contegunt ripas, ita ut procul visentibus continuata videantur montibus nemora riparum. Quippe obumbratus amnis presso in solum delabitur alveo: imminentq; colles, ipsi quoque frondibus læti, radices humore subeunte. Regio non alia tota Asia salubrior habetur: temperatum cœlum. hinc perpetuum jugum, opacum & umbrosum, quod æstus levat: illinc mare adjunctum, quod modico tepore terras fovet. His expositis, captivus interrogatus à Rege, auditune an oculis comperta haberet, quæ diceret? pastorem se fuisse, & omnes eos calles percurrisse respondit; bis captum, semel à Persis in Lycia, iterum ab ipso. Subit animum memoria Regis oraculo edita sortis: Quippe consulenti responsum erat, ducem in Persidem ferentis viæ Lycium civem fore. Igitur, promissis, quanta & præsens necessitas exigebat, & ipsius fortuna capiebat oneratum, armari jubet Macedonum more, & quod bene verteret, insistere iter. quamvis arduum & præceps, evasurum se esse cum paucis: nisi forte crederet quo ipse pecoris causa isset, Alexandrum pro gloria, & perpetua laude, ire non posse. etiam atque etiam docere captivus, quam difficile iter esset, maxime armatis. Tum Rex, Prædemne, inquit, accipe, neminem eorum, qui sequuntur, recusaturum ire qua duces. Cratero igitur ad custodiam castrorum relicto, cum peditibus

bus quibus assueverat, & his copiis, quas Meleager duxerat & sagittarios ducentos & equitibus mille, præcepit, ut castrorum speculamente, plures de industria ignes fieri imperaret, quo magis Barbari crederent ipsum Regem in castris esse. Caterum, si forte Ariobarzanes eo igni vellet, per callium amfractus eum intrare, & adhuc pardum iter suum versum copiarum tentaret opponere. Craterus in eam illi orta tempestate erat ad propius periculum conversam agmen: ita autem hostem fefellisset, & saltum occuparet, cum trepidantium Barbarorum tumultum exaudisset persequentium Regem, ad plures, quo paucis opus erant, ne dubitaret ingredi; quippe vacuum fore hostibus infestis aversis. Ipse tertia vigilia, silenti agmine, ac ne tuba quidem dato signo, pergit ad demonstratum iter callium. Tridui alimenta portare militem haud facile levibus armatum. Sed præter invias rupes ac præruptas fixas, vestigium subinde fallentia, nix cumulata vento ingredientes fatigabat. Quippe velut in voveas delati hauriebantur, & cum a commilitonibus levarentur, trahebant magis adjuvantes, quam assequebantur. Nox quoque, & ignota regio, ac dux incertam, an satis fidus, multiplicabant metum, si custodes fefellissent, quasi feras bestias ipsos posse deprehendi. Ex unius casu vivi vel inde vel anima pendere & Regis salutem, & suam. Tandem ventum in regium. A dextra iter ad ipsum Ariobarzanem erat. hic Philotam & Cœnum cum Amynta & Polyperconte, expeditam habentes manum, reliquit, monitos ut, quia eques pedite erat mixtus, & quia pinguissimum esset solum, & pabuli ferax, sensim procederent. Duces erant itineris de captivis dati. Ipse cum armigeris, & ala, quam agema appellant, arduas semita sed longius à stationibus hostium remota, mul-

multa cum vexatione processit. Medius erat dies, & fatigatis necessaria quies. Quippe tantundem itineris supererat, quantum emensi erant, sed minus præcipitis atque ardui. Ita refectis cibo somnoque militibus, secunda vigilia surgit, & cætera quidem haud ægre præteriit. Cæterum, qua se jugum montium paulatim ad planiora demittit, ingens vorago concursu cauata torrentium, iter ruperat. Ad hæc arborum rami alius alio implicati & coeuntes, ut perpetuam objecerant sepem. Desperatio igitur ingens adeo ut vix lacrymis abstinerent, intellexerat. Præcipue obscuritas terrori erat. Nam etsi quæ sidera intermicabant, continenti fronde tecta arbores conspicere prohibebant. Ne aurium quidem usus superabat: silvas quatiente vento, quæ concutientibus ramis majorem quam pro statu sonum reddebant. Tandem expectata lux omnia, quæ terribiliora nox fecerat, minuit. Circumiit brevi spatio poterat eluvies, & sibi quisque dux itineris cœperat fieri Evadunt ergo in editum verticem, ex quo hostium statione conspecta, strenue armati à tergo se ostendunt nihil ta e metuentibus. Quorum pauci, qui congredi ausi erant, cæsi sunt Itaque hinc morientium gemitus, hinc ad suos recurrentium miserabilis facies integros quoque, antequam discrimen experirentur, in fugam avertit Fremitu deinde in castra, queis Craterus præerat, illato, ad occupandas angustias, in quibus pridie hæsitarat, miles educitur. Simul & Philotas cum Polyperconte Amyntaque & Cœno, diversum iter ingredi jussi, alium terrorem intulit Barbaris Ergo undique Macedonum armis fulgentibus ancipiti malo oppressi, memorabile tamen præbuere, ut opinor, ignaviam quoque necessitas acuit, & sæpe desperatio, spei causa est. Nudi complectebantur armatos, &

ingenti corporum mole secum ad terram detrahentes, ipsorum telis plerosque fodiebant. Ariobarzanes tamen XL fermè equitibus, & quinque millibus peditum stipatus, per mediam aciem Macedonum cum multo suorum atque hostium sanguine erupit. Persepolim urbem caput regionis occupare festinans. Sed à custodibus urbis exclusus, consecutis strenuè hostibus, cum omnibus fugæ comitibus, ronorario præsidio cessit. Craterus quoque raptim agmine actio superveni

S. Rex eodem in loco, quo hostium copias fuderat, castra communit. quamquam enim undique fugati hostes victoriam confecerant, tamen præaltæ præruptæque fossæ, & aliorum locis obiectæ abripiendi itineris spem omnem ademerant. Egredi castris progrediendum erat: tam non procul hostis, sed ob nimiam fraudis suspectæ. Profecti ab Iberis redeuntur a Tyridate custode regiæ pecuniæ, indicantes, eos qui in urbe essent, ad hostis eius adventum pecuniæ thesauros properare occupatos: expeditum iter esse, quanquam Araxes amnis intersiuat. Nullam virtutem Regis ducis magis quam celeritatem laudaverim: relictis enim impedimentis copiisque tota nocte cum equitibus tribus tanto spatio fatigatis ad Araxem prima luce pervenit. Vici erant in propinquo: equibus directa ad rates descendentem ex materia eorum subditis faces tenuè in fluxit. Jamque hostium in ripa erant cum miserabile agmen, inter pauca fortunæ exempla memorandum, Regi occurrit. Captivi erant Græci ad quatuor millia ferè, quos Persæ vario suppliciorum modo affecerant. Alios pedibus, quosdam manibus auribusque, alios naribus, nonnullos barbararum literarum notis in longam sui ludibrium deformaverant &, cùm se quoquo gentium alienæ dirionis esse cernerent, volentes Regi occurrere, non prohibebant. Inusitata simulacra

lacra, non homines videbantur, nec quidquam in illis præter vocem poterat agnosci. Plures igitur lacrymas commovere, quam profuderant ipsi: quippe in tam multiplici variaque fortuna singulorum, intuentibus similes quidem, sed tamen dispares pœnas, quis maxime miserabilis esset, liquere non poterat. Ut vero Jovem illi tandem Græciæ ultorem opperuisse oculos conclamavere, omnes pari supplicio affecti sibi videbantur: Rex, absterſis quas profuderat lacrymis, bonum habere animum jubet, visuros urbes suas, conjugesque: & cætera inde duo ab urbe Hadria communit. Græci excesserant vallo deliberaturi, quid potissimum à Rege peterent. Cumque aliis sedes in Asia rogare, aliis reverti domos placeret; Eustenon ita locutus ad eos fertur: *Nos qui modo ad opem petendam extemplo vos carere proderemus, ut nunc est, jam pene nostra, quorum nos pudet magis an tentat, incertum est, ostentat. Græcie velut lætum spectaculum cernimus, atque optatæ miseriæ serunt. qui adsidemus: nec ullus est tam familiaris infelicibus casus, quem non fortunæ & status priores obtrivo. Nec enim malorum in alienam misericordia tenuat, ignorant quam citerior lacrymæ marcescant, nemo hilarem adigit, quem fastidit: nam & calamitas querula est, & superba felicitas. Ita suam quisque fortunam in consilio habet, cum de aliena deliberat: & ipsi tum esse mus miseri, olim alios ab patrum sententias esse fastidio. Quid rerum est, fortunatos semper parem quærere? Obsecro vos, olim vita defunctis, quærimus locum, inquo hec semesa membra obruamus, ubi horribiles cicatrices cedat exilium. Ingrati prorsus coniugibus, quos juvenes duximus, revertemur, Liberi in flore & ætatis & rerum, & fratres, agnoscent ergastuli detrimenta! & quota pars nostri*

tot obire terras potuisti? Trans Europæ ultima Orientis relegati, senes, debiles, majore membrorum parte mutilati, tolerabimus scilicet quæ armatos & uictores fati gaverunt? Conjuges denique, quas captus fors & necessitas unicam fortunæ appetet, parvosque liberos, trahemus miseros, qui reliquimus? Cum his vehentes nemo aspicere volet. Relinquemus ergo exemplo præsentia pignora, cum incertum sit, an visuri simus ea quæ petimus? Inter hos latendum est, quæ nos miseros nasci cœperunt. Hæc Euclemon. Contra Theæretus Atheniensis ortus est dicere: *Neminem quam habita corporis sui æstimaturum, utique fortia hostis, non natura calamitosos. Dignum esse enim modo, qui erubesceret fortuna: tristem eum de mortalitate ferre sententiam, & desperare misericordiam, quam ipse alteri denegaturus sit. Deos (quod ipsi nunquam suscipere soleant) offerre parcam, conjuges, liberos, & quicquid hominis vel vita æstimant vel morte redimunt. Quanta ex hoc carere crumperent, alveus docet ipse cæli hausti. alium lucis affectum. Mores, sacra, linguæ commercium etiam a barbaris expetit, quæ ingenia ipsi emissuri sint in [illegible] nihil aliud calamitosi, quam quod [illegible] essent.* Secerte ruditarum ad penates, & [illegible] tantique beneficio Regis usurum. Si quos, nobiscum, liberorumque, quos fortuna [illegible] amor detineret, relinquerent, [illegible] carus est. Pauci hujus sententiæ fuere. Ceteros consuetudo, natura potentior, vicit. Consentiunt, petendam esse a Rege, ut aliquos ipsis attribueret sedes. Centum admodum fuisse, quos Alexander ratus, quod ipse precabatur, tabernaculis: *Jam mihi inquit [illegible] & singulis vestrum mille [illegible] dari jubeo.* Cum videretur in

Cra-

Graciam, præstabo, ne quis flatum suum sibi calamitas absit, vestro credat esse malorum. Illi obortis lacrymis, terram intuebantur: nec aut erigere vultus, aut loqui audebant. Tandem rege tristitiæ causam exigente, Lucetion ita locutus, quæ in consilio dixerat, respondit. Atque illic non fortunæ solum eorum, sed etiam pœnitentiæ misertus, terna millia denarium singulis dari iussit. Deinde vestes adiecit suas & armenta cum pecoribus: servis quoque data, ut coli serique attributus iis agri possent.

6. Pettero die convocatos duces copiarum docet, nullam infestiorem urbem Græciæ esse, quam regiam veterum Perfidis Regum. Hinc illa immensa agmina infusa: hinc Darium primo deinde Xerxem, Europæ imperium intulisse bellum. Exercitio illius parendum esse maioribus, jamque Barbari deserto oppido, qua quemque metus agebat, diffugerant; cum rex phalangem inducit. Multas urbes refertas opulentia regia partim expugnarat: partim in fidem acceperat. Sed urbis huius divitiæ vincere præterita: in hanc totius Perfidis opes congesserant barbari: aurum, argentumque cumulatum erat: vestis ingens modus: supellex, non ad usum modo, sed ad ostentationem luxus comparata. Itaque inter ipsos victores ferro dimicabatur, pro præda erat qui pretioso eum occupaverat præda. Ita cum omnia, quæ reperiebantur, capere non possent (nam res non occupabantur, sed abstrahebantur) lacerabant regias vestes, aut se quisque partem trahentes: foribus pretiosæ artis vasa cædebant: nihil neque intactum erat, nec integrum ferebatur. Abrupta simulacrorum membra aut quisque avellerat, trahebat: neque avaritia solum, sed etiam crudelitas, in capta urbe grassata est. Auro Argentoque onusti,

vilia captivorum corpora trucidabant, paſſimque obvii cædebantur quos antea pretium ſui miſerabiles fecerat. Multi ergo hoſtium manus voluntaria morte occupaverunt, pretioſiſſima veſtium induti: è muris ſemet ipſos cum conjugibus ac liberis in præceps jactantes. Quidam ignes, quod paulo poſt facturus hoſtis videbatur, ſubjecerant ædibus, ut cum ſuis vivi cremarentur. Tandem ſuis Rex corporibus, & cultu feminarum abſtinere juſſit. Ingens pecuniæ captivæ modus traditur, prope ut fidem excedat. Cæterum aut de aliis quoque dubitamus aut credimus, in hujus urbis gaza fuiſſe c & xx millia talenta ad quæ vehenda (namque ad uſus belli ſecum portare decreverat) jumenta & camelos à Suſis & Babylone contrahi juſſit. Acceſſere ad hanc pecuniæ ſummam captis Paſargadis ſex millia talentorum. Cyrus Paſargadum urbem condiderat, quam Alexandro Præfectus ejus Globares tradit. Rex arcem Perſepolis, tribus millibus Macedonum præſidio relictis, Nicarthidem tueri jubet. Tiridati quoque, qui gazam tradiderat, ſervatus eſt honos quem apud Darium habuerat; magnaque exercitus parte, & impedimentis ibi relictis, Parmenionem, Craterumque præfecit. Ipſe cum mille equitibus, peditumq; expedita manu, interiorem Perſidis regionem, ſub ipſum Vergiliarum ſidus petiit: multiſque imbribus & prope intolerabili tempeſtate vexatus, procedere tamen, quo intenderat perſeveravit. Ventum erat ad iter perpetuis obſitum nivibus, quas ſrigoris vis gelu aſtrinxerat. Locorum ſqualor & ſolitudines inviæ fatigatum militem terrebant, humanarum rerum terminos ſe videre credentem. Omnia vaſta, atq; ſine ullo hominum cultus veſtigio attonitis intuebantur: & antequam lux quoque & exitum ipſos deſereret, reverti jubebant.

Rex

Rex castigare territos insuper sedit. Cæterum ipse equo desiliit, pedesque per nivem & concretam glaciem ingredi cœpit. Erubuerunt non sequi primum amici, deinde copiarum duces, ad ultimum milites. Primusque Rex dolabra glaciem perfringens, iter sibi fecit. Exemplum Regis cæteri imitati sunt. Tandem propemodum invias sylvas emensi, humani cultus rara vestigia, & passim errantes pecorum greges reperere: & incolæ, qui sparsis tuguriis habitabant cum se callibus invisis septos esse credidissent, ut conspexere hostium agmen, interfectis, qui fugientes sequi non poterant, devios montes & oblitos nivibus petiverunt. Inde per colloquia captivorum paulatim feritate mitigata, tradidere se Regi, nec in deditos gravius consultum. Vastatis deinde agris Persidis, victisque compluribus redactis in potestatem, ventum est in Mardorum gentem bellicosissimam, & multum à cæteris Persis cultu vitæ abhorrentem. Specus in montibus fodiunt, in quos se ac conjuges & liberos condunt. Pecorum aut ferarum carne vescuntur. Nec feminis quidem pro naturæ habitu mollior ingenia sunt. Corpora protegunt hirtæ vestis superjecta: ea est, furda vinciunt frontem: hoc & ornamentum capitis, & velum est. Sed hanc quoque gentem eadem fortunæ impetus domuit. Itaque ingressus die, postquam à Persepoli profectus erat, eodem redit. Dona deinde amicis cæterisque pro cujusque merito dedit. Propemodum omnia, quæ in ea urbe cœperat, distributa.

7. Cæterum ingentia animi bona, illam indolem, qua omnes Reges antecessit, illam in subeundis periculis constantiam, in rebus moliendis efficiendisque velocitatem, in deditos fidem, in captivos clementiam, in voluptatibus permissis quoque & usitatis, temperantiam, haud tolerabili vini

cupiditate fœdavit. Hoſte & æmulo regni reparante tum cum maxime bellum, nuper ſubactis, quos vicerat, novumque imperium aſpernantibus; de die inibat convivia, quibus ſeni inæ intererant: non quidem quas violari nefas eſſet, quippe pellices, licentius quam decebat, cum armato vivere aſſuetæ. Ex his una Thais, & ipſa temulenta, maximam apud omnes Græcos initurum gratiam affirmat, ſi regiam Perſarum juſſiſſet incendi: exſpectare hoc eos, quorum urbes Barbari deleſſent. Ebrio ſcorto de tanta re ferente ſententiam, unus & alter, & ipſi mero onerati aſſentiuntur. Rex quoque fuit avidior, quam patientior. Quin igitur ulciſcimur Græciam, & urbi faces ſubdimus? Omnes incaluerant mero. Itaque ſurgunt temulenti ad incendendam urbem, cui armati pepercerant. Primus Rex ignem regiæ injecit; tum convivæ & miniſtri, pellicesque. Multa cedro ædificata erat regia, quæ celeriter igne concepto late fudit incendium. Quod ubi exercitus, qui haud procul urbe tendebat, conſpexit, fortuitum ratus, ad opem ferendam concurrit. Sed ut ad veſtibulum regiæ ventum eſt, vident Regem ipſum adhuc aggerentem faces. Omnia igitur, quam portaverant, aqua, aridam materiam in incendium jacere cœperunt. Hunc exitum habuit regia totius Orientis, unde tot gentes ſæpe jura petebant: patria tot Regum; unicus olim Græciæ terror, molita mille navium claſſem, & exercitus, quibus Europa inundata eſt, contabulato mari molibus, perfoſſiſque montibus, in quorum ſpecus fretum immiſſum eſt. Ac ne ſolita quidem ætate, quæ excidium ejus ſecuta eſt, reſurrexit. Alias urbes habuere Macedonum Reges, quas nunc habent Parthi. Hujus veſtigium non inveniretur niſi Araxes amnis oſtenderet. Haud procul mœnibus fluxe-

rat;

rat inde urbem fuisse xx stadiis distantem credunt magis, quam sciunt accolæ. Pudebat Macedones tam præclaram urbem à comessabundo Rege deletam esse. Itaque res in serium versa est, & imperaverunt sibi, ut crederent illo potissimum modo fuisse delendam. Ipsum, ut primum gravatam ebrietate mentem quies reddidit, pœnituisse constat, & direptores Macedones pœnas Persas Græcis daturos fuisse, si ipsum in solio regisque Xerxis respicere coacti essent. Postero die Lycio, itinere quo Persidem intraverat, duci triginta talenta donat. Hinc in regionem Mediæ transiit, ubi supplementum novorum militum è Cilicia occurrit. Sed tum erant quinque millia, equites mille utriusque Phrataphernes Atheniensis præerat. His copiis auctus, Darium persequi statuit.

8. Ille iam Ecbatana pervenerat, caput Mediæ. Urbem hanc munit tenent Parthi: eaque æstiva gentibus illis esse. Adire deinde Bactra decreverat; sed veritus celeritatem Alexandri occupare ea, consilium utroque mutavit. Aberat ab eo Alexander tridui, modo tantum intervalli mediabat; cursus celeritatem eius fugæ longum videbatur, neque prælio magis quam fugæ se præparabat. Triginta millia peditum, equitum quinque, in quibus Græcorum erant quatuor millia, fide erga Darium ad ultimum invicta. Funditorum quoque & sagittariorum manus quatuor millia explevera. Præter hos triginta millia & ducenti equites erant, maxime Bactrianorum. His Bessus præerat Bactrianæ regionis præfectus. Cum hoc agmine Darius paulatim declinavit via militari, iussis præcedere lixis impedimentorum custodibus. Consilio deinde advocato. *Semper ignavi*, inquit, *& pleris[que] audaciam pro morte honesta æstimantibus, fortuna ancipitem potius, quam frustra verba consumere sed*

majore quam vellem documento, & virtutem vestram & fidem expertus, magis etiam committi debeo ut dignus talibus amicis sim, quam dubitare an vestri similes adhuc sitis. Extot millibus, quæ sub imperio fuerunt meo, bis me victum, bis fugientem persecutos estis. Et dum vestra & constantia ut Regem me esse redam, facit. Proditores & transfugæ in urbibus & regnantem habemus: quæ tanto honore digni habentur a nobis, quam vestra vestri solliciti sunt? Majorem fortunam quam victoris nullus fecit, dignissimis quibus ego non possum. Deorum me quæso arbitrium vestræ mercedis referet. Nulla erit tam turpis fortuna, nulla tam ingrata sors, quæ non vos debitis laudibus ferat. Itaque etiam si consilium fugæ, à qua multum abhorret animus, cæpissem, vestra tamen virtute fretus, aliquam spem haberem. Quocunque enim ingenio exulabo, & per fines imperii mei quam externum & adversam regem, cum decus extorte belli fortunam aut retinere aut amittere honesta mors defungi sit satis latus est. Ego præclari victoris arbitrium, & Mazæus & Bubrenes exemplo trecarium accepere regnum: nihil nisi unus, ut tam malit ille gloriæ suæ, quam vestræ, obsequi. Nec Dii voverint ut hoc decus mihi eripiat, aut demere mihi quisquam aut condonare possit. Non hoc in terris vivus amittam. Idemque erit regnum me, quod & spiritus finis. Si hic animus, si hæc dextra mihi manserint, certa est: nemo e vobis fastidium Macedonum, nemo vultum superbum ferre cogetur. Sua cuique extra aut victoriam totum alium tulerit aut finem. Equidem quam versabilis fortuna sit, documentum ipse sum. Nec imperatorem metuatores vestros extrecto. Sed si vestra ac patria Dii averterint, fortibus tamen viris licebit honeste mori. Per ego vos decora majorum, qui totius Orientis regna cum memorabili laude tenuerunt,

runt, per illos viros, quibus ſtipendium Macedonia quondam tulit, per tot navium claſſes in Græciam miſſas, per tot trophea Regum, oro, & obteſtor, ut nobilitatem veſtram gentiſque dignos ſpiritus capiatis ut eadem conſtantia animorum, qua per æternita tolerastis, exercitum quidquid de nobis ſors tulerit Mege certe in perpetuum, aut victoria egregia nobilitabit, aut pœna.

9. Hæc dicente Dario, præſentis periculi ſpecies omnium simul corda animoſque horrore perſtringebat: nec aut conſilium ſuppetebat, aut vox; cum Artabazus vetuſtiſſimus amicorum, quem honoratum fuiſſe Philippo ſæpe diximus. *Nos vero*, inquit, *pro ſalute tua mandata armaſque quanto maximo cruore poſſumus, adoriamur, Regem in aciem ſequamur; ea quidem mente victoriam ut ſperemus, mortem non recuſemus.* Aſſenſu excepere cetera hanc vocem. Sed Nabarzanes qui in eodem conſilio erat cum Beſſo, manu facta antea facinoris ſocietate inita, Regem ſuum ejusque milites, quibus ambo præerant, comprehendere & vincire decreverant ea mente, ut ſi Alexander ipſo inſecutus foret, traditio rege vivo, interciperetur victoris magni præſidio. Poſſe hoc ſine certamine effici non ſine cæde Darii arbitrati. Sin autem eum effugere contigiſſet, in ejus locum Dario, regnum ſibi occuparent: bellumque gerere ovarent. Hoc parricidium cum diu volutaſſent, Nabarzanes adhuc nefarium opus præparans: *Scio me*, inquit, *ſententiam eſſe dicturum prima ſpecie haud quaquam auribus tuis gratam: ſed medici quoque graviores morbos aſperis remediis curant: & gubernator, ubi naufragium timet, ſecat, quidquid ſervari poteſt redimit. Ego tamen, non ut damnum quidem facias, ſuadeo; ſed ut tegas regnum tuum ſalubri ratione conſerves. Dius adverſis bellum intimus, & pertinax fortuna Perſas urgere non deſinit.*

Novis initiis & omnibus otius est. Auspicium & imperium alii tradet interim, qui tam diu Rex appellatur donec Asia decedat hostis. Victor deinde regnum tibi reddat: hoc autem brevi futurum ratio facit. Bactra intacta sunt. Inde & Sogdiana tua potestate: tot populi tot exercitus tot equitum peditumque millia ad tuendam belli opes parata habent, ut major illis copia sit, quam exhausta sit. Quid vetamur bellare? an tu in perniciem non necessarius? Fortuna rerum est, magis mortem contemnere, quam appetere. Ex petendo laveris ad vitam: fugientium avidi arripiuntur: ad virtutem nihil majus exigit. Itaque ultimum omnium malum est: ad quem non pervenire satis est. Proinde si Bactra arcem quam expugnaculum habent. Praeterea quo ejus Bessum, Regem tempore gratia fuit tanta. Compositis rebus vestro Regi hostes quoque imperium. Haud mitium erat. Darium non temperasse animo: quanquam tam impar vi, quantum aetas subesset, latebat. Incertum esse non inquit, *manetne, an reparet fugam, et ubi tempus, quo patrocinium afferat. Utrique* ardere interfectorum videbatur, ni propere bellus Bactrianque tristium specie, caterum si pedeveraret victo, futuri circumstitissent. Nabarzanes interim e captus mox & Bessus comites copias, quibus praerant, a catero exercitu secedere jubent secretum inituri consilium. Artabazus convenientem praesenti fortunae sententiam esse, mitigare Darium, temporum identidem admonens coepit. *Ferret aequo animo quaelumcumque fortuna tulisset, vel sinistrum, vel atrocem. Inflare Alexandrum, gravem, etiam si omnes praestitisset: quid futurum si persecuti fugam ipsius, alienentur a Rege?* Tale paruit Artabazo, & quanquam movere castra statuer

tuerat, turbatis tamen omnium animis, eodem in loco substitit. Sed attonitus mœstitia primum & desperatione tabernaculo se inclusit. Ergo in castris, quæ nullius regebantur imperio, varii animorum motus erant: nec in communem utilitatem consulebatur. Dux Græcorum militum Patron arma capere suos jubet paratosque esse ad exsequendum imperium. Persæ secesserant. Bessus cum Bactrianis erat retinebatque Persas abducere Bactra, & intactæ regionis opulentiam stimulis, quæ manentibus inflarent periculo ostentans. Persarum omnium eadem fere fuit vox, nefas esse deseri Regem. Interim hæc Artabazes omnibus imperatoriis fungebatur officiis. Ille Persarum tabernacula circuire, hortari, monere nunc singulos, nunc universos, non ante destitit, quam satis constaret imperata facturos. Idem ægre à Dario impetravit, ut cibum caperet animumque Regis.

10. At Bessus & Nabarzanes, olim agitatum scelus exsequi statuunt, regni cupiditate accensi. Dario autem incolumi tantas opes sperare non poterant. Quippe in illis gentibus Regum eximia majestas est: ad nomen quoque Barbari conveniunt, & pristinæ veneratio fortunæ sequitur adversam. Inflabat impios animos regio cui præerant, armis virisque, & spatio locorum nulli earum gentium secunda. Tertiam partem Asiæ teneri, multitudo juniorum, exercitus, quos amiserat Darius, æquabat. Itaque non illum modo, sed etiam Alexandrum spernebant; inde vires imperii repetituri, si regionis potiti contigisset. Diu omnibus cogitatis, placuit, permilites Bactrianos ad omne obsequium destinatos, Regem comprehendere, mittique nuntium ad Alexandrum qui indicaret vivum asservari eum. Si, id quod timebant, proditionem aspernatus esset, occisuri Darium

&

& Bactra cum suarum gentium manu petituri. Cæterum propalam comprehendi Darius non poterat, tot Persarum millibus lateris opem Regi. Græcorum quoque fides tuebatur. Itaque quod non poterant vi fraude assequi tentant. Pœnitentiam secessionis simulare decreverant & excusare apud Regem consternationem suam. Interim qui Persas sollicitarent, mittuntur. Hinc spe hinc metu militares animos versant: ruinæ rerum illos subdere cœpta: in perniciem trahit, cum Bactra patean exceptura eos dominis & opulentia quantam animus concipere non posset. Hæc agitantibus Artabazus superveniet sive Regis jussu, sive sua sponte affirmans navigaturum esse Darium, & eundem illis amicitiæ gradum patere apud Regem. Illi lacrymantes nunc purgare se nunc Artabazum orare, ut causam ipsorum tueretur precesque perferret. Ea peracta nocte sublucente exortu Nabarzanes cum Bactrianis militibus in vestibulo Prætorii aderat; titulum solemnis officii occulto scelere præferens. Darius signo ad eundum dato, currum pristino more conscendit. Nabarzanes, cæteriquæ partes circa procumbentes humi, quem paulo post invinctis habiturus erant, tum venerari: lacrymas etiam pœnitentiæ indices præbuerunt. Adeo humanis ingeniis parata simulatio est. Preces deinde supplicesque admotæ, Darium, naturæ suæ plenum & nimium, non credere modo quæ affirmabant, sed etiam flere coegerunt. Ac ne tum quidem coactati scelere pœnituit, cum intuerentur, qualem & Regem & virum fallerent. Ille quidem securus periculi, quod instabat, Alexandri manus, quas solas timebat effugere properabat.

11. Patron autem Græcorum dux præcepit suis, ut arma, quæ in sarcinis antea ferebantur, induc-

duerent ad omne imperium ſuum parati, & intenti. Ipſe currum Regis ſequebatur, occaſioni imminens allo quendi eum. quippe Beſſi facinus præſenſerat. Sed Beſſus dipſum metuens, cuſtos veris quam comes e curru non recedebat. Diu ergo Patron cunctatus, ac ſæpius ſermone revocato, inter fidem timoremque hæſitans, Regem intuebatur. Ille tandem advertit oculos, Bubacem, ſpeculatorem proximos currum ſequentem, percunctari iubet, num quid ipſe velit dicere? Patron ſe verba ſed remotis arbitris loqui velle cum eo, reſpondit. Ita ſolus ad eum accedere ſine interprete (nam hanc quoque Græca linguæ Darius erat); *Rex*, inquit, *ego unus ex tam multis Græcorum ſuperſtitibus pavci; omnes fortunæ tuæ comites: & in hoc tu quoque eadem, qui florente te fuimus. quaſcunque ſedes elegeris, pro patria & domeſticis rebus petituri. Secunda adverſa aeque tuæ copulare nos tecum. Perbam fidem invictam oro & obteſtor, noſtrum ne ſtrictum quidem habeatis, nos corporis tui cuſtodes eſſe paratos. Amiſimus Græciam: nulla Bactra ſunt nobis, ſpes omnium te, utinam & in cæteris eſſet! Plura dicere non attinet. Cuſtodia corporis tui externus & alienigena non deposcerem, ſi crederem alium poſſe præſtare.* Beſſus, quanquam erat Græci ſermonis ignarus, tamen ſtimulante conſcientia, indicium profecto Patronem detulille credebat: & interpretis Græci relato ſermone, exempta dubitatio eſt. Darius autem quantum ex vultu conſpici poterat, haud ſane territus, percunctari Patrona cauſam conſilii, quod afferret, coepit. Ille non ultra differendum ratus *Beſſus*, inquit, *& Nabarzanes inſidiantur tibi: in ultimo diſcrimine & fortunæ tuæ & vitæ. Hic dies aut pacem, aut tibi, futurus ultimus.* Et Patron quidem egregiam conſervati Regis gloriam

riam tulerat. Eludant licet, quibus forte & temere humana regnorum vela vagique perfluunt: equidem extrema conſtitutione crediderim, nexuque cauſarum latentium & multo ante deſtinatarum, ſuum quemque ordinem immutabili lege percurrere. Darius certe reſpondit: *Quanquam ſibi Græcorum nullum fides nota ſit, nunquam tamen cum populariibus ſuis rem fefellerunt. Difficilius ſibi eſſe omnium, quam deſpici, quicquid fors reſtituit, ſuos perdere male, quam tranſigere: ſalutem perire, ſi ſalvum eſſe ſimulatus nollet.* Patron, deſperata ſalute Regis, ad eos quibus præerat, rediit; omnia pro fide experiri paratus.

12. At Beſſus occidendi protinus Regis impetum conceperat. Sed veritus, ne gratiam Alexandri, ni vivum eum tradidiſſet, inire non poſſet, dilato in proximam noctem ſceleris conſilio agere gratias incipit, quod perfidi hominis inſidias, iam Alexandri opes ſpectantes, prudenter cauteque vitaſſet: donum eum hoſti laturum fuiſſe Regis caput; nec mirari, hominem mercede conductum omnia habere venalia, ſine pignore, ſine fide, terrarum orbis exſulem, ancipitem hoſtem, ad nutum licentium circumferri. Purganti deinde ſe, Deoſque patrios teſtes fidei ſuæ invocanti, Darius vultu aſſentiebatur, haud dubius quin vera deferrentur à Græcis, ſed eo rerum ventum erat, ut tam periculoſum eſſet non credere ſuis, quam decipi. triginta millia erant Græcorum inclinata in ſcelus levitas timebatur. Quatuor millia Patron habebat; quibus ſi credidiſſet, ſalutem ſuam damnata popularium fides proxima excuſationem videbat offerri. Itaque præoptabat immerito, quam iure vocari. Beſſo tamen inſidiarum conſilium purganti reſpondit: *Alexandri fidei nunquam juſtitiam, quam virtutem, ſed perfectam. Falli eos*

qui

qui proditionis abs eo præmium exspectent. Violata fides nemini magnorem fore vindicem ulteremque. Jamque nox appetebat, cum Persæ more solito armis positis ad excessandum ex proximo vico ferenda discurrunt. At Macedones (ut in peratum erat à Besso) armati stabant. Interea Darius Artabazum secreto jubet expostulatq; quæ Patron detulerat, haud dubitare Artabazes quin transeundum esset in castra Græcorum: secuturos quoque periculo vulgato secuturos. Destinatos fortibus, & jam nullius salubris consilii patientes animos in sola fortuna opem. Artabazum, ultimum usurum si vinci, amplectitur, perfugitq; mutuis ad ora hærentem sibi avelli jubet: capite deinde velato ne inter gemitus digredientem velut à Rege intueretur, in humum pronum corpus abiecit. Tum vero custodiæ eius assueti, quos Regis salutem vel periculis vitæ tueri oportebat, dilapsi sunt, armatis quos jam adventare credebant, haud rati se futuros pares. Ingens ergo in tabernaculo solitudo erat, paucis spadonibus (quia quo discederent non habebant) circumstantibus Regem. At ille, remotis arbitris, diu aliud atq; aliud consilium animo volutabat. Jamque solitum hunc, quam paulo ante profectionis petiverat, perosus, Bubacem vocari iubet; quem intuens, *Ita*, inquit, *consulto vobis ad ultimum Regi vestro (ut licebat) fide exhibita. Ego hic legem fortunæ sequar. Fortasse mireris quod vitam non finiam: alienis fidere quam meo morti malo.* Post hanc vocem, spadonum gemitu non modo tabernaculum, sed etiam castra compleuit. Irrupere deinde abiectaratisque vestibus, lugubri & barbaro ululatu Regem deplorare cœperunt. Persæ ad hos clamore perlato, attoniti metu, nec arma capere nec in hostes incidere, nec quiescere audebant, ne impie deserere Regem viderentur,

fur. Varius ac diſſonus clamor ſine duce, ac ſine imperio, totis caſtris referebatur, Beſſo & Nabarzani nuntiaverant ſui, Regem à ſemet ipſo interemptum eſſe. Planctus eos deceperat. Itaque citatis equis aduolant, ſequentibus quos ad miniſterium ſceleris delegerant, & cum tabernaculum intraſſent, quia Regem vivere ſpadones indicabant, comprehendi, vincirique juſſerunt. Rex curru paulo ante vectus, & Deorum, a ſuis honoribus cultus, nulla externa ope admota, captivus ſervorum ſuorum, in ſordidum vehiculum pellibus undique contectum imponitur. Pecunia Regis, & ſupellex quaſi jure belli, diripitur: omnique præda per ſcelus ultimum parta, fugam intendunt. Artabazus cum iis, qui imperio parebant, Græciſque militibus, Parthienem petebat; omnia tutiora parricidarum contuma ratus. Perſæ promiſſis Beſſi onerati, maxime quia nemo alius erat quem ſequerentur, conjunxere ſe Bactriani, agmen eorum tertio aſſecuti die. Ne ita quidem honos Regi non haberetur, aureis compedibus Darium vinciunt, nova ludibria ſubinde excogitante fortuna. Et ne forte cultu regio poſſet agnosci, ſordidis pellibus vehiculum inteverant. Ignoti jumenta agebant, ne percunctantibus in agmine monſtrari poſſet. cuſtodes procul ſequebantur.

13. Alexander audito Darium moviſſe ab Ecbatanis, omiſſo itinere quod patebat in Mediam fugiente in ſequi perget ſtrenue. Tabas oppidum eſt in Parætacene ultima: quo ubi pervenit, ibi transfugæ nuntiant præcipuam fugæ Bactra petere Darium. Certiora deinde cognoscit ex Babylonio: non eqvidem vinctum Regem, ſed in periculo eſſe aut mortis, aut vinculorum. Rex, ducibus convocatis, *Magnum*, inquit, *opus, ſed labor breviſſimus ſupereſt. Darius haud procul deſti-*

tutus à ſuis, aut vinctus, aut oppreſſus eſt. In illo corpore poſita eſt victoria noſtra & tanta res celeritate eſt præmium. Omnes pariter conclamant, paratos ipſos ſequi: nec labori, nec periculo parceret. Igitur raptim agmen curſus magis quam itineris modo ducit: ne nocturna quidem quiete diurnum laborem relaxante. Itaque quinginta ſtadia proceſſit perventumque erat in vicum, in quo Darium Beſſus comprehenderat. Ibi Melon Darii interpres excipitur. corpore æger, non potuerat agmen ſequi, & deprehenſus celeritate Regis, transfugam ſe eſſe ſimulabat. Ex hoc acta cognoſcit; ſed fatigatis neceſſaria quies erat. Itaque de lectis equitum ſex millibus, trecentos, quos Dimachas appellabant, adjungit. Dorio hi graviora arma portabant: cæterum equis vehebantur. cum res locuſque poſceret, pedeſtris acies erat. Hæc agentem Alexandrum adeunt Orſillos & Mythracenes, qui Beſſi parricidium exoſi transfugerant: nuntiabantque, ſtadia quinginta abeſſe Perſas: ipſos brevius iter monſtraturos. Gratus Regi adventus transfugarum fuit. Itaque prima vespera, ducibus iisdem, cum expedita equitum manu monſtratam viam ingreditur, phalange, quantum feſtinare poſſet, ſequi juſſa. Ipſe quadrato agmine incedens, ita curſum regebat, ut primi coniungi ultimis poſſent. Trecenta ſtadia proceſſerant, cum occurrit Brocubelus, Mazei filius, Syriæ quondam prætor. Is quoque transfuga, nuntiabat Beſſum haud amplius quam ducenta ſtadia abeſſe. Exercitum, utpote qui nihil præcaveret, incompoſitum inordinatumque procedere: Hyrcaniam videri petituros ſi feſtinaret ſequi, palantibus ſuperventurum. Darium adhuc vivere: irrenuo alioqui cupiditatem conſequendi transfuga in ea erat. Itaque calcaribus ſubditis, effuſo curſu erunt. Jamque

que fremitus hostium iter ingredientium exaudiebatur: sed prospectum ademerat pulveris nubes. Paulisper ergo inhibuit cursum, donec consideret pulvis. Jamque conspecti à Barbaris erant, & abeuntium agmen conspexerant; nequaquam futuri pares, si Bessо tantum animi fuisset ad prælium, quantum ad parricidium fuerat. Namque & numero Barbari præstabant, & robore. Ad hoc, refecti cum fatigatis certamen inituri erant. Sed nomen Alexandri, & fama, maximum in bello utique momentum, pavidos in fugam convertit. Bessus, & exteri facinoris ejus participes, ve hiculum Darii assecuti, cooperunt hortari eum ut conscenderet equum, & se hosti fuga eriperet. Ille Deos ultores adesse testatur, & Alexandri fidem implorans, negat se parricidas velle comitari. Tum vero ira quoque accensi, tela in ictum in Regem, multisque confossum vulneribus reliquere. Jumenta quoque, ne longius prosequi possent, convulnerant; duobus servis, qui Regem comitabantur, occisis. Hoc edito facinore, ut vestigia fugæ spargerent, Nabarzanes Hyrcaniæ, Bessus Bactra paucis equitum comitantibus petebant. Barbari ducibus destituti, qua quemque aut spes ducebat, aut pavor, dissipabantur. Quingenti tantum equites congregaverunt se, incerti adhuc, resistere ne melius esset an fugere. Alexander hostium trepidatione comperta, Nicanorem cum equitum parte ad inhibendam fugam præmittit. Ipse cum exteris sequitur: ac ferme millia resistentium occisa sunt: reliquum agmen more pecudum intactum agebatur, jubente Rege ut cædibus abstineretur. Nemo captivorum erat, qui monstrare Darii vehiculum posset: singuli, ut quæque prehenderent, scrutabantur; nec tamen ullum vestigium fugæ Regis exstabat. Festinantem Alexandrum vix tri-

tria millia equitum persecuta sunt. At in eos qui lentius sequebantur, incidebant terga fugientium agmina. Vix credibile dictu, plures captivi quam qui caperent; erant adeo omnium sensum territis fortuna penitus excussera[t] ut nec hostium paucitatem, nec multitudinem suam satis cernerent. Interim iumenta, quæ Darium vehebant, nullo regente decesserant militari via, & errore delata per quatuor stadia in quadam valle constiterant, æstu sitisque vulneribusque fatigata. Haud procul erat fons, ad quem manifestatum a peritis Polystratus Macedo siti[m] magis aliis accedit. Ac dum galea haustam aquam sorbet, tela iumentorum defixerunt corporibus infixa conspexit. Miratusque confossa potius, quam abacta esse, semivivi hominis corpus, cum propius accessisset, in sordido vehiculi pellibus contecto situm reperit; atque Darium, multis quidem vulneribus confossum, adhuc tamen spirantem, esse cognovit. Qui applicito captivo, cum civem ex voce cognovisset, id fatem præsentis fortunæ solatium se habere dixit, quod apud intellectorum locuturus esset, nec incassum postremas voces emissurus; Hæcq; Alexandro perferri iubet: Se nullis in eum meritorum officiis, maximorum autem illi debitorem mori. Agere tamen ei maximas gratias pro beneficiis, in matrem, coniugem liberosque suos impensis: iis enim vitam, & pristini status reverentiam dignitatemque concessam: sibi autem a cognatis atque amicis, quibus & regna & vitam dederit, illa omnia erepta esse: precari se, ut illi victori terrarum omnium imperium contingat. Ultionem sceleris erga se perpetrati, non solum sua, sed exempli omnium quæ Regum causa, non negligere, illi cum decorum, tum utile futurum. Jamque deficiens aquam popposcit; quam allata m

post-

poſtquam bibit, Polyſtrato qui eam tulerat: Quiſquis es mortalium, inquit, hoc mihi extremum univerſæ calamitatis genus accidit, ut pro tanto in me beneficio dignas tibi grates referre nequeam. at referat Alexander: Alexandro vero Dii, pro ejus ſumma in meos humanitate ac clementia. Cui hoc fidei regix unicum dextræ pignus pro me dabis. Hæc dicentem, accepta Polyſtrati manu, vita deſtituit. Quibus Alexandro nuntiatis, ad corpus demortui perveniens, tam indignam illo faſtigio mortem lacrymis proſecutus eſt. demptoque ſibi chlamyde, corpus illius contexit: atque regio ornatum cultu, ad matrem Syſigambim, patrio regioque more ſepeliendum, atque regiis majorum ſuorum tumulis inferendum, miſit.

LIBER VI.

BREVIARIUM LIBRI.

1. *Pax inter Lacedæmonios atque Macedones deſcriptio. & pax ab Alexandro victore Græcis quiete abſente deferebant conceſſa.*

2. *Alexander bello invitius, otio & delitiis fruitur, unde rumor in caſtris, qui torpentem excitat.*

3. *Hortatoria Alexandri ad milites oratio, ut bellum, in Aſia inchoatum, perſequantur, & abſolvant.*

4. *Tyberis maris fluminis deſcriptio. Alexander Nabarzani per literas ſalutem quærenti veniam pollicetur. Deinde maris Caſpii & Hyrcaniæ proximus, quoſdam Darii præfectos recepit in gratiam.*

5. *Artabazo, ſumma cum animi bene volentia excepto, Græcis qui Darium adjuverant, parcit Alexander, & Mardorum gente debellato, Amazonicæ cujuſdam regime petitioni ſatisfacit.*

6. Ma

6. *Macedones Alexandri offenduntur moribus: qui, ut ſeditionem averteret, ad bellum Beſſo inferendum mentem convertit, quod & ſtratagemate inchoat: ac Satibarzanem, quod defeciſſet, primum perſequitur: Barbaros à montibus fortiter diſpellit: Artacacnam expugnat.*

7. *Conjurationem in Alexandrum Dymnus Nicomacho, hic per Ceballinum fratrem Alexandro detegit. Hinc mors Dymni, qui ipſe ſibi manus infert.*

8. *Amicorum regiorum conſilio Philotas Parmenionis filius, conjurationis autor & particeps creditus, capitur, ac velato capite in regiam abducitur.*

9. *De conjuratione, adverſus Philotam expoſtulatoria Alexandri ad milites oratio, coram quibus Philotas adductus, defenſionem parat.*

10. *Apologetica Philotæ oratio, qua conjurationis accuſationem prolixe refellit.*

11. *Concio à quodam Belone accenſa, in Philotam ſurgit. Is paulo poſt, ut ſe cruciatibus liberaret, ficta conjurationis circumſtantias aperit: cumq; alios qui accuſantur, ſaxis Nicomacho obruitur.*

PUGNA diſcrimen immiſit; obtruncatiſque qui promptius reſiſtebant, magnam partem hoſtium propulit. Cœperant fugere victores, & donec avidius ſequentes in planum deduxere, multi cadebant. Sed ut primum locus, in quo ſtare poſſet, fuit æquis viribus dimicatum eſt. Interomnes tamen Lacedæmonios Rex eminebat, non armorum modo & corporis ſpecie, ſed etiam magnitudine animi, quo uno vinci non potuit Undiq; nunc cominus, nunc eminus, petebatur, diuque arma circumferens, alia tela clypeo exci-

piebat, corpore alia vitabat, donec haſta femora perfoſſa, plurimo ſanguine effuſo, deſtituere pugnantem. Ergo clypeo ſuo exceptum armigeri raptum in caſtra referebant, ſaltationem vulnerum haud facile toleranteм. Nec tamen omiſere Lacedæmonii pugnam, & ut primum ſibi quam hoſti æquiorem locum capere potuerunt, denſatis ordinibus eſſuſi, fluentem in ſe aciem excepere. Non aliud diſcrimen vehementius fuiſſe, memoriæ proditum eſt. Duarum nobiliſſimarum bello gentium exercitus pari marte pugnabant. Lacedæmonii veterem Macedonum prælentia decora intuebantur, illi pro libertate, hi pro dominatione pugnabant. Lacedæmoniis duæ, Macedonibus locus deerat. Dei quoq; unius tam multiplex caſus, modo ſpem modo metum, utrique partis augebat: velut de induſtria inter ſe fortiſſimos viros certamen æquante fortuna. Cæterum anguſtiæ loci, in quo hæſerat pugna, non patiebantur totis congredi viribus. Spectabant ergo plures quam inierant prælium: & qui extra teli jactum erant, clamore invicem ſuos accendebant. Tandem Laconum acies langueſcere, lubrica arma ſudore vix ſuſtinens, pedem deinde referre cæpit urgente hoſte, ac aperte fugere. Inſequebatur diſſipatos victor, & emenſus omne ſpatium quod acies Laconum obtinuerat, ipſum Agim perſequebatur. Ille ut fugam ſuorum, & proximos hoſtium conſpexit, deponi ſe juſſit: expertuſque membra, an impetum animi ſequi poſſent, poſtquam deſinere ſenſit, poplitibus ſemet excepit: galeaq; ſtrenue ſumpta, clypeo protegens corpus, haſtam dextra vibrabat: ultro vocans hoſtem, ſi quis acceſſu ſpolia demere audiret. Nec quiſquam fuit, qui ſuſtineret cominus congredi. Procul miſſilibus appetebatur, ea ipſa in hoſtem retorquens, donec lancea nudo pectori infixa eſt, qua

qua ex vulnere evulsa, inclinatum ac deficiens caput clypeo paulisper excepit; deinde, linquente spiritu pariter ac sanguine, moribundus in arma procubuit. Cecidere Lacedæmoniorum quinque millia & cccl: ex Macedonibus haud amplius cio. Cæterum vix quisquam nisi saucius, revertit in castra. Hæc victoria non Spartam modo, socios-que ejus, sed etiam omnes, qui fortunam belli spectaverant, fregit. Nec fallebat Antipatrum, dissentire ab animis gratulantium vultus; sed bellum finire cupienti, opus erat decipi, & quanquam fortuna rerum placebat, invidiam tamen, quia maiores res erant, quam quas Præfecti modus caperet, metuebat: quippe Alexander hostes vinci voluerat: Antipatrum vicisse, ne tacitus quidem indignabatur: suæ demptum gloriæ existimans, quicquid cessisset alienæ. Itaque Antipater, qui probe nosset spiritum ejus, non est ausus ipse agere arbitrium victoriæ: sed concilium Græcorum, quid fieri placeret, consuluit. A quo Lacedæmonii nihil aliud, quam ut oratores mittere ad Regem liceret, precati, non gravate veniam defectionis, præter auctores, impetraverunt; Megalopolitanis, quorum urbs erat obsessa à defectione, Achæis & Ætolis, DXX talenta dare jussis. Hic fuit exitus belli, quod repente ortum, prius tamen finitum est, quam Darium Alexander apud Arbella superaret.

2. Sed ut primum instantibus curis laxatus est animus, militarium rerum, quam quietis otiique patientior, excepere eum voluptates: & quem arma Persarum non fregerant, vitia vicerunt. Intempestiva convivia, & perpotendi pervigilandique insana dulcedo; indique & greges pellicum, omnia in externum lapsa sunt morem: quem æmulatus quasi potiorem suo, ita popularium animos oculosque pariter offendit, ut à plerisq; ami-

communi profuse haberetur: tenaces quippe disciplinæ fuere, tolerique parco ac parabili victu ad implenda naturæ desideria defungi, in peregrina & victoriam gentium mala impulerat. Hinc sæpius coniuratæ in caput eius insidiæ, secessio militum, & [illegible] inter mutuas querelas dolor; ipsius deinde nunc ira, nunc suspiciones, quas excitabat inconsultus pavor, cæteraq; his similia, quæ deinde dicentur. Igitur cum intempestivis conviviis dies pariter noctesque consumeret, satietatem epularum ludis interpolabat, non contentus artificum, quos e Græcia excitaverat, turba: quippe captivæ feminarum iubebantur suo ritu canere inconditum & abhorrens peregrinis auribus carmen. Inter quas unam Rex ipse conspexit mœstiorem quam cæteras, & producentibus eam verecunde reluctantem. Excellens erat forma, & formam pudor honestabat. Deiectis in terram oculis, & quantum licebat, ore velato, suspicionem præbuit Regi, nobiliorem esse, quam ut inter convivales ludos deberet ostendi. Ergo interrogata quænam esset, neptem se Ochi qui nuper regnasset in Persis, filio eius genitam esse respondit: uxorem Hystaspis fuisse. Propinquus hic Darii fuerat; magni & ipse exercitus Prætor. Adhuc in animo Regis tenues reliquiæ pristini moris hærebant itaque fortunam regia stirpe genitæ & tam celebre nomen reverentus, non dimitti modo captivam, sed etiam remitti ei suas opes iussit; virum quoque requiri, ut reperto coniugem redderet. Postero autem die præcepit Hephæstioni, ut omnes captivos in regiam iubere adduci. Ubi singulorum nobilitate spectata secevit à vulgo, quorum eminebat genus. Mille hi fuerunt, inter quos repertus est Oxatres Darii frater, non illius fortuna, quam indole animi sui clarior. XXVI millia talentum proxima

præ-

præda redacta erant: è queis XII millia in congiarium militum absumpta sunt. Par huic pecuniæ summa custodum fraude subtracta est. Oxydates erat nobilis Persæ, quia à Dario capitali supplicio destinatus, cohibebatur in vinculis. Huic libertate Satrapiam Mediæ attribuit, fratremque Darii recepit in cohortem amicorum; omni vetustæ claritatis honore servato. Hinc in Parthienem perventum est, tunc ignobilem gentem, nunc caput omnium, qui post Euphratem & Tigrim amnes siti, Rubro mari terminantur. Scythæ regionem campestrem ac fertilem occupaverunt, graves adhuc accolæ. Sedes habent & in Europa, & in Asia. Qui super Bosphorum colunt, ascribuntur Asiæ. At qui in Europa sunt, à lævo Thraciæ latere ad Boryslhenem, atque inde ad Tanaim alium amnem recta plaga pertinent. Tanais Europam & Asiam medius interfluit: nec dubitatur quin Scythæ, qui Parthos condidere, non à Bosphoro, sed ex regione Europæ penetraverint. Urbs erat ea tempestate clara Hecatompylos, condita à Græcis. Ibi stativa Rex habuit, commeatibus undique advectis. Itaque rumor otiosi militis viritim sine autore percrebuit, Regem contentum rebus, quas gessisset in Macedoniam protinus redire statuisse. Discurrunt lymphatis similes in tabernacula, & itineri sarcinas aptant: signum datum crederes, ut vasa colligerent. Totis castris tumultus, hinc contubernales suos requirentium, hinc onerantium plaustra, perfertur ad Regem. Fecerant fidem rumori temere vulgato Græci milites, redire iussi domos, quorum equitibus singulis denariorum sena millia dono dederat. Ipsis quoque finem militiæ adesse credebant. Haud secus quam par erat, territus Alexander, qui Indos atque ultima Orientis peragrare statuisset, Præfectos copiarum in Prætorium

contrahit, oborti ſque lacrymis, ex medio gloriæ ſpatio revocari ſe, victi magis quam victoris fortunam in patriam relaturum, conqueſtus eſt: nec ſibi ignaviam militum obſtare, ſed Deorum invidiam, qui fortiſſimis viris ſubitum patriæ deſiderium admoviſſent, paulo poſt in eandem cum majore laude famaque redituris. Tum vero pro ſe quiſque operam ſuam offerre, difficillima quæq; poſcere, pollicere militum quoque obſequium, ſi animos eorum leni & apta oratione permulcere voluiſſet. Nunquam infractos & abiectos receſſiſſe, quoties ipſius alacritatem & tanti animi ſpiritus haurire potuiſſent. Ita ſe facturum eſſe reſpondit: Illi vulgi autes præpatent ſibi. Satiſque omnibus, quæ in rem videbantur, compoſitis, vocari ad concionem exercitum juſſit, apud quem talem orationem habuit:

3. *Magnitudinem rerum, quas geſſimus, miles, intuentibus vobis, minime mirum eſt, & deſiderium quietis, & ſatietatem gloriæ, occurrere, ut omittam Illyrios, Triballos, Bœotiam, Thraciam, Spartam, Achæos, Peloponneſum, quorum alia ductu meo, alia imperio auſpicioque, perdomui. Ecce orſi bellum ad Helleſpontum, Ionas, Æolidem ſervitio Barbariæ impotentis eximimus. Cariam, Lydiam, Cappadociam, Phrygiam, Paphlagoniam Pamphiliam, Piſidias, Ciliciam, Syriam, Phœnicen, Armeniam, Perſidem, Medos, Parthienem, habemus in poteſtate. Plures provincias complexus ſum, quam alii urbes ceperunt: & nuſquam enumeranti mihi quidam ipſarum rerum multitudo ſubduxerit. Itaque, ſi crederem ſatis certam eſſe poſſeſſionem terrarum, quas tanta velocitate domuimus, ego vero milites, ad penates meos, ad parentem ſororeſque & cæteros cives, vel invitentibus vobis, erumperem, ut ibi potiſſimum parta vobiſcum laude*

de & gloria fruerer, ubi nos uberrima victoriæ præmia exspectant, liberorum, conjugum, parentumque lætitia, pax, quies, verum per virtutem partarum secura possessio. Sed in novo, & (si verum fateri volumus) precario imperio, adhuc jugum eius rigida cervice subeuntibus Barbaris, tempore, mihi te opus est, dum mutoribus ingeniis imbuantur, & efferatos mollior consuetudo permulceat. Fruges quoque maturitatem statuto tempore exspectant. Adeo etiam illa sensus omnis expertia, tamen sua lege metuntur. Quid? credis, tot gentes alterius imperio ac nomine assuetas, non sacris, non moribus, non commercio linguæ inter se cohærentes, eodem prælio domitas esse, quo victæ sunt? Vestris armis continentur, non suis moribus; & qui præsentes metuunt, in absentia hostes erunt. Cui enim hostis res est, quas captas & inclusas, quia tueri natura non potest, longo dies mutat. Et ne hinc sic ago, tanquam non vana subacta sint armis, quæ fuerunt in ditione Darii. Hyrcaniam Nabarzanes occupavit. Bactra non solum Besso fidet tarrenda Bessus, sed etiam minatur. Sogdiani, Dahæ, Massagetæ, Sacæ, Indi, si juris sunt. Omnes hi finium, si terga nostra viderint, sequentur. Illi enim eiusdem nationis sunt, nos alienigenæ & externi. Suis autem quisque parent placidius, etiam cum iis præsit, qui magis timeri potest. Proinde aut quæ cepimus emittenda sunt, aut quæ non habemus, occupanda. Sicut in corporibus ægris, nihil quod nocturum est, medici relinquunt: sic nos, quidquid ob status imperio, recidamus. Parva sæpe initia contemta magnum excitavere incendium. Nec tutum hostis despicitur: quem spreveris, valentior in ore exurget. Nec Darius quidem hæreditarium Persarum accepit imperium, sed in sedem Cyri beneficio Bagoæ castrati hominis admissus. Ne vos magno labore ce-

datis Bessum vacuum regnum occupaturum. Nos vero peccavimus, milites, si Darium ob hoc vicimus, ut servo ejus traderemus imperium: qui ultimum ausus scelus, Regem suum etiam externæ opis egentem, certa cui nos victores pepercissemus, quasi captivum in vinculis habuit: ad ultimum, ne à nobis conservari posset, occidit. Hunc vos regnare patiemini? quem equidem cruci affixum videre festino, omnibus Regibus gentibusque fidei, quam violavit, meritas pœnas solventem. At hercule, si mox eundem Græcorum urbes, aut Hellespontum vastare nuntiatum erit vobis, quo dolore afficiemini, Bessum præmia vestræ occupasse victoriæ! Tunc ad repetendas res festinabitis: tunc arma capietis. Quanto autem præstaret territum adhuc, & vix mentis suæ compotem, opprimere? Quatridui nobis iter superest, qui tot proculcavimus nives, tot amnes superavimus, tot montium juga transcurrimus; non mare illud, quod exæstuans ter fluctibus occupat, cuntes nos moratur: non Ciliciæ fauces & angustiæ includunt: plana omnia & prona sunt. In ipso limine victoriæ stamus. Pauci in fugitivi, & domini sui interfectores, supersunt. Egregium mehercule opus, & inter prima gloriæ vestræ numerandum, posteritate famæque tradetis: Darii quoque hostis, finito post mortem eius odio, parricidas esse vos ultos: nemmem impium effugisse manus vestras. Hoc perpetrato, quanto creditis Persas obsequentiores fore, cum intellexerint, vos pia bella suscipere; & Bessi sceleri, non nomini suo, irasci?

4. Summa militum alacritate, jubentium quoquoque vellet, duceret, oratio excepta est. Nec Rex moratus impetum, tertioque per Parthienem die ad fines Hyrcaniæ penetrat: Cratero relicto cum iis copiis, quibus præerat, & ex manu, quam

quam Amyntas ducebat, additis ſexcentis equitibus, & totidem ſagittariis, ut ab incurſione Barbarorum Parthienem tueretur. Erigyum impedimenta, & modico præſidio dato, campeſtri itinere ducere jubet. Ipſe cum Phalange & equitatu centum ſtadia emenſus, caſtra in valle, qua Hyrcaniam adeunt, communit. Nemus prærltis denſiſque arboribus umbroſum eſt, pingue vallis ſolum riganti bus aquis, quæ ex petris eminentibus manant. Ex ipſis radicibus montium Zioberis amnis effunditur, qui tria ſere ſtadia in longitudinem univerſus fluit: deinde ſaxo, quod alveolum interpolat, repercuſſus, duo itinera velut diſpenſatis aquis aperit. Inde torrens & ſaxorum per quæ incurrit aſperitate violentior, terram præceps ſubit. Per cc ſtadia conditus labitur, rurſuſque velut ex alio fonte conceptus editur, & novum alveum intendit, priore ſui parte ſpatioſior. Quippe in latitudinem xl ſtadiorum diffunditur, rurſuſque anguſtioribus coërcitus ripis iter cogit: tandem in alterum amnem cadit, cui Rhidago nomen eſt. Incolæ affirmabant, quæcunque dimiſſa eſſent in cavarnam, quæ propior eſt fonti, rurſus, ubi aliud os amnis aperit, exiſtere. Itaque Alexander duos tauros, qua ſubeunt aquæ terram, præcinctari jubet: quorum corpora, ubi rurſus erumpit, expulſa videre, qui miſi erant ut exciperent. Quartum jam diem eodem loco quietem militi dederat, cum literas Nabarzanis, qui Darium cum Beſſo interceperat, accipit; quarum ſententia hæc erat, *Se Dario non fuiſſe inimicum, imo etiam, quæ credidiſſet utilia eſſe, ſuaſiſſe: & quia fidele conſilium Regi dediſſet, prope occiſum ab eo. Agitaſſe Darium, cuſtodiam corporis ſui contra ius fasque peregrino militi tradere, damnata popularium fide, quam per ducentos & triginta annos inviolatam*

Regibus ſuis præſtitiſſent. Se in præcipiti & lubrico ſtantem, conſilium à præſenti neceſſitate reperiſſe. Darium quoque cum occidiſſet Bagoam, hac excuſatione latisfeciſſe popularibus, quod inſidiantem interemiſſet. Nihil eſſe miſeris mortalibus ſpiritu carius. Amore eius aduitima eſſe propulſum: ſed ea magis eſſe ſecutum, quæ eo gueſſet neceſſitas, quam quæ optaſſet. In communi calamitate ſuam quemque habere fortunam. Se venire ſe iubere, finem omnibus eſſe venturum. Non timere, ne fidem datam tantus Rex violaret. Deos à deo falli non ſolere. Cæterum, ſi cui fidem daret, videretur inde omnes multa exilia patere fugienti. Patriam eſſe ubicunque vir fortis ſedem elegerit. Nec dubitavit Alexander fidem, quo Perſæ modo accipiebant, date, inviolatum ſi veniſſet, fore. Quadrato tamen agmine & compoſito ibat: ſpeculatores ſubinde præmittens qui explorarent loca. Levis armatura ducebat agmen: Phalanx eam ſequebatur: poſt pedites erant impedimenta: & gens bellicoſa, & natura ſitus difficilis aditu, curam Regis intenderat. Nam quæ perpetua vallis jacet, uſque ad mare Caſpium patens. Duo terræ eius veluti brachia excurrunt: media fluxu modico ſinum faciunt. Lunæ maxime ſimilem, cum eminent cornua nondum totum orbem fidere implente. Cercetæ, Moſſyni, & Chalybes ad læva ſunt. Ab altera parte Leucoſyri, & Amazonum campi, & illos qua vergit ad ſeptentrionem; hos ad occaſum conveſa proſpectat. Mare Caſpium dulcius cæteris, ingentis magnitudinis ſerpentes alit: piſcium longe diverſus ab aliis color: quidam Caſpium, quidam Hyrcanium appellant. Alii ſunt, qui Mæotim paludem in id cadere putent, & argumentum afferunt æquam quo dulcior ſit quam cætera maria, infuſo paludis humore miteſcere. A Septentione ingens in littus mare incumbit, lon-

ge-

geque agit fluctus, sed magna parte exæstuans stagnat. Idem alio cœli statu recipit in se fretum eo demque impetu, quo effusum est relabens, terram naturæ suæ reddit: & quidam credidere non Caspium mare esse, sed ex India in Hyrcaniam cadere, cujus fastigium (ut supra dictum est) perpetua valle submittitur. Hinc Rex viginti stadia processit, semita propemodum invia, cui silva imminebat, torrentesque & eluvies iter morabantur: nullo tamen hoste obvio penetravit, tandemque ad ulteriora perventum est. Præter alios commeatus, quorum tum copia regio abundabat, pomorum quoque ingens modus nascitur, & uberrimum gignendis uvis solum est. Frequens arbor faciem quercus habet, cujus folia multo melle tinguntur: sed nisi solis ortum incolæ occupaverint, vel mox dicto tempore succus extinguitur. Triginta hinc stadia processerat, cum Phrataphernes ei occurrit, seque, & eos, qui post Darii mortem profugerant dedens. Quibus benigne exceptis ad oppidum Arvas pervenit. Hic ei Craterus & Erigyius occurrunt; Præfectum Tapurorum gentis Phradatem adduxerant. Hic quoque in fidem receptus, multis exemplo fuit, experiendi clementiam Regis Satrapem deinde Hyrcaniæ dedit. Menapim. Exul hic, regnante Ocho, ad Philippum pervenerat. Tapurorum quoque gentem Phradati reddidit.

5. Jamque Rex ultima Hyrcaniæ intraverat, cum Artabazus, quem Dario fidelissimum fuisse supra diximus, cum propinquis Darii, ac suis liberis, modicaque Græcorum militum manu, occurrit: dextram venienti obtulit Rex. Quippe & hospes Philippi fuerat, cum, Ocho regnante exularet, & hospitii pignora in Regem suum ad ultimum fides conversata vincebat. Comiter igitur exceptus, *Tu quidem*, inquit, *Rex, perpetua felicitate flo-*

floreas. Ego cæteris lætus hoc uno torquor, quod præ capiti senectute diu frui tua bonitate non possum. xc & quintum annum agebat. Novem juvenes eadem matre geniti patrem comitabantur. Hos Artabazus dextræ Regis admovit, precatus ut tam diu viverent, donec utiles Alexandro essent. Rex pedibus iter plerumque faciebat. Tunc admoveri sibi & Artabazo equos jussit, ne ipso ingrediente pedibus, senex equo vehi erubesceret. Deinde ut castra sunt posita, Græcos, quos Artabazus adduxerat, convocari jubet. At illi, nisi Lacedæmoniis quoque fides daretur, respondent, se quid agendum ipsis foret, deliberaturos. Legati erant Lacedæmoniorum missi ad Darium: quo victo, applicaverant se Græcis mercede apud Persas militantibus. Rex, omissis sponsionum fideique pignoribus, venire eos jussit, fortunam, quam ipse dedisset, habituros. Diu cunctantes, plerisque consilia variantibus, tandem venturos se pollicentur. At Democrates Athenienſis, qui maxime Macedonum opibus semper obstiterat, venia desperata, gladio se transfigit. Cæteri, sicut constituerant, ditioni Alexandri seipsos permittunt; mille & D milites erant. Præter hos legati ad Darium missi xc. In supplementum distributus miles, cæteri remissi domum, præter Lacedæmonios, quos tradi in custodiam jussit. Mardorum erat gens confinis Hyrcaniæ, cultu vitæ aspera, & latrociniis assueta. Hæc sola nec legatos miserat, nec videbatur imperata facturа. Itaque Rex indignatus, si una gens posset efficere, ne invictus esset, impedimentis cum præsidio relictis, invicta manu comitante procedit. Noctu iter fecerat, & prima luce hostis in conspectu erat: tumultus magis quam prælium fuit. Deturbati ex collibus, quos occupaverant, Barbari profugiunt, proximique vici ab incolis

de

deſerti capiuntur. Interiora regionis eius haud ſane adire ſine magna vexatione exercitus poterat. Juga montium, prærupta ſylvæ, rupeſque inviæ, ſepiunt: ea, quæ plana ſunt, novo munimenti genere impedierant Barbari. Arbores denſæ ſunt ex induſtria conſitæ, quarum teneros adhuc ramos manu flectunt, quos intortos ruſſus inſerunt terræ. Inde velut ex alia radice lætiores virent trunci. Hos, qua natura fert, adoleſcere non ſinunt. Quippe alium alii quaſi nexu conſerunt: qui ubi multa fronde veſtiti ſunt, operiunt terram. Itaque occulti ramorum, velut laquei, perpetua ſepe iter cludunt. Una ratio erat, cædendo aperire ſaltum. Sed hoc quoque magni operis. Crebri namque nodi nudaverant ſtipites; & in ſe implicati arborum rami ſuſpenſis circulis ſimiles, lento vimine fruſtrabantur ictus. Incolæ autem ritu ferarum virgulta ſubire ſoliti, tum quoque intraverant ſaltum, occultiſque telis hoſtem laceſſebant. Ille venantium modo latibula ſcrutatus, pleroſque confodit: ad ultimum circuire ſaltum milites jubet, ut ſi qua pateret, irrumperent. Sed ignotis locis plerique oberrabant. Excepti ſunt quidam, inter quos equus Regis (Bucephalum vocabant) quem Alexander non eodem, quo cæteras pecudes, animo æſtimabat. Namque ille nec in dorſo inſidere ſuo patiebatur alium: & Regem, cum vellet aſcendere, ſponte ſua genua ſubmittens, excipiebat, eredebaturque ſentire quem veheret. Maiore ergo, quam decebat, ira ſimul ac dolore ſtimulatus, equum veſtigari jubet, & per interpretem pronuntiari ni reddidiſſent, neminem eſſe victurum. Hac denuntiatione territi, cum cæteris donis equum adducunt. Sed ne ſic quidem mitigatus, cædi ſylvas jubet, aggeſtaq; humo e montibus, planitiem ramis impeditam exaggerari. Jam aliquantulum

floreas. Ego cæteris lætus hoc uno torqueor, quod præcipiti senectute diu frui tua bonitate non possum. xc & quintum annum agebat. Novem juvenes eadem matre geniti patrem comitabantur. Hos Artabazus dextræ Regis admovit, precatus ut tam diu viverent, donec utiles Alexandro essent. Rex pedibus iter plerumque faciebat. Tunc admoveri sibi & Artabazo equos jussit, ne ipso ingrediente pedibus, senex equo vehi erubesceret. Deinde ut castra sunt posita, Græcos, quos Artabazus adduxerat, convocari jubet. At illi, nisi Lacedæmoniis quoque fides daretur, respondent, se quid agendum ipsis foret, deliberaturos. Legati erant Lacedæmoniorum missi ad Darium: quo victo, applicaverant se Græcis mercede apud Persas militantibus. Rex, omissis sponsionum fideique pignoribus, venire eos jussit, fortunam, quam ipse dedisset, habituros. Diu cunctantes, plerisque consilia variantibus, tandem venturos se pollicentur. At Democrates Athenienſis, qui maxime Macedonum opibus semper obstiterat, venia desperata, gladio se transfigit. Cæteri, sicut constituerant, ditioni Alexandri seipsos permittunt; mille & D milites erant. Præter hos legati ad Darium missi xc. In supplementum distributus miles, cæteri remissi domum, præter Lacedæmonios, quos tradi in custodiam jussit. Mardorum erat gens confinis Hyrcaniæ, cultu vitæ aspera, & latrociniis assueta. Hæc sola nec legatos miserat, nec videbatur imperata factura. Itaque Rex indignatus, si una gens posset efficere, ne invictus esset, impedimentis cum præsidio relictis, invicta manu comitante procedit. Noctu iter fecerat, & prima luce hostis in conspectu erat: tumultus magis quam prælium fuit. Deturbati ex collibus, quos occupaverant, Barbari profugiunt, proximique vici ab incolis de-

deſerti capiuntur. Interiora regionis eius haud ſane adire ſine magna vexatione exercitus poterat. Juga montium, prærltæ ſylvæ, rupeſque inviæ, ſepiunt: ea, quæ plana ſunt, novo munimenti genere impedierant Barbari. Arbores denſæ ſunt ex induſtria conſitæ, quarum teneros adhuc ramos manu flectunt, quos intortos rurſus inſerunt terræ. Inde velut ex alia radice lætiores virent trunci. Hos, qua natura fert, adoleſcere non ſinunt. Quippe alium alii quaſi nexu conſerunt: qui ubi multa fronde veſtiti ſunt, operiunt terram. Itaque occulti ramorum, velut laquei, perpetua ſepe iter cludunt. Una ratio erat, cædendo aperire ſaltum. Sed hoc quoque magni operis. Crebri namque nodi nudaverant ſtipites; & in ſe implicati arborum rami ſuſpenſis circulis ſimiles, lento vimine fruſtrabantur ictus. Incolæ autem ritu ferarum virgulta ſubire ſoliti, tum quoque intraverant ſaltum, occultiſque telis hoſtem laceſſebant. Ille venantium modo latibula ſcrutatus, pleroſque confodit: ad ultimum circuire ſaltum milites jubet, ut ſi qua pateret, irrumperent. Sed ignotis locis plerique oberrabant. Excepti ſunt quidam, inter quos equus Regis (Bucephalum vocabant) quem Alexander non eodem, quo cæteras pecudes, animo æſtimabat. Namque ille nec in dorſo inſidere ſuo patiebatur alium: & Regem, cum vellet aſcendere, ſponte ſua genua ſubmittens, excipiebat, credebaturque ſentire quem veheret. Maiore ergo, quam decebat, ira ſimul ac dolore ſtimulatus, equum veſtigari jubet, & per interpretem pronunciari, ni reddidiſſent, neminem eſſe victurum. Hac denuntiatione territi, cum cæteris donis equum adducunt. Sed ne ſic quidem mitigatus, cædi ſylvas jubet, aggeſtaq; humo è montibus, planitiem ramis impeditam exaggerari. Jam aliquantulum

altitudinis opus creverat, cum Barbari, desperato regionem quam occupaverant, posse retineri, gentem suam dedidere. Rex obsidibus acceptis, Phradati tradere eos jussit. Inde quinto die in stativa revertitur. Artabazum deinde, geminato honore, quem Darius habuerat ei, remittit domum. Jamque ut ad urbem Hyrcaniæ, in qua regia Darii fuit, ventum erat. Ibi Nabarzanes accepta fide occurrit, dona ingentia ferens. Inter quæ Bagoas erat specie singulari spado, atque in ipso flore pueritiæ: cui & Darius fuerat assuetus, & mox Alexander assuevit; ejusque maxime precibus motus, Nabarzani ignovit. Erat, ut supra dictum est, Hyrcaniæ finitima gens Amazonum, circa Thermodoonta amnem, Themiscyræ incolentium campos. Reginam habebant Thalestrim, omnibus inter Caucasum montem & Phasim amnem imperitantem. Hæc cupidine visendi Regis accensa finibus regni sui excessit: & cum haud procul abesset, præmisit indicantes, venisse Reginam, adeundi ejus cognoscendique avidam. Protinus facta potestate veniendi, cæteris jussis subsistere, cum feminarum comitatu processit. Atque ut primum Rex in conspectu fuit, equo ipsa desiliit, duas lanceas dextra præferens. Vestis non toto Amazonum corpori obducitur: nam læva pars ad pectus est nuda, cætera inde velantur: nec tamen sinus vestis, quem nodo colligant, infra genua descendit. Altera papilla intacta servatur, qua muliebris sexus liberos alant: aduritur dextera, ut arcus facilius intendant, & tela vibrent. Interito vultu Regem Thalestris intuebatur: habitum ejus haud quaquam rerum famæ parem oculis perlustrans. Quippe omnibus Barbaris in corporum majestate venerato est: magnorumque operum non alios capaces putant, quam quos eximia specie donare natura dignagna-

gnata est. Cæterum interrogata, num aliquid petere vellet: haud dubitavit fateri, ad communicandos cum Rege liberos se venisse; dignam ex qua ipse regni generaret hæredes. Fæminei sexus se retenturam: matrem redditurum patri. Alexander, an cum ipso militare vellet, interrogat: & illa, causata sine custode regnum reliquisse, petere perseverabat, ne se irritam spei pateretur abire. Actior ad Venerem fœminæ cupido, quam Regis ut paucos dies subsideret, perpulit. Tredecim dies in obsequium desiderii eius absumpti sunt. Tum illa regnum suum. Rex Parthienem petiverunt.

6 Hic vero palam cupiditates suas solvit: continent amque moderationem, in altissima quaque fortuna eminentia bona in superbiam ac lasciviem vertit. Patrios mores, disciplinamque Macedonum Regum salubriter temperatam, & civilem habitum, velut leviora magnitudine sua ducens, Persicæ regiæ pari Deorum potentiæ fastigium æmulabatur. Jacere humi venerabundos ipsum, paulatimque cervilibus ministeriis tot Victores gentium imbuere, & captivos, pares facere, expetebat. Itaque purpureum diadema distinctum albo, quale Darius habuerat, capiti circumdedit, vestemque Persicam sumpsit: ne omen quidem veritus, quod à victoriis insignibus in devecti transiret habitum. Et ille, se quidem Persarum spolia gestare dicebat: sed cum illis quoque mores induerat; superbiamque habitus animi insolentia sequebatur. Literas quoque, quas in Europam mitteret, veteris annuli gemma obsignabat iis, quas in Asiam scriberet, Darii annulus imprimebatur; ut appareret, unum animum duorum non capere fortunam. Amicos vero & equites, unaque principes militum aspernantes quidem, sed recusare non ausos, Persicis ornaverat vestibus. Pellices

cec & ix, totidem quot Darii fuerant, regiam implebant, quas ſpadonum greges, & ipſi muliebria pati aſſueti, ſequebantur. Hæc luxu, & peregrinis infecta moribus, veteres Philippi milites, rudis natio ad voluptates, palam averſabantur: totiſque caſtris unus omnium ſenſus ac ſermo erat, plus amiſſum victoria, quam bello quæſitum eſſe. Tum maxime vinci ipſos, dedique alienis moribus & externis: tantæ moræ pretium, domos quaſi in captivo habitu reverſuros, pudere jam ſui: Regem victis quam victoribus ſimiliorem, ex Macedoniæ Imperatore Darii Satrapen factum. Ille non ignarus, & principes amicorum, & exercitum graviter offendi, gratiam liberalitate doniſque recuperare tentabat. Sed, ut opinor, liberis pretium ſervitutis ingratum eſt. Igitur, ne in ſeditionem res verteretur, otium interpellandum erat bello, cujus materia opportune alebatur. Namque Beſſus, veſte regia ſumpta, Artaxerxem appellari ſe juſſerat, Scythaſque & cæteros Tanais accolas contrahebat. Hæc Satibarzanes nuntiabat, quem receptum in fidem, regioni, quam antea obtinuerat, præfecit. Et cum grave ſpoliis apparatu luxuriæ agmen vix moveretur, ſuas primum, deinde totius exercitus ſarcinas, exceptis admodum neceſſariis, conferri juſſit in medium. Planities ſpatioſa erat, in quam vehicula onuſta perduxerant. Exſpectantibus cunctis, quid deinde eſſet imperaturus, jumenta juſſit abduci, ſuiſque primum ſarcinis face ſubdita, cæteras incendi præcepit. Flagrabant exurentibus dominis, quæ ut intacta ex urbibus hoſtium raperent, ſæpe flammas reſtinxerant, nullo ſanguinis pretium audente deflere, cum regias opes idem ignis exureret. Brevis deinde oratio mitigavit dolorem; habileſque militiæ, & ad omnia parati, lætabantur ſarcinarum potius, quam diſci-

disciplinæ, feciſſe jacturam. Igitur Bactrianam regionem petebant. Sed Nicanor Parmenionis filius, ſubita morte correptus, magno deſiderio ſui affecerat cunctos. Rex ante omnes mœſtus, cupiebat quidem ſubſiſtere, funeri affuturus, ſed penuria commeatuum feſtinare cogebat. Itaque Philotas cum duobus millibus & DC relictus, ut iuſta fratri perſolveret; ipſe contendit ad Beſſum. Iter facienti literæ ei afferuntur à finitimis Satraparum; è quibus cognoſcit, Beſſum quidem hoſtili animo occurrere cum exercitu: cæterum Satibarzanem, quem Satrapem Ariorum ipſe præfeciſſet, defeciſſe ab eo. Itaque quanquam Beſſo imminebat, tamen ad Satibarzanem opprimendum præverti optimum ratus, levem armaturam, & æqueſtres copias educit: totaque nocte ſtrenue facto itinere, improviſus hoſti ſupervenit. Cuius cognito adventu, Satibarzanes cum duobus millibus equitum (nec enim plures ſubito contrahi poterant) Bactra perfugit: cæteri proximos montes occupaverunt. Prærupta rupes erat, quæ ſpectat Occidentem: eadem qua vergit ad Orientem, leniore ſubmiſſa faſtigio, multis arboribus obſita, perennem habet fontem, ex quo largæ aquæ manant. Circuitus ejus trigin a & duo ſtadia comprehendit. In Vertice herbidus campus: in hoc multitudinem imbellem conſidere jubent. Ir , qua rupes erat, arborum truncos & ſaxa obmol untur. XIII milia armata erant. In horum obſidionem Crateto relicto, ipſe Satibarzanem ſequi feſtinat. Et quia longius eum abeſſe cognoverat, ad expugnat eos, qui edita montium occupaverant, redit. Ac primo repurgari jubet, quicquid ingredi poſſent de, ut occurrebant i ix cautes, præru que rupes, irritus labor videbatur obſtante natura. Ille, ut erat animi ſemper obluctantis difficultatibus, cum &

per-

gem victis quam [illegible] ex Macedonix Imperatore Darii Satrapen factum. Ille non ignarus, & principes amicorum, & exercitum graviter offendi, gratiam liberalitate domisque recuperare tentabat. Sed, ut opinor, liberis pretium servitutis ingratum est. Igitur, ne in seditionem res verteretur, otium interpellandum erat bello, cujus materia opportune alebatur. Namque Bessus, veste regia sumpta, Artaxerxem appellari se jusserat, Scythasque & exteros Tanais accolas contrahebat. Hæc Satibarzanes nuntiabat, quem receptum in fidem, regioni, quam antea obtinuerat, præfecit. Et cum grave spoliis apparatu vel luxuriæ agmen vix moveretur, suas primum, deinde totius exercitus sarcinas, exceptis admodum necessariis, conferri jussit in medium. Planities spatiosa erat, in quam vehicula onusta perduxerant. Exspectantibus cunctis, quid deinde esset imperaturus, jumenta jussit abduci, suisque primum sarcinis face subdita, cæteras incendi præcepit. Flagrabant exurentibus dominis, quæ ut intacta ex urbibus hostium raperent, sæpe flammas restinxerant, nullo sanguinis pretium audente deflere, cum regias opes idem ignis exureret. Brevis deinde oratio mitigavit dolorem; habilesque militiæ, & ad omnia parati, lætabantur sarcinarum potius, quam disci-

[illegible] pervenerat, [illegible] ad Bessum literas facientibus et afferuntur a hostium Satrapam, e quibus cognovit, Bessum quidem hostili animo occurrere cum exercitu [illegible] cæterum Satibarzanem, quem Satrapem Ariorum ipse præfecisset, defecisse ab eo. Itaque quanquam Bessus imminebat, tamen ad Satibarzanem opprimendum præverti optimum ratus, levem armaturam, & æquestres copias educit: totaque nocte strenue facto itinere, improvisus hosti supervenit. Cuius cognito adventu, Satibarzanes cum duobus millibus equitum (nec enim plures subito contrahi poterant) Bactra perfugit: cæteri proximos montes occupaverunt. Prærupta rupes erat, quæ spectat Occidentem: eadem qua vergit ad Orientem, leniore submissa fastigio, multis arboribus obsita, perennem habet fontem, ex quo largæ aquæ manant. Circuitus ejus triginta & duo stadia comprehendit. In vertice herbidus campus; in hoc multitudinem imbellem considere jubent. Ipse, qua rupes erat, arborum truncos & saxa obmoliuntur. XIII millia armata erant. In horum obsidionem Craterο relicto ipse Satibarzanem sequi festinat. Et quia longius eum abesse cognoverat, ad expugnandos eos, qui edita montium occupaverant, redit. Hic primo repurgari jubet, quidquid ingredi posset: deinde, ut occurrebant [illegible] cautes, præruptæque rupes, irritus labor videbatur obstante natura. Ille, ut erat animi semper obluctantis difficultatibus, cum &

per-

progredi arduum, & reverti periculosum esset, versabat se ad omnes cogitationes, aliud atque aliud (ut solet, ubi prima quæque damnamus) subjiciente animo: hæsitanti, quod ratio non potuit, fortuna consilium subministravit. Vehemens Favonius erat, & multam materiam ceciderat miles, aditum per saxa molitus. Hæc vaporis torrida inaruerat. Ergo aggerat, alias arbores jubet, & ignī dare alimenta: celeriterque stipitibus cumulatis, fastigium montis æquatum est. Tunc undique ignis in jectus cuncta comprehendit: flammam in ora hostium ventus ferebat, fumus ingens velut quadam nube absconderat cælum. Sonabant incendio sylvæ, atque ea quoque quæ non incenderat miles, concepto igne, proxima quæque adurebant. Barbari supplicio rum ultimum, si qua inter moreretur ignis, effugere tentabant: sed qua flamma dederat locum, hostis obstabat. Varia igitur cæde consumpti sunt. Alii in medios ignes, alii in petras præcipitavere se: quidam manibus hostium se obtulerunt; pauci semiustulati venere in potestatem. Hinc ad Craterum, qui Artacacnam obsidebat, rediit. Ille, omnibus præparatis, Regis ex spectabat adventum, captæ urbis titulo (sicut par erat) cedens. Igitur Alexander turres admoveri jubet: ipsoque aspectu territi Barbari è muris supinas manus tendentes orare cœperunt, iram in Satibarzanem defectionis autorem reservaret, supplicibus semper dedentibus parceret. Rex data venia, non obsidionem modo solvit, sed omnia sua incolis reddidit. Ab hac urbe digresso, supplementum novorum militum occurrit. Zoilus D equites ex Græcia adduxerat: tria millia Illyrico Antipater miserat. Thessali equites C & XXX cum Philippo erant. Ex Lydia duo millia & DC peregrinus miles, advenerant: CCC equites gentis ejusdem se

que

quebantur. Hac manu adjecta Drangas pervenit. Bellicosa natio est. Satrapes erat Bazaentes, scelerisin Regem suum particeps Besso. Is supplicio rum, quæ meruerat, metu, profugit in Indiam.

7. Jam nonum diem stativa erant, cum externa vi non tutus modo Rex, sed invictus, intestino facinore petebatur. Dymnus modicæ apud Regem autoritatis & gratiæ, exoleti, cui Nicomacho erat nomen, amore flagrabat, obsequio uni sibi dediti corporis victus. Is, quod ex vultu quoque perspici poterat, similis attonito, remotis arbitris cum juvene secessit in Tempsum; arcana se & silenda afferre præfatus: suspensumque exspectatione, per mutuam caritatem & pignora utriusque animi rogat, ut affirmet jureiurando, quæ commisisset, silentio esse tecturum. Et ille ratus, nihil, quod etiam cum periurio detegendum foret, indicaturum, per præsentes Deos iurat. Tum Dymnus aperit, in tertium diem invidias Regi comparatas, seque ejus consilii fortibus viris & illustribus esse participem. Quibus iuvenis auditis, se vero fidem in parricidio dedisse constanter abnuit, nec ulla religione, ut scelus tegat, posse constringi. Dymnus & amore & metu amens, dextram exoleti complexus, & lacrymans, orare primum ut particeps consilii operisq; fieret. Si id sustinere non posset, attamen ne proderet se, cuius erga ipsum benevolentiæ præter alia hoc quoque haberet fortissimum pignus, quod caput suum permisisset fidei adhuc inexpertæ. Ad ultimum aversari scelus perseverantem metu mortis terret, ab illo capite conjuratos pulcherrimum facinus inchoaturos. Alias deinde effeminatum, & muliebriter timidum, alias proditorem amatoris appellans, nunc ingenia promittens, interdumque regnum quoque, versabat animum tanto facinore procul abhorrentem: strictum

ctum deinde gladium modo illius, modo ſuo admovens jugulo, ſuppliciter dem & infeſtus expreſſit, ut tandem non ſolum ſilentium, ſed etiam operam pollicereturi: namque abunde conſtantis animi, & dolus qui pudicus eſſet, nihil ex priſtina voluntate mutaverat: ſed captum Dymni amore ſimulabat nihil recuſare. Scifcitari deinde pergit, cum quibus tantæ rei ſocietatem iniiſſet. Plurimum referre quales viri tam memorabili operi admoturi manus eſſent. Ille & amore & ſcelere male ſanus, ſimul gratias agit, ſimul gratulatur, quod fortiſſimis juvenum non dubitaſſet ſe jungere, Demetrio corporis cuſtodi, Peucolao, Nicanori. Adjicit his Aphœbetum, Loceum, Dioxenum, Archepolim, & Amyntam. Ab hoc ſermone dimiſſus Nicomachus, ad fratrem (Ceballino erat nomen) quæ acceperat, defert. Placet ipſum ſubſiſtere in tabernaculo, ne ſi regiam intraſſet, non aſſuetus adire Regem, conjurati proditos ſe eſſe reciſcerent. Ipſe Ceballinus ante veſtibulum regiæ (neque enim propius aditus ei patebat) conſiſtit, opperiens aliquem ex prima cohorte amicorum, ut introduceretur ad Regem. Forte cæteris dimiſſis unus Philotas Parmenionis filius, incertum quam ob cauſſam, ſubſiſteratin regia. Hunc, Ceballinus ore confuſo magnæ perturbationis notas præ ſe ferens, aperit quæ ex fratre compererat, & ſine cunctatione nuntiari Regi jubet. Philotas, laudato eo, protinus intrat ad Alexandrum: multoque invicem de aliis rebus conſumpto ſermone, nihil eorum quæ ex Ceballino cognoverat, nuntiat. Sub veſperam eum prodeuntem in veſtibulo regiæ excipit juvenis, an mandatum exſecutus foret, requirens. Ille non vacaſſe ſermoni ſuo Regem cauſatus diſceſſit. Poſtero die Ceballinus venienti in Regiam præſto eſt. Intrantemque admonet pridie commu-

ni

nicatæ cum ipso rei. Ille curæ sibi esse respondit: ac ne tum quidem Regi, quæ audierat, aperit. Cœperat Ceballino esse suspectus. Itaque non ultra interpellandum ratus, nobili iuveni (Metron erat ei nomen) super armamentarium posito, quod scelus pararetur, indicat. Ille, Ceballino in armamentario abscondito, protinus Regi corpus forte curanti, quid ei index detulisset, ostendit. Rex, ad comprehendendum Dymnum missis satellitibus, armamentarium intrat. Ibi Ceballinus gaudio elatus, *Habeo te*, inquit *incolumem ex impiorum manibus ereptum*. Percunctatus deinde Alexander quæ noscenda erant, ordine cuncta cognoscit. Rursusque instituit quærere quotus dies esset, ex quo Nicomachus ad eum detulisset indicium. Atque illo fatente, iam tertium esse: existimans haud incorrupta fide tanto post deferre quæ audierat, vinciri eum iussit. Ille clamitare cœpit, eodem tempore momento, quo audisset, ad Philotam decurrisse abeo percontaretur. Rex item quærens, an Philotam adisset? an institisset ei, ut perveniret ad se? perseverante eo affirmare quæ dixerat; manus ad cœlum tendens, manantibus lacrymis hanc sibi à carissimo quondam amicorum relatam gratiam querebatur. Interhæc Dymnus, haud ignaius quam ob causam accerseretur à Rege, gladio, quo forte erat cinctus, graviter se vulnerat: occurritque satellitum inhibitus, perfertur in regiam. Quem intuens Rex: *Quod*, inquit, *in te, Dymne, tantum cogitavi nefas, ut tibi Macedonum regno dignior Philotas me quoque ipso videretur?* Illum iam defecerat vox. Itaque edito gemitu, vultuque a conspectu Regis averso, subinde collapsus extinguitur. Rex, Philota venire in regiam iusso, *Ceballinus*, inquit, *ultimam supplicium meritus, si in caput meum præparatas insidias biduo texit, huius cri-*

criminis reum Philotam substituit, ad quem protinus indicium detulisse se affirmat. Quo propiore gradu amicitiæ me contingis, hoc magis est dissimulationis tuæ facinus: ego Cebalino magis, quam Philotæ id convenire fateor. Habes judicem, si quod admittit non oportuit, falsum negari potest. Ad hæc Philotas, haud tane trepidus, si animus vultu æstimaretur, Cebalinum quidem sortiti sermonem ad se detulisse, sed ipsum tam levi autori nihil credidisse respondit; veritam ne jurgium inter amatorem & exoletum non sine risu aliorum detulisset. Cum Dymnus interemerit se ipsum, qualiacunque erant, non fuisse reticenda: complexutque Regem, orare cœpit, ut præteritam vitam potius quam culpam, silentio tamen, non facti ullius intueretur. Haud facile dixerim, crediderit ne ei Rex, an altius iram suppresserit, dextram reconciliatæ gratiæ pignus obtulit, & contemptum magis, quam celatum, indicium esse, videri sibi dixit.

8. Advocato tamen concilio amicorum, cui tum Philotas adhibitus non est, Nicomachum introduci jubet. Is eadem, quæ detulerat ad Regem, ordine exposuit. Erat Craterus Regi carus in paucis, & eo Philotæ ob æmulationem dignitatis adversus. Neque ignorabat, sæpe Alexandri auribus nimia jactatione virtutis atque operæ gravem fuisse, & ob ea non quidem sceleris, sed contumaciæ tamen suspectum. Non aliam premendi inimici occasionem aptiorem futuram tatus, odio suo pietatis præferens speciem, *utinam* inquit, *in principio quoque hujus rei nobiscum deliberasses! suasissemus, si Philotæ velles ignoscere, paterere potius ignorare eum, quantum deberet tibi, quam usque ad mortis metum adductum, cogeres potius de periculo suo, quam de tuo cogitare beneficio. Ille enim sem-*

ſemper inſidiari tibi poterit: tu non ſemper Philotæ poteris ignoſcere. Nec eſt quod exiſtimes, eum, qui tantum facinus auſus eſt, venia poſſe mutari. Scit eos qui miſericordiam conſumpſerunt, amplius ſperare non poſſe. At ego, etiamſi ipſe, vel pœnitentia, vel beneficio tuo victus, quieſcere voleſ, patrem ejus Parmenionem tanti ducem exercitus & inveterata apud milites tuos auctoritate, haud multum infra magnitudinis tuæ faſtigium poſitum ſcio non æquo animo ſalutem filii ſui deſiturum tibi. Quædam beneficia odimus. Meruiſſe mortem, confiteri pudet. Supereſt, ut male tuderi mutuam acceptiſſe, quam vitam. Proinde ſcio, tibi cum illis deſalate eſſe pugnandum. Satis hoſtium ſupereſt, ad quos perſequendos ituri ſumus. Latus à domeſticis, hoſtibus muni. Hos ſi ſubmoves, nihil metuo ab externo. Hæc Craterus. Nec cæteri dubitabant, quin conjurationis indicium ſuppreſſurus non fuiſſet, niſi autor, aut particeps. Quem enim pium, & bonæ mentis, non amicum modo, ſed ex ultima plebe auditis quæ ad eum delata erant, non protinus ad Regem fuiſſe curſurum? Nec Ceballini quidem exemplo, qui ex fratre comperta ipſi nuntiaſſet. Parmenionis filium, præfectum equitatus, omnium arcanorum Regis arbitrum ſimulaſſe etiam, non vacaſſe ſermoni ſuo Regem, ne index alium internuntium quæreret. Nicomachum, religione quoque Deûm adſtrictum, conſcientiam ſuam exonerare propetaſſe. Philotam, conſumpto per ludum jocumque pene toto die, gravatum eſſe pauca verba ad caput Regis pertinentia, tam longo & forſitan ſupervacuo inſerere ſermoni. At enim non credidiſſe talia deferentibus pueris. Cur igitur extraxiſſet biduum, tanquam indicio haberet fidem? Dimittendum fuiſſe Ceballinum, ſi delationem ejus damnabat. In ſuo quemq; periculo magnum animum habere: cum

cum de salute Regis timeretur, credulos esse debere: vana quoque deferentes admittere. Omnes igitur quæstionem de eo, ut participes sceleris indicare cogeretur, habendam esse decernunt. Rex, admonitos ut consilium silentio premerent, dimittit. Pronuntiari deinde iter in posterum diem iubet ne qua novi initi consilii daretur nota. Invitatus est etiam Philotas ad ultimas ipsi epulas: & non cœnare modo, sed etiam familiariter colloqui cum eo, quem damnaverat, sustinuit. Secunda deinde vigilia, luminibus extinctis, cum paucis in regiam coëunt Hephæstion, & Craterus, & Cœnus, & Erygius. Hi ex amicis. Ex armigeris autem, Perdiccas, & Leonatus. Per hos imperatum, ut qui ad Prætorium excubabant, armati vigilarent. Jam ad omnes aditus dispositi equites, itinera quoque obsidere iussi, ne quis ad Parmenionem, qui tum Mediæ, magnisque copiis præerat, occultus evaderet. Attarras autem cum trecentis armatis intraverat regiam. Huic decem satellites traduntur, quorum singulos deni armiger sequebantur. Ii ad alios conjuratos compellendos distributi sunt. Attarras cum trecentis ad Philotæ amicissimos claustrum aditum domus molliebatur. Juvenum promptissimus stipatus. Nam cæteros cingere undique domum jusserat, ne occulto aditu Philotas posset elabi. Illum sive securitate animi, sive fatigatione resolutum somnus oppresserat: quem Attarras torpentem adhuc occupat. Tandem ei sopore discusso cum increpitarent catenæ: *Vicit*, inquit, *bonitatem tuam, Rex animi eorum meorum acerbitas*. Nec plura locutum, capite velato, in regiam abducunt. Postero die Rex edixit, omnes armati coirent. Sex millia fere militum venerant, præterea turba lixarum calonumq; impleverant regiam. Philotam armigeri agmine suo

te

tegebant, ne ante conſpici poſſet à vulgo, quam Rex allocutus milites eſſet. De capitalibus rebus vetuſto Macedonum modo inquirebat exercitus: in pace erat vulgi; nihil poteſtas Regum valebat, niſi prius valuiſſet autoritas. Igitur primum Dymni cadaver infertur, pleriſque quid patraſſet, quoque caſu extinctus eſſet, ignaris.

9. Rex deinde in concionem procedit, vultu præferens dolorem animi. Amicorum quoque mœſtitia exſpectationem haud parvam fecerat. Diu dimiſſo in terram vultu, attonito ſtupentique ſimilis ſtetit. Tandem recepto animo, *Pene*, inquit, *milites, paucorum hominum ſcelere vobis ereptus ſum. Deûm providentia & miſericordia vivo: conſpectuſque veſter venerabilis coëgit, ut vehementius parricidii iraſcerer: quoniam ſpiritus, imo unus vitæ meæ fructus eſt, tot fortiſſimis viris, & de me optime meritis, referre adhuc gratiam poſſe.* Interrupit orationem militum gemitus, obortæque ſunt omnibus lacrymæ. Tum Rex: *Quanto*, inquit, *majorem in animis veſtris motum excitabo, cum tanti ſceleris autores oſtendero, quorum mentionem adhuc reformido, & tanquam ſalvi eſſe poſſint, ominibus abſtineo? Sed vincenda eſt memoria priſtinæ caritatis, & conjuratio impiorum civium detegenda. Quomodo autem tantum nefas fileam? Parmeno, illa ætate, tot meis, tot parentis mei meritis devinctus, omnium nobis amicorum vetuſtiſſimus, ducem tanto ſceleri ſe præbuit. Miniſter ejus Philotas, Peucolaum, & Demetrium, & hunc Dymnum, cujus corpus aſpicitis, cæteroſque ejuſdem amentiæ, in caput meum ſubornavit.* Fremitus undique indignantium querentiumque tota concione obſtrepebat, qualis ſolet eſſe multitudinis, & maxime militaris, ubi aut ſtudio agitur, aut ira. Nicomachus deinde, & Metron, & Ceballinus, pro-

ducti, quæ quisq; detulerat, exponunt: nullius eorum indicio Philotas particeps sceleris destinabatur. Itaq; indignatione pressa, vox indicum silentio excepta est. Tum Rex: *Qualis*, inquit, *ergo animi vobis videtur, qui hujus rei delatum indicium ipsum suppressit? quod non fuisse vanum, Dymni exitus declarat. Incertam rem deferens, tormenta non timuit. Ceballinus ne momentum quidem temporis distulit exonerare se, ut eo, ubi lavabar, irrumperet. Philotas solus nihil timuit, nihil credidit. O magni animi virum! Iste Regis periculo cum moneretur, vultum non mutaret? indicem tantæ rei sollicitus non audiret? Subest nimirum silentio facinus, & avida spes regni præcipitem animum ad ultimum nefas impulit. Pater Mediæ præst. Ipse apud multos copiarum duces meis præpotens viribus, majora, quam capit, sperat. Orbitas quoque mea, quod sine liberis sum, spernitur. Sed errat Philotas: In vobis liberos, parentes, consanguineos habeo; vobis salvis orbus esse non possum.* Epistolam deinde Parmenionis interceptam, quam ad filios Nicanorem, & Philotam, scripserat, recitat, haud sane indicium gravioris consilii præferentem. Namque summa ejus hæc erat: *Primum vestri curam agite, deinde vestrorum: sic enim, quæ destinavimus, efficiemus.* Adjecitque Rex, *Sic esse scriptam, ut, sive ad filios perveniisset, à consciis posset intelligi; sive intercepta esset, falleret ignaros. At enim Dymnus, cum cæteros participes sceleris indicaret, Philotam non nominavit. Hoc quidem illius non innocentiæ, sed potentiæ indicium est, quod sic ab iis timetur, etiam à quibus prodi potest, ut cum de se fateantur, illum tamen celent. Cæterum Philotam ipsius indicat vita. Hic Amyntæ, qui mihi consobrinus fuit, & in Macedonia capiti meo impias comparavit insidias, socium se, & conscium,*

scium, adjunxit. Hic Attalo, quo graviorem inimicum non habui, sororem suam in matrimonium dedit. Hic, cum scripsissem ei pro jure tam familiaris usus atque amicitiæ, qualis sors edita esset Iovis Ammonis oraculo; sustinuit rescribere mihi, Se quidem gratulari, quod in numerum Deorum receptus essem: cæterum misereri eorum, quibus vivendum esset sub eo, qui modum hominis excederet. Hæc sunt etiam animi, pridem alienati à me, & invidentis gloriæ meæ, indicia: quæ equidem, milites, quam diu licuit, in animo meo pressi. Videbar enim mihi partem viscerum meorum abrumpere, si, in quos tam magna contuleram, vilires mihi facerem. Sed jam non verba pumenda sunt, linguæ temeritas pervenit ad gladios. Hos (si mihi creditis) Philotas in me acuit. si ipsum dimisero, quo me conferam, milites? cui caput meum credam? Equitatui, optimæ exercitus parti, principibus nobilissimæ juventutis unum præfeci: salutem, famam, victoriam meam, fidei ejus tutelæque commisi: patrem in idem fastigium, in quo me ipse posuissem, admovi. Mediam, qui nullæ opulentior regio est, tot civium sociorumque millia, imperio ejus ditioni-que subjeci. Unde præsidium petieram, periculum extitit. Quam feliciter in acie occidissem, potius hostis præda, quam civis victima! Nunc servatus ex periculis, quæ sola timui, in hæc incidi, quæ timere non debui. Soletis identidem à me, milites, petere, ut salutis meæ parcam. Ipsi mihi præstare potestis, quod suadetis ut faciam. Ad vestras manus, ad vestra arma confugio: invitis vobis salvus esse nolo: volentibus, non possum, nisi vindicor. Tum Philotam, religatis post tergum manibus, obsoleto amiculo velatum jussit induci. Facile apparebat, motos esse tam miserabili habitu non sine invidia paulo ante conspecti. Ducem equi-

tatus pridie viderant, sciebant Regis interfuisse convivio: repente non reum modo, sed etiam damnatum, imo vinctum intuebantur. Subibat animos Parmenionis quoque, tanti ducis, tam clari civis fortuna, qui, modo duobus filiis Hectore & Nicanore orbatus, cum eo, quem reliquum calamitas fecerat, absens diceret causam. Itaque Amyntas Regis Prætor, inclinantem ad misericordiam concionem rursus aspera in Philotam oratione commovit: *Proditos eos esse Barbaris: neminem ad conjugem suam, neminem in patriam & ad parentes fuisse redituros: velut truncum corpus, dempto capite, sine spiritu, sine nomine, in aliena terra ludibrium hostis futuros.* Haud quaquam pro re ipsius Amyntæ oratio grata Regi fuit, quod conjugum, quod patriæ admonitos, pigriores ad cætera munia exsequenda fecisset. Tunc Cœnus, quanquam Philotæ sororem matrimonio secum conjunxerat, tamen acrius quam quisquam in Philotam invectus est; parricidam esse Regis, patriæ, exercitus, clamitans: saxumque, quod forte ante pedes jacebat, arripuit, emissurus in eum; ut plerique credidere, tormentis subtrahere cupiens: sed Rex manum ejus inhibuit, dicendæ prius causæ debere fieri potestatem, nec aliter judicari passurum se, affirmans. Tum dicere rursus permissus Philotas, sive conscientia sceleris, seu periculi magnitudine amens & attonitus, non attollere oculos, non hiscere audebat. Lacrymis deinde manantibus, linquente animo, in eum, à quo tenebatur, incubuit: absterstsque amiculo eius oculis paulatim recipiens spiritum ac vocem, dicturus videbatur. Jamque Rex intuens eum, *Macedonas*, inquit, *de te judicaturi sunt: quæro, an patrio sermone sis apud eos usurus?* Tum Philotas: *Præter Macedones*, inquit, *plerique adsunt, quos*

quos facilius, quæ dicam, percepturos arbitror, si eadem lingua fuero usus, qua tu egisti: non ob aliud, credo, quam ut oratio tua intelligi posset à pluribus. Tum Rex: Ecquid videtis odio etiam sermonis patrii Philotam teneri? Solus quippe fastidit eum dicere. Sed sane, dicat utcunque cordi est, dum meminerit, æque illum à nostro more atque sermone abhorrere. Atque ita concione excessit.

10. Tum Philotas: Verba, inquit, innocenti reperire facile est, modum verborum misero tenere, difficile. Itaque inter optimam conscientiam & iniquissimam fortunam destitutus, ignoro quo modo & animo meo & tempori paream. Abest quidem optimus causæ meæ judex: qui cur me ipse audire voluerit, non mehercule excogito, cum illi utique, cognita causa, tam damnare me liceat, quam absolvere. Non cognita vero, liberari ab absente non possum, qui à præsente damnatus sum. Sed quanquam vincli hominis non supervacua solum, sed etiam invisa defensio est, qua judicem non docere videtur, sed arguere: tamen, utcunque licet dicere, memet ipse non deseram, nec committam ut damnatus etiam mea sententia videar. Equidem, cujus criminis reus sim, non video. Inter conjuratos nemo me nominat. De me Nichomachus nihil dixit. Ceballinus plus quam audieret, scire non potuit. Atqui conjurationis caput me fuisse credit Rex. Potuit ergo Dymnus eum præterire, quem sequebatur? præsertim cum quæsenti socios vel falso fuerim nominandus, quo facilius, qui tentabatur, posset impelli. Non enim delecto facinore nomen meum præterit, ut posset videri socio pepercisse. Nichomachus, quem taciturum arcana de semetipso credebat, confessus, alios nominatis, me unum subtrahebat. Quæso, commilitones, si Ceballi-

nus me non adisset, nihil mode conjuratis scire voluisset: num hodie dicerem causam nullo me nominante? Dymnus sane & vivat adhuc, & velit mihi parcere: quid ceteri, qui de se confitebuntur? me videlicet subtrahent? Maligna calamitas, & vere noxia, cum quis suo supplicio acquiescit pro alio cruciatu. Tot conjurationis in equuleum quidem impositi verum fatebuntur? Atqui nemo parcit moriturо, nec cuiquam morituro, ut opinor. Ad verum crimen & ad unum revertendum mihi est. Cur rem delatam ad te tacuisti? cur tam fecurus audisti? Hoc quicunque est confesso mihi, ubicunque es, Alexander, remisisti: dexteram tuam amplexus, reconciliati animi, convivio quoque interfui. Si credidisti mihi, absolutus sum: peperisti, dimisisti. Tot milia civium tuum serva. Quid hac proxima nocte, qua egressus sum a mensa tua, feci? quod novum facinus delatum ad te mutavit animum tuum? Gravi sopore acquiescebam, cum me, malus indormientem metus, in mucronem vigilando excitarunt. Unde & parricidae & proditori tam alti quies somni? Sceleratis conscientia vigilante cum dormire non possint, agitant corpora, non consumunt. Sed & cogitata parricidio, & mihi securitatem primum imperavi mea, deinde dexteram tuam obtulerat. Non tuum me vitae alienae credulitas apud te laederet, quam etiam meae. Sed ne tum hi crediderim posse quemquam ad me sceleratum a puero, qui non tot signis, non pignoribus mihi se exhibere poterat, impleturus omnes metus, si audisset audiri. Amatorum & sortis largae me tibi amicos feci: meos credidi infelix, & fidei vestrae insidias imbui, quod non ipse deferret. Ut Dymnum vetus laederet. Timui ne negaret manus se Cebalino, & ego viderer multis amicum Regis fecisse periculi causa. Sic quoque cum ex tot millibus civium, qui malint perire

perire me, quam incolumem esse. Quid inimicitiarum credetis excepturum fuisse, si insontes tacuissem: At enim Dymnus se occidit. Num igitur facturum eum divinare potui? Minime. Ita quod solum indicio fidem fecit, id mihi, cum à Ceballino interpellatus sum, movere non potuit. At hercule, si conscius Dymno tanti sceleris fuissem, haud illo prodituro esse nos, dissimulare non debui. Ceballinus certe tolli de medio nullo negotio potuit. Denique tot deliberandi cum quo periturus eram, cubiculum Regis solus intravi, soro quidem cinctus. Cur dubitabam? An sine Dymno non fui ausus? Illo igitur princeps conjurationis fuit: sub illius umbra Philotas latebam, qui regnum Macedonum affecto. Ecquis è vobis corruptus est donis? quem decem, quem praefectum impensius colui? Mihi quidem objicitur, quod societatem patrii sermonis asperner, quod Macedonum mores fastidiam. Sic ego imperio, quod dedignor, immisceo? Jam pridem nativus ille sermo commercio aliarum gentium exolevit: tam vestibus, quam victu, peregrina lingua discenda est. Non mehercule ista me magis laedunt, quam quod Attyntas Perdiccae filius insidiatus est Regi: cum quo quod amicitia fuerit mihi, non recuso defendere, si fratrem Regis non oportuit dici a nobis. Sin autem in illo fortunae gradu positum etiam venerari necesse erat, utrum, quaeso, quod non divinavi, reus sum? An impiorum amicis insontibus quoque moriendum est? Quod si aequum est, cur tam diu vivo? si injustum, cur nunc demum occidor? At enim scripsi, Miserere me eorum quibus vivendum esset sub eo, qui se Jovis filium crederet. Fides amicitiae, veri consilii periculosa libertas, vos me decepistis: vos quae sentiebam, ne tacerem, impulistis. Scripsisse me hoc fateor Regi, non de Rege, non cum facerem invidiam,

ſed pro eo timebam. Dignior mihi Alexander videbatur, qui Jovis ſtirpem tacitus agnoſceret, quam qui prædicatione jactaret. Sed quoniam oraculi fides certa eſt, ſit Deus cauſæ meæ teſtis. Retinete me in vinculis, dum conſulitur Hammon interim. Qui Regem noſtrum dignatus eſt filium, neminem eorum, qui ſtirpi ſuæ inſidiati ſunt, latere patietur. Si certiora oraculis creditis eſſe tormenta, ne hanc quidem exhibendæ veritatis fidem deprecor. Solent rei capitis adhibere vobis parentes. Duos fratres ego nuper amiſi: patrem nec oſtendere poſſum, nec invocare audeo, cum & ipſe tanti criminis reus ſit. Parum eſt enim tot modo liberorum parentem, inunico filio acquieſcentem, eo quoque orbari, ni ipſe in rogum meum imponitur. Ego, cariſſime pater, & propter me morieris, & mecum. Ego tibi vitam adimo, ego ſenectutem tuam extinguo. Quod enim me procreabas infelicem adverſantibus Dis; an ut hos ex me fructus perciperes, qui te manent? Neſcio, adoleſcentia mea miſerior ſit, an ſenectus tua. Ego in ipſo robore ætatis cerpior: tibi carnifex ſpiritum adimet, quem ſi fortuna exſpectare voluiſſet, natura repoſcebat. Admonuit me patris mei mentio; quam timide & cunctanter, quæ Cebalinus detulerat ad me, indicare debuerim. Parmenio enim, cum audiſſet, venenum a Philippo medico Regi parari, deterrere eum voluit epiſtola ſcripta, quo minus medicamentum biberet, quod medicus dare conſtituerat. Num credendum eſt patri meo? Num ullam auctoritatem eius literæ habuerunt? Ego ipſe quoties, quæ audieram, detuli, cum ludibrio credulitatis repulſus ſum. Si & cum indicamus, invifi; & cum tacemus, ſuſpecti ſumus, quid facere nos oportet? Cumque unus e circumſtantium turba exclamaſſet, Bene meritis non inſidiari: Philotas, Recte, inquit, quiſquis es, dicis.

Itaque

Itaque, ſi inſidiatus ſum, pœnam non deprecor: & finem facio dicendi, quoniam ultima verba gravia ſunt auribus veſtris. Abducitur deinde ab iis qui cuſtodiebant eum.

11. Erat inter duces manu ſtrenuus Belon quidem, pacis artium & civilis habitus rudis; vetus miles, ab humili ordine ad eum gradum, in quo tunc erat, promotus, qui, tacentibus cæteris, ſtolida audacia ferox, admonere eos cœpit, quoties ſuis quiſque diverſoriis, quæ occupaſſent, deturbatus eſſet, ut purgamenta ſervorum Philotæ reciperentur eo, unde commilitones expuliſſet: auro argentoque vehicula ejus onuſta totis vicis ſtetiſſe: ac ne in vicinia quidem diverſorii quemquam commilitonum receptum eſſe, ſed per diſpoſitos, quos ad ſomnum habebat, omnes procul relegatos, ne fœmina illa murmurantium interſe, ſilentio verius quam ſono, excitaretur. Ludibrio ei fuiſſe ruſticos homines Phrygaſque & Paphlagonas appellatos, qui non erubeſceret, Macedo natus, homines linguæ ſuæ per interpretem audire. Cur Hammonem conſuli vellet? eundem Jovis arguiſſe mendacium, Alexandrum filium agnoſcentis ſcilicet veritum ne invidioſum eſſet, quod Dii offerrent. Cum inſidiaretur capiti Regis & amici, non conſuluiſſe eum Jovem. Nunc ad oraculum mittere, dum pater ejus ſollicitaretur, qui præſit in Media: & pecunia, quæ ejus cuſtodiæ commiſſa ſit, perditos homines ad ſocietatem ſceleris impellat. Ipſos miſſuros ad oraculum, non qui Jovem interrogent, quod ex Rege cognoverint; ſed qui gratias agant, qui vota pro incolumitate Regis optimi perſolvant. Tum vero univerſa concio accenſa eſt, & à corporis cuſtodibus initium factum, clamantibus, diſcrependum eſſe parricidam manibus eorum. Id quidem Philotas, qui graviora

ſupplicia metueret, haud ſane iniquo animo audiebat. Rex in concionem reverſus, ſive ut in cuſtodia quoq; torquererur, ſive ut diligentius cuncta cognoſceret, concilium in poſterum diem diſtulit. Quanquam in veſperam inclinabat dies, tamen amicos convocari jubet: & cæteris quidem placebat, Macedonum more obrui ſaxis. Hephæſtion autem, & Craterus, & Cœnus, tormentis veritatem exprimendam eſſe dixerunt: & illi quoque, qui aliud ſuaſerant, in horum ſententiam tranſeunt. Concilio ergo dimiſſo, Hephæſtion cum Cratero & Cœno ad quæſtionem de Philota habendam conſurgunt. Rex, Cratero acciſito, & ſermone habito, cujus ſumma non edita eſt, in intimam diverſorii partem ſeceſſit, remotis arbitris, in multam noctem quæſtionis exſpectavit eventum. Tortores in conſpectu Philotæ omnia crudelitatis tormenta proponunt. Et ille ultro: *Quid ceſſatis*, inquit, *Regis inimicum, interfectorem, conſcientem occidere? quid quæſtione opus eſt? Cogitavi, volui.* Craterus exigere, ut quæ confiteretur, in tormentis quoque diceret. Dum corripitur, dum obligantur oculi, dum veſtis exuitur, gentium jura, Deos patrios nequidquam apud ſurdas aures invocabat. Per ultimos deinde cruciatus, utpote damnatus, & inimicis in gratiam Regis torquentibus, laceratur. Ac primo quanquam hinc ignis, illinc verbera, jam non ad quæſtionem, ſed ad pœnam ingerebantur, non vocem modo, ſed etiam gemitus habuit in poteſtate. Sed poſtquam intumeſcens corpus ulceribus, flagellorum ictus nudis oſſibus incuſſos ferre non poterat, ſi tormentis adhibituri modum eſſent, dicturum ſe, quæ ſcire expeterent, pollicetur. Sed finem quæſtioni fore, jurare eos per Alexandri ſalutem, volebat, removerique tortores. Et utroque impetrato,

Cra-

Cratero inquit, *Dic quid me velis dicere.* Illo indignante ludificari, rursusque revocante tortores, tempus petere cœpit, dum reciperet spiritum, cuncta quæ sciret indicaturus. Interim equites, nobilissimus quisque, & ii maxime, qui Parmenionem propinqua cognatione contingebant, postea quam Philotam torqueri fama vulgaverat, legem Macedonum veriti, qua cautum erat, ut propinqui eorum, qui Regi insidiati erant, cum ipsis necarentur: alii se interficiunt, alii in devios montes vastasque solitudines fugiunt, ingenti per tota castra terrore diffuso: donec Rex, tumultu cognito, legem se supplicii conjunctis sontium remittere edixit. Philotas verone an mendacio liberare se à cruciatu voluerit, anceps conjectura est: quoniam & vera confessis, & falsa dicentibus, idem doloris finis ostenditur. Cæterum Pater, inquit, meus, Hegelocho quam familiariter usus sit, non ignoratis. Illum dico Hegelochum, qui in acie cecidit. Ille omnium malorum nobis causa fuit. Namque primum Jovis filium se salutari jussit Rex: id indigne ferens ille; Hunc igitur regem agnoscimus, inquit, qui Philippum dedignatur patrem? Actum est de nobis, si illa perpeti possumus. Non hominem solum, sed etiam Deos despicit, qui se postulat Deum credi. Amisimus Alexandrum, amisimus Regem; incidimus in superbiam, nec Dis quibus se exæquat, nec hominibus sustinendum, tolerabilem. Nostrone sanguine Deum [illegible] qui nos fastidiat? qui [illegible] dire concilium? Credite mihi, [illegible] à Diis adorabimur [illegible] drum, qui s deinde Archelaum, [illegible] occisos ultus est [illegible] tris ignovit. Hic Hege[illegible] & postero die prima l[illegible]

erat, & me mœstum videbat: audieramus enim quæ sollicitudinem incuterent. Itaque ut experiremur, utrumne vino gravatus effudisset illa, an altiore concepta consilio, accersiri eum placuit, ac venire: eodemque sermone ultro repetito, adscit, se, sive auderemus duces esse, proximas à nobis partes vindicaturum: sive decessit animus, consilium silentio esse tecturum. Parmenioni, vivo adhuc Dario, intempestiva res videbatur; non enim sibi, sed hosti esse occisuros Alexandrum: Dario vero sublato, præmium Regis occisi Asiam, & totum Orientem interfectoribus esse cessurum. Approbatoque consilio, in hæc fides data est & accepta. Quod ad Dymnum pertinet, nihil scio: & hæc confessus, intelligo, non prodesse mihi quod prorsus sceleris expers sum. Illi rursus tormentis admotis, cum ipsi quoque hastis os oculosque eius verberarent, ut hoc quoque crimen confiteretur, expressere. Exigentibus deinde, ut ordinem cogitati sceleris exponeret: cum diu Bactra retentura Regem viderentur, timuisse respondit, ne pater LXX natus annos, tanti exercitus dux, tantæ pecuniæ custos, interim extingueretur, ipsique spoliato tantis viribus, occidendi Regis causa non esset. Festinasse ergo se, dum præmium haberet in manibus. Repræsentasse consilium; cujus patrem fuisse autorem si crederent, tormenta, quanquam tolerare non posset, tamen non recusare. Illi collocuti, satis quæsitum videri, ad Regem revertuntur, qui postero die, & quæ confessus erat Philotas, recitari, & ipsum, quia ingredi non poterat, jussit afferri. Omnia agnoscente eodem, Demetrius, qui proximi sceleris particeps esse arguebatur, producitur: multa affirmatione, animique pariter constantia, & vultu abnuens, quidquam sibi in regem cogitatum esse. Tormenta etiam deposcebat

poſcebat in ſemetipſum. Cum Philotas, circumlatis oculis incideret in Calin quendam haud procul ſtantem, propius eum juſſit accedere. Illo perturbato, & recuſante tranſire ad eum; *Patieris*, inquit, *Demetrium mentiri, rurſuſque excruciari?* Calin vox ſanguiſque defecerant, & Macedones Philotam inquinare innoxios velle ſuſpicabantur; quia nec à Nichomacho nec ab ipſo Philota, cum torqueretur, nominatus eſſet adoleſcens: qui ut præfectos Regis circumſtantes ſe vidit, Demetrium & ſemetipſum id facinus cogitaſſe confeſſus eſt. Omnes ergo à Nichomacho nominatos, more patrio dato ſigno, ſaxis obruerunt. Magno non modo ſalutis, ſed etiam vitæ periculo liberatus erat Alexander. Quippe Parmenio & Philotas principes amicorum, niſi palam fontes, ſine indignatione totius exercitus non potuiſſent damnari. Itaque anceps quæſtio fuit. Dum inficiatus eſt facinus, crudeliter torqueri videbatur: poſt confeſſionem Philotas ne amicorum quidem miſericordiam meruit.

LIBER VII.

BREVIARIUM LIBRI.

1. *Alexander Lynceſtem majeſtatis reum interfici curat; deinde in Amyntam & Simmiam Philotæ amicos inquirit, qui ſuam innocentiam gravi oratione tuentur.*

2. *Amynta & fratribus in gratiam receptis, Polydamas à rege juſſus, in Mediam celeriter profectus, Parmenonem interficit curat: Unde indignatio & ſeditio, quæ tandem extinguitur.*

3. *Varios populos ſub jugum mittit Alexander, ac ſeptendecim diebus cum exercitu Caucaſum ſuperat.*

4. *Beſſus de bello adverſus Alexandrum, inter*

epulas, consultat, sapientique Cobaris consilio minime acquiescit. Interim Rex Bactra pervenit, ubi de Grecorum defectione & Satibarzane singulari certamine occiso, advenit ei nuntius.

5. *Exercitus Alexandri sti liberatus Oxum amnem industrie traicit. Bessus dolo captus, ad Alexandrum adducitur, à que & Ustri fratri Oxatri crucifigendus tradetur.*

6. *Barbarorum & Macedonum benevolentia; varias expugnat urbes. Sed & Alexandriam ad Tanaim condit amnem, brevissimoque temporis absolvit spatio.*

7 *De bello Scythis inferendo Alexander ægre ex vulnere cum suis init consilium. Aristander vates regis voluntati extorum accommodat significata. Menedemus à Spitamene per insidias cum duobus peditum millibus & cxc equitibus à Dahis interficitur; quod callide admodum dissimulat Alexander.*

8. *Dum exercitus ad bellum accingitur, Scytharum legati adveniunt, ac de tuenda pro sus egregiam ad Alexandrum orationem habent.*

9 *Alexander legatis dimissis Tanaim traicit, bellum Scythis infert: & cum victis hoc quæ agit.*

10. *Scythicorum robustum invictus animus. Bessi supplicium: novo milite auctus Alexandri exercitus.*

11. *Petram, urbem amplissimam, situ naturaque loci fere inexpugnabilem, ad deditionem cogit Alexander.*

PHILOTAM sicut recentibus sceleris ejus vestigiis jure affectum [illegible] consilio centi erant milites; ita [illegible] posse quin desierat esse, quem od[illegible], in via in misericordiam vertit[illegible] verat & claritas juvenis, & patris ejus [illegible] atque orbi-

orbitas. Primus Asiam aperuerat Regi, omnium periculorum eius particeps, semper alterum acie cornu defenderat. Philippo quoque ante omnes amicus, & ipsi Alexandro tam fidus, ut occidendi Attalum non alio ministro uti mallet. Horum cogitatio subibat exercitum, seditiosæque voces referebantur ad Regem; queis ille haud sane motus, satisque prudens otii vitia negotio discuti, edicit ut omnes in vestibulo regiæ præsto adforent. quos ubi frequentes adesse cognovit, in concionem processit. Haud dubie ex composito Apharias postulare cœpit, ut Lynceſtes Alexander, qui, multo antequam Philotas, Regem voluisset occidere, exhiberetur. A duobus indicibus (sicut supra diximus) delatus, tertium jam annum custodiebatur in vinculis. Eundem in Philippi quoque cædem conjurasse cum Pausania, pro comperto fuit: sed quia primus Alexandrum Regem salutaverat, supplicio magis, quam crimini, fuerat exemptus. Tum quoque Antipatri soceri ejus preces iustam Regis iram morabantur. Cæterum recrudescit soporatus dolor: quippe veteris periculi memoriam, præsentis cura renovabat. Igitur Alexander ex custodia educitur, justusque dicere, quanquam toto triennio meditatus erat defensionem, tamen hæsitans & trepidus, pauca ex iis quæ composuerat, protulit: ad ultimum non memoria solum, sed etiam mens eum destituit. Nullus erat dubius, quin trepidatio conscientiæ indicium esset, non metus supplicii. Itaque ex iis, qui proximi steterant, obluctantem adhuc obliquum ante tribunal protraxerunt: cujus corpore ablato, Rex introduci jussit Cyntam & Simmiam. Nam Polemon minimus erat fratribus, cum Philotam torqueri comperisset, profugerat. Omnium Philotæ amicorum hi carissimi fuerant, ad magna & honorata ministeria illius maxime sufstra-

fragatione producti: memineratque Rex summo ſtudio ab eo conciliatos ſibi. Nec dubitabat hujus quoq; ultimi conſilii fuiſſe participes. Igitur olim eſſe ſibi ſuſpectos matris ſuæ literis, quibus eſſet admonitus, ut ab his ſalutem ſuam tueretur: cæterum ſe invitum deteriora credentem, nunc manifeſtis indiciis victum juſſiſſe vinciri. Nam pridie quam detegeretur Philotæ ſcelus, quin in ſecreto cum ipſo fuiſſet, non poſſe dubitari. Fratrem vero qui profugerit cum Philotas torqueretur, aperuiſſe fugæ cauſam. Nuper præter conſuetudinem, officii ſpecie amotis longius cæteris, admoviſſe ſemetipſos lateri ſuo, nulla probabili cauſa: ſeque mirantem quod non vice ſua tali fungerentur officio, & ipſa trepidatione eorum perterritum, ſtrenue ad armigeros, qui proxime ſequebantur, receſſiſſe. Ad hoc accedere, quod cum Antiphanes ſcriba equitũ Amyntæ denuntiaſſet, pridie quam Philotæ ſcelus deprehenſum eſſet, ut ex ſuis equis, more ſolito, daret iis qui amiſiſſent ſuos: ſuperbe reſpondiſſe, niſi incepto deſiſteret, brevi ſciturum quis ipſe eſſet. Jam linguæ violentiam, temeritatemque verborum, quæ in ſemetipſum jacularentur, nihil aliud eſſe, quam ſceleſti animi indicem ac teſtem: quæ ſi vera eſſent, idem meruiſſe eos quod Philotam: ſi falſa exigere ipſum ut refellant. Producſtus deinde Antiphanes, de equis non traditis, & adjectis etiam ſuperbe minis indicat. Amyntas, facta dicendi poteſtate, *Si nihil*, inquit, *intereſt Regis; peto, ut, dum dico, vinculis liberer.* Rex ſolvi utrumque jubet: deſiderantique Amyntæ ut habitus quoque redderetur, armigeri lanceam dari juſſit: quam ut læva comprehendit, evitato eo loco, in quo Alexandri corpus paulo ante jacuerat, *Qualiſcunque*, inquit, *exitus nos manet, Rex, confitemur, proſperum tibi debituros, triſtiorem*

ſtiorem fortunæ imputaturos. Sine præjudicio dicimus cauſam; liberis corporibus animiſque: habitum etiam, in quo te comitari ſolemus, reddidiſti. Cauſam non poſſumus, fortunam timere deſinemus. Te quæſo, permittas mihi id primum defendere, quod à te ultimum objectum eſt. Nos, Rex, ſermonis, adverſus majeſtatem tuam habiti nullius conſcii ſumus nobis. Dicerem, jam pridem viciſſe te invidiam, niſi periculum eſſet, ne alia maligne dicta crederes blanda oratione purgari. Cæterum, etiamſi militis tui vel in agmine deficientis & fatigati, vel in acie periclitantis, vel in tabernaculo ægri & vulnera curantis, aliqua vox aſperior eſſet accepta, mereremur fortibus factis, ut malles ea tempori noſtro imputare, quam animo. Cum quid accidit triſtius, omnes rei ſumus: corporibus noſtris, quæ utique non odimus, infeſtas admovemus manus: parentes liberis ſi occurrant, & ingrati & inviſi ſunt. Contra, cum donis honoramur, cum præmiis onuſti revertimur, quis ferre nos poteſt? quis illam animorum alacritatem continere? Militantium nec indignatio, nec lætitia moderata eſt. Ad omnes affectus impetu rapimur; vituperamus, laudamus, miſeremur, iraſcimur. Utcunque preſens movit affectio, modo Indiam adire & Oceanum libet, modo coniugum & liberorum patriæque memoria occurrit. Sed has cogitationes, has inter ſe colloquentium voces, ſignum tuba datum finit. In ſuos ordines quiſque currimus, & quicquid irarum in tabernaculo conceptum eſt, in hoſtium effunditur capita. Utinam Philotas quoque intra verba peccaſſet. Proinde ad id revertar, propter quod rei ſumus. Amicitiam, quæ nobis cum Philota fuit, adeo non inficior, ut expetiſſe quoque nos, magnoſque ex ea fructus percepiſſe confitear. An vero Parmenionis, quem tibi proximum eſſe voluiſti, filium, omnes pene amicos tuos dignatione vincentem,

centem, cultum à nobis esse mirarìs? Tu hercule (si verum audire vis) Rex, huius nobis periculi causa es. Quis enim alius effecit, ut ad Philotam decurrerent qui placere vellent tibi? Ab illo traditi, ad hunc gradum amicitiæ tuæ ascendimus. Is apud te fuit, cujus gratiam expetere, & iram timere possemus. An non propemodum in tua verba, tui omnes te præeunte juravimus, eosdem nos inimicos amicosque habituros esse, quos tu haberes? hoc sacramento pietatis obstricti adversamur scilicet, quem tu omnibus præferebas? Igitur si hoc crimen est, tu paucos innocentes habes, imo hercule neminem. Omnes enim Philotæ amici esse voluerunt: totidem, quot volebant, esse non poterant. Ita si à consciis amicos non dividis, nec ab amicis quidem separabis illos qui idem esse voluerunt. Quod igitur conscientiæ affertur indicium? ut opinor, quia pridie familiariter, & sine arbitris, locutus est nobiscum. At ego purgare non possem, si pridie quicquam ex vetere vita ac more mutassem. Nunc vero, si, ut omnibus diebus, illo quoque qui suspectus est, fecimus; consuetudo diluet crimen. Sed equos Antiphani non dedimus, & pridie quam Philotas detectus est, hæc mihi cum Antiphane res erat, qui si nos suspectos facere vult, quod illo die equos non dederim, semetipsum, quod eos desiderarverat, purgare non potest. Anceps enim crimen est mutare rentem, & exigentem, nisi quod melior est causa suum non tradentis, quam poscentis alienum. Ceterum, Rex, equos decem habui, è queis Antiphanem octo jam distribuerat iis, qui amiserant suos. Omnino duos ipse habebam: quos cum vellet abducere homo superbissimus, certe iniquissimus, nisi pedes militare vellem, retinere cogebar. Nec mirabis eo, liberi hominis animo locutum esse me cum iniquissimo; & hoc unum militiæ suæ usurpante, ut alienos quos pugnaturus distri-

tribuat. Huc enim malorum ventum est, ut verba mea eodem tempore & Alexandro excusem, & Antiphani. At hercule mater de nobis inimicis tibi scripsit. Utinam prudentius esset sollicita pro filio, & non inanes quoque species anxio animo figuraret. Quare enim non adscribit metus sui causam? Denique non ostendit autorem, quo facto dictove nostro mota, tam trepidas tibi litteras scripsit. O miseram conditionem meam, cui forsitan non periculosius est tacere quam dicere! Sed utcunque cessura res est, malo tibi defensionem meam displicere, quam causam. Agnosces autem quæ dicturus sum. Quippe meministi, cum me ad perducendos ex Macedonia milites mitteres, dixisse te, multos integros juvenes in domo tuæ matris abscondi. Præcepisti igitur mihi, ne quem præter te intuerer, sed detrectantes militiam perducerem ad te. Quod equidem feci, & liberius, quam expediebat mihi, executus sum imperium tuum. Gorgiam, & Hecatæum & Gorgatam quorum bona opera uteris, inde perduxi. Quid igitur iniquius est, quam me, qui, si tibi non paruissem, jure daturus fui pœnas, nunc perire quia parui? Neque enim ulla alia matri tuæ persequendi nos causa est, quam quod utilitatem tuam muliebri præposuimus gratiæ. Sex millia Macedonum peditum, & DC equites adduxi: quorum pars secutura me non erat, si militiam detrectantibus indulgere voluissem. Sequitur ergo, ut, quia illa propter hanc causam invasitur nobis, tu mihi ges matrem, qui ire eius nos obtuliſti.

2 Dum hæc Amyntas agit, forte supervenerunt qui fratrem eius Polemonem, de quo ante dictum est, fugientem consecuti vinctum reducebant. Infesta concio vix inhiberi potuit, quin protinus suo more saxa in eum jacerent. Atq; ille sane interritus; *Nihil, inquit, pro me deprecor, modo ne fra-*

fratrum innocentiæ fuga imputetur mea. Hæc si defendi non potest, meum crimen sit. Horum ob id ipsum melior est causa, quod ego, qui profugi, suspectus sum. Hæc elocuto universa concio assensa est. Lacrymæ deinde omnibus manare cœperunt, adeo in contrarium repente mutatis, ut solum pro eo esset quod maxime læserat. Juvenis erat primo ætatis flore pubescens, quem inter equites tormentis Philotæ conturbatos alienus terror abstulerat. Destitutum eum à comitibus, & hæsitantem inter revertendi fugiendique consilium, qui secuti erant, occupaverunt. Is tum flere cœpit. & os suum converberare, mœstus non suam vicem, sed propter ipsum periclitantium fratrum. Moveratque jam Regem, non concionem modo: sed unus erat implacabilis frater, qui terribili vultu intuens eum, *Tum*, ait, *demens, lacrymare debueras, cum equo calcaria subderes, fratrum desertor, & desertorum comes. Miser, quo, & unde, fugiebas? Effeciſti ut reus capitis, accusatoris uterer verbis.* Ille peccasse se, sed gravius in fratres, quam in semetipsum, fatebatur. Tum vero, neque lacrymis, neque acclamationibus, quibus studia sua multitudo profitetur, temperaverunt. Una vox erat pari emissa consensu, ut intontibus & fortibus viris pareceret. Amici quoque data misericordiæ occasione, consurgunt; flentesque Regem deprecantur. Ille, silentio facto. *Et ipse*, inquit, *Amyntam meæ sententiæ fratresque eius absolvo. Vos autem, juvenes, malo beneficii memineritis, quam periculi vestri meminisse. Ea fide redite in gratiam mecum, qua ipse vobiscum revertor. Nisi quæ delata essent, excussissem, valde dissimulatio mea suspecta esse potuisset. Sed satius est purgatos esse, quam suspectos. Cogitate, neminem absolvi posse, nisi qui dixerit causam. Tu Amynta, ignosce fratri tuo; erit hoc simpli-*

cius

citer etiam mihi reconciliati animi tui pignus. Concione deinde dimissa, Polydamanta vocari jubet. Longe acceptissimus Parmenioni erat, proximus lateri in acie stare solitus. Et quanquam conscientia fretus, in regiam venerat: tamen ut jussus est fratres suos exhibere admodum juvenes, & Regi ignotos ob ætatem, fiducia in sollicitudinem versa, trepidare cœpit: sæpius quæ nocere possent, quam quibus eluderetur, reputans. Jam armigeri, quibus imperatum erat, produxerant eos, cum exsanguem metu Polydamanta propius accedere jubet: submotisque omnibus; *Scelere,* inquit, *Parmenionis omnes pariter appetiti sumus: maxime ego ac tu, quos amicitiæ specie fefellit: ad quem persequendum puniendumque (vide quantum fidei tuæ credam) te ministro uti statui. Obsides, dum hoc peragis, erunt fratres tui. Proficiscere in Mediam, & ad Præfectos meos literas scriptas manu mea perfer. Velocitate opus est, qua celeritatem famæ antecedas. Noctu pervenire illuc te volo: postero die quæ scripta erunt, exequi. Ad Parmenionem quoque epistolas feres, unam à me, alteram Philotæ nomine scriptam. Signum annuli ejus in mea potestate est. Sic pater credens à filio impressum, cum te viderit, nihil metuet.* Polydamas, tanto liberatus metu, impensius etiam quam exigebatur, promittit operam. Collaudatusque, & præmiis oneratus, deposita veste quam habebat, Arabica induitur. Duo Arabes, quorum interim conjuges ac liberi, vinculum fidei, obsides apud Regem erant, dati comites. Per deserta etiam ob siccitatem loca, camelis undecima die, quo destinaverat, pervenit. Et prius quam ipsius nuntiaretur adventus, rursus Polydamas vestem Macedonicam sumit, & in tabernaculum Cleandri (Prætor hic regius erat) quarta vigilia pervenit. Redditis deinde literis,

literis, constituerunt prima luce ad Parmenionem coire. Namque cæteri quoque, quibus literas Regis attulerat, ad eum venturi erant, cum Parmenioni Polydamanta venisse nuntiaverunt: qui dum lætatur adventu amici, simulque noscendi, quæ Rex ageret, avidus, (quippe longo intervallo nullam ab eo epistolam acceperat) Polydamanta requiri jubet. Diversoria regionis illius magnos recessus habent, amœnosque nemoribus manu consitis. Ea præcipue Regum Satraparumque voluptas erat. Spatiabatur in nemore Parmenio, medius inter duces, quibus erat imperatum literis Regis, ut occiderent. Agendæ autem rei constituerant tempus, cum Parmenio à Polydamante literas traditas legere cœpisset. Polydamas procul veniens, ut a Parmenione conspectus est vultu lætitiæ speciem præferente, ad complectendum eum cucurrit: mutuaque gratulatione functi Polydamas epistolam à Rege scriptam ei tradidit. Parmenio vinculum epistolæ solvens, quidnam Rex ageret, requirebat. Ille, ex ipsis literis cogniturum esse, respondit, Quibus Parmenione lectis, *Rex*, inquit, *expeditionem parat in Arachosios. Strenuum hominem, & nunquam cessantem. Sed tempus, saluti suæ, tanta jam parta gloria, parcere.* Alteram deinde epistolam Philotæ nomine scriptam, lætus, quod ex vultu notari poterat, legebat. Tum ejus latus gladio haurit Cleander, deinde jugulum ferit: cæteri exanimem quoque confodiunt. Et armigeri, qui ad aditum nemoris astiterant, cognita cæde, cujus causa ignorabatur, in castra perveniunt, & tumultuoso nuntio milites concitant. Illi armati ad nemus, in quo perpetrata cædes erat, coeunt, & ni Polydamas, cæterique ejusdem noxæ participes dedantur, murum circundatum nemori eversuros denuntiant, omniumque sanguine Duci parentu-

turos. Cleander primores eorum intromitti jubet, literasque Regis scriptas ad milites recitat, quibus insidiæ Parmenionis in Regem, precesq; ut ipsum vindicarent, continebantur. Igitur, cognita Regis voluntate, non quidem indignatio, sed tamen seditio compressa est. Dilapsis pluribus pauci remanserunt, qui saltem ut corpus ipsius sepelire permitterent, precabantur. Diu id negatum est, Cleandri metu, ne offenderet Regem. Pertinacius deinde precantibus, materiam consternationis subtrahendam ratus, capite deciso truncum humare permisit. Ad Regem caput missum est. Hic exitus Parmenionis fuit, militiæ domique clari viri. Multa sine Rege prospere, Rex sine illo nihil magnæ rei gesserat. Felicissimo Regi, & omnia ad fortunæ suæ exigenti modum, satisfecit LXX natus annos: juvenis, ducis, & sæpe etiam gregarii militis munia explicuit; acer consilio, manu strenuus, carus principibus, vulgo militum acceptior. Hæc impulerint illum ad regni cupiditatem, an tantum suspectum fecerint, ambigi potest: quia Philotas ultimis cruciatibus victus, verane dixerit, quæ facta probari non poterant, an falsis tormentorum petierit finem, re quoque recenti, cum magis posset liquere, dubitatum est. Alexander, quos mortem Parmenionis conquestos esse compererat, separandos à extero exercitu ratus, in unam cohortem secrevit, ducemque his Leonidam dedit, & ipsum Parmenioni quondam intima familiaritate conjunctum. Fere iidem erant, quos alioqui Rex habuerat invisos. Nam cum experiri vellet militum animos, admonuit, qui literas in Macedoniam ad suos scripsissent, iis, quos ipse mittebat, perlaturis cum fide, traderet. Simpliciter ad necessarios suos quisque scripserat quæ sentiebat. Aliis gravis erat, plerisque non ingrata militia. Ira & agen-

agentium gratias, & querentium, literæ exceptæ ſunt. & qui forte tædium laboris per literas erant quæſti, hanc ſeorſum cohortem à cæteris tendere ignominiæ cauſa jubet: fortitudine uſurus in bello libertatem linguæ ab auribus credulis remoturus, & conſilium temerarium forſitan: quippe fortiſſimi juvenes contumeliis irritati erant, ſicut omnia alia felicitas Regis excipit. Nihil illis ad bella promtius fuit. Incitabat virtutem & ignominiæ demendæ cupido, & quia fortiora facta in paucis latere non poterant.

3. His ita compoſitis, Alexander Arianorum Satrape conſtituto, iter pronuntiari jubet in Agriaſpas, quos jam nunc mutato nomine Evergetas appellabant, ex quo frigore victuſque penuria Cyri exercitum affectum, tectis & commeatibus juverant. Quintus dies erat ut in eam regionem pervenerat; cognoſcit Satibarzanem, qui ad Beſſum defecerat, cum equitum manu irrupiſſe rurſus in Arios. Itaque Caranum & Trigyum cum Artabazo & Andronico, & ſex millibus Græcorum peditum, DC equites ſequebantur. Ipſe ſexaginta diebus gentem Evergetarum ordinavit, magna pecunia ob egregiam in Cyrum fidem donata. Relicto deinde, qui iis præeſſet, Amenide (ſcriba is Darii fuerat), Arachoſios, quorum regio ad Ponticum mare pertinet, ſubegit. Ibi exercitum, qui ſub Parmenione fuerat, occupavit. Sex millia Macedonum erant, & ce nobiles, & v millia Græcorum, cum equitibus ducentis, haud dubie robur omnium virium Regis. Arachoſiis datus Memnon Præter, quatuor millibus peditum, & DC equitibus in præſidium relictis. Ipſe Rex nationem ne finitimis quidem ſatis notam, quippe nullo commercio volentem mutuos uſus, cum exercitu intravit. Parapamiſadæ appellantur; agreſte hominum

num genus, & inter Barbaros maxime inconditum: locorum asperitas hominum quoque ingenia duraverat. Gelidissimum Septentrionis axem ex magna parte spectant. Bactrianis ad Occidentem conjuncti sunt. Meridiana regio ad mare Indicum vergit. Tuguria latere primo struunt. Et quia sterilis est terra materiæ, in nudo etiam montis dorso usque ad culminum ædificiorum fastigium eodem laterculo utuntur. Cæterum structura latior ab imo, paulatim incremento operis in arctius cogitur; ad ultimum in carinæ maxime modum coit. Ib foramine relicto, superne lumen accipiunt. Ad medium vites & arbores, si quæ in tanto terræ rigore durare potuerunt, obruunt. Penitus hyeme defossæ latent. Cum, nive discussa, aperiri humus cœpit, calore solis; reviviscunt. Cæterum adeo altæ nives premunt terram, gelu & perpetuo pene rigore constrictæ, ut ne avium quidem ferave ullius vestigium exstet. Obscura cæli verius umbra, quam lux nocti similis, premit terram, vix ut quæ prope sunt, cernere possint. In hac tamen omnis humani cultus solitudine destitutus exercitus quicquid malorum tolerari potest, pertulit: inopiam, frigus, solitudinem, desperationem. Multos exanimavit rigor insuetus nivis; multorum adussit pedes: plurimorum oculis præcipue perniciabilis fuit: fatigati quippe in ipso gelu deficientia corpora sternebant: quæ cum moveri desissent, vis frigoris ita astringebat, ut rursus ad surgendum conniti non possent. A commilitonibus torpentes exsecrabantur. Neque aliud remedium erat, quam ut ingredi cogerentur. Tum demum vitali calore moto, membris aliquis redibat vigor. Si qui tuguria Barbarorum adire potuerunt, celeriter refecti sunt. Sed tanta caligo erat, ut ædificia nulla alia res, quam fumus, ostenderet.

Illi, nunquam ante in terris ſuis advena viſo, cum armatos repente conſpicerent, exanimati metu, quidquid in tugurriis erat, afferebant: ut corporibus ipſorum parceretur, orantes. Rex agmen circuibat pedes, jacentes quoſdam erigens, & alios, cum ægre ſequerentur, adminiculo corporis ſui excipiens. Nunc ad prima ſigna, nunc in medium, nunc in ultimo agmine itineris, multiplicato labore, aderat. Tandem ad cultiora perventum eſt: commeatuque largo recreatus exercitus, ſimul & qui conſequi non poterant, in illa caſtra venerunt. Inde agmen proceſſit ad Caucaſum montem, cujus dorſum Aſiam perpetuo jugo dividit: hinc ſimul mare, quo Ciliciam ſubit: illinc Caſpium fretum & amnem Araxem, aliaque regionis Scythiæ deſerta ſpectat. Taurus ſecundæ magnitudinis mons committitur Caucaſo: à Cappadocia ſe attollens Ciliciam præterit, Armeniæque montibus jungitur. Sic inter ſe tot juga velut ſerie cohærentia, perpetuum habent dorſum: ex quo Aſiæ omnia fere flumina, alia in Rubrum, alia in Caſpium mare, alia in Hyrcanum & Ponticum decidunt. XVII dierum ſpatio Caucaſum ſuperavit exercitus. Rupes in eo X in circuitu ſtadia complectitur, quatuor in altitudinem excedit: in qua vinctum Promethea fuiſſe antiquitas tradit. Condendæ in radicibus montis urbi ſedes electa eſt VIII millibus ſeniorum Macedonum, & præterea militibus, quorum opera uti deſtiſſet, permiſſum in novam urbem conſidere. Hinc quoque Alexandriam incolæ appellaverunt.

4. At Beſſus Alexandri celeritate perterritus, Diis patriis ſacrificio rite facto, ſicut illis gentibus moſ eſt, cum amicis ducibuſque copiarum inter epulas de bello conſultabat. Graves mero ſuas vires extollere; hoſtium nunc temeritatem, nunc pauci-

citatem, ſpernere. Præcipue Beſſus ferox verbis, & parto per ſcelus regno ſuperbus, ac vix potens mentis, dicere: Socordia Darii creviſſe hoſtium famam. Occurriſſe enim in Ciliciæ anguſtiſſimis faucibus, cum retrocedendo poſſet perducere incautos in loca natura & ſitu invia, tot fluminibus objectis, tot montium latebris, inter quas deprehenſus hoſtis, ne fugæ quidem, nedum reſiſtendi, occaſionem fuerit habiturus. Sibi placere in Sogdianos recedere. Oxum amnem velut murum objecturum hoſti, dum ex finitimis gentibus valida auxilia concurrerent. Venturos autem Chorasmios, & Dahas, Sacaſque, & Indos, & ultra Tanaim amnem colentes Scythas: quorum neminem adeo humilem eſſe, ut humeri ejus non poſſent Macedonis militis verticem æquare. Conclamant temulenti, unam hanc ſententiam ſalubrem eſſe: & Beſſus circumferri merum largius jubet, debellaturus ſuper menſa Alexandrum. Erat in eo convivio Cobares natione Medus, ſed magicæ artis (ſi modo ars eſt, non vaniſſimi cu uſque ludibrium) magis profeſſione quam ſcientia celeber, alioquin moderatus, & probus. Is cum præfatus eſſet, ſcire, ſervo eſſe utilius parere dicto, quam afferre conſilium, cum illos qui pareant, idem quod cæteros maneat; qui vero ſuadeant, proprium periculum: poculum ei, quod habebat in manu, tradidit. Quo accepto Cobares, *Natura*, inquit, *mortalium, hoc quoque nomine prava & ſiniſtra dici poteſt, quod in ſuo quiſque negotio hebetior eſt quam in alieno. Turbida facta ſunt conſilia eorum, qui ſibi ſuadent. Obſtat alius metus, aliis cupiditas, non nunquam naturalis eorum, quæ cogitaverit, amor. nam in te ſuperbia non cadit. Expertus es, unumquemque quod ipſe repererit, aut ſolum, aut optimum ducere. Magnum onus ſuſtines capite, regium*

insigne. Hoc aut moderate perferendum est, aut (quod abominor) interficiet. Consilio, non impetu opus est. Adiicit deinde, quod apud Bactrianos vulgo usurpabant, *Canem timidum vehementius latrare, quam mordere. Altissima quæque flumina minimo sono labi.* Quæ inserui, ut qualiscunque inter Barbaros potuit esse prudentia, traderetur. In his audientium suspenderat exspectationem sui. Tum consilium aperit, utilius Besso, quam gratius. *In vestibulo, inquit, regiæ tuæ velocissimus consilii Rex. Ante illa agmen, quam tu mensam istam movebis. Nunc ab Tanai exercitum accersis, armis flumina oppones. Scilicet, qua tu fugiturus es, hostis sequi non potest? Iter utrisque commune est, victori tutius. Licet strenuum metum putes esse, velocior tamen spes est. Quem validioris occupas gratiam dedisque te? Utcunque cesserit, meliorem fortunam deditus, quam hostis, habituras. Alienum habes regnum, quo facilius eo careas. Incipies fortasse justus esse Rex, cum ipse fecerit, qui tibi & dare potest regnum, & eripere. Consilium habes fidele, quod diutius exsequi supervacaneum est. Nobilis equus umbra quoque virgæ regitur; ignavus ne calcari quidem concitari potest.* Bessus, & ingenio & multo mero ferox, adeo exarsit, ut vix ab amicis, quo minus occideret eum (nam strinxerat quoque acinacem), contineretur. Certè à convivio prosilivit, haudquaquam potens mentis. Cobares inter tumultum elapsus, ad Alexandrum transfugit. Octo millia Bactrianorum habebat armata Bessus, quæ, quamdiu propter cœli intemperiem Indiam potius Macedones petituros crediderant, obedienter imperata fecerunt. Postquam adventare Alexandrum compertum est, in suos quisque vicos dilapsi, Bessum reliquerunt. Ille cum clientium manu, qui non mutaverant fidem, Oxo amne superato,

superato, exactisque navigiis, quibus transierat, ne ildem hostis uteretur, novas copias in Sogdianis contrahebat. Alexander Caucasum quidem (ut supra dictum est) transierat: sed inopia frumenti prope ad famem ventum erat. Succo ex sesama expresso haud secus quam oleo, artus perungebant. Sed huius succi ducenis quadragenis denariis amphorae singulae mellis denariis trecenis nonagenis, trecenis vini aestimabantur; tritici nihil, aut admodum exiguum reperiebatur. Siros vocabant Barbari: quos ita solerter abscondunt, ut, nisi qui defoderunt, invenire non possunt. In iis conditae fruges erant. In quarum penuria milites fluviatili pisce & herbis sustinebantur. Jamque haec ipsa alimenta defecerant, cum jumenta, quibus onera portabant, caedere jussi sunt: horum carne, dum in Bactrianos perventum, traxere vitam. Bactrianae terrae multiplex & varia natura est. Alibi multa arbor, & vitis, largos mitesque fructus alit. Solum pingue crebri fontes rigant. Quae mitiora sunt frumento conseruntur. Caetera armentorum pabulo cedunt. Magnam deinde partem ejusdem terrae sterilis arena tenent. Squalida sterilitate regio non hominem, non frugem, alit. Cum vero venti à Ponticomari spirant, quicquid sabuli in campis jacet, convertunt. Quod ubi cumulatum est, magnorum collium procul species est, omniaque praesti itineris vestigia intercunt. Itaque qui transeunt campos, navigantium modo noctu sidera observant, ad quorum cursum iter dirigunt: & propemodum clarior est noctis umbra, quam lux. Ergo interdiu invia est regio: quia nec vestigium, quod sequantur, inveniunt; & nitor siderum caligine absconditur. Caeterum si quos ille ventus, qui à mari exoritur, deprehendit, arena obruit. Sed qua mitior terra est, ingens hominum equorumque

que multitudo gignitur. Itaque Bactriani equites triginta millia expleverant. Ipsa Bactra, regionis ejus caput, sita sunt sub monte Paropamisso. Bactrus amnis præterit mœnia. Is urbi & regioni dedit nomen. Huic Regi stativa habenti nuntiatur ex Græcia Peloponnensium Lacedæmoniorumque defectio. Nondum enim victi erant, cum proficiscerentur tumultus ejus principia nuntiaturi. Et alius præsens terror affertur. Scythas, qui ultra Tanaim amnem colunt, adventare, Bessо ferentes opem. Eodem tempore, quæ in gente Ariorum Catanus & Erigyus gesserant, perferuntur. Commissum erat prælium inter Macedones Ariosque. Transfuga Satibarzanes Barbaris præerat: qui cum pugnam segnem utrinque æquis viribus stare vidisset, in primos ordines advectavit, demptaque galea, inhibitis qui tela jaciebant, si quis virum dimicare vellet, provocavit ad pugnam, nudum se caput in certamine habiturum. Non tulit ferociam Barbari dux exercitus Erigyus, gravis quidem ætate, sed & animi & corporis robore nulli juvenum postferendus. Is galea dempta eandem ostentans: *Venit*, inquit, *dies quæ mihi aut morte honestissima, quam optare mortales Alexander habeat, effundat.* Nec plura elocutus, equum in hostem egit. Crederes imperatum, ut acies utraque tela cohiberent. Protinus certe cessserunt, dato libero spatio, intenti in eventum, non duorum modo, sed etiam suæ sortis; quippe alienum discrimen secuturi. Prior Barbarus en ilit hastam, quam Erigyus modica capitis declinatione vitavit. At ipse infestam sarissam, æquo calcaribus concito, in medio Barbari gutture ita fixit, ut cervicem emineret. Præcipitatus ex equo Barbarus, adhuc tamen repugnabat. Sed ille extractam ex vulnere hastam rursus in os dirigit. Satibarza-

nes

nes hastam manu complexus, quo maturius interiret ictum hostis adjuvit; & Barbari, duce amisso, quem magis necessitate quam sponte secuti erant, tunc haud immemores meritorum Alexandri arma Erigyo tradunt. Rex his quidem latus, de Spartanis haudquaquam securus, magno tamen animo defectionem eorum tulit, dicens: Non ante ad fossa conjuratos nudare, quam ipsum ad fines suos pervenisse cognovissent. Ipse Bessum persequens copias movit; cui Erigyus spolia Barbarica, ceu optimum belli decus, præferens occurrit.

5. Igitur Bactrianorum regione Attabazo tradita, sarcinas & impedimenta ibi cum præsidio reliquit. Ipse cum expedito agmine loca deserta Susianorum intrat, nocturno itinere exercitum ducens. Aquarum (ut ante dictum est) penuria, prius desperatione, quam desiderio bibendi, sitim accendit. Per ducenta stadia ne modicus quidem humor exsistit. Arenas vapor æstivi solis accendit, quæ ubi flagrare cœperunt, haud secus quam continenti incendio cuncta torrentur. Caligo deinde immodico terræ fervore excitata, lucem tegit: camporumque non alia, quam vasti & profundi æquoris species est. Nocturnum iter tolerabile videbatur, quia rore & matutino frigore corpora levabantur. Cæterum cum ipsa luce æstus oritur, omnemque naturalem absorbet humorem siccitas, ora visceraque penitus urunter. Itaque primum animi, deinde corpora deficere cœperant. Pigebat & considere, & progredi. Pauci, a peritis regionis admoniti, præparatam aquam. Hac paulisper repressit sitim. Deinde crescente æstu, rursum desiderium humoris accensum est. Ergo quidquid vini oleique erat, hominibus ingerebatur. Tantaque dulcedo bibendi fuit, ut in posterum sitis non timeretur. Graves deinde avide hausto humore,

non sustinere arma, non ingredi poterant: & felicio es videbantur quos aqua defecerat; cum ipsi sine modo infusam vomitu cogerentur egerere. Anxiom regem tantis malis circumfusi amici, ut meminisset, orabant, animi sui magnitudinem unicum remedium deficientis exercitus esse: cum ex iis, qui præcesserant ad capiendum locum castris, duo occurrent, utribus aquam gestantes, ut filiis suis, quos in eodem agmine esse, & ægre pati sitim non ignorabant, occurrerent. qui cum in Regem incidissent, alter ex iis, utre resoluto, vas quod simul ferebat, implet. portigens Regi: ille, percontatus quibus aquam portarent, filiis ferre cognovit. Tunc poculo pleno (sicut oblatum est) reddito, *Nec solus, inquit, liberis sustineo, nec tam ex quam diu servare eos possum. Vos currite, & liberis vestris quod propter illos attulistis, date.* Tandem ad flumen Oxum ipse pervenit prima fere vespera. Sed exercitus magna pars non potuerat contineri. Inde omnes ubet fieri, ut ii, qui ægre sequebantur, haud procul castris se abesse cognoscerent. Eos autem qui primi agminis erant, mature cibo & potione firmatos implere alios utres, alios vasa, quibuscum aqua possit portari, jussit, ac tum demum ire. Sed qui intemperantius hauserant, intercluso spiritu extincti sunt. Multoque major horum numerus fuit, quam ullo amiserat prælio. At ille thoracem adhuc indutus, nec aut cibo refectus aut potu, qua venichat exercitus, constitit. Nec ante ad curandum corpus recessit quam præterierant qui agmen sequebantur: totamque eam noctem cum magno animi motu perpetuis vigiliis egit, nec postero die latior erat; quia nulla navigia habebat, nec pons erigi poterat, circumquaque amnem nudo solo, & materia maxime sterili. Consilium igitur, quod unum necessitas

sitas subiecerat, init. Utres quamplurimos stramentis refertos dividit. His incubantes transnavere amnem: quique primi transierant, in statione erant, dum traicerent cæteri. Hoc modo sexto demum die in ulteriore ripa totum exercitum exposuit. Iamq; ad persequendum Bessum statuerat progredi, cum ea, quæ in Susianis erant, cognoscit. Spitamenes erat inter omnes amicos præcipuo honore cultus à Besso. Sed nullis meritis perfidia mitigari potest: quæ tamen jam minus in eo invisa esse poterat, quia nihil ulli nefas tum in Bessum interfectorem Regis sui videbatur. Titulus facinoris speciosus præferebatur, vindicta Darii. Sed fortunam, non scelus, oderat Bessi. Nam ut Alexandrum flumen Oxum superasse cognovit, Dataphernem & Catenem, quibus à Besso maxima fides habebatur, in societatem consilii rei asciscit. Illi promptius adeunt, quam rogabantur; adsumtisque octo fortissimis juvenibus tandem dolum intendunt. Spitamenes pergit ad Bessum, & remotis arbitris comperisse ait se, insidiari ei Dataphernem & Catenem, ut vivum Alexandro traderent agitantes; à semet occupatos esse, & vinctos teneri. Bessus tanto merito (ut credebat) obligatus partim gratias agit, partim avidus explendi supplicii, adduci eos jubet. Illi, manibus sua sponte religatis, à participibus consilii trahebantur: quos Bessus truci vultu intuens consurgit, manibus non temperaturus. At illi simulatione omissa circumsistunt eum & frustra repugnantem vinciunt, diripio ex capite regni insigni: lacerataque veste, quam spoliis occisi Regis induerat. Ille Deos sui sceleris ultores adesse confessus, adjecit: Non Dario iniquos fuisse, quem sic ulciscerentur: sed Alexandro propitios, cujus victoriam semper etiam hostis adjuvisset. Multitudo an vindicatura.

Bessum fuerit incertum est nisi illi qui vixerant, jussu Alexandri fecisse ipsos ementiri, dubios adhuc animi terruisset. In æquum impositum Alexandro tradituri ducunt. Inter hæc Rex, quibus matura erat missio, electis ex tota equitibus trina talenta dedit, peditibus terna denarium millia, monitoque ut liberos generarent, remisit domum. Cæteris gratiæ actæ, quod ad reliqua belli navaturos operam pollicebantur. Tum Bessus perducitur. Perventum erat in parvulum oppidum: Branchidæ ejus incolæ erant. Milesio quondam jussu Xerxis cum è Græcia rediret, transierant, & in ea sede constiterant: quia templum, quod Didymæon appellatur, in gratiam Xerxis violaverant. Mores patrii nondum exoleverant, sed jam & lingues erant paulatim à domestico externo que sermone degeneres. Magno igitur gaudio Regem excipiunt urbem seque dedentes. Ille Milesios, qui apud ipsum militarant convocari jubet. Vetus odium miles gerebat in Branchidarum gentem, proditionis ergo, His, sive injuriæ sive originis memin isse mallent, liberum de Branchidis permittit arbitrium. Variantibus deinde sententiis, secum ipsum considerarum quod optimum factu esset, ostendit. Postero die occurrentibus, Branchidas secum procedere jubet. Cumq; ad urbem ventum esset ipse cum expedita manu portam intrat. Phalanx omnia oppidi circuire jussa, & dato signo diripere urbem proditorum receptaculum: ipsosque ad unum excidere. Illi inermes passim trucidantur; nec aut commercio linguæ, aut supplicum velamentis precibusque inhiberi crudelitas potest; tandem ut dejicerent, fundamenta murorum ab imo moliuntur, ne quod urbis vestigium exstaret. Nec mora, lucos quoque sacros non cædunt modo, sed etiam extirpant, ut vasta solitudo & sterilis humus, ex-

cussis etiam radicibus, linqueretur: quæ si in ipsos proditionis autores excogitata essent, justa ultio esse non crudelitas, videretur. Nunc culpam majorum posteri luere, qui ne viderant quidem Miletum: adeo Xerxi non potuerant prodere. Inde profectus ad Tanaim amnem. Quo perductus et Bessus, non vinctus modo, sed etiam omni velamento corporis spoliatus. Spitamenes eum tenebat, collo inserta catena, tam Barbaris quam Macedonibus gratum spectaculum. Tum Spitamenes, *Ecce*, inquit, *& Darium Regi meo ultro, interfectorem domini sui adduxi, eo modo captum, cujus ipse fecit exemplum. Aperiat ad hoc spectaculum oculos Darius. Existat ab inferis, qui illo supplicio indignus fuit, & hoc solatio dignus est.* Alexander multum collaudato Spitamene, conversus ad Bessum: *Cujus*, inquit *ferae rabies occupavit animum tuum, cum Regem de te optime meritum, vivus vincire, deinde occidere sustinuisti? Sed hoc pari cum merce dem falso Regis nomine persolves.* Ibi ille facinus purgare non ausus, Regis nomen se usurpare dixit, ut gentem suam tradere his posset: qui si cessasset, alium fuisse regnum occupaturam. At Alexander Oxatrem fratrem Darii, quem inter corporis custodes habebat, propius sibi accedere, tradique Bessum ei, ut cruci affixum, mutilatis auribus naribusque, sagittis configerent Barbari, asservarentque corpus, ut ne aves quidem contingerent. Oxatres cætera sibi curæ fore pollicetur: Aves non ab alio quam à Catene posse prohiberi adjecit; eximiam ejus artem cupiens ostendere: namque adeo certo ictu destinata feriebat, ut aves quoque exciperet. Nam etsi forsitan sagittandi tam celebri usu minus admirabilis videri hæc ars possit, tamen ingens visentibus miraculum, magnoque honori Catena fuit. Dona

deinde omnibus, qui Bessum adduxerant, data sunt. Cæterum supplicium ejus distulit, ut eo loco, in quo Darium ipse occiderat, necaretur.

6. Interea Macedones ad petendum pabulum incomposito agmine egressi, à Barbaris, ubi de proximis montibus decurrerunt, opprimuntur; pluresque capti sunt, quam occisi. Barbari autem, captivos præ se agentes, rursus in montem recessêre. Viginti millia hominum erant; fundis sagittisque pugnam invadunt: quos dum obsidet Rex, inter promptissimos dimicans, sagitta ictus est, quæ in medio crure fixa reliquerat spiculum. Illum quidem mœsti & attoniti Macedones in castra referebant. Sed nec Barbaros fefellit subducius ex acie Rex: quippe ex edito monte cuncta prospexerant. Itaque post tergum missi legati ad Regem, quos ille protinus jussit admitti; solutisque fasciis magnitudinem vulneris dissimulans, eius Barbaris ostendit. Illi missi considere affirmant, non Macedonas quam ipsos fuisse tristiores, cognito vulnere ipsius: cujus si autorem reperissent, dedituros fuisse. Cum Dis enim pugnare sacrilegos tantum. Cæterum se gentem in fidem dedere, superatos virtute illius. Rex fide data, & captivis receptis, gentem in deditionem accepit. Castris inde motis lectica militari vehebatur, quam pro se quisque eques pedesque subire certabant. Equites, cum quibus Rex perlabi tereliquus erat, sui muneris id esse reputabant. Pedites contra, cum saucios commilitones sibi gestare allevissent, eripi sibi proprium officium, tum potissimum, cum Rex gestandus esset, querebantur. Rex in tanto utriusque partis certamine, & sibi difficilem, & præterea gravem ei curam futuram ratus, invicem subire eos jubet. Hinc quarto die ad urbem Maracanda pervenit, a qua LXX fere a maris urbs

adjacentis

amplectitur, arx nullo cingitur muro. Præsidio urbi relicto proximos vicos depopulatur atque urit. Legati deinde Abiorum Scytharum superveniunt: liberi, ex quo decesserat Cyrus: tum imperata facturi. Justissimos Barbarorum constabat. Armis abstinebant, nisi lacessiti. Libertatis modico & æquali usu, principibus humiliores pares fecerunt. Hos benigne allocutus, ad eos Scythas, qui Europam incolunt, Tendam quendam misit ex amicis, qui denuntiaret eis, ne Tanaim amnem regionis injussu Regis transirent. Eidem mandatum, ut contemplaretur locorum situm, & illos quoque Scythas, qui super Bosphoro incolunt, visere. Condendæ urbis sedem super ripam Tanais elegerat, claustrum etiam perdomitorum, & quos deinde adire decreverat. Sed consilium distulit Sogdianorum nuntiata defectio, quæ Bactrianos quoque traxit. Septem millia equitum erant, quorum auctoritatem cæteri sequebantur. Alexander Spitamenem & Catenem, a quibus ei traditus erat Bessus, haud dubius quin eorum opera redigi possent in potestatem, coercendo qui novaverant, jussit accersiri. At illi defectionis, ad quam coercendam evocabantur, autores, vulgaverant famam, Bactrianos equites à Rege omnes, ut occiderentur, accersiri: idque imperatum ipsis, non sudinisse tamen exequi ne inexpiabile in populares facinus admitterent: non magis Alexandri iracundiam, quam Belli parricidium ferre potuisse. Itaque sua sponte jam motos, metu pœnæ haud difficulter concitaverunt ad arma. Alexander, transfugarum defectione comperta, Cratero obsidere Cyropolim jubet. Ipse aliam urbem regionis ejusdem corona cingit, signoque ut puberes interficerentur dato, reliqui in prædam cessere victoris. Urbs diruta est, ut cæteri cladis exemplo continerentur.

Memaceni, valida gens, obſidionem, non ut honeſtiorem modo, ſed etiam ut tutiorem, ferre decreverant. Ad quorum pertinaciam mitigandam Rex L equites præmiſit, qui clementiam ipſius in deditos, ſimulque inexorabilem animum in devictos oſtenderent. Illi nec de fide, nec de potentia Regis, ipſos dubitare reſpondent, equiteſque tendere extra munimenta urbis jubent. Hoſpitaliter deinde exceptos, gravesque epulis & ſomno, intempeſta nocte adorti interfecerunt. Alexander haud ſecus quam par erat motus, urbem corona circumdedit, munitiorem quam ut primo impetu capi poſſet. Itaque Meleagrum, & Perdiccam, in obſidionem jungit. Cyropolim (ut ante dictum eſt) obſidentes. Statuerat autem parcere urbi condita à Cyro; quippe non alium gentium illarum magis admiratus eſt, quam hunc Regem & Semiramim: in queis & magnitudinem animi, & claritatem rerum longe eminuiſſe credebat. Caterum pertinacia oppidanorum ejus iram accendit. Itaq; captam urbem diripere juſſit delectos Macedones, haud injuria infeſtos: & ad Meleagrum & Perdiccam redit. Sed non alia urbs fortius obſidionem tulit, quippe & militum promptiſſimi cecidere, & ipſe Rex ad ultimum periculum venit. Namque cervix ejus ſaxo ita icta eſt, ut oculis caligine offuſa collaberetur; ne mentis quidem compos. Exercitus certe velut erepto eo ingemuit, Sed invictus adverſus ea, quæ cæteros terrent, nondum percurato vulnere acrius obſidioni inſtitit: naturalem celeritatem ira concitante. Cuniculo ergo ſuffoſſa mœnia, ingens nudavere ſpatium, per quod irrupit, victorque urbem dirui juſſit. Hinc Menedemum cum tribus militibus peditum, & octingentis equitibus, ad urbem Maracanda miſit. Spitamenes transfuga, præſidio Macedonum

num inde dejecto, muris urbis ejus inclusserat se, haud oppidanis consilium defectionis approbantibus. Sequi tamen videbantur, quia prohibere non poterant. Interim Alexander ad Tanaim amnem redit, & quantum soli occupaverant castris, muro circūdedit. Sexaginta stadiorum urbis murus fuit: hanc quoq; urbem Alexandriam appellari jussit. Opus tanta celeritate perfectum est, ut decimo septimo die, quo munimenta excitata erant, tecta quoque urbis absolverentur. Ingens militum certamen inter ipsos fuerat, ut suum quisque munus (nam divisum erat) primus ostenderet. Incolæ novæ urbi dati captivi, quos, redditio pretio dominis, liberavit: quorum posteri nunc quoque nondum apud eos tam longa ætate propter memoriam Alexandri exoleverunt.

7. Rex Scytharum, cujus tum ultra Tanaim imperium erat, ratus eam urbem, quam in ripa amnis Macedones condiderant, suis impositam esse cervicibus, fratrem, Carta sim nomine, cum magna equitum manu misit ad diruendam eam, proculque amne submovendas Macedonum copias. Bactrianos Tanais ab Scythis, quos Europos vocant, dividit. Idem Asiam & Europam finis interfluit. Cæterum Scytharum gens haud procul Thracia sita, ab Oriente ad Septentrionem se vertit, Sarmatarumque, ut quidam crediderē, non finitima, sed pars est. Recta deinde regionem aliam ultra Istrum jacentem colit. Ultima Asiæ, quæ Bactra sunt, stringit: quæ Septentrioni proxima sunt, profundæ inde sylvæ, vastæque solitudines excipiunt. Rursus, quæ ad Tanaim & Bactra spectant, humano cultu haud disparia sunt. Primus cum hac gente non provisum bellum Alexander gesturus, cum in conspectu ejus obequitaret hostis, adhuc æger ex vulnere, præcipue voce deficiens,

deficiens, quam & modo cibus, & cervicis extenuabat dolor, amicos in consilium advocari jubet. Terrebat eum non hostis, sed iniquitas temporis. Bactriani defecerant. Scythæ etiam lacessebant. Ipse non insistere in terra, non equo vehi, non dolere, non hortari suos poterat. Ancipiti periculo implicitus, Deos quoque incusans, querebatur, se jacere segnem, cujus velocitatem nemo antea valuisset effugere. Vix suos credere, non simulari valetudinem. Itaque qui post Darium victum ariolos & vates consulere desierat, rursus ad superstitionem humanarum mentium ludibria revolutus, Aristandrum, cur credulitatem suam addixerat, exorare eventum rerum sacrificiis jubet. Mos erat aruspicibus exta sine Rege spectare, & quæ portenderentur, referre. Interea Rex, cum fibris pecudum explorantur eventus latentium rerum, propius ipsum confodere amicos jubet, ne contentione vocis cicatricem infirmam adhuc rumperet. Hephæstion, Craterus, & Erigyus erant cum custodibus in tabernaculum admissi. *Differimus*, inquit, *me o cui sit, melioribus signum quam meo tendere. Sed incertus anceps ratio nem est, maximus imbecillo quo ruere permittitur temerarie elegere. Desertor Bactrianus, in quorum cervicibus stamus & quantum in nobis animi sit, alieno Marte experiuntur. Haud dubie si omiserimus Scythas ultro arma inferentes, contemti adibunt, qui defecerunt, revertentur. Si vero Tanaim transierimus, & ubique invictos esse nos Scytharum pernicie ac sanguine ostenderimus; quis dubitabit patere etiam Europam victoribus? Fallitur, qui terminos gloriæ nostræ metitur spatio, quod transituri sumus. Unus amnis interfluit: quem si traximus, in Europam arma proferimus. Et quanti æstimandum est, dum alium subigimus, in alio quodammodo*

modo orbe trophæa statuere, & quæ tam longo intervallo natura videtur diremisse, una victoria subito committere? At hercule si paululum cessaverimus, in tergis nostris Scythæ hærebunt. An soli sumus qui flumina tranare possimus? Mala in nosmet ipsos recident, quibus adhuc vicimus. Fortuna belli, artem victos quoque docet. Utribus amnem trajiciendi exemplum fecimus nuper, hoc ut Scythæ imitari nesciant, Bactrianos docebunt. Præterea unus gentis hujus adhuc exercitus venit, cæteri exspectantur. Ita bellum vitando alemus, & quod inferre possumus, accipere cogemur. Manifesta est consilii mei ratio. Sed an permissuri sint Macedones animo uti meo, dubito: quia ex quo hoc vulnus accepi, non equo vectus sum; non pedibus ingressus. Sed si me sequi vultis, valeo, amici. Satis virium est ad toleranda ista. Aut si iam adest vitæ meæ finis, in quo tandem opere melius extinguar? Hæc quassa adhuc voce deficiens, vix proximis exaudientibus dixerat; cum omnes à tam præcipiti consilio Regem deterrere cœperunt. Erigyus maxime, qui haud sane auctoritate proficiens apud obstinatum animum, superstitionem, cujus potens non erat Rex, incutere tentavit, dicendo, Deos quoque obstare consilio: magnumque periculum, si flumen transisset, ostendi. Intranti Erigyo tabernaculum Regis, Aristander occurrerat, tristia exta fuisse significans. Hæc exta vate comperta Erigyus nuntiabat. Quo inhibito, Alexander non ira solum, sed etiam pudore confusus, quod superstitionem, quam celaverat, detegebatur, Aristandrum vocari jubet. Qui ut venit, juvenis eum, *Non Rex*, inquit, *sed privatus sum. Sacrificium ut faceres, mandavi. Quid est, cur ostenderis, cur apud alium quam apud me profiteris?* Erigyus arcana mea & secreta, te prodente, cognovit. *Quem certum*

mehercule

mehercule habeo extorum interpretem metu suo. Tibi autem sæpius quam potest, denuntio, ipse mihi indices quid ex extis cognoveris, ne possis inficiari dixisse quæ dixeris. Ille exsanguis attonitoque similis stabat, per metum etiam voce suppressa. Tandemque eodem metu stimulante, ne Regis exspectationem moraretur; *Magni,* inquit *laboris non irritis discrimen instare prædixi. Nec vereor ne mea ars auam benevolentia magis perturbat. Infirmitatem valetudinis tuæ video: & quantum in unoquoque sit, scio. Vereor, ne non præsenti fortunæ tuæ sufficere possit.* Rex jussum considere felicitati suæ remisit. Sibi enim ad alia gloriam concedere Deos. Consultanti deinde cum iisdem, quonam modo flumen transirent, supervenit Aristander, non alias lætiora exta vidisse se affirmans utique prioribus longe diversa: tum sollicitudinis causas aperuisse, nunc prorsus egregie litatum esse. Cæterum quæ subinde nuntiata sunt Regi, continuæ felicitati rerum ejus imposuerant labem. Menedemum, ut supra dictum est, miserat ad obsidendum Spitamenen Bactrianæ defectionis autorem. Qui comperto hostis adventu ne muris urbis includeretur, simul fretus excipi posse quem venturum sciebat, consedit occultus. Sylvestre iter artum insidiis tegendis erat. Ibi Dahas condidit. Equi binos armatos vehunt, quorum invicem singuli repente desiliunt, equestris pugnæ ordine nec turbant. Equorum velocitati par est hominum pernicitas. Hos Spitamenes saltum circuire jussos, pariter & a lateribus, & a fronte & a tergo hosti ostendit. Menedemus undique inclusus, ne numero quidem par, diu tamen restitit, clamitans, Nihil aliud superesse locorum fraude deceptis, quam honestæ mortis solatium ex hostium cæde. Ipsum prævalens equus vehebat, quo sæpius in cuneos Barbarorum effusis

habenis

habenis evectus, magna strage eos fuderat. Sed cum unum omnes peterent, vulneribus exanguis, Hipsidem quendam ex amicis hortatus est, ut in equum suum ascenderet, & se fuga eriperet. Hæc agentem anima defecit, corpusque ex equo defluxit in terram. Hipsides poterat quidem effugere, sed amisso amico mori statuit. Una erat cura, ne inultus occideret. Itaq; subditis calcaribus equo, in medios hostes se immisit, & memorabili edita pugna, obrutus telis est. Quod ubi videre qui cæde supererant, tumulum paulo quam cætera editiorem capiunt: quos Spitamenes fame in deditionem subacturus obsedit. Ceciderc eo prælio peditum duo millia trecenti equites. Quam cladem Alexander solerti consilio texit, morte denuntiata iis, qui ex prælio venerant, si acta vulgassent.

8. Cæteram cum animo disparem vultum diutius ferre non posset, in tabernaculum, supra ripam fluminis de industria locatum, secessit. Ibi sine arbitris singula animi consulta pensando, nostem vigiliis extraxit, sæpe pellibus tabernaculi allevatis, ut conspiceret hostium ignes, è quibus conjectare poterat, quanta hominum multitudo esset. Jamque lux appetebat, cum thoracem indutus procedit ad milites, tum primum post vulnus proxime receptum. Tanta erat apud eos veneratio Regis, ut facile periculi, quod horrebant, cogitationem præsentia eius excuteret. Læti ergo, & manantibus præ gaudio lacrymis, consalutant eum, &, quod ante recusaverant bellum, feroces deposcunt. Ille se ratibus equitem phalangemque transportaturum esse pronuntiat: super utres jubernare levius armatos. Plura nec dici res desideravit, nec Rex dicere per valetudinem potuit. Cæterum tanta alacritate militum rates junctæ sunt, ut in triduum ad duodecim millia effectæ sunt.

Jamque

Jamque ad transeundum omnia aptaverant, cum legati Scytharum viginti, more gentis, per castra equis vecti, nuntiari jubent Regi, velle ipsos ad eum mandata perferre. Admissi in tabernaculum, jussique considere, in vultu Regis defixerant oculos: credo, quia magnitudine corporis animum æstimantibus, modicus haudquaquam famæ par videbatur. Scythis autem non, ut cæteris Barbaris, rudis & inconditus sensus est. Quidam eorum sapientiam capere dicuntur, quantamcunque gens capit semper armata. Sicque locutos esse apud Regem, memoriæ proditum est, abhorrentia fortitan moribus nostris, & tempora & ingenia cultiora fortitis. Sed ut possit oratio eorum sperni, tamen fides nostra non debet: quæ utcunq; tradita sunt, incorrupta perferemus. Igitur unum ex his maximum natu ita locutum accepimus: *Si Dii habitum corporis tui, avaritiæ animi parem esse voluissent, orbis te non caperet. Altera manu Orientem, altera Occidentem contingeres. Et hoc assecutus, scire velles, ubi tanta nummis fulgor conderetur. Sic quoque concupisces, quæ non capis. Ab Europa petis Asiam: ex Asia transis in Europam. Domdes, si humanum genus omne superaveris, cum fyluis, & nivibus, & fluminibus, ferisque bestiis, gesturus es bellum. Quid tu? ignoras, arbores magnas diu crescere, ut brevi exscindantur? Stultus est, qui fructus earum spectat, & ad hoc non parcit. Vide, ne, dum ad cacumen pervenire enitaris, cum ipsis ramis, quos comprehenderis, decidas. Leo quoque aliquando in numarium avium pabulum fuit, & ferrum rubigo consumit. Nihil tam firmum tibi esse periculum non sit, quod non invalido. Quid nobis tecum est? nunquam terram tuam attigimus. Qui sis, unde venias, licet ne ignorare in vastis sylvis viventibus? Nec servire ulli possumus, nec imperare desideramus.*

desideramus. Dona à nobis data sunt, ne Scythiarum gentem ignores, jugum boum, aratrum, & sagitta, & patera. His utimur & cum amicis, & adversus inimicos. Fruges amicis damus, boum labore quæsitas: Patera cum iisdem vinum Dis libamus: inimicos sagitta eminus, hasta cominus, petimus. Sic Scythiæ Regem, & postea Persarum, Medorumque, superavimus, patuitque nobis iter usque in Ægyptum. At tu, qui te gloriaris ad latrones persequendos venire; omnium gentium, quas adiisti, latrones. Lydiam cepisti, Syriam occupasti, Persidem tenes, Bactrianos habes in potestate, Indos petisti. Jam etiam ad pecora nostra avaras & insatiabiles manus porrigis. Quid tibi divitiis opus est, quæ te esurire cogunt? Primus omnium sitis et ante paratii famem, ut, quo plura haberes, acrius, quæ non habes, cupieres. Non succurrit tibi, quam ista cœrum Bactra hæreas? Dum illos subigis, Sogdiani bellare cœperunt. Bellum tibi ex victoria nascitur. Nam ut major fortiorque sis quam aliquis; tamen alienigenam dominum pati nemo vult. Transi modo Tanaim, scies quam late pateant, nunquam tamen consequeris Scythas. Paupertas nostra velocior erit quam exercitus tuus, qui prædam tot nationum vehit. Rursus, cum procul abesse nos credes, videbis in tuis castris. Eadem enim velocitate & sequimur, & fugimus. SCYTHARUM SOLITUDINES, *Græcis etiam proverbiis audio eludi. Nos deserta, & humano cultu vacua, magis, quam urbes & opulentos agros, sequimur. Proinde fortunam tuam pressis manibus tene: lubrica est, nec invita teneri potest: impone felicitati tuæ frenos; facilius illam reges. Nostri* SINE PEDIBUS *dicunt esse* FORTUNAM, *quæ manus & pinnas tantum habet, cum manus porrigit, pinnas quoq; comprehendere non sinit. Deniq; si Deus es, tribuere mortalibus beneficia debes,*

debes, non ſua eripere. Sis autem homo es: id quod es, ſemper eſſe te cogita. Stultum eſt eorum meminiſſe propter quæ tui obliviſceris. Quibus bellum non intuleris, bonis amicis poteris uti. Nam & firmiſſima eſt inter pares amicitia: & videntur pares, qui non fecerunt inter ſe periculum virium. Quos viceris, amicos tibi eſſe cave credas. Inter dominum & ſervum nulla amicitia eſt: etiam in pace, belli tamen jura ſervantur. Jurando gratiam Scythas fancire ne credideris: colendo fidem jurant. Græcorum iſta cautio eſt, qui actis conſignant, & Deos invocant: nos religionem in ipſa fide novimus. Qui non verentur homines, fallunt Deos. Nec tibi amico opus eſt, de cujus benevolentia dubites. Cæterum nos & Aſiæ & Europæ cuſtodes habebis. Bactra, niſi dividat Tanais, continebimus. Ultra Tanaim, uſque ad Thraciam, colimus. Thraciæ Macedoniam conjunctam eſſe fama eſt. Utrique imperio tuo finitimos, hoſtes an amicos velis eſſe, conſidera. Hæc Barbarus.

9. Contra Rex fortunæ ſuæ, & conſiliis ſuorum, ſe uſurum eſſe reſpondet. Nam & fortunam cui confidat, & conſilium ſuadentium, ne quid temere & audacter faciat ſecuturum. Dimiſſiſque legatis, in præparatas rates exercitum impoſuit. In proris clypeatos locaverat, juſſos in genua ſubſidere, quo tutiores eſſent advetſus ictus ſagittarum. Poſt hos, qui tormenta intenderent, ſtabant, & ab utroque latere, & à fronte circundati armatis. Reliqui, qui poſt tormenta conſtiterant, remigem lorica indutum ſcutorum teſtudine armati protegebant. Idem ordo in illis quoque ratibus, quæ equitem vehebant, ſervatus eſt: major pars a puppe vantes equos loris trahebat. At illos, quos utres ſtramento repleti vehebant, obtectæ rates tuebantur. Ipſe Rex cum delectis primus ratem ſolvit,

solvit, & in ripam dirigi jussit. Cui Scythæ admotos ordines equitum in primo ripæ margine opponunt, ut ne applicari quidem terræ rates possent. Cæterum præter hanc speciem ripis præsidentis exercitus, ingens navigantes terror invaserat. Namque cursum gubernatores, cum obliquo flumine impellerentur, regere non poterant: vacillantesq; milites, & ne excuterentur solliciti, nautarum ministeria turbaverant. Nec tela quidem conati nisu vibrare poterant, cum prior standi sine periculo, quam hostem incessendi cura esset. Tormenta saluti fuerunt, quibus in confertos ac temere se offerentes, haud frustra excussa sunt tela. Barbari quoq; ingentem vim sagittarum infudere ratibus. Vixq; ullum fuit scutum, quod non pluribus simul spiculis perforaretur. Jamque terræ rates applicabantur, cum acies clypeata consurgit, & hastas certo ictu, utpote libero nisu mittit è ratibus. Et ut territos recipientesque equos videre, alacres mutua adhortatione in terram desiliere. Turbatis acriter pedem inferre cœperunt. Equitum deinde turmæ, quæ frænatos habebant equos, perfregere Barbarorum aciem. Interim cæteri, agmine dimicantium tecti, aptavere se pugnæ. Ipse Rex, quod vigoris ægro adhuc corpori deerat, animi firmitate supplebat. Vox adhortantis non poterat audiri, nondum bene obducta cicatrice cervicis: sed dimicantem cuncti videbant. Itaque ipsi quidem ducum fungebantur officio: aliusque alium adhortati in hostem, salutis immemores, ruere cœperunt. Tum vero non ora, non arma, non clamorem hostium Barbari tolerare potuerunt, omnesque effusis habenis (namque equestris acies erat) capessunt fugam: quos Rex, quanquam vexationem invalidi corporis pati non poterat, per LXXX tamen stadia insequi perseveravit. Jamque

linquente

linquente animo ſuis præcepit, ut, donec lucis ali, quid ſupereſſet fugientium tergis inhærerent. Ipſe, exhauſtis etiam animi viribus, in caſtra ſe recepit, reliquum ſubſtitit. Tranſierant jam Liberi patris terminos, quorum monumenta lapides erant crebris intervallis diſpoſiti, arboreſque proceræ, quarum ſtipites hedera contexerat. Sed Macedones ira longius provexit: quippe media fere nocte in caſtra redierunt multis interfectis, pluribus captis, equoſque M D cc abegere. Ceciderunt autem Macedonum equites L X, pedites circiter: M ſaucii fuerunt. Hæc expeditio deficientem magna ex parte Aſiam fama tam opportunæ victoriæ domuit. Invictos Scythas eſſe crediderant: quibus fractis nullam gentem Macedonum armis parem fore confitebantur. Itaque Sacæ miſere legatos, qui pollicerentur gentem mandata facturam. Moverat eos Regis non virtus magis, quam clementia in devictos Scythas: quippe captivos omnes ſine pretio remiſerat, ut fidem faceret, ſibi cum ferociſſimis gentium de fortitudine, non de ira, fuiſſe certamen. Benigne igitur exceptis Sacarum legatis, comitem Excipinum dedit admodum juvenem, ætatis flore conciliaturum ſibi: qui, cum ſpecie corporis æquaret Hephæſtionem, lepore haud ſane illi par erat. Ipſe, Cratero cum majore parte exercitus modicis itineribus ſequi juſſo, ad Maracanda urbem pervenit: ex qua Spitamenes, cognito ejus adventu, Bactra perfugerat. Itaque quatriduo Rex longum itineris ſpatium emenſus, pervenerat in eum locum, in quo, Menedemo duce, duo millia peditum, & trecentos equites, amiſerat. Horum oſſa tumulo contegi juſſit, & inferias more patrio dedit. Jam Craterus cum phalange ſubſequi juſſus, ad Regem pervenerat. Itaque ut omnes, qui defecerant, pariter belli clade premerentur,

merentur, copias dividit, urique agros, & interfici puberes jussit.

10. Sogdiana regio majori ex parte deserta est: octingenta fere stadia in latitudinem vastæ solitudines tenent. Ingens spatium rectæ regionis est, per quam amnis (Polytimetum vocant incolæ) fertur. Torrentem eum ripæ in tenuem alveum cogunt: deinde caverna accipit, & sub terram rapit. Cursus abscondi indicium est aquæ meantis sonus, cum ipsum solum sub quo tantus amnis fluit, ne modico quidem resudet humore. Ex captivis Sogdianorum, ad Regem triginta nobilissimi, corporum robore eximio, perducti erant. Qui, ut per interpretem cognoverunt, jussu Regis ipsos ad supplicium trahi: carmen lætantium more canere, tripudiisque, & lasciviori corporis motu, gaudium quoddam animi ostentare cœperunt. Admiratus Rex, tanta magnitudine animi oppetere mortem, revocari eos jussit, causam tam effusæ lætitiæ, cum supplicium ante oculos haberent requirens. Illi, si ab alio occiderentur, tristes morituros fuisse respondent. Nunc à tanto Rege victore omnium gentium majoribus suis redditos, honestam mortem quam fortes viri voto quoque expeterent, carminibus sui moris lætitiaque celebrare. Tum Rex admiratus magnitudinem animi: *Quæro itaque*, inquit, *an vivere velitis non inimici mihi, cujus beneficio victuri estis*? Illi, nunquam se inimicos ei sed bello lacessitos, hostes fuisse respondent. Si quis ipsos beneficio, quam injuria experiri maluisset, certaturos fuisse ne vincerentur officio. Interrogantique, quo pignore fidem obligaturi essent; *Vitam, quam acciperent, pignori futuram esse dixerunt; redditurosque, quandocunque repetisset.* Nec promissum fefellerunt. Nam qui remissi domos ierant, in fide continuere populares. Qua-

tuor inter cuſtodes corporis retenti, nulli Macedonum in Regem caritate ceſſerunt. In Sogdianis Peucolao cum tribus millibus peditum (neque enim majori præſidio indigebat) relicto, Baſtra pervenit. Inde Beſſum Ecbatana duci juſſit, interfecto Dario pœnas capite perſoluturum. Iiſdem fere diebus Ptolemæus & Menidas peditum tria millia, & equites mille adduxerunt mercede militaturos: Alexander quoq; ex Lycia cum pari numero peditum, & quingentis equitibus, venit. Totidem è Syria Aſclepiodorum ſequebantur. Antipater Græcorum octo millia, in queis quingenti equites erant, miſerat. Itaque exercitu aucto, ad ea, quæ defectione turbata erant, componenda proceſſit: interfectiſque conſternationis autoribus, quarta die ad flumen Oxum perventum eſt: hic, quia limum vehit, turbidus ſemper, & inſalubris eſt potu. Itaque puteos miles cœperat fodere. Nec tamen humo alte egeſta exiſtebat humor, cum in ipſo tabernaculo Regis conſpectus eſt fons: quem, quia tarde notaverant, ſubito extitiſſe finxerunt. Rexque ipſe credi voluit, donum Dei id fuiſſe. Superatis deinde amnibus Ocho & Oxo, ad urbem Marginiam pervenit. Circa eam ſex oppidis condendis electa ſedes eſt. Duo ad meridiem verſa, quatuor ſpectantia Orientem, modicis inter ſe ſpatiis diſtabant, ne procul repetendum eſſet mutuum auxilium. Hæc omnia ſita ſunt in editis collibus, tum velut fræni domitarum gentium; nunc originis ſuæ oblita, ſerviunt quibus imperaverunt. Et cætera quidem pacaverat.

11. Una erat Petra, quam Arimazes Sogdianus cum xxx millibus armatorum obtinebat, alimentis ante congeſtis, quæ tantæ multitudini vel per biennium ſuppeterent. Petra in altitudinem xxx eminet ſtadia, circuitu C & L complectitur. Undique

quo abscissa & abrupta, semita perangusta aditur. In medio altitudinis spatio habet specum, cujus os arctum & obscurum est: paulatim deinde ulteriora panduntur. Ultima etiam altos recessus habent: fontes per totum fere specum manant. E quibus collatæ aquæ per prona montis flumen emittunt. Rex, loci difficultate spectata, statuerat inde abire: Cupido deinde incessit animo, naturam quoque fatigandi. Prius tamen quam fortunam obsidionis experiretur, Cophen (Artabazi hic filius erat) misit ad Barbaros, qui suaderet, ut dederent rupem. Arimazes loco fretus, superbe multa respondit. Ad ultimum, an Alexander volare posset, interrogat. Quæ nuntiata Regi, sic accendere animum, ut adhibitis cum quibus consultare erat solitus, indicaret insolentiam Barbari illudentis ipsos, quia pinnas non haberent: Se autem proxima nocte effecturum, ut crederet, Macedonas etiam volare: *Trecentos*, inquit, *pernicissimos juvenes ex suis quisque copiis perducite ad me, qui per calles, & pene invias rupes, domi pecora agere consueverunt.* Illi præstantes & levitate corporum, & ardore animorum, strenue adducunt: quos intuens Rex, *Vobiscum*, inquit, *ô juvenes, & mei æquales, urbium invictarum ante munimenta superavi: montium juga perenni nive obruta emensus sum: angustias Ciliciæ intravi: Indiæ sine lassitudine vim frigoris sum perpessus. Et mei documenta vobis dedi, & vestra habeo. Petra, quam videtis, unum aditum habet, quem Barbari obsident, cætera negligunt. Nullæ vigiliæ sunt, nisi qua castra nostra spectant. Invenietis viam, si solerter rimati fueritis aditus ferentes ad cacumen. Nihil tam alte natura constituit, quo virtus non posset emitti. Experiendo quæ cæteri desperaverunt, Asiam habemus in potestate. Evadite in cacumen: quod*

cum ceperitis, candidis vobis signum mihi dabitis: ego, copiis admotis, hostem in nos a vobis conversum. Præmium erit iis, qui primus occupaverit verticem, talenta decem. Unum manus accipiet, qui proximus ei venerit: eademque ad decem homines servabitur portio. Certum habeo, vos non tam liberalitatem intueri meam, quam voluntatem. His animis Regem audierunt, ut jam cepisse verticem viderentur. dimissique ferreos cuneos, quos inter saxa defigerent, validosque funes parabant. Rex circumvectus Petram, qua minime asper ac præruptus aditus videbatur, secunda vigilia (quod bene verteret) ingredi jubet. Illi, alimentis in biduum sumptis, gladiis modo atque hastis armati subire cœperunt. Ac prime pedibus ingressi sunt: deinde, ut in prærupta perventum est, alii manibus eminentia saxa complexi, levavere semet, alii adjectis funium laqueis evasere, cum cuneos inter saxa defigerent, queis gradus subinde insisterent: diem inter metum laboremque consumpserunt. Per aspera enixis, duriora restabant. & crescere altitudo Petræ videbatur. Ibi vero miserabilis erat facies, cum ii, quos instabilis gradus fefellerat, ex præcipiti devolverentur: mox eadem in se patienda alieni casus ostendebat exemplum. Per has tamen difficultates enituntur in verticem montis, omnes fatigatione continuati laboris affecti; quidam multati parte membrorum; pariterque eos & nox, & somnus oppressit. Stratis passim corporibus in invios & in asperis saxorum, periculi instantis obliti in lucem quieverunt: tandemque velut ex alto sopore excitati, occultas subjectasque ipsis valles rimantes, ignari in qua parte Petræ tanta vis hostium condita esset, fumum specus infra seipsos evolutum notaverunt. Ex quo intellectum est, illam hostium latebram esse. Itaque hastis imposuere

posuere quod convenerat signum; totoque è numero duos & triginta in ascensu interisse cognoscunt. Rex non cupidine magis potiundi loci, quam vicem eorum, quos ad tam manifestum periculum miserat, sollicitus, toto die cacumina montis intuens restitit. Noctu demum cum obscuritas conspectum oculorum ademisset, ad curandum corpus recessit. Postero die nondum satis clara luce primus vela, signum capti verticis, conspexit. Sed ne fallerentur acies, dubitare cogebat varietas cœli, intermitente lucis fulgore conditi. Verum ut liquidior lux apparuit cœlo, dubitatio exempta est. Vocatumque Cophen, per quem Barbarorum animos tentaverat, mittit ad eos, qui moneret, nunc saltem salubrius consilium inirent. Sin autem fiducia loci perseverarent, ostendi à tergo iussit qui ceperant verticem. Cophes ad eos missus suadere coepit Aximazi Petram tradere, gratiam Regis inituro, si tantas res molientem in unius rupis obsidione haerere non coëgisset. Ille ferocius superbiusque quam antea locutus, abire Cophen iubet. Attrahensum manu Barbarum rogat, ut secum extra speculum prodeat: quo impetrato, juvenes in cacuminе ostendit, cuius superbiae haud immerito illudens, pinnas ait habere milites Alexandri. Jamque è Macedonum castris signorum concentus, & totius exercitus clamor, audiebatur. Ea res, sicut pleraque belli vana & inania, Barbaros ad deditionem traxit, quippe occupati metu, paucitatem eorum, qui à tergo erant, æstimare non poterant. Itaque Cophen (nam trepidantes rel querat) frenue revocant, & cum eo triginta principes mittunt, qui Petram tradant, & ut incolumibus abire liceat, pacisceantur. Ille, quanquam verebatur, ne conspecta juvenum paucitate deturbarent eos Barbari, tamen & fortuna sua con-

sus, & Arimazi superbiæ infensus nullam se conditionem deditionis accipere respondit. Arimazes, desperatis magis quam perditis rebus, cum propinquis nobilissimisq; gentis suæ descendit in castra, quos omneis verberibus affectos sub ipsis radicibus Petræ crucibus jussit affigi. Multitudo dedititiorum incolis novarum urbium cum pecunia capta dono data est. Artabazus, in Petræ regionisque quæ opposita esset ei, tutela relictus est.

LIBER VIII.

BREVIARIUM LIBRI.

1. *Massagetis Dahis, & Sogdianis, subactis, Scythæ sui Regis filiam Alexandro conjugem offerunt, qui leone interfecto & quatuor millibus ferarum in venatione decectis, Clytum solenni convivio adhibitum, & liberius loquentem, interficit.*

2. *Sera Alexandri pœnitentia, quam sequuntur bellicæ expeditiones adversus Bactrianos transfugas & Sysimithren: Phrataphernem frenum sibi imponi, & Erigyi claissimi ducis, ortus.*

3. *Spitamenis uxorem interfecti mariti caput afferentem, Alexander castris excedere vetat: provincias quasdam a præfectorum injuriis vindicat.*

4. *Frigeris nimia vi frene effrenatur exercitus Gabazam aditurus. Alexandri constantia, & erga gregarium militem humanitas; ejusdemque cum Roxane matrimonium.*

5. *Cogitationibus in bellum Indicum versis, adulatorum fraude, nimia superbia elatus Alexander, Jovis filius vult salutari: quod Callisthenes gravi oratione improbat,*

6. *Ex*

6. *Exignominia, Hermolao nobili puero illata, nascitur in caput Alexandri conjuratio, qua detecta, inter autores sceleris innocens Callisthenes convertur.*

7. *Hermolai, Callisthenem justum esse assverantis, adversus crudelem Alexandri superbiam invectiva.*

8. *Alexandri ad Hermolai invectivam responsio: conjuratorum item, atque innocentis Callisthenis supplicium.*

9. *Indi, Gangis, Dyardenis, Indiæ, ejus incolarum, luxu diffluentium regum, ac sapientum, luculenta descriptio.*

10. *Varios Indiæ populos mira felicitate, non tamen sine sanguine, Alexander subigit.*

11. *Aornus petra & arx inaccessa ab Alexandro oppugnatur, & ab obsessis relicta capitur.*

12. *Omphis rex potentissimus se regnumque suum Alexandro permittit, à quo in integrum restituitur; unde mutua dona regia.*

13. *Porum regem, Omphis suasu, Alexander ancipiti quidem & sub initia periculosissimo aggreditur bello.*

14. *Indorum & Macedonum insignis & cruenta pugna: Pori captivi magnanimitas, & Alexandri regia clementia.*

ALEXANDER majore fama quam gloria in ditionem redacta Petra, cum propter vagum hostem spargendæ manus essent, in tres partes divisit exercitum: Hephæstionem unæ, Cœnon alteri, duces dederat: ipse cæteris præerat. Sed non eadem mens omnibus Barbaris fuit. Armis quidam subacti, plures ante certamen imperata fecerunt: quibus eorum, qui in defectione perseveraverant,

ſeveraverant, urbes agroſque juſſit attribui. At exſules Bactriani cum DCCC equitibus Maſſagetarum proximos vicos vaſtaverunt. Ad quos coercendos Attinas regionis ejus Prafectus CCC equites, inſidiarum quæ parabantur ignarus, eduxit. Namque hoſtis in ſylvis, quæ erant forte campo junctæ, armatum militem condidit, paucis propellentibus pecora, ut improvidum ad inſidias præda perduceret. Itaque incompoſito agmine, ſolutiſque ordinibus, Attinas prædabundus ſequebatur, quem prætergreſſum ſylvam, qui in ea conſederant, ex improviſo adorti, cum omnibus interemerunt. Celeriter ad Crateram hujus cladis fama perlata eſt, qui cum omni equitato ſupervenit. Et Maſſagetæ quidem jam refugerant. Dahæ mille oppreſſi ſunt: quorum clade totius regionis finita defectio. Alexander quoque, Sogdianis rurſus ſubactis, Maracanda repetit. Ibi Berdes, quem ad Scythas ſuper Boſphorum colentes miſerat, cum legatis gentis occurrit. Phrataphernes quoque, qui præerat Maſſagetis & Dahis, regionum confinio adjunctus, miſerat, qui facturum imperata pollicerentur. Scythæ petebant, ut Regis ſui filiam matrimonio ſibi jungeret: ſi dedignaretur affinitatem, principes Macedonum cum primoribus ſuæ gentis connubia coire paterentur. Ipſum quoque Regem venturum ad eum pollicebantur. Utraque legatione benigne audita, Hephæſtionem & Artabazum opperiens, ſtativa habuit: quibus adjunctis, in regionem, quæ appellatur Bazaria, pervenit. Barbaræ opulentiæ in illis locis haud ulla ſunt majora indicia, quam magnis nemoribus nobilium ferarum greges clauſi. Spatioſas ad hæc eligunt ſylvas, crebris perennium aquarum fontibus amœnas. Muris nemora cinguntur, turreſque habent, venantium receptacula. Quatuor continuis

ætatibus intactum saltum fuisse constabat; quem Alexander cum toto exercitu ingressus, agitari undiq; feras jussit. Inter quas cum leo magnitudinis raræ ipsum Regem invasurus incurreret, forte Lysimachus, qui postea regnavit, proximus Alexandro, venabulum objicere feræ cœperat. Quo Rex repulso, & abire jusso, adjecit: Tam à semet uno, quam à Lysimacho, leonem interfici posse. Lysimachus enim quondam, cum venaretur in Syria, occiderat eximiæ magnitudinis feram solus: sed lævo humero usque ad ossa laceratus, ad ultimum periculi pervenerat. id ipsum exprobrans ei Rex, fortius quam locutus est, fecit. Nam feram non excepit modo, sed etiam uno vulnere occidit. Fabulam, quæ objectum leoni à Rege Lysimachum temere vulgavit, ab eo casu (quem supra diximus) ortam esse crediderim. Cæterũ Macedones, quanquam prospero eventu defunctus erat Alexander, tamen scivere gentis suæ more, ne pedes venaretur sine delectis principum, amicorumque. Ille quatuor millibus ferarum dejectis, in eodem saltu cum toto exercitu epulatus est. Inde Maracanda reditum est. Acceptaque ætatis excusatione ab Artabazo provinciam ejus destinat Clyto. Hic erat qui apud Granicum amnem nudo capite Regem dimicantem clypeo suo texit; & Rhœsacis manum capiti Regis imminentem gladio amputavit; vetus Philippi miles, multisque bellicis operibus clarus. Helanicæ quæ Alexandrum educaverat, soror ejus haud secus quam mater à Rege diligebatur. Ob has causas validissimam imperii partem fidei ejus tutelæque commisit. Jamque iter parare in posterum jussus, solemni & tempestivo adhibetur convivio. In quo Rex cum multo incaluisset mero, immodicus æstimator sui, celebrare, quæ gesserat, cœpit; gravis etiam eorum auribus, qui sentiebant

bant vera memorari. Silentium tamen habuere seniores, donec Philippi res orsus obterere, nobilem apud Cheroneam victoriam sui operis fuisse jactavit, ademptamque sibi malignitate & invidia patris tantæ rei gloriam. Illum quidem, seditione inter Macedonas milites & Græcos mercenarios orta, debilitatum vulnere, quod in ea consternatione acceperat, jacuisse, non alias quam simulatione mortis tutiorem: se corpus ejus protexisse clypeo suo, ruentesq; in illum sua manu occisos. Quæ patrem nunquam æquo animo esse confessum, invitum filio debentem salutem suam. Itaque post expeditionem, quam sine eo fecisset ipse in Illyricos, victorem scripsisse se patri, fusos fugatosque hostes, nec affuisse usquam Philippum. Laude dignos esse, non qui Samothracum initia viserent, cum Asiam uri, vastarique oporteret; sed eos, qui magnitudine rerum fidem antecessissent. Hæc & his similia læti audiere juvenes: ingrata senioribus erant, maxime propter Philippum, sub quo diutius vixerant. Tum Clytus, ne ipse quidem satis sobrius, ad eos, qui infra ipsum cubabant, conversus, Euripidis retulit carmen, ita ut sonus magis quam sermo exaudiri posset à Rege: Quo significabatur, male instituisse Græcos, quod trophæis, Regum duntaxat nomina inscriberentur. Alieno enim sanguine partam gloriam intercipi. Itaque Rex cum suspicaretur malignius habitum esse sermonem, percontari proximos cœpit, quid ex Clyto audissent. Et illis ad silentium obstinatis Clytus paulatim majore voce Philippi acta, bellaque in Græcia gesta commemorat, omnia præsentibus præferens. Hinc inter juniores seneſque orta contentio est. Et Rex, velut patienter audiret, queis Clytus obterebat laudes ejus, ingentem iram conceperat. Cæterum cum animo videretur imperaturus,

turus, si finem procaciter orto sermoni Clytus imponeret: nihil eorum omittente, magis exasperabatur. Jamq; Clytus etiam Parmenionem defendere audebat: & Philippi de Athenienſibus victoriam, Thebarum præferebat excidio; non vino modo, ſed etiam animi prava contentione, provectus. Ad ultimum, *Si mortem*, inquit, *eſt pro te, Clytus eſt primus, At victoriæ majus præmium ferunt, qui procaciſſime patris tui memoriæ illudunt. Sogdianam regionem mihi attribuis toties rebellem, & non modo indomitam, ſed quæ ne ſubigi quidem poſſit. Mittor ad feras beſtias, præcipitate ingenia ſortitas. Sed quæ ad me pertinent, tranſeo: Philippi milites ſpernis, ebrius, niſi hic Atharias ſenex juniores pugnam detrectantes revocaſſet, adhuc nos circa Halicarnaſſum hoſtes fuiſſe. Quomodo ergo Aſiam etiam cum iſtis manibus ſubegiſti? Verum eſt (ut opinor) quod avunculum tuum in Italia dexiſſe conſtat: Ipſum in viros, in diſſeſte in fœminas.* Nihil ex omnibus inconſulte ac temere actis Regem magis moverat, quam Parmenionis cum honore mentio illata; dolorem tamen Rex preſſit, contentus juſſiſſe ut convivio excederet: nec quidquam aliud adjecit, quam forſitan eum (ſi diutius locutus foret) exprobraturum ſibi fuiſſe vitam à ſemetipſo datam, hoc enim ſuperbe ſæpe jactaſſe. Atque illum cunctantem adhuc ſurgere, qui proximi ei cubuerant, injectis manibus, ſurgantes monenteſque conabantur abducere. Clytus cum abſtraheretur, ad priſtinam vinolentiam ira quoque adiecta: *Suo pectore tergum illius eſſe defenſum: nunc poſteaquam tanti meriti præterit tempus, etiam memoriam invitam eſſe, proclamat. Attali quoque cædem obiiciebat: & ad ultimum, Jovis, quem patrem ſibi Alexander aſſereret, oraculum eludens, veriora ſe Regi, quam*

patrem ejus, respondisse dicebat. Jam tantum iræ conceperat Rex, quantum vix sobrius ferre potuisset. Enimvero mero sensibus victus, ex lecto repente prosiluit. Attoniti amici, ne positis quidem, sed abjectis poculis, consurgunt, in eventum rei, quem tanto impetu acturus esset, intenti. Alexander, rapta lancea ex manibus armigeri, Clytum adhuc eadem linguæ intemperantia furentem percutere conatus, à Ptolemæo & Perdicca inhibetur. medium complexi, & obluctari perseverantem, morabantur. Lysimachus & Leonatus etiam lanceam abstulerant. Ille militum fidem implorans, comprehendi se à proximis amicorum, quod Dario nuper accidisset, exclamat: signumque tubæ dari, ut ad regiam armati coirent, jubet. Tum vero Ptolomæus & Perdiccas genibus advoluti orant, ne in tam præcipiti ira perseveret. spatiumque potius animo det: omnia posse ipso die iustius executurum. Sed clausæ erant aures, obstrepente ira. Itaque impotens animi, percurrit in regiæ vestibulum, & vigili excubanti hastam abiatæ constitit in aditu, quo necesse erat iis, qui simul cœnaverant, egredi. Abierant cæteri: Clytus ultimus fine lumine exibat. Quem Rex, quisnam esset, interrogat. Eminebat, etiam in voce, sceleris, quod parabat, atrocitas. Et ille jam non sui, sed Regis iræ memor, Clytum esse, & de convivio exire respondit. Hæc dicentis latus hasta transfixit, morientisque sanguine aspersus: *I nunc*, inquit, *ad Philippum, & Parmenionem, & Attalum.*

2. Male humanis ingeniis natura consuluit, quod plerumque non futura, sed transacta perpendimus. quippe Rex posteaquam ira mente decesserat, etiam ebrietate discussa, magnitudinem facinoris sera æstimatione perspexit. Videbat tunc immodica libertate abusum, sed alioqui egregium bello

bello virum, &, nisi erubescēret fateri, servatorem sui, occisum. Detestabile carnificis ministerium occupaverat Rex, verborum licentiam, quæ vino poterat imputari, nefanda cæde ultus. Manabat toto vestibulo cruor paulo ante convivæ: vigiles attoniti & stupentibus similes procul stabant, liberioremque pœnitentiam solitudo excipiebat. Ergo hastam ex corpore jacentis evulsam retorsit in semet: jamque admoverat pectori, cum advolant vigiles, & repugnanti e manibus extorquent, allevatumque in tabernaculum deferunt. Ille humi prostraverat corpus; gemitu ejulatuque miserabili tota personante regia. Lanare deinde os unguibus, & circumstantes rogare, ne se tanto dedecori superstitem esse paterentur. In has preces tota nox exacta est: serutantemque num ira Deorum ad tantum nefas actus esset, subit, anniversarium sacrificium Libero patri non esse redditum statо tempore. Itaque inter vinum & epulas cæde commissa iram Dei fuisse manifestam. Cæterum magis eo movebatur, quod omnium amicorum animos videbat attonitos: neminem cum ipso sociare sermonem postea ausurum. Vivendum esse in solitudine, velut feræ bestiæ, terrenti alias, alias timenti. Prima deinde luce tabernaculo corpus, sicut adhuc cruentum erat jussit inferri. Quo posito ante ipsum, lacrymis obortis, *Hanc*, inquit, *nutrici meæ gratiam retuli, cujus duo filii apud Miletum pro mea gloria occubuere mortem? hic frater, unicum orbitatis solatium, a me inter epulas occisus est. Quo nunc se conferet misera? Omnibus ejus unus superstum, quem solum æquis oculis videre non poterit. Et ego servatorum meorum latro revertar in patriam, ut ne dexteram quidem nutrici sine memoria calamitatis ejus offerre possim?* Et cum finis lacrymis querelisque non fieret; jussu amicorum

corpus oblatum est. Rex triduum jacuit inclusus. Quem ut armigeri corporisque custodes ad moriendum obstinatum esse cognoverunt, universi in tabernaculum irrumpunt, diuque precibus ipsorum reluctantem ægre vicerunt, ut cibum caperet. Quoque minus cædis puderet, jure interfectum Clytum Macedones decernunt, sepultura quoque prohibituri, ni Rex humari jussisset. Igitur decem diebus maxime ad confirmandum pudorem apud Maracanda consumtis, cum parte exercitus Hephæstionem in regionem Bactrianam misit, commeatus in hyemem paraturum. Quam Clyto autem destinaverat provinciam, Amyntæ dedit. Ipse Xenippa pervenit. Scythiæ confinis est regio, habitaturque pluribus ac frequentibus vicis, quia ubertas terræ non indigenas modo detinet, sed etiam advenas invitat. Bactrianorum exulum, qui ab Alexandro detecerant, receptaculum fuerat. Sed posteaquam Regem adventare compertum est, pulsi ab incolis, duo millia fere & ducenti congregantur. Omnes equites erant, etiam pace in latrociniis assueti. Tum ferocia ingenia non bellum modo, sed etiam veniæ desperatio efferaverat. Itaque ex improviso adorti Amyntam Prætorem Alexandri, duo anceps prælium fecerant. Ad ultimum, duce suorum amissis, quorum ccc hostis cepit, dedere terga victoribus, haud sane inulti: quippe LXXX Macedonum interfecerunt, præterque eos trecenti & quinquaginta saucii facti sunt, veniam tamen etiam post alteram defectionem impetraverunt. His in fidem acceptis, in regionem, quam Naura appellant, Rex cum toto exercitu venit. Satrapes erat Syssimithres, duobus ex sua matre filiis genitis: quippe apud eos parentibus stupro coire cum liberis fas est. Duobus millibus armatis popularibus, fauces regionis, qua in arctissimum

arctiſſimum cogitur, valido munimento ſepſerant. Præterfluebat torrens amnis, qui terga Petræ claudebat; hanc manu pervium incolæ fecerant. Sed aditus ſpecus accipit lucem: interiora, niſi illato lumine, obſcura ſunt. Perpetuus cuniculus iter præbet in campos ignotum, niſi indigenis. At Alexander, quanquam anguſtias naturali ſitu munitas valida manu Barbari tuebantur, tamen arietibus admotis, munimenta, quæ manu adjuncta erant, concuſſit, fundiſque & ſagittis propugnantium pleroſque dejecit: quos ubi diſperſos fugavit, ruinas munimentorum ſupergreſſus, ad Petram admovit exercitum. Cæterum interveniebat fluvius coeuntibus aquis ex ſuperiore faſtigio in vallem; magnique operis videbatur, tam vaſtam voraginem explere. Cædi tamen arbores, & ſaxa congeri, juſſit. Ingenſque Barbaros pavor rudes ad talia opera concuſſerat, excitatam molem ſubito cernentes. Itaq; Rex ad deditionem metu poſſe compelli ratus, Oxarten miſit nationis ejuſdem, ſed ditionis ſuæ, qui ſuaderet duci, ut traderet Petram. Interim ad augendam formidinem, & turres admovebantur, & excuſſa tormentis tela emicabant. Itaque verticem Petræ, omni alio præſidio damnato, petiverunt. At Oxartes trepidum diffidentemque rebus ſuis Syſimithren cœpit hortari, ut fidem, quam vim Macedonum, mallet experiri; neu moraretur feſtinationem victoris exercitus in Indiam tendentis: cui quiſquis ſemet offerret, in ſuum caput alienam cladem eſſe verſurum. Et ipſe quidem Syſimithres deditionem annuebat: cæterum mater eademq; conjux morituram ſe ante denuntians, quam in ullius veniret poteſtatem, Barbari animum ad honeſtiora quam tutiora converterat: pudebatque, libertatis majus eſſe apud fœminas, quam apud viros, pretium. Itaq; dimiſſo

internuntio

internuntio pacis, obſidionem ferre detreverat. Sed cum hoſtis vires, ſuaſque penſaret, rurſus muliebris conſilii, quod præceps magis quam neceſſarium eſſe credebat pœnitere eum cœpit. Revocatoque ſtrenue Oxarte, futurum ſe in Regis poteſtate reſpondit: unum precatus, ne voluntatem & conſilium matris ſuæ proderet, quo facilius venia illi quoque impetraretur. Præmiſſum igitur Oxartem cum matre liberiſque, & totius cognationis grege, ſequebatur, ne exſpectato quidem fidei pignore, quod Oxartes promiſerat. Rex, equite præmiſſo, qui reverti eos juberet, opperirique præſentiam ipſius, ſupervenit, & victimis Minervæ ac Victoriæ cæſis, imperium Syſimithri reſtituit, ſpe majoris etiam provinciæ facta, ſi cum fide amicitiam ipſius coluiſſet. Duos illi juvenes patre tradente, ſecum militaturos ſequi juſſit. Relicta deinde phalange, ad ſubigendos, qui defecerant, cum equite proceſſit. Arduum & impeditum ſaxis iter primo utcunque tolerabant. Mox equorum non ungulis modo attritis, ſed corporibus etiam fatigatis, ſequi plerique non poterant, & rarius ſubinde agmen fiebat, pudorem (ut fere fit) immodico labore vincente. Rex tamen ſubinde equos mutans, ſine intermiſſione fugientes inſequebatur. Nobiles juvenes comitari eum ſoliti defecerant, præter Philippum; Lyſimachi erat frater, tum primum adultus, &, quod facile appareret, indolis raræ. Is pedes (incredibile dictu) per cc ſtadia vectum Regem comitatus eſt, ſæpe equum ſuum offerente Lyſimacho: nec tamen ut digrederetur à Rege effici potuit, cum lorica indutus arma geſtaret. Idem, cum perventum eſſet in ſaltum, in quo ſe Barbari abdiderant, nobilem edidit pugnam, Regemque cominus cum hoſte dimicantem protexit. Sed poſteaquam Barbari in fugam effuſi

effusi deseruere sylvas, animus, qui in ardore pugnæ corpus sustentaverat, liquit: subitoque ex omnibus membris profuso sudore, arboris proximæ stipiti se applicuit. Deinde, ne illo quidem adminiculo sustinente, manibus Regis exceptus est: inter quas collapsus, extinguitur. Mœstum Regem alius haud levis dolor excepit. Erigyus inter claros duces fuerat, quem extinctum esse paulo ante quam reverteretur in castra, cognovit. Utriusque funus omni apparatu atque honore celebratum est.

3. Dahas deinde statuerat petere: ibi namque Spitamenem esse cognoverat. Sed hanc quoque expeditionem, ut pleraq; alia, fortuna indulgendo ei nunquam fatigata, pro absente transegit. Spitamenes uxoris immodio amore flagrabat: quam ægre fugam & nova subinde exilia tolerantem, in omne discrimen comitem trahebat. Illa malis fatigata, identidem muliebres adhibere blanditias, ut tandem fugam sisteret, victorisque Alexandri clementiam expertus placaret, quem effugere non posset. Tres adulti erant liberi ex eo geniti: quos cum pectori patris admovisset, ut saltem eorum misereri vellet, orabat. Et quo efficaciores essent preces, haud procul erat Alexander. Ille se prodi, non moneri ratus, & formæ profecto fiducia cupere eam quamprimum dedi Alexandro, acinacem strinxit percussurus uxorem, nisi prohibitus esset fratrum ejus occursu. Cæterum abire è conspectu jubet, addito metu mortis, si se oculis eius obtulisset: & ad desiderium levandum noctes inter pellices agere cœpit. Sed penitus hærens amor, fastidio præsentium accensus est. Itaque rursus uni ei deditus, orare non destitit, ut tali consilio abstineret, pateretur; sortem, quamcunque his fortuna fecisset. Sibi mortem deditione esse leviorem.

At

At illa purgare ſe, quod quæ utilia eſſe cenſebat, muliebriter forſitan, ſed fida tamen mente, ſuaſiſſet: de cætero futuram in viri poteſtate. Spitamenes ſimulato captus obſequio, de die convivium apparari juvet: vinoque & epulis gravis ſemiſomnus in cubiculum fertur. Quem ut alto & gravi ſomno ſopitum eſſe ſenſit uxor, gladium, quem veſte occultaverat, ſtringit; caputque ejus abſciſſum cruore reſperſa ſervo ſuo conſcio facinoris tradit. Eodem comitante (ſicut erat cruenta veſte) in Macedonum caſtra pervenit, nuntiarique Alexandro jubet, eſſe, quæ ex ipſa deberet agnoſcere. Ille protinus Barbaram juſſit admitti. Quam ut aſperſam cruore conſpexit, ratus ad deplorandam contumeliam veniſſe, dicere, quæ vellet, jubet. At illa, ſervum, quem ſtare in veſtibulo juſſerat, introduci deſideravit. Qui, quia caput Spitamenis veſte tectum habebat, ſuſpectus, ſcrutantibus quid occuleret, oſtendit. Confuderat oris exſanguis notas pallor, nec quis eſſet, noſci ſatis poterat. Ergo Rex certior factus, humanum caput afferre eum, tabernaculo exceſſit, percontatuſque quid rei ſit, illo profitente cognoſcit. Variæ hinc cogitationes invicem animum diverſa agitantem commoverant. Meritum ingens in ſemet eſſe credebat, quod transfuga, & proditor, tantis rebus (ſi vixiſſet) injecturus moram, interfectus eſſet. Contra facinus ingens averſabatur, cum optime meritum de ipſa, communium parentem liberorum, per inſidias interemiſſet. Vicit tamen gratiam meriti ſceleris atrocitas, denuntiarique juſſit, ut excederet caſtris, nec licentiæ Barbaræ exemplar in Græcorum mores & mitia ingenia transferret. Dahæ, Spitamenis cæde comperta, Dataphernem, defectionis ejus participem, vinctum Alexandro ſeque dedunt. Ille maxima præſentium curarum

parte

parte liberatus, convertit animum ad vindicandas injurias eorum, quibus à Prætoribus ſuis avare ac ſuperbe imperabatur. Ergo Phratapherni Hyrcaniam, & Mardos cum Tapuris tradidit, mandavitque, ut Phradatem, cui ſuccedebat, ad ſe in cuſtodiam mitteret. Arſami Cariæ Præfecto ſubſtitutus eſt Staſanor. Arſaces in Mediam miſſus, ut Oxidates inde diſcederet. Babylonia, mortuo Mazæo, Deditameni ſubjecta eſt.

4. His compoſitis, tertio menſe ex hibernis movit exercitum; regionem, quæ Gabaza appellatur, aditurus. Primus dies quietum iter præbuit; proximus ei nondum quidem procelloſus & triſtis, obſcurior tamen priſtino, non ſine minis creſcentis mali, damno præteriit. Tertio ab omni parte cœli emicare fulgura, &, nunc internitente luce, nunc condita, non oculos modo meantis exercitus, ſed etiam animos terrere cœperunt. Erat prope continuus cœli fragor, & paſſim cadentium fulminum ſpecies viſebatur: attonitiſque auribus ſtupens agmen, nec progredi, nec conſidere, audebat. Tum repente imber grandinem incutiens, torrentis modo effunditur. Ac primo quidem armis ſuis tecti exceperant. Sed jam nec retinere arma lubrica rigentes manus poterant, nec ipſi deſtinare, in quam regionem obverterent corpora, cum undique tempeſtatis violentia major, quam vitabatur, occurreret. Ergo ordinibus ſolutis, per totum ſaltum errabundum agmen ferebatur, multique, prius metu quam labore defatigati, poſtraverant humi corpora, quanquam imbrem vis frigoris concreto gelu aſtrinxerat. Alii ſe ſtipitibus arborum admoverant: id plurimis & adminiculum & ſuffugium erat. Nec fallebat ipſos, morti locum eligere, cũ immobileis vitalis calor linqueret. Sed grata erat pigritia corporum fatigatis, nec recuſabant

bant extingui quiescendo: quippe non vehemens modo, sed etiam pertinax, vis mali insistebat, lucemque, naturale solatium, præter tempestatem haud disparem nocti, sylvarum quoque umbræ suppresserant. Rex unus tanti mali patiens, circuire milites, contrahere dispersos, allevare prostratos, ostendere procul evolutum ex tuguriis fumum, hortarique ut proxima quæque suffugia occuparent. Nec ulla res magis saluti fuit quam quod multiplicato labore sufficientem malis, quibus ipsi cesserant Regem deserere erubescebant. Caterum efficacior in adversis necessitas, quam ratio frigoris remedium invenit. Dolabris enim sylvas sternere aggressi, passim acervos struesque accenderunt. Continenti incendio ardere crederes saltum, & vix inter flammas agminibus relictum locum. Hic calor stupentia membra commovit, paulatimque spiritus, quem continuerat rigor, meare libere cœpit. Excepere alios tecta Barbarorum, quæ in ultimo saltu abdita necessitas investigaverat. Alios castra, quæ in humido quidem, sed jam cœli mitescente sævitia, locaverunt. Mille milium atque lixarum calonumque pestis illa consumpsit. Memoriæ proditum est, quosdam applicatos arborum truncis, & non solum viventibus, sed & inter se colloquentibus similes esse conspectos durante adhuc habitu, in quo mors quemque deprehenderat. Forte Macedo gregarius miles, seque & arma sustentans, tandem in castra pervenerat. Quo viso, Rex, quamquam ipse tunc maxime admoto igne refovebat artus ex tecta sua exulantemque militem, & vix compotem mentis, demptis armis in sua sede jussit considere. Ille diu, nec ubi requiesceret, nec à quo esset exceptus, agnovit. Tandem recepto calore vitali, ut regiam sedem, Regemque vidit, territus surgit. Quem intuens

tuens Alexander: *Ecquid intelligis, miles*, inquit, *quanto meliore sorte, quam Persæ, sub Rege vivatu? Illis enim in sella Regis considisse capitale foret, tibi saluti fuit.* Postero die convocatis amicis, copiarumque ducibus, pronuntiari jussit, ipsum omnia quæ amissa essent, redditurum; & promisso fides extitit. Nam Syssimithres multa jumenta, & camelorum duo millia adduxit, pecoraque & armenta quæ distributa, pariter militem & damno & fame liberaverunt. Rex gratiam sibi relatam à Syssimithre præfatus, sex dierum cocta cibaria ferre milites jussit. Sacas petens totam hanc regionem depopulatus, triginta millia pecorum ex præda Syssimithri dono dat. Inde pervenit in regionem, cui Cohortanes Satrapes nobilis præerat, qui se Regis potestati fideique permisit. Ille imperio ei redditio, haud amplius, quam ut duo ex tribus filiis secum militarent, exegit. Satrapes etiam eo, qui penes ipsum relinquebatur, tradito, Barbara opulentia convivium quo Regem accipiebat, instruxerat. Id cum multa comitate celebraret, introduci triginta nobiles virgines jussit. Inter quas erat filia ipsius Roxane nomine, eximia corporis specie, & decore habitus in Barbaris raro. Quæ, quanquam inter electas processerat, omnium tamen oculos convertit in se, maxime Regis minus jam cupiditatibus suis imperantis inter obsequia fortunæ, contra quam non satis cauta mortalitas est. Itaque ille, qui uxorem Darii qui duas filias virgines, quibus forma præter Roxanem comparari nulla poterat, haud alio animo quam parentis aspexerat; tunc in amorem virgunculæ, si regiæ stirpi comparararetur, ignobilis, ita effusus est, ut diceret, ad stabiliendum regnum pertinere, Persas & Macedonas connubio jungi: hoc uno modo & pudorem victis, & superbiam victoribus, detrahi

posse,

posse. Achillem quoque, à quo genus ipse deduceret, cum captiva coisse. Ne inferri nefas arbitrarentur, ita matrimonii jure velle jungi. Insperato gaudio lætus pater, sermonem eius excepit. Et Rex medio cupiditatis ardore jussit afferri patrio more panem (hoc erat apud Macedonas sanctissimum coeuntium pignus), quem divisum gladio uterque libabat. Credo eos qui gentis mores condiderunt, parco & parabili victu ostendere voluisse jungentibus opes, quantulo contenti esse deberent. Hoc modo Rex Asiæ & Europæ, introductam inter convivales ludos matrimonio sibi adunxit, è captiva geniturus qui victoribus imperaret. Pudebat amicos, super vinum & epulas socerum ex deditis esse electum. Sed post Clyti eædem libertate sublata, vultu, qui maxime servit, assentiebantur.

5. Cæterum Indiam, & inde Oceanum, petiturus, ne quid à tergo, quod destinata impedire posset, moveretur, ex omnibus provinciis triginta millia juniorum legi jussit, & ad se armata perduci, obsides simul habiturus & milites. Craterum autem ad persequendos Haustanem & Catenem, qui ab ipso defecerant, misit, quorum Haustanes captus est, Catenes in prælio occisus. Polypercon quoque regionem, quæ Bubacene appellatur, in deditionem redegit. Itaque omnibus compositis, cogitationes in bellum Indicum vertit. Dives regio habebatur, non auro modo, sed gemmis quoque margaritisq; ad luxum magis quam ad magnificentiam, exculta. Clypei militares auro & ebore fulgere dicebantur. Itaque, necubi vinceretur, cum cæteris præstaret, scutis argenteas laminas, equis frænos aureos addidit; loricas quoque alias auro, alias argento, adornavit. Cxx millia armatorum erant, quæ Regem ad id bellum sequebantur. Jamque omnibus præparatis, quod olim prava

mente

mente conceperat, tunc esse maturum, quonam modo cœlestes honores usurparet, cœpit agitare. Jovis filium non dici tantum se, sed etiam credi volebat, tanquam perinde animis imperare posset, ac linguis. Itaque more Persarum Macedonas venerabundos ipsum salutare prosternentes humi corpora. Non deerat talia concupiscenti perniciosa adulatio, perpetuum malum Regum, quorum opes sæpius assentatio quam hostis evertit. Nec Macedonum hæc erat culpa: nemo enim illorum quidquam ex patrio more labare sustinuit: sed Græcorum, qui professionem honestarum artium malis corruperant moribus. Agis quidam Argivus, pessimorum carminum post Chœrilum conditor; & ex Sicilia Cleo: hic quidem, non ingenii solum, sed etiam nationis, vitio adulator: & cætera urbium suarum purgamenta, quæ propinquis etiam, maximorumque exercituum ducibus, a Rege præferebantur: hi tum cœlum illi aperiebant, Herculemque & patrem Liberum, & cum Polluce Castorem novo numini cessuros esse jactabant. Igitur festo die omni opulentia convivium exornari jubet, cui non Macedones modo, & Græci principes amicorum; sed etiam nobiles, adhiberentur. Cum quibus cum discubuisset Rex, paulisper epulatus, convivio egreditur. Cleo, sicut præparaverat, sermonem cum admiratione laudum ejus instituit. Merita deinde percensuit, quibus uno modo referri gratia posset; si, quem intelligerent Deum esse, confiterentur, exigua thuris impensa tanta beneficia pensaturi. Perias quidem non pie solum, sed etiam prudenter, Reges suos inter Deos colere: majestatem enim imperii, salutis esse tutelam. Ne Herculem quidem, & patrem Liberum, prius dicatos Deos, quam vicissent secum viventium invidiam. Tantundem quoque posteros credere,

credere quantum præsens ætas spopondisset. Quod si cæteri dubitent, semetipsum, cum Rex iniisset convivium, prostraturum humi corpus. debere idem facere cæteros, & in primis sapientia præditos. Ab illis enim cultus in Regem esse prodendũ exemplum. Haud perplexe in Callisthenem dirigebatur oratio. Gravitas viri & prompta libertas invisa erat Regi, quasi solus Macedonas paratos ad tale obsequium moraretur. Is tum, silentio facto, unum illum intuentibus cæteris, *Si Rex*, inquit, *sermoni tuo affuisset, nullius profecto vox responsuri tibi desideraretur. Ipse enim peteret, ne in peregrinos ritus degenerare se cogeres, nec rebus felicissime gestis invidiam tali adulatione contraheres. Sed quoniam abest, ego tibi pro illo respondeo. Nullum esse eundem & diuturnum & præcocem fructum: cœlestesque honores, non dare te Regi, sed auferre. Intervallo enim opus est, ut credatur Deus, semperque hanc gratiam magni viri posteri reddant. Ego autem seram immortalitatem precor, Regi ut vita diuturna sit, & æterna maiestas. Hominem consequitur aliquando, nunquam contingit divinitas. Herculem modo, & patrem Liberum, consecrata immortalitatis exempla, referebas. Credisne illos unius convivii decreto Deos factos? Prius ab oculis mortalium amolita natura est, quam in cœlum fama perveheret. Scilicet ego & tu, Cleo, Deos facimus? A nobis divinitatis suæ auctoritatem acceptus est Rex? Potentiam tuam experiri libet. Fac aliquem Regem, si Deum potes facere. Facilius est imperium dare, quam cœlum. Di propitii sine invidia, quæ Cleo dixit, audierint, eodemque cursu, quo fluxere res, ire patiantur. Nostris moribus velint nos esse contentos. Non pudet patriæ, nec desidero, ad quem modum Rex mihi colendus sit, discere. Quos equidem victores esse confiteor, si ab illis leges, queis*

vivamus,

vivamus, accipimus. Aequis auribus Calisthenes, veluti vindex publicæ libertatis, audiebatur. Expresserat non adsensionem modo, sed etiam vocem, seniorum præcipue, quibus gravis erat inveterati moris externa mutatio. Nec quidquam eorum quæ invicem jactata erant, Rex ignorabat, cum post aulæa, quæ lectis obduxerat, staret. Igitur ad Agim & Cleonem misit, ut sermone finito, Barbaros tantum, cum intrâsset, procumbere suo more paterentur. Et paulo post, quasi potiora quædam egisset, convivium repetit. Quem venientibus Persis Polypercon, qui cubabat super Regem, unum ex his mento contingentem humum, per ludibrium cœpit hortari, ut vehementius id quateret ad terram: elicuitque iram Alexandri, quam olim animo capere non poterat. Itaque Rex, *Tu autem*, inquit, *non venerabere me? An tibi unus dignus videmur esse adorari?* Ille nec Regem ludibrio, nec se contemptui dignum esse respondit. Tum detractum cum lecto Rex præcipitat in terram. Et cum is pronus corruisset, *Videsne*, inquit, *idem te fecisse, quod in me paulo antevidebatur?* Extradito in custodiam uno, convivium solvit. Polyperconti quidem postea fato diu ignotum fuit.

6. In Calisthenem olim contumaciæ suspectum, pervicacioris ira fuit cujus explendæ matura obvenit occasio. Mos erat (ut supra dictum est) principibus Macedonum adultos liberos Regibus tradere ad munia haud multum servilibus ministeriis abhorrentia. Excubabant, servatis noctium vicibus, proximis foribus cubiculi, in quæ Rex acquiescebat. Per hos pellices introducebantur alio aditu, quam quem armati obsidebant. Iidem acceptos agasonibus equos, cum Rex ascensurus esset, admovebant, comitabanturque venantem, & in præliis omnibus artibus studio-

I rum.

rum liberalium exculti. Præcipuus honor habebatur, quod licebat ſedentibus ve ci cum Rege Caſtigandi verberibus eos nullius poteſtas præter ipſum erat. Hæc cohors velut ſeminarium ducum præfectorumque apud Macedonas fuit. Hinc habuere poſteri Reges, quorum ſtirpi per multas ætates Romani opes ademerunt. Igitur Hermolaus, puer nobilis ex regia cohorte, cum aprum telo occupaſſet, quem Rex ferire deſtinaverat, juſſu ejus verberibus affectus eſt. Quam ignominiam ægre ferens, deflere apud Soſtratum cœpit. Ex eadem cohorte erat Soſtratus amore ejus ardens: qui cum laceratum corpus, in quo deperibat, intueretur, forſitan olim ob aliam quoque cauſam Regi infeſtus juvenem ſua ſponte jam motum data fide acceptaque perpulit, ut occidendi Regem conſilium ſecum iniret. Nec puerili impetu rem executi ſunt: quippe ſolerter legerunt, quos in ſocietatem ſceleris aſciſcerent; Nicoſtratum, Antipatrum, Aſclepiodorumque: placuit & Philotam aſſumi. Per hos ad ceteros ſunt Elaphonius & Epimenes. Cæterum agendæ rei haud tane facilis patebat via. Opus erat eadem omnes conjuratos nocte excubare, ne ab expertibus conſilii impedirentur, forte autem alius alia nocte excubabat. Itaque in permutandis ſtationum vicibus cæteroque apparatu exſequendæ rei triginta & duo dies abſumpti ſunt. Aderat nox, qua conjurati excubare debebant, mutua fide læti, cujus documentum tot dies fuerant. Neminem metus ſpeſve mutaverat. Tanta omnibus vel in Regem ira, vel fides inter ipſos fuit. Stabant igitur ad fores ædis ejus, in qua Rex veſcebatur, ut convivio egreſſum in cubiculum deducerent. Sed fortuna ipſius, ſimulque epulantium comitas, provexit omnes ad largius vinum, ludi etiam convivales extraxere tempus: nunc lætis

conjuratis,

conjuratis, quod ſopitum aggreſſuri eſſent: tunc ſollicitis, ne in lucem convivium extraheretur. Quippe alios in ſtationem oportebat prima luce ſuccedere, ipſorum poſt ſeptem dies reditura vice; nec ſperare poterant, in illud tempus omnibus duraturam fidem. Cæterum, cum jam lux appeteret, & convivium ſolvitur, & conjurati exceperunt Regem; læti, occaſionem exequendi ſceleris admotam: cum mulier attonitæ, ut creditum eſt, mentis, converſari in regia ſolita, quia inſtincta videbatur futura prædicere, non occurrit modo abeunti, ſed etiam ſemet objecit, vultuque & oculis motum præferens animi, ut rediret in convivium monuit: & ille per ludum, Bene Deos ſuadere, reſpondit: revocatiſque amicis, in horam diei ferme ſecundam convivii tempus extraxit. Jam alii ex cohorte in ſtationem ſucceſſerant, ante cubiculi fores excubaturi. Adhuc tamen conjurati ſtabant, vice officii ſui explenda. Adeo pertinax ſpes eſt quam humanæ mentes, quam ingentes concupiſcentiæ devoverant. Rex benignius quam alias allocutus, diſcedere eos ad curanda corpora, quoniam tota nocte perſtitiſſent, jubet: data ſingulis quinquagiena ſeſtertia; collaudatique, quod etiam ab aliis tradita vice, tamen excubare perſeveraſſent. Illi tanta ſpe deſtituti domos abeunt, & cæteri quidem exſpectabant ſtationis ſuæ noctem. Ephimenes, ſive comitate Regis, qua ipſum inter conjuratos excepérat, repente mutatus, ſive quia cœptis Deos obſtare credebat, fratri ſuo Eurylocho, quem antea expertem eſſe conſilii voluerat, quid pararetur, aperit. Omnibus Philotæ ſupplicium in oculis erat. Itaque protinus injicit fratri manum, & in regiam pervenit: excitatiſque cuſtodibus corporis, ad ſalutem Regis pertinere, quæ afferret, affirmat; & tempus, quo venerat, &

vultus haud sane securi animi index & mœstitia e duobus alterius. Ptolemæum ac Leonatum excubantes ad cubiculi limen excitaverunt. Itaque apertis foribus, & lumine illato, sopitum mero ac somno excitant Regem. Ille paulatim mente collecta, quid afferrent, interrogat. Nec cunctatus Eurylochus, non ex toto domum suam aversari Deos dixit, quia fraterem ipsius, quanquam impium facinus ausus foret, tamen & pœnitentiam ejus ageret, & per se potissimum proferretur indicium, in eam ipsam noctem quæ decederet, insidias comparatas fuisse. Autores sceleſti consilii esse, quos minime crederet Rex. Tum Epimenes cuncta ordine, conscriptorumque nomina, exponit. Callisthenem non ut participem facinoris nominatum esse constabat, sed solitum puerorum sermonibus vituperantium criminantiumque Regem faciles aures præbere. Quidam adjiciunt, cum Hermolaus apud eum quoque verberatum se à Rege quereretur, dixisse Callisthenem, meminisse debere, eos jam viros esse. Idque an ad consolandam patientiam verberum, an ad incitandum juvenum dolorem, dictum esset, in ambiguo fuisse. Rex animi corporisque sopore discusso, cum tanti periculi imago oculis oberraret; Eurylochum quinquaginta talentis, & cujusdam Tiridatis opulenti bonis donat protinus: fratremque, antequam pro salute ejus precaretur, restituit. Sceleris autem autores, interque eos Callisthenem, vinctos asservari jubet, quibus in regiam adductis, toto die & nocte proxima, mero ac vigiliis gravis, acquievit. Postero autem die, frequens concilium adhibuit cui patres propinquique eorum, de quibus agebatur, intererant, ne de sua quidem salute securi: quippe Macedonum more perire debebant, omnium devotis capitibus, qui sanguine contigissent eos. Rex introduci

trodaci coniuratos, præter Calisthenem, iussit, atque quæ agitaverant, sine cunctatione confessi sunt. Increpantibus deinde universis eos: ipse Rex, Quo fine merito tantum in temet cogitassent scelus, interrogat.

7. Succensentibus cæteris, Hermolaus: *Nos vero*, inquit, *audemus post ausa, quæris, occidere te conati? Quid nobis, quæ non ut ingenuis imperare capitibus, quæsti non tua dominaris.* Primus ex omnibus pater ipsius, Sopolis, parricidam etiam parentis Crudelitatis esse, consurgit, & ad os manu vel ictu ferire & malis infamientem, ultra negat audendum. Rex, inhibito patre, dicere Hermolaum iubet: quæ ex magistro did cisse Calisthenem. Et Hermolaus, *Vere*, inquit, *locutus es, & dico quæ vobis male dolent. Quota pars Macedonum sceleris tui superest? Quotusquisque non è vulnere sanguine? Attalus, & Philotas, & Parmenio, & Lyncestes Alexander & Clitus, quantum ad hostes pertinet, vivunt, stant in acie, te clypeus suis protegunt, & pro gloria tua pro victoria, vulnera accipiunt: quibus tu egregiam gratiam retulisti. At usmensam tuam sanguine suo aspersit. Alius ne simplici quidem morte defunctus est. Duces exercituum tuorum in equuleum impositi, Persis, quos vicerant, fuere spectaculo. Parmenio indicta causa, trucidatus est: per quem Attalum occideras. Invicem eorum miserorum uteris manibus ad expetenda supplicia. Et quos paulo ante monstros cædis habuisti, subito ab aliis vides trucidari.* Obstrepunt tabunde cuncti Hermolao. Pater suprenum strinxerat ferrum, percussurus haud dubie, ni inhibitus esset a Rege, quippe Hermolaum dicere, iussit; petitque, ut causas tam supplicii audiret, patienter audirent. Agre ergo coërcitis, rursus Hermolaus: *Quam liberalitate*

inquit, pueris rudibus ad dicendum agere permittis! at Calisthenis vox carcere inclusa est, quia solus potest dicere. Cur enim non producitur, cum etiam confessi audiuntur? Nempe quia liberam vocem innocentis audire metuit, ac ne vultum quidem pateris. Atque nihil eum fecisse contendo. Sunt hic qui mecum rem pulcherrimam cogitaverunt. Nemo est, qui consciam fuisse nobis Calisthenem dicat, cum mortis olim destinatus sit a iustissimo & patientissimo Rege. Hæc ergo sunt Macedonum præmia, quorum ut supervacuo & sordido abuteris sanguine. At tibi triginta millia mulorum captivum aurum vehunt, cum mulites nihil domum præter gratuitas cicatrices relaturi sint. Quæ tamen omnia tolerare potuimus, antequam nos Barbaris dederes, & novo more vectores sub iugum mitteres. Persarum te vestis & disciplina delectat, patrios mores exosus es. Persarum ergo, non Macedonum Regem occidere voluimus: & te transfugam, belli iure, persequimur. Tu Macedonas voluisti genua tibi ponere, venerarique te ut Deum. Tu Philippum patrem aversaris, & si quis Deorum ante Jovem haberetur, fastidires etiam Jovem. Miraris si liberi homines superbiam tuam ferre non possumus? Quid speramus ex te, quibus aut insontibus moriendum est, aut, quod tristius morte est, in servitute vivendum? Tu quidem, si emendari potes, multum mihi debes. Ex me enim scire cœpisti, quid ingenui homines ferre non possunt. De cætero parce, quorum orbam senectutem supplicio ne oneraveris. Nos tibi duci, ut quod ex tua morte petieramus, consequamur ex nostra. Hæc Hermolaus.

8. At Rex, Quam falsa sint, inquit, quæ iste tradita à magistro suo dixit, patientia mea ostendit. Confessum enim ultimum facinus, tamen ut vos quoque,

quoque, non ſolum ipſe, audiretis, expreſſi, non imprudens, cum permiſiſſem huic latroni dicere, uſurum eum rabie, quia compulſus eſt, ut me quem parentis loco colere debet, vellet occidere. Nuper cum procacius ſe in venatione geſſiſſet, more patrio, & ab antiquiſſimis Macedoniæ Regum uſurpato, caſtigavi eum uſſi. Hoc & oportet fieri, & ut à tutoribus pupilli, à maritis uxores, ſervis quoque pueros huius ætatis verberare concedimus. Hæc eſt ſævitia in ipſum mea, quam impia cæde voluit ulciſci. Nam in cæteros, qui mihi permittunt uti ingenio meo, quam mitis ſim, non ignoratis, & commemorare ſupervacuum eſt. Hermolao parricidaram ſupplicia non probari, cum eadem ipſe meruerit mirum me hercule admiror. Nam cum Parmenionem & Philotam laudat, ſuæ ſervit cauſæ. Lyncheſtem vero Alexandrum bis inſidiatum capiti meo, à duobus vidicis liberaui. Rurſum convictum, per biennium tamen diſtuli, donec vos poſtularetis, ut tandem debito ſupplicio ſcelus lueret. Attalum, antequam Rex eſſem, hoſtem meo capiti fuiſſe meminiſtis. Clitus utinam non coegiſſet me ſibi iraſci: cuius temerariam linguam probra dicentem mihi, & vobis, dutius tuli, quam ille eadem me dicentem tuliſſet. Regum ducumque clementia non in ipſorum modo, ſed etiam in liberos, cui patent, ingenio ſita eſt. Obſequio nitantur imperia. Ubi vero reverentia exceſſit animus, & ſumma imus confundimus, vi opus eſt, ut vim repellamus. Sed quid ego miror iſtum crudelitatem mihi obtreciſſe, qui avaritiam exprobrare auſus ſit? Nolo ſingulos veſtrum excitare, ne invſam liberalitatem meam faciam, ſi pudori veſtro gravem fecero. Totum exercitum aſpicite. qui paulo ante nihil præter arma habebat, nunc argenteis culcitis lectus. Menſas auro onerant, greges ſervorum ducunt, ſpolia de hoſtibus ſuſtinere non poſ-

sunt, At enim Persæ, quos vicimus, in magno ho-
nore sunt. Apud me quidem moderationis meæ cer-
tissimum inducium est, quod nec victis quidem su-
perbe impero. Veni enim in Asiam non ut funditus
everterem gentes, nec ut dimidiam partem terra-
rum solitudinem facerem: sed ut bello quoque, quos
bello subegissem, victoriæ meæ non pœniteret. Ita-
que militant vobiscum, pro imperio vestro sangui-
nem fundunt, qui in parte habiti rebellässent. Non est
diuturna possessio, in quam gladio inducimur. Be-
nefaciendi gratia sempiterna est. Et habere Asiam,
non transire volumus, cum his communicando est
nostra clementia. horum fides stabile & æternum
[illegible] habemus quam cupi-
mus, [illegible] autem avaritia est, adhuc implere
velle, [illegible] quam cœpimus. Verumtamen eorum
mores a [illegible] transfundo, in multis enim
gentibus esse video quæ non cito spernas imitari,
nec ei [illegible] imperium apte regi potest, quam
ut quædam & [illegible] & ab iisdem diver-
sa. [illegible] quod Hermolaus
postulat, [illegible] agros, [illegible] in mea
potestate est [illegible] fidei meæ respice,
ipse, tecum [illegible] Indiam quoque [illegible]
Indiam [illegible] & [illegible] quod fa-
cilius est vera videre obtimatibus [illegible] in-
gentem, quantis armis [illegible] aliquando [illegible]
esse? Asiam [illegible] videri materia vo-
bis? Macedonibus [illegible] cæteris, nec auro quidem
vinci. Deliciæ [illegible] eorum sordida omnia &
humilia spectantes [illegible] & dicebamus nos non aurum
aut argentum capere, sed [illegible] interarum subacturos
venisse quam [illegible] arida interire vo-
luisse, & [illegible] quæ [illegible] dextris gentu-
lus

bus dedere. Animine moves me, ut vestris parcam? Non oportebat quidem vos fore, quod de vobis statuissem, quæ tristiores veritas, si quæ vobis parcitum memoria? Sed olim istum meorum ergo debuerat cæde cessisse insontes propinquos parentesque; solvi me profiteor in eodem hominum tutatos omnes eos, a quo fuerant. Nam tuam Calisthenem, cui aut ver videris, qua latro es, fero cur produci vetas, ut eorum his probris, quæ modo in me exercuit, meas audiat, illius quæque ore referantur. Quem, si Macedo esset, tuum in tradaxissem, dignissimum te discipulo magistrum. Nunc Olynthio non idem vereri est. Post hæc consilium dimisit, tradique damnatos hominibus, qui ex eadem cohorte erant, iussit. Illi, ut idem suam invidiam Regi approbarent, excruciatos necaverunt. Callisthenes quoque in tortes inciderat, inani consilii in caput Regis innoxius, sed haud inexpiabili aulæ & assentantium accommodatus ingenio. Itaque nullius cædes hominem apud Græcos Alexandro exercavit invidiam, quam quod præditum optimis moribus artibusque ab iis, quibus vocatus ad vitam erat, quum interfecto Callisthene mori perseveraret, non tantum occidere, sed etiam torquere, indicta quidem causa. Quam crudelitatem fera pœnitentia consecuta est.

9. Sed ne opus ferendis rumoribus natum aleret, in Indiam movit, semper bello quam post victoriam clariorem. India tota ferme spectat Orientem, minus in latitudinem, quam recta regione frontem. quæ Austrum accipiunt, in altius terræ fastigium excedunt. Plana sunt cætera, multisque inclytis amnibus Caucaso monte ortis, placidum per campos iter præbent. Indus gelidior est, quam cæteri. Aquas vehit à colore maris haud multum abhorrentes. Ganges omnium ab ortu maximus,

à Meridiana regione decurrit, & magnorum montium juga recto alveo ſtringit. in eum obiectæ rupes inclinant ad orientem. Uterque Rubro mari accipitur findens ripas, multaſque arbores cum magna ſoli parte exſorbet. Saxis quoque impeditus, crebro reverberatur. Ubi mollius ſolum reperit, ſtagnat inſulaſque molitur. Aceſines eum auget. Ganges decurſurum in mare intercipit: magnoque motu amnis uterque colliditur. Quippe Ganges aſperum os influenti obicit, nec repercuſſæ aquæ cedunt. Dyardenes minus celeber auditu eſt, quia per ultima Indiæ currit. Cæterum non crocodilos modo, uti Nilus, ſed etiam delphines, ignotaſque aliis gentibus beluas alit. Erimanthus crebris flexibus ſubinde curvatus, ab accolis rigantibus carpitur. Ea cauſa eſt, cur tenues reliquias jam ſine nomine in mare emittat. Multis præterhos amnibus tota regio dividitur. ſed ignobilibus, quia non adeo interfluunt. Cæterum quæ propiora ſunt mari, Aquilones maxime deurunt. Ii cohibiti jugis montium, ad interiora non penetrant, ita alendis frugibus mites. Sed adeo in illa plaga mundus ſtatas temporum vices mutat, ut cum alia fervore ſolis exæſtuant, Indiam nives obruant: rurſuſque ubi cætera rigent, illic intolerandus æſtus exiſtit: nec cur, ulli ſe naturæ cauſa ingeſſit. Mare certe, quo alluitur, ne colore quidem abhorret à cæteris. Ab Erythro Rege inditum eſt nomen, propter quod ignari rubere aquas credunt. Terra lini ferax: inde pleriſque ſunt veſtes. Libri arborum teneri, haud ſecus quam ceræ, literarum notas capiunt. Aves ad imitandum humanæ vocis ſonum dociles ſunt: animalia inuſitata cæteris gentibus niſi invecta. Eadem terra & rhinocerotas alit; non generat. Leonum major eſt vis, quam quos in Africa domitant. Et viribus magnitudo

tudo respondet. Aurum flumina vehunt, quæ leni modicoque lapsu segnes aquas ducunt. Gemmas margaritasque mare litoribus infundit. Neque alia illis major opulentiæ causa est utique, postquam vitiorum commercium vulgavere in exteras gentes; quippe æstimantur purgamenta æstuantis luxuriæ pretio, quod libido constituit. Ingenia hominum, sicut ubique, apud illos locorum quoque situs format. Corpora usque pedes carbaso velant. Soleis pedes, capita linteis vinciunt. Lapilli ex auribus pendent: brachia quoque, & lacertos auro colunt, quibus inter populares aut nobilitas aut opes eminent. Capillum pectunt sæpius quam tondent. Mentum semper intonsum est. Reliquam oris cutem ad levitatem exæquant. Regum tamen luxuria, quam ipsi magnificentiam appellant, supra omnium gentium vitia. Cum Rex se in publico conspiciendum præbuit, thuribula argentea ministri ferunt, totumque iter, per quod ferri destinavit, odoribus complent. Aurea lectica margaritis circumpendentibus recubat. Distincta sunt auro & purpura carbasa, quæ indutus est: lecticam sequuntur armati corporisque custodes. Inter quos ramis arcus pendent: quas cantu ferus rebus obstrepere docuerunt. Regia auratas columnas habet; toras eas vitis auro cælata percurrit, aviumque, quarum visu maxime gaudent, argenteæ effigies opera distinguunt. Regia adeuntibus patet. Cum capillum pectit atque ornat, tunc responsa legationibus, tunc jura populoribus reddit. Demptis soleis, odoribus illinuntur pedes. Venatus maximus labor est, inclusa vivario animalia inter vota cantusque pellicum figere. Pinum cubitorum sagittæ sunt, quos emittunt majore nixu quam effectu: quippe telum, cujus in levitate vis omnis est, inhabili pondere oneratur. Breviora itinera equo conficit. Longior ubi

expeditio est elephanti vehunt currum, & tantarum beluarum corpora tota contegunt auro. Ac ne quid perditis moribus desit, lecticis aureis spelicum longus ordo sequitur. Separatum a Reginæ ordine agmen est, æquatque luxuria. Feminæ epulas parant. Ab iisdem vinum ministratur, cuius omnibus Indis largus est usus. Regem mero somnoque sopitum, in cubiculum pellices referunt, patrio carmine noctium invocantes Deos. Quis credat inter hæc vitia curam esse sapientiæ? Unum agreste & horridum genus est, quos Sapientes vocant. Apud hos occupare fati diem, pulchrum; & vivos se cremari jubent. Quibus aut segnis ætas, aut incommoda valetudo est, exspectatam mortem pro dedecore vitæ habent. Nec ullius corporibus, quæ senectus solvit, honos redditur. Inquinari putant ignem, nisi qui spirantes recipit. Illi, qui in urbibus publicis moribus degunt, siderum motus scite spectare dicuntur, & futura prædicere. Nec quenquam admovere lecti diem credunt, cui exspectare merito liceat. Deos putant quicquid colere cœperunt: arbores maxime quas violare capitale est. Menses imparibus denos describserunt dies. Anni plena spatia servant. Lunæ cursu notant tempora, non ut plerique, cum orbem sidus implevit, sed cum se curvare cœpit in cornua: & ideirco breviores habent menses, qui spatium eorum ad hunc Lunæ modum dirigant. Multa & alia traduntur, quibus morari ordinem rerum, haud sane operæ pretium videbatur.

10. Igitur Alexandro fines Indiæ ingresso gentium suarum Regibus occurrerunt, imperata facturi: illum tertium Jove genitum ad ipsos pervenisse memorantes. Patrem Liberum, atque Herculem, fama cognitos esse: ipsum coram adesse, cernique. Rex benigne excepros sequi jussit, iisdem

dem itinerum ducibus usurus. Caterum cum amplius nemo occurreret, Hephæstionem & Perdiccam cum copiarum parte præmisit, ad subigendos, qui aversarentur imperium: illisque ad flumen Indum procedere, & navigia facere, quæ in ulteriora transportari posset exercitus. Illi, quia plura flumina superanda erant, sic junxere naves, ut solutæ plaustris vehi possent, rursusque conjungi. Post se Craterο cum phalange justo tequi, equitatum ac levem armaturam eduxit, eosque, qui occurrerant, levi prælio in urbem proximam compulit. Jam supervenerat Craterus. Itaque ut primo terrorem incuteret genti nondum arma Macedonum expertæ, præcipit ne cui parceretur, munimentis urbis, quam obsidebat, immensis. Caterum dum obequitabat mœnibus, sagitta ictus est. Cepit tamen oppidum, & omnibus incolis ejus trucidatis, etiam in tecta sævitum est. Inde domita ignobili gente ad Nysam urbem pervenit. Forte castris ante mœnia ipsa sylvestri loco positis, nocturnum frigus, vehementius quam alias, horrore corpora affecit: opportunumque remedium ignis oblatum est. Cæsis quippe sylvis flammam excitaverunt: quæ igni alita, oppidanorum sepulcra comprehendit. Vetusta cedro facta erant, conceptumque ignem late fudere, donec omnia solo æquata sunt. Et ex urbe primum canum latratus, deinde etiam hominum fremitus auditus est. Tum & oppidani hostem, & Macedonas ipsos ad urbem venisse cognoscunt. Jamque Rex eduxerat copias, & mœnia obsidebat, cum hostium, qui ciserimeo tentaverat, cohortati telis sunt. Aliis ergo deditionem, aliis pugnam experiri placebat: quorum dubitatione compertâ, circumsideri tantum eos, & abstineri cædibus jussit. Tandemque obsidionis malis fatigati dedidere se. A Libero patre

conditos ſe eſſe dicebant; & vera hæc origo erat. Sita eſt ſub radicibus montis, quam Meron incolæ appellant. Inde Græci mentiendi transeundi licentiam, Jovis femine Liberum patrem eſſe celatum. Rex ſitu montis cognito ex incolis, cum toto exercitu, præmiſſis commeatibus, verticem ejus aſcendit. Multa hedera vitiſque toto gignitur monte. Multæ perennes aquæ manant. Pomorum quoque varii ſalubreſque ſuccі ſunt, ſua ſponte fortuitorum ſeminum fruges humo nutriente. Lauri, baccæque, & multa in illis rupibus agreſtis eſt ſylva. Credo equidem non divino inſtinctu, ſed laſcivia eſſe profectos, ut paſſim hederæ ac vitium folia decerperent, redimitique fronde toto nemore ſimiles bacchantibus vagarentur. Vocibus ergo tot millium, præſidem nemoris ejus Deum adorantium, juga montis colleſque reſonabant, cum orta licentia à paucis (ut fere fit) in omnes ſe repente vulgaſſet. Quippe velut in media pace, per herbas congeſtamque frondem, proſtraverant corpora. Et Rex fortuitam licentiam non averſatus, largè ad epulas omnibus præbitis, per deremdes Libero patri operatum habuit exercitum. Quis neget eximiam quoque gloriam ſapius fortunæ quam virtutis eſſe beneficium? quippe ne epulantes quidem & ſopitos mero, aggredi ausus eſt hoſtis; haud ſecus bacchantium ululantiumque fremitu perterritus, quam ſi præliantium clamor eſſet auditus. Eadem felicitas ab Oceano revertentes temulentos comeſſantesque protexit. Hinc ad regionem, quæ Dædala vocatur, perventum eſt. Deſeruerant incolæ ſedes, & in avios ſylveſtreſque montes confugerant. Ergo Acadera tranſit, aquæ uſta, & deſtituta incolentium fuga. Itaque rationem belli neceſſitas mutavit. Diviſiis enim copiis pluribus ſimul locis arma oſtendit; oppreſſique & qui

qui exſpectaverant hoſtem, omni clade perdomiti ſunt. Ptolemæus plurimas urbes, Alexander maximas cepit: rurſuſque quas diſtribuerat copias junxit. Superato deinde Choaſpe amne, Cænon in obſidione urbis opulentæ (Beziram incolæ vocant) reliquit. Ipſe ad Mazagas venit, nuper Aſſaceno (cujus regnum fuerat) demortuo. Regioni quoque urbiq; præerat mater ejus Cleophes. Triginta millia peditum tuebantur urbem, non ſitu ſolum, ſed etiam opere munitam. Nam qua ſpectat Orientem, cingitur amne torrenti, qui præruptis utrinque rupibus aditum ad urbem impedit. Ab Occidente & à Meridie, velut de induſtria, rupes prærupias admolita natura eſt, infra quas cavernæ & voragines longa vetuſtate in altum cavatæ jacent; quaque deſinunt, foſſa ingentis operis objecta eſt. Triginta quinque ſtadia murus urbem complectitur, cujus inferiora ſaxo, ſuperiora crudo latere ſunt ſtructa. Lateri vinculum lapides ſunt, quos interpoſuere, ut duriori materiæ fragilis incumberet: ſimulque terra humore diluta, ne tamen univerſa conſideret, interpoſitæ erant trabes validæ, quibus injecta tabulata muros & tegebant & pervios fecerant. Hæc munimenta contemplantem Alexandrum, conſiliique incertum (quia nec cavernas, niſi aggere, poterat implere, nec tormenta aliter muris admovere) quidam è muro ſagitta percuſſit. Tum forte in ſuram incidit telum, cujus ſpiculo evulſo admoveri equum juſſit: quo vectus, ne obligato quidem vulnere, haud ſegnius deſtinata exſequebatur. Cæterum cum cruor ſaucium perſideret & cruore ſiccato frigeſcens vulnus aggravaret dolorem, dixiſſe fertur: Se quidem Jovis filium dici, ſed corporis ægri vitia ſentire. Non tamen ante ſe recepit in caſtra, quam cuncta proſpexit, &, quæ fieri vellet, edixit. ergo

ſicut

sicut imperatum erat, alii extra urbem tecta demoliebantur, ingentemque vim materiæ faciendo aggeri detrahebant; alii magnarum arborum stipites cumulis ac molibus saxorum in cavernas dejiciebant. Jamque ager æquaverat summæ fastigium terræ. Itaque turres erigebantur, quæ opera ingenti militum ardore intra nonum diem absoluta sunt. Ad ea visenda Rex, nondum obducta vulneri cicatrice, processit: laudatisque militibus, admoveri machinas jussit, è quibus ingens vis telorum in propugnatores effusa est. præcipue rudes talium operum terrebant mobiles turres: tantasque moles nulla ope, quæ cerneretur, adductas Deorum numine agi credebant. Pila quoque muralia, & excussas tormentis pragraves hastas, negabant convenire mortalibus. Itaque desperata urbis tutela concessere in arcem. Inde quia nihil obsessis præter deditionem placebat, legati ad Regem descenderunt, veniam petituri. Qua impetrata, Regina cum magno nobilium fœminarum grege aureis paterisque vina libantium processit. Ipsa, genibus regis parvo filio admotos, non veniam modo, sed etiam pristinæ fortunæ impetravit deos: quippe appellata Regina est, & credidere quidam, plus formæ quam miserationi datum. Puero quoque certe, postea ex qualitcunque genito, Alexandro fuit nomen.

11. Hinc Polysperchon ad urbem Noram cum exercitu missus, inconditos oppidanos prælio vicit: intra munimenta compulsos secutus, urbem in deditionem redegit. Multa ignobilia oppida deserta à suis venere in Regis potestatem. Quorum incolæ armati, Petram Aornon nomine occupaverunt. Hanc ab Hercule frustra obsessam esse, terræque motu coactum absistere, fama vulgaverat. Inopem consilii Alexandrum, quia undique præceps

præceps & abrupta rupes erat. senior quidam peritus locorum cum duobus filiis adiit, si pretium operi esset, aditum se monstraturum esse promittens. Octoginta talenta constituit daturum Alexander, & altero ex juvenibus obside retento, ipsum ad exsequenda, quæ obtulerat, dimisit. Leviter armatis dux datus est Mullinus scriba Regis. Hos enim circumitu, qui fallerent hostem, in summum jugum placebat evadere. Petra non ut pleræque modicis ac mollibus clivis in sublime fastigium erescit, sed in metæ maximæ modum erecta est: cujus ima spatiosiora sunt, altiora in arctius coëunt, summa in acutum cacumen exsurgunt. Radices ejus Indus amnis subit, præaltus utrinque asperis ripis. Ab altera parte, voragines cluviesque præruptæ sunt: nec alia expugnandi patebat via, quam ut replerentur. Ad manum sylva erat, quam Rex ita cædi jussit, ut nudi stipites jacerentur: quippe rami fronde vestiti impedirent ferentes. Ipse primus truncam arborem jecit, clamorque exercitus index alacritatis secutus est. nullo detrectante munus quod Rex occupasset. Intra septimum diem cavernas expleverant, cum Rex Sagittarios & Agrianos jubet per ardua niti. Juvenesq; fortissimos ex sua cohorte triginta delegit. Duces his dati sunt Charus & Alexander, quem Rex nominis, quod sibi cum eo commune esset, admonuit. At primo, quia tam manifestum periculum erat, ipsum Regem discrimen subire non placuit. Sed ut signum tuba datum est, in audaces prompsit, conversus ad corporis custodes, sequi se jubet primusque invadit in rupem. Necdum quisquam Macedonum constiterat, relictisque stat omnibus sua sponte Regem sequebantur. Multorum miserabilis fuit casus, quos ex prærupta rupe lapsos amnis pariter influens hausit. Triste spectaculum

culum etiam non periclitantibus. Cum vero alieno exitio quid ipsis timendum foret, admonerentur, in metum misericordia versa, non extinctos, sed semetipsos deflebant. Et jam eo perventum erat, unde sine pernicie, nisi victores redire non possent; ingentia saxa in subeuntes provolventibus Barbaris, qui perculsi, instabili & lubrico gradu præcipites recidebant. Evaserant tamen Alexander & Charus, quos cum triginta dilectis præmiserat Rex, & jam pugnare cominus cœperant. Sed cum superne tela Barbari ingererent, sæpius ipsi feriebantur quam vulnerebant. Ergo Alexander & nominis sui & promissi memor, dum acrius quam cautius dimicat, confossus undique obruitur. Quem ut Charus jacentem respexit, ruere in hostem, omnium præter ultionem immemor, cœpit: multosque hasta, quosdam gladio interemit. Sed cum tot unum incesserent manus super amici corpus procubuit exanimis. Haud secus quam par erat, promptissimorum juvenum cæterorumque militum interitu commotus Rex, signum receptui dedit. Saluti fuit, quod sensim & intrepidi se receperunt. & Barbari hostem depulisse contenti, non institere cedentibus. Cæterum Alexander cum statuisset desistere incepto: quippe nulla spes potiundæ Petræ offerebatur, tamen speciem ostendit in obsidione perseverantis. Nam & itinera obsideri jussit, & turres ad noveri, & fatigatis alios succedere. Cujus pertinacia cognita Indi per biduum quidem ac duas noctes cum ostentatione non fiduciæ modo, sed etiam victoriæ, epulati sunt: tympana suo more pulsantes. Tertia vero nocte tympanorum quidem strepitus desierat audiri: cæterum ex tota Petra faces refulgebant quas accenderant Barbari, ut tutior esset ipsis fuga obscura nocte per invia saxa cursuris. Rex,

Bala-

Balaero, qui ſpecularetur, præmiſſo, cognoſcit, Petram fuga Indorum eſſe deſertam. Tum dato ſigno ut univerſi conclamarent, incompoſite fugientibus metum incuſſit, multique (tanquam adeſſet hoſtis) per lubrica ſaxa, perque invias cotes præcipitati occiderunt. Plures aliqua membrorum parte mulctati, ab integris deſerti ſunt. Rex locorum magis quam hoſtium victor tamen magnæ victoriæ ſacrificiis & cultu Deûm ſatisfecit. Aræ in Petra locatæ ſunt Minervæ Victoriæque. Ducibus itineris, quos ſubire juſſerat leviter armatos, etſi promiſſis minora præſtiterant, pretium cum fide redditum eſt

12. Petræ, regioniſque ei adjunctæ, Siſocoſto tutela permiſſa. Inde proceſſit Ecbolima: & cum anguſtias itineris obſideri viginti millibus armatorum ab Eryce quodam comperiſſet, gravius agmen exercitus Cœno ducendum modicis itineribus tradidit. Ipſe prægreſſus cum fundítore ac ſagittario deturbatis qui obſederant ſaltum, ſequentibus ſe copiis viam fecit. Indi, ſive odio ducis, ſive gratiam victoris Regis inituri, Erycem fugientem adorti interemerunt, caputque ejus atque arma ad Alexandrum detulerunt. Ille, facto impunitatem dedit: honorem denegavit exemplo. Hinc ad flumen Indum ſextis decimis caſtris pervenit, omniaque (ut præceperat) ad trajiciendum præparata ab Hephæſtione reperit. Regnabat in ea regione Omphis, qui patri quoque fuerat autor dedendi regnum Alexandro. Et poſt mortem parentis legatos miſerat, qui conſulerent eum, regnare ſe interim vellet, an privatum opperiri ejus adventum; Permiſſoque ut regnaret, non tamen jus datum uſurpare ſuſtinuit. Is benigne quidem exceperat Hephæſtionem, gratuitum frumentum copiis ejus admenſus: non tamen ei occurrerat, ne fidem

ullius,

ullius, nisi Regis, experiretur. Itaque venienti obviam cum armato exercitu egressus est. Elephanti quoque per modica intervalla militum agmini immixti, procul castellorum fecerant speciem. Ac primo Alexander, non socium, sed hostem adventare credebat. Jamque & ipse, arma milites capere, & equites discedere in cornu jusserat, paratos ad pugnam. At Indus, cognito Macedonum errore, jussis subsistere cæteris, ipse concitat equum, quo vehebatur. Idem Alexander quoque fecit: sive hostis, sive amicus occurreret, vel sua virtute, vel illius fide tutus. Coivere, quod ex utriusque vultu posset intelligi, amicis animis: cæterum sine interprete non poterat conseri sermo. Itaque adhibito eo, Barbarus occurrisse se dixit cum exercitu, totas imperii vires protinus traditurum, nec expectasse, dum per nuntios daretur fides. Corpus suum & regnum permittere illi, quem sciret gloriæ magnitudine, nihil magis quam famam timere perfidiæ. Lætus simplicitate barbari Rex & dextram fidei sacræ pignus dedit, & regnum restituit. Erant elephanti quadringenti, quos tradidit Alexandro, multaque pecora eximiæ magnitudinis. Tauros adjicit mille, pretiosum in ea regione armentum. Quærenti Alexandro, plures agricultores haberet, an milites: cum duobus Regibus vel ante filios majore militum quam agricolarum numero opus esse, respondit. Abissares & Porus erant. Sed in Poro plus nitebat auctoritas. Uterque ultra Hydaspen animum regnabat, & bellorum fortunam, quisquis ea transiret, experiri decreverat. Omnibus per universum Alexandro, & regnum insigne tumultus, & nomen gentis fuit nomen, quod patris fuerat. Tam fidem quam vires populares, sequente nomine imperium, inquem cunque transiret. Ergo cum per triduum hospitalitei

liter Alexandrum accepisset, quarto die, & quantum frumenti copiis, quas Hephæstion duxerat, præbitum à se esset, ostendit: & aureas coronas ipsi, amicisque omnibus, præter hæc signati argenti octoginta talenta, dono dedit. Qua benignitate ejus Alexander mire lætus, & quæ is dederat, remisit, & mille talenta ex præda, quam vehebat, adjecit: multaque convivalia ex auro & argento vasa, plurimum Persicæ vestis, triginta equos ex suis, cum iisdem insignibus queis assueverant cum ipsum veherent. Quæ liberalitas, sicut Barbarum adstrinxerat, ita amicos ipsius vehementer offendit. E quibus Meleager super cœnam largiore vino usus, gratulari se Alexandro dixit, quod saltem in India reperisset dignum talentis mille. Rex haud aliter, quam ægre tulisset, quod Clitum ob linguæ temeritatem occidisset, iram quidem tenuit, sed dixit, Invidos homines nihil aliud quam ipsorum esse tormenta.

13. Postero die legati Abisare adiere Regem, omnia ditioni ejus, ita ut mandatum erat, permittebant, firmataque invicem fide remittuntur ad Regem. Porum quoque nominis sui fama ratus ad deditionem posse compelli, mittit ad eum Cleocharem, qui denuntiaret ei, ut stipendium penderet, & in primo finium suorum aditu occurreret Regi. Porus alterum ex his facturum sese respondit, ut intranti regnum suum præsto esset, sed armatus. Jam Hydaspen Alexander superare decreverat, cum Barzentes defectionis Arachosiis autor, vinctus, triginta que elephanti simul capti, perducuntur, opportunum adversus Indos auxilium, quippe plus in bellus quam in exercitu, spei aut virium illis erat. Gamaxusque, Rex exiguæ partis Indorum, qui Barzenti se conjunxerat, vinctus adductus est. Igitur transfuga & Regulo in

custodiam,

custodiam, elephantis autem Taxili traditis, ad amnem Hydaspem pervenit. In cujus ulteriore ripa Porus consederat, transitu prohibiturus hostem. Lxxxv elephantos obiecerat eximio corporum robore, ultraque eos currus ccc & peditum xxx fere millia: in queis erant sagittarii (sicut ante dictum est) gravioribus telis quam ut apte excuti possent. Ipsum vehebat elephantus super cæteras belluas eminens, auro & argento distincta corpus ratæ magnitudinis honestabant. Par animus robori corporis, & quanta inter rudes poterat esse sapientia. Macedonas, non conspectus hostium solum, sed etiam fluminis, quod transeundum erat, magnitudo deterrebat. Quatuor in latitudinem stadia diffusum profundo alveo & nusquam vada aperiente, spectem vasti maris fecerat. Nec pro spatio aquarum late stagnantium impetum coercebat, sed quasi in arctum coeuntibus ripis torrens & elatus fervebat, occultaque saxa in esse ostendebant pluribus locis undæ repercussæ. Terribilior erat facies ripæ, quam equi virique compleverant. Stabant ingentes valorum corporum moles, & de industria irritata horrendo stridore aures fatigabant. Hinc hostis, hinc amnis, capacia quidem bonæ spei pectora & sæpe se experta, improvisos tamen pavore percutiebant quippe instabiles rates, nec dirigi ad ripam, nec tuto applicari posse credebant. Erant in medio amne insulæ crebræ, in quas Indi & Macedones nantes, levatis super capita armis, transibant. Ibi levia prælia conserebantur, & uterque Rex parvæ rei discrimine, summæ experiebatur eventum. Cæterum in Macedonum exercitu temeritate atque audacia insignes fuere Symmachus & Nicanor, nobiles juvenes, & perpetua partium felicitate ad spernendum omne periculum accensi. Queis duci-

bus

bus promptissimi juvenum lanceis modo armati tranavere in insulam, quam frequens hostis tenebat, multosque Indorum nulla re magis quam audacia armati interemerunt. Abire cum gloria poterant, si unquam temeritas felix inveniret modum. Sed dum supervenientes contemptim & superbe quoque exspectant, circumventi ab his qui occulti enataverant, eminus obruti telis sunt. Qui effugerant hostem, aut impetu amnis ablati sunt, aut vorticibus impliciti. Eaq; pugna multam fiduciam Pori erexit, cuncta cernentis è ripa. Alexander inops consilii, tandem ad fallendũ hostem talem dolũ intendit. Erat insula in flumine amplior cæteris, sylvestris eadem, & tegendis insidiis apta. Fossa quoque præalta haud procul à ripa, quam tenebat ipse, non pedites modo, sed etiam cum equis viros poterat abscondere. Ut igitur à custodia hujus opportunitatis oculos hostium averteret, Ptolemæum cum omnibus turmis obequitare jussit procul insula, & subinde Indos clamore terrere, quasi flumen tranaturus foret. Per complures dies Ptolemæus id fecit, eoq; consilio Porum agmenque suum ei parti, quam se petere simulabat, coegit advertere. Jam extra conspectum hostis insula erat. Alexander in diversa parte ripæ statui suum tabernaculum jussit, assueramque comitari ipsum cohortem, ante id tabernaculum stare: & omnem apparatum regiæ magnificentiæ hostium oculis de industria ostendit. Attalum, etiam æqualem sibi, & haud disparem habitu oris & corporis, utique cum procul viseretur, veste regia exornat præbiturum speciem, ipsum Regem illi ripæ præsidere, nec agitare de transitu. Huius consilii effectum primo morata tempestas est, mox adjuvit, incommoda quoque ad bonos eventus vertente fortuna. Trajicere amnem cum cæteris copiis in regionem

insulæ

insulæ (de qua ante dictum est) parabat. aversо hoste in eos qui cum Ptolemæo inferiorem obsederant ripam, cum procella imbrem vix sub tectis tolerabilem effudit, obrutique milites nimbo, in terram refugerunt, navigiis ratibusque desertis. Sed tumultuantium fremitus, obstrepentibus ripis, ab hoste non poterat audiri. Deinde momento temporis repressus est imber. Cæterum adeo spissæ intendere se nubes, ut conderent lucem vixque colloquentium interiptos facies noscitaretur. Terruisset alium obducta nox cœlo, cum ignoto amne navigandum esset, fortitan hoste eam ipsam ripam, quam cæci atque improvidi, & ex periculo gloriam accersentes, petebant, occupante: obscuritatem, quæ cæteros terrebat, suam occasionem ratus, dato signo ut omnes silentio ascenderent in rates, eam, qua ipse vehebatur, primam jussit expelli. Vacua erat ab hostibus ripa, quæ petebatur: quippe adhuc Porus Ptolemæum tantum intuebatur. Una ergo navi, quam petræ fluctus illiserat, hærente, cæteræ evadunt: arma que capere milites, & ire in ordinem jussit.

14. Jamque agmen in cornua divisum ipse ducebat, cum Porо nuntiatur, armis virisque ripam obtineri, & rem adesse discrimen. Ac primo humani ingenii vitio spei sua indulgens, Abisarem belli socium (& ita convenerat) adventare credebat. Mox liquido orto lace aperiente hostem centum quadrigas & quatuor millia equitum venienti agmini Porus objecit. Dux erat copiarum, quas præmisit, Hages frater ipsius. Summa virium in curribus, senos viros singuli vehebant, duos clypeatos, duos sagittarios ab utroque latere dispositos. cæteri aurigæ erant haud sine inermes: quippe jacula complura, ubi cominus præliandum erat, omissis habenis, in hostem ingerebant. Cæterum

rum vix ullus usus hujus auxilii eo die fuit. Namque (ut supra dictum est) imber violentius quam alias fusus, campos lubricos, & inequitabiles fecerat; gravesque & propemodum immobiles currus illuvie & voraginibus hærebant. Contra Alexander, expedito ac levi agmine strenue invectus est. Scythæ & Dahæ primi omnium invasere Indos. Perdiccam deinde cum equitibus in dextrum cornu hostium emisit. Jam undique pugna se moverat, cum ii, qui currus agebant, illud ultimum auxilium suorum rati, effusis habenis in medium discrimen ruere cœperunt. Anceps id malum utrisque Erat. Nam & Macedonum pedites primo impetu obterebantur, & per lubrica atque invia immissi currus excutiebant eos à quibus regebantur. Aliorum turbati equi non in voragines modo lacunasque, sed etiam in amnem præcipitavere curricula. Pauci tamen hostium tenus exacti penetravere ad Porum, acerrime pugnam cientem. Is ut dissipatos tota acie currus vagari sine rectoribus vidit, proximis amicorum distribuit elephantos. Post eos posuerat pedites, ac sagittarios tympana pulsare solitos. Id pro cantu tubarum Indis erat. nec strepitu eorum movebantur; quippe ad notum sonum auribus mitigatis. Herculis simulacrum agmini peditum præferebatur. Id maximum erat bellantibus incitamentum: & deseruisse gestantes militare flagitium habebatur. Capitis enim sanxerant pœnam iis, qui ex acie non retulissent; metu, quem ex illo hoste quondam conceperant, etiam in religionem veneratione mque conversa. Macedonas non belluarum modo, sed etiam ipsius Regis aspectus parumper inhibuit. Belluæ dispositæ inter armatos, speciem turrium procul fecerant. Ipse Porus humanæ magnitudinis propemodum excesserat formam, magnitudini adjicere videba-

tur bellua, qua vehebatur, tantum inter cæteras eminens, quantum alios ipse præstabat. Itaque Alexander contemplatus & Regem, & agmen Indorum, *Tandem*, inquit, *par animo meo periculum video. Cum bestiis simul & cum egregiis viris res est.* Intuensque Cœnum: *Cum ego*, inquit, *Ptolemæo, Perdiccaq; & Hephæstione constitutus, in lævum hostium cornu impetum fecero, videritque me in medio ardore certaminis, ipse dextrum move, & turbatis signa infer. Tu, Antigone, & tu, Leonate, & Tauron, invehimini non in mediam aciem, sed urgebitis frontem. Hastæ nostræ prælongæ & validæ, non aliis magis quam adversus bellua & rectores earum usui esse poterunt. Deturbate eos, qui vehuntur, & ipsas confodite. Anceps genus auxilii est, & in suos acrius furit. Ita hostem enim imperio in suos pavore, agitur.* Hæc elocutus, concitat equum primus. Jamque (ut destinatum erat) invaserat ordines hostium, cum Cœnus ingenti vi in lævum cornu invehitur. Phalanx quoque in mediam Indorum aciem uno impetu prorupit. At Porus qua equitem invehi senserat, belluas agi iussit. Sed tardum, & pene immobile animal, equorum velocitatem æquare non poterat. Nec sagittarum quidem ullus erat Barbaris usus. Quippe longas & prægraves, nisi prius in terra statuerent arcum, haud satis apte & commode imponunt: tum humo lubrica & ob id impediente conatum, molientes ictus, celeritate hostium occupabantur. Ergo spreto Regis imperio (quod fere fit, ubi turbatis acrius metus quam dux imperare cœpit) totidem erant imperatores, quot agmina errabant. Alius jungere aciem, alius dividere; stare quidam, & nonnulli circumveni terga hostium jubebant. Nihil in medium consulebatur. Porus tamen cum paucis, quibus metu potior fuerat pudor, colligere dispersos, obvius

vius hostire pergit, elephantosque ante agmen suorum agi jubet. Magnum belluæ injecere terrorem insolitusq; stridor non equos modo, tam pavidum ad omnia animal, sed viros quoque, ordinesque turbaverat. Jam fugæ circumspiciebant locum paulo ante victores, cum Alexander Agrianos, & Thracas leviter armatos, meliorem concursatione quam cominus militem, emisit in belluas. Ingentem ii vim telorum injecere & elephantis & regentibus eos. Phalanx quoque instare constanter territis cœpit. Sed quidam avidius persecuti belluas, in semet irritavere vulneribus. Obtriti ergo pedibus earum, cæteris, ut parcius instarent, fuere documentum. Præcipue terribilis illa facies erat, cum manu arma virosque corriperent, & super se regentibus traderent. Anceps ergo pugna, nunc sequentium, nunc fugientium elephantos, in multum diei varium certamen extraxit, donec secubus (id namq; genus auxilii præparatum erat) pedes amputare cœperunt. Copidas vocant gladios leviter curvatos falcibus similes, queis appetebant belluarum manus. Nec quidquam inexpertum, non mortis modo, sed etiam in ipsa morte novi supplicii timor omittebat. Ergo elephanti vulneribus tandem fatigati, suos in pectora fernunt, & qui rexerant eos, præcipitati in terram ab ipsis obterebantur. Itaque pecorum modo magis pavidi quam infesti, ultra aciem exigebantur, cum Porus destitutus à pluribus tela multo ante præparata, in circumfusos ex elephante suo cœpit ingerere multisque eminus vulneratis, expositus ipse ad ictus undique petebatur. Novem jam vulnera hinc tergo, illinc pectore excepérat multoque sanguine profuso, languentis manibus magis elapsa quam excussa tela mittebat. Nec segnius bellua instincta rabie, nondum saucia, invehebatur ordinibus, donec

rector belluæ Regem conspexit, fluentibus membris, omissisq; armis vix compotem mentis. Tum belluam in fugam concitat, sequente Alexandro, Sed equus ejus multis vulneribus confossus deficiensque procubuit, potito magis Rege, quam effuso. Itaque dum equum mutat, tardius insecutus est. Interim frater Taxilis Regis Indorum præmissus ab Alexandro, monere cœpit Porum ne ultima experiri perseveraret, dederetque se victori. At ille, quanquam exhaustæ erant vires, deficiebatque sanguis, tamen ad notam vocem erectus: *Agnosco*, inquit, *Taxilu fratrem, imperii regnique sui proditorem*; & telum, quod unum forte non effluxerat, contorsit in eum, quod per medium pectus penetravit ad tergum. Hoc ultimo virtutis opere edito, fugere acrius cœpit. Sed elephantes quoque, qui multa exceperat tela, deficiebat. Itaque sistit fugam, peditemque sequenti hostii obiecit. Jam Alexander consecutus erat; & pertinacia Pori cognita, vetabat resistentibus parci. Ergo undique & in pedites, & in ipsum Porum, tela congesta sunt; queis tandem gravatus, labi ex bellua cœpit. Indus, qui elephantum regebat descendere eum ratus, more solito elephantum procumbere jussit in genua, qui ut se submisit, cæteri quoque (ita enim instituti erant) dimisere corpora in terram. Ea res & Porum & cæteros victoribus tradidit. Rex spoliari corpus Pori, interemptum esse credens, jussit: & qui detraherent loricam vestemque, concurrere: cum belluæ dominum tueri, & spoliantes cœpit appetere, levatumque corpus ejus rursus dorso suo imponere. Ergo telis undique obruitur, consossoque eo, in vehiculum Porus imponitur. Quem Rex ut vidit allevantem oculos, non odio sed miseratione commotus, *Quæ maium*, inquit, *amentia te coegit, rerum mearum cognita*

quita fama bellicosum experiri, cum Taxiles esset mihi dictus clementiæ meæ tam propinquum ! hoc exemplum. At ille: Quoniam, inquit, per contuvis respendi hoc bonitatis, quam mihi regnum dedisti. Nam in nomen me fortiorem esse cupiam. Meas enim naves, quibus ad vos transgressus sum, ego comburam, ne quid mihi tecum sit commune, quam victoria. Rursus interrogatus, quid ipse victorem sibi præmii daturum crederet: Quod, inquit, divitiis et præcipuis honoribus, quam causa fortitudinis esset. Plus non vendo profecit, quam si precarius esset. Quippe magnitudinem animi ejus intuitam ac ne fortuna quidem infractam, non modo recordatio modo fortunæ honore excipere dignatus est. Aquam cupivit haud secus quam si pro ipso pugnasset. Cui ita data, contra spem omnium, in amicorum numerum recepit. Mox donavit ampliore regno quam tenuit. Nec sane quicquam ingenium ejus solidius aut constantius habuit, quam admirationem veræ laudis & gloriæ. Simplicius tamen famam æstimabat in hoste, quam in cive: quippe à suis credebat magnitudinem suam destrui posse: eandem clariorem fore, quo majores fuissent quos ipse vicisset.

LIBER IX.

BREVIARIUM LIBRI.

1. *Devicto Poro, in Indiam penetrat Alexander, variasq; gentes & urbes, quarum mores describuntur, sibi subjicit.*

2. *Gangaridas & Pharrasios aggressurus, milites fatigatos & bellum detrectantes, prolixa oratione ad perseverantiam hortatur.*

3. Canus, militum nomine, Alexandro respondet, & paulo post morbo extinguitur.

4. Sobis, & alius expugnatis, regionem Oxydracarum & Mallorum ingreditur. Oratione ad milites habita, Barbaros fugat, eorumque oppidum, contempto Demophoonte vate, obsidet.

5. Præcipiti saltu in Oxydracarum oppidum se immittens, graviter vulneratur, & fortissimis quibusdam ducibus desideratis, oppidoque post aliquot dies expugnato, sibi suisque valetudinem curat.

6. Ab amicis rogatus, ut saluti suæ publicæque parceret, generose respondet, in instituto suo decernendo orbe perseverans.

7. Græcorum quorundam in Bactris defectio retressa. Dum Indorum legatos convivio excipit Alexander, inter Herræum & Dioxippum qui tandem imparibus armis cum Lucio certasse narrantur. Paulo post Dioxippus inimicorum calumnias ultra modum irritatus, seipsum interimit.

8. Donis à legatis oblatis acceptis, Sabracham, Musicanos, Praesios ad fidem & fidelitatem pellit; Ptolemæum venenata plagâ affectum, ope cuiusdam herbæ, cujus species insomnio Alexandro est oblata.

9. Cupidine visendi Oceani correptus, non sine periculis propter nauticarum inscientiam, tandem rediit cum postredditur

10. Ad Oceanum ire cupiens, Gedrosiorum & Ichthyophagorum regionem vastat, ubi cum fame & pestilentia conflictatur ex reliquiis exercitus, plurimique perit. Quibus peractis, se profectus hac [illegible] Susa, [illegible] exercitu

A 2 [illegible]

ALEXANDER tam memorabili victoria lætus, qua sibi Orientis fines apertos esse censebat, Soli victimis cæsis, milites quoque, quo promptioribus animis reliqua belli munia obirent, pro concione laudatos docuit, quicquid Indis virium fuisset illa dimicatione profligatum: cæteram opimam prædam fore, celebratasque opes in ea regione eminere, quam peterent. Proinde jam vilia & obsoleta esse spolia de Persis gemmis, margaritisque & auro atque ebore Macedoniam Græciamque, non suas tantum domos repleturos. Asdem militem & pecuniæ & gloriæ simul quia hanc quoque affirmatio ejus fefellerat eos, pollicitusque operam, dimissisque cum bona gratia ad ea adiberi jubet, ut cum totam Asiam percurrissent, finem terrarum mare inviseret. Multa materia navalis in proximis montibus erat, quam cædere aggressi, magnitudinis inusitatæ reperere serpentes. Rhinocerotes quoque, rarum alibi animal, in iisdem montibus erant. Cæterum hoc nomen belluis eis inditum à Græcis, sermonis ejus ignari aliud lingua sua usurpant. Rex duabus urbibus conditis in utraque fluminis, quod superaverat, ripa, copiarum duces coronis & mille aureis singulos donat. Cæteris quoque proportione aut gradu, quem in militia obtinebant, aut navatæ operæ honos habitus est. Abisares, qui prius quam cum Poro dimicaretur, legatos ad Alexandrum miserat, rursus alios misit, pollicentes omnia facturum quæ imperasset, modo ne cogeretur corpus suum dedere. Neque enim aut sine regio imperio victurum, aut regnaturum esse captivum. Cui Alexander nuntiari jussit, si gravaretur ad se venire, ipsum ad eum esse venturum. Hinc Poro, remeneq; superato, ad interiora Indiæ processit Syl-

væ

væ erant prope in immensum spatium diffusæ, procerisque & in eximiam altitudinem editis arboribus umbrosæ. Plerique rami instar ingentium stipitum flexi in humum, rursus, qua se curvaverant, erigebantur, adeo ut species esset non rami resurgentis, sed arboris ex sua radice generatæ. Cœli temperies salubris: quippe & vim solis umbræ levant, & aquæ largæ manant è fontibus. Cæterum hic quoque serpentium magna vis erat, squamis fulgorem auri reddentibus. Virus haud ullum magis noxium est: quippe morsum præsens mors sequebatur, donec ab incolis remedium oblatum est. Hinc per deserta ventum est ad flumen Hyrcaten. Junctum erat flumini nemus opacum arboribus altis, in quibus agrestium que pavonum multitudine frequens. Cæsis inde motis, oppidum haud procul ponticum colona capit, obsidibusque acceptis, stipendium imponit. Ad magnam deinde [illegible] urbem pervenit; non muro solum, sed etiam palude munitam. Cæteros Barbari vehicula inter se erecta duplici ordine circumdederunt. Altitudo [illegible] aliquot ordines erant, transiliebantque in vacuum ultimo saltu, cum succurrere labentibus facile esset. Ac primo solitum genus pugnæ Macedonas terruit, quum minus vulnerarentur. Deinde spicula densiore agmine, abundantia, lorea vehiculis circumfusa, repugnantes fodere cœperunt. Et vinculo quoque conserta crura fuit, quo facilius singula circumvenirentur. Itaque ostentis suorum amissis, in oppidum refugerunt. Postero die scalis undique admotis, muri occupantur. Paucis pernicitas saluti fuit: qui cognito urbis excidio, paludem tranavere, & in vicina oppida ingentem intulere terrorem, invictum exercitum, & Deorum profecto, adversus memorantes. Alexander ad vastandam

ſtandam eam regionem Perdicca cum expedita manu miſo, partem copiarum Eumeni tradit, ut is quoque Barbaros ad deditionem compelleret. Ipſe cæteros ad urbem validam, in quam aliarum quoque confugerant incolæ, induxit. Oppidani miſſis qui Regem deprecarentur, nihilominus bellum parabant: quippe orta ſeditio in diverſa conſilia diduxerat vulgum. Alii omnia dedi tione potiora; quidam nullam opem in ipſis eſſe ducebant. Sed dum nihil in commune conſulitur, qui deditioni imminebant, apertis portis hoſtem recepunt. Alexander, quanquam belli auctoribus jure poterat iraſci, tamen omnibus venia data & obſidibus acceptis ad proximam deinde urbem caſtra movit. Obſides ducebantur ante agmen: quos cum e muris agnoviſſent, utpote gentis ejuſdem, in colloquium convocaverunt. Illi clementiam Regis ſimulque vim commemorando, ad deditionem eos compulere: exteraſque urbes ſimili modo deditas in fidem accepit. Hinc in Regnum Sabictis pervenitum eſt. Gens, ut Barbari ſapientia ex (illi) bonisque moribus regitur. Genitos liberos non parentum arbitrio tolunt aluntque: ſed eorum, quibus ſpectandi infantium habitum cura mandata eſt. Si quos ſegnes aut aliqua membrorum parte inutiles notaverunt, necari jubent. Nuptiis coeunt non genere ac nobilitate conjunctis ſed electa corporum ſpecie: quia eadem æſtimatur in liberis. Hujus gentis oppidum, cui Alexander admovebat copias, ab ipſo Sabbate obtinebatur. Claſſe erant portæ, ſed nulli in muris turbæque armati oſtendebantur: dubitabantque Macedones, deſeruitne urbem incolæ, an fraude teneretur: cum ſubito patefacta porta Rex lectos cum duobus adultis filiis accurrit, multum inter omnes Barbaros eminens corporis ſpecie. Veſtis erat

auro purpuraque distincta, quæ etiam crura velabat. Aureis soleis intuerat gemmas. Lacerti quoque & brachia margaritis ornata erant. Pendebant ex auribus insignes candore & magnitudine lapilli; Baculum aureum beryllis distinguebant. Quo tradito, precatus, ut sospes acciperet, se, liberosque, & gentem suam dedidit. Nobiles ad venandum canes in ea regione sunt. Latratu abstinere dicuntur, cum videre feram. Leonibus maxime infesti. Horum vim ut ostenderet Alexandro, in conspectu leonem eximiæ magnitudinis jussit emitti: & quatuor omnino admoveri canes; qui celeriter occupaverunt feram: cum ex iis qui assueverant talibus ministeriis unus canis leoni cum aliis inhærentis eius avellere & quia non sequebatur, ferro amputare cœpit. nec sic quidem pertinacia victa, tutius aliam partem secare instituit; & inde non segnius inhærentem ferro subinde cædebat. Ille in vulnere ferx dentes moribundus quoque infixerat. Tanta in illis animalibus ad venandum cupiditatem ingeneratam naturam memoriæ proditum est. Equidem plura transcribo, quàm credo. Nam nec affirmare sustineo de quibus dubito: nec subducere, quæ accepi. Relicto igitur Sophite in suo regno, ad fluvium Hypasin processit, Hephæstione, qui diversam regionem subegerat, conjuncto. Phegelas erat gentis proximæ Rex; qui popularibus suis colere agros (ut assueverant) jussis, Alexandro cum donis occurrit. Nihil quod imperaret detrectans, biduum apud eum substitit.

2. Rex tertio die amnem superare decreverat, transitu difficilem, non spatio solum aquarum, sed etiam saxis impeditum. Certior igitur Phegelam, quæ noscendæ [illegible] ulteriorum ultra flumen per vastas [illegible] cognoscit: excipere

excipere deinde Gangem maximum totius Indiæ fluminum. Ulteriorem ripam colere gentes Gangaridas & Pharrasios, eorumque Regem esse Aggrammen, viginti millibus equitum, ducentisque peditum obsidentem vias. Ad hæc quadrigarum duo millia trahere, & præcipuum terrorem elephantos, quos trium millium numerum explere dicebat. Incredibilia Regi omnia videbantur. Igitur Porum (nam cum eo erat) percunctatur, an vera essent, quæ dicerentur. Ille vires quidem gentis & regni haud falso jactari affirmat. Cæterum qui regnaret, non modo ignobilem esse, sed etiam ultimæ sortis: quippe patrem ejus, tonsorem vix diurno quæstu propulsantem famem, propter habitum haud indecorum cordi fuisse Reginæ. Ab ea in proximorem ejus, qui tum regnasset, amicitiæ locum admotum, interfecto eo per insidias, sub specie tutelæ liberum, ejus invasisse regnum, necatisque pueris hunc qui nunc regnat, generasse, invisum vilemque popularibus, magis paternæ fortunæ quam suæ memorem. Affirmatio Poli multiplicem animo Regis intenderat curam: hostem belli[illegible] spernebat, situm locorum & vim fluminum extimescebat. Relegatos multitudinem vere rerum humanarum perfequi terrentes & eruere, arduum videbatur. Rursus ambitiosæ & insatiabilis cupido famæ, nihil [illegible] nihil remotam videri sinebat. Et interdum [illegible] Macedones tot e[illegible]nsi spatia te[illegible] & in cassis [illegible] facili[illegible] ob e[illegible] pertinaciter [illegible] difficultates [illegible] dantes obstitisse [illegible] esse, quam ab [illegible] fatigari. [illegible] militibus [illegible] esse. Ne [illegible] complexum, [illegible] in [illegible] primordio fiate. Militem [illegible] proximum

quemque fructum, finito tandem periculo, exſpectare. Vicit ergo cupido rationem, & ad concionem vocatis militibus, ad hunc maxime modum diſſeruit: *Non ignoro, milites, multa quæ terrere vos poſſent, abeſſe colis Indiæ perhos dies de induſtria eſſe vaſtata. Sed non eſt improviſa nobis mentientium vanitas. Sic Ciliciæ fauces, ſic Meſopotamiæ campos, Tigrim & Euphratem quorum alterum vado tranſivimus, alterum ponte, terribilem fecerant. Perſæ. Nunquam ad liquidum fama perducitur: omnia, illa tradente, maiora ſunt vero. Noſtra quoque gloria cum ſit ex ſolido, plus tamen habet nominis quam operis. Modo quis belluas efferentes magnum ſpeciem, quis Hydaſpen amnem, quis cætera auditu maiora quam vero, ſuſtinere poſſe credebat? olim hercule fugiſſemus ex Aſia, ſi nos fabulæ debellare potuiſſent. Creditisne elephantorum greges maiores eſſe quam uſquam armentorum ſunt? cum & rarum ſit animal, nec facile capiatur, multoque difficilius mitigetur. Atqui eadem vanitas copias peditum equitumque numeravit. Nam flumen quo latius fuſum eſt, hoc placidius ſtagnat, quippe anguſtis ripis coercita, & in anguſtiorem alveum eliſa, torrentes aquas invehunt: contra ſpatio alvei ſegnior curſus eſt. Præterea in ripa omne periculum eſt, ubi ut fluentes navigia hoſtis exſpectat. Ita quantumcunque flumen intervenit, idem futurum diſcrimen eſt evadentium interram. Sed omnia iſta vera eſſe fingamus. Utrumne vos magnitudo belluarum, an multitudo hoſtium terret? Quod pertinet ad elephantos, præſens habemus exemplum: in ſuos vehementius, quam in nos incurrerant. Tum vaſta corpora ſecuribus falcibuſque mutilata ſunt. Quid autem intereſt, totidem ſint, quot Porus habebat contra nos tela, cum, uno aut altero vulneratis, cætera in declinare videamus? Deinde ſaxa quoque in nos ab edito regant: con-*

greſſa

gregata vero tot millia ipsa se elidunt, ubi nec stare nec fugere potuerint inhabiles vastorum corporum molis. Equidem sic animalia ista contempsi, ut, cum haberem, ipse non opposuerim: satis gnarus, plus suis quam hostibus periculi inferre. At enim equitum peditumque multitudo vos commovet. Cum paucis enim pugnare soliti estis, & nunc primum inconditam sustinebitis turbam. Testis adversus multitudinem invicti Macedonum roboris Granicus amnis, & Cilicia fundata cruore Persarum, & Arbella, cujus campi deformium à nobis cæsibus strati sunt. Sero hostium legiones numerare cœpistis, postea quam solitudinem in Asia vincendo fecistis. Cum per Hellespontum navigaremus, de paucitate nostra cogitandum fuit. Nunc nos Scythæ sequuntur, Bactriana auxilia præsto sunt. Dahæ Sogdianique inter nos militant. Nec tamen illi turbæ confido. Vestras manus intueor, vestram virtutem, rerum, quas gessimus, fidem, præmia, quæ habemus. Quam diu vobiscum in acie stabo, nec meos nec hostium exercitus numerabo. Vos modo animos mihi plenos alacritatis ac fiduciæ adhibete. Non in limine operum laborumque nostrorum, sed in exitu stamus. Perveniemus ad Solis ortum, & Oceanum, si obstat ignavia: inde victores, perdomito fine terrarum, revertemur in patriam. Nolite (quod pigri agricolæ faciunt) maturos fructus per inertiam amittere è manibus. Maxima sunt periculis præmia, dives eadem & imbellis est ingressa. Itaque non tam ad gloriam vos voco, quam ad præmia. Dignissimi estis, quibopes, quas illi nave literibus invehunt, reservatis in patriam. Dignos, quibus inexpertum, nihil metu omissum, relinquatis. Per vos, gloriamque vestram, qua humanum fastigium excedistis, perque & mea in vos & in me vestra merita, quibus invicti contendimus, oro, quæsoque, ne humanarum rerum terminos ad-

euntem, animum commilitonemque vestrum, ve-
cum Regem, deseratis. Cetera vobis imperavi, hoc
unum debiturus sum. Et is vos rogo, qui nihil unquam
vobis praecepi, quin primus me periculis obiecerim,
qui saepe ante clypeo meo excepi, ne infringeretur in ma-
nibus meis palma, qua Herculem, Liberumque Pa-
trem, si invidia abfuerit, aequabo. Date hoc praecibus
meis, & tandem obstinatum silentium rumpite. Ubi
est ille clamor, alacritatis vestrae index? Ubi est ille
ineorum Macedonum vultus? Non agnosco vos mi-
lites, nec agnosci videor a vobis. Surdas, iam dudum,
aures pulso. Aversos animos & infracti exercitare co-
nor. Cumque illi in terram demissis capitibus
tacere perseverarent. *Nescio quid, inquit, me im-*
prudentem in vos deliqui, quod me nemo quidem
vultis. In solitudine mihi videor esse. Nemo respon-
det, nemo saltem nec it quo ali quor. Quid autem
postulo? vestram gloriam & magnitudinem vindi-
camus. Ubi sunt illi, quorum certamen paulo ante
vidi contendentium, qui telo suum vulnerato Regi
cursus exciperent? Dejectus, deiectus sum, hostibus
deditus. Sed solus quoque ne perseverabo. Obiectum me
flumini bus & belluis & illis gentibus quarum ne-
mini horreo. Invenio, qui deserto me vobis sequan-
tur. Scythae Bactrianique erunt mecum. Hesis paulo
ante meis militibus nostris. Non pudet, quam praeca-
rio Imperatorem esse. Ite reliqui agmen, ite deserto
Regi ovantes. Ego hoc a vobis desertus, clamore aut
honesta morte finam.

3 Nec [illegible] illi militum vox exprimi
potuit, subiecti [illegible] ad pedes paulatim inflexo genu Re-
gem gestientem [illegible] segnique & communi labore
mutuae [illegible] detractae animis, ne lassitu-
dine non posse [illegible] moveri in terram ora deiecerat. Ipsum prono semimus sua
sponte, deinde genitus quoque erant, paulatim-
que

que liberius dolor erigi cœpit, manantibus lacrymis, adeo ut Rex, ira in misericordiam versa, ne ipse quidem, quanquam cuperet, temperare oculis potuerit. Tandem universa concione effusius flente, Cœnus ausus est cunctantibus cæteris, proprius tribunal accedere significans se loqui velle. Quem ut videre milites detrahentem galeam capiti (ita enim Regem alloqui mos est,) hortari cœperunt, ut cautam exercitus ageret. Tum Cœnus: *Dii prohibeant*, inquit, *a nobis impias mentes, & proteelo prohibent. Idem animus est tuus, qui fuit semper, ire quo jusseris, pugnare, periclitari, sanguine nostro commendare posteritati tuũ nomen. Proinde si perseveras inermes quoque, & nudi, & exangues utemur, tibi credidimus, sequimur, vel antecedimus. Sed si quidem veram non fictas tuorum militum voces, rerum necessitate ultima expressas, prabe, quæso, propitias aures, imperium atque auspicium tuum constantissime secutis, & quocunque pergis, secuturis. Vicisti Rex magnitudine rerum non hostes modo, sed etiam mortes. Quicquid mortalitas capere poterat, implevimus. Emensis maria terrasque, melius nobis, quam incolis, omnia nota sunt. Pene in ultimo mundi fine consistimus: in alium orbem parasire, & Intiam quæris. Indis quoque ignotam. Inter feras serpentesque degentes cruore ex latebris & cubilibus suis expetis, ut plura quam tot vidit, victoria ingressus. [illegible] cogitatio animo tuo, sed altior mentis [illegible] tua semper in movemento erit, nec [illegible] Intuere corpora exanguia, [illegible] cicatricibus putria. Jam [illegible] arma deficiunt. Vestem [illegible] domestica subvehi non potest. In extremum deducimur cultum. Quoto cuique loricа est? quis equum habet? Jam quæri quem multos ferri ipsorum persecuti sunt, quid cuique superfit ex*

ex præda. Omnium victores, omnium inopes sumus. Nec luxuria laboramus, sed bello. Instrumenta belli consumpsimus. Hunc tu pulcherrimum exercitum nudum objicies bellua? Quarum ut multitudinem augeant de industria Barbari: magnum tamen esse numerum etiam ex mendacio intelligo. Quod si adhuc penetrare in Indiam certum est, regio à Meridie minus vasta est. Qua subacta, licebit decurrere in illud mare, quod rebus humanis terminum voluit esse natura. Cur circumita petu gloriam, quæ ad manum posita est? Hic quoq; occurrit Oceanus. Nisi mavis errare, pervenimus, quo tua fortuna ducit. Hæc tecum, quam sine te cum hu, loqui vellet: non ut vinum circumstantis exercitus gratiam, sed ut vocem loquentium potius quam ut gemitum murmurantium audires. Ut finem orationi Cœnus imposuit, clamor undique cum ploratu oritur. Regem patrem, dominum, confusis appellantium vocibus. Jamque & alii duces præcipueque seniores, quos ob ætatem & excusatio honestior erat, & auctoritas major, eadem precabantur. Ille nec castigare obstinatos, nec mitigare poterat iratos. Itaque inopi consilii desilivit è tribunali, claudique regiam jussit, omnibus, præter assuetos, adire prohibitis. Biduum iræ datum est. tertio die processit; erigique duodecim aras ex quadrato saxo, monumentum expeditionis suæ; munimenta quoque castrorum jussit extendi, cubiliaque amplioris formæ, quam pro corporum habitu, relinqui, ut speciem omnium augeret, posteritati fallax miraculum præparans. Hinc repetens quæ emensus erat, ad flumen Acesinem locat castra. Ibi forte Cœnus morbo extinctus est, cujus morte ingemuit Rex quidem; adiecit tamen, propter paucos dies longam orationem eum exorsum, tanquam solus Macedoniam visurus esset. Jam in

aqua

aqua classis, quam ædificari jusserat, stabat. Interhæc Memnon ex Thracia in supplementum equitum VI millia, præter eos ab Harpalo peditum septem millia adduxerat, armaque viginti quinque millia auro & argento cælata pertulerat: queis distributis, vetera cremari jussit, mille navigiis aditurus Oceanum, discordes & vetera odia retractantes Porum & Taxilem, Indiæ Reges, firmata per affinitatem gratia, reliquit in suis regnis, summo in ædificanda classe amborum studio usus. Oppida quoque duo condidit, quorum alterum Nicæam appellavit, alterum Bucephalon, equi, quem amiserat, memoriæ ac nomini dedicans urbem. Elephantis deinde & impedimentis terra sequi jussus, secundo amne defluxit, quadraginta ferme stadia singulis diebus procedens, ut opportunis locis exponi subinde copiæ possent.

4. Perventum erat in regionem, in qua Hydaspes amnis Acesini commiscetur. Hinc decurrit in fines Sobiorum. Hi de exercitu Herculis majores suos esse commemorant: ægros relictos se, cepisse sedem, quam ipsi obtinebant. Pelles ferarum pro veste, clava pro telo erant. Multaque etiam cum Græci mores exolevissent, stirpis ostendebant vestigia. Hic exconsione facta, CL stadia processit. Depopulatusque regionem, oppidum caput ejus corona cepit XI peditum millia alia gens in ripa fluminum oppotuerat, quæ, amne superato, in fugam compulit, inclusosque mœnibus expugnat. Puberes interfecti sunt, cæteri venierunt. Alteram deinde urbem expugnare adortus, magnaque vi defendentium pulsus, multos Macedonum amisit. Sed, cum in obsidione perseverasset, oppidani desperata salute ignem subjecere tectis, se quoque, ac liberos, conjugesque incendio cremant. Quod cum ipsi augerent, hostes extinguerent, nova forma pugnæ

gnæ erat. Delebant incolæ urbem, hostes defendebant: adeo etiam naturæ jura bellum in contrarium mutat. Arx erat oppidi intacta, in qua præsidium dereliquit. Ipse navigio circumvectus est arcem: quippe tria flumina tota India præter Gangem maxima, munimento arcis applicant undas. A Septentrione Indus alluit, à Meridie Acesines Hydaspi confunditur. Cæterum amnium coitus maritimis similes fluctus movet, multoque ac turbido limo, quod aquarum concursu subinde turbatur, iter qua meant navigia, in tenuem alveum cogitur. Itaque cum crebri fluctus se inveherent, & navium hinc proras, hinc latera pulsarent, subducere nautæ cœperunt. Sed ministeria eorum hinc metu, hinc prærapida celeritate fluminum occupantur. In oculis duo majora omnium navigia submersa sunt: leviora, cum & ipsa nequirent regi, in ripam tamen innoxia expulsa sunt. Ipse Rex in rapidissimos vortices incidit; quibus intorta navis obliqua, & gubernaculi impatiens, agebatur. Jam vestem detraxerat corpori, projecturus semet in flumen, amiciq; ut exciperent eum, haud procul nabant: apparebatque anceps periculum, tam nataturi, quam navigare perseverantis. Ergo ingenti certamine concitant remos, quantaque vis humana esse poterat, admota est, ut fluctus, qui se invehebant, everberarentur. Findi crederes undas, & retro gurgites cedere. Quibus tandem navis erepta, non tamen ripæ applicabatur, sed in proximum vadum illiditur. Cum amne bellum fuisse crederes. Ergo aris pro numero fluminum positis, sacrificioque facto, triginta stadia processit. Inde ventum est in regionem Oxydracarum Mallorumque; quos, alias bellare inter se solitos, tunc periculi societas junxerat. Novem millia juniorum peditum in armis erant, præter hos equitum

equitum decem millia, nongentæque quadrigæ. At Macedones, qui omni diſcrimine jam defunctos ſe eſſe crediderant, poſteaquam integrum bellum cum ferociſſimis Indiæ gentibus ſupereſſe cognoverunt, improviſo metu territi, rurſus ſeditioſis vocibus Regem increpare cœperunt. Gangem amnem, & quæ ultra eſſent, coactos tranſmittere, non tamen finiſſe, ſed mutaſſe bellum: indomitis gentibus ſe objectos, ut ſanguine ſuo aperirent ei Oceanum. Trahi extra ſidera & ſolem, cogique adire quæ mortalium oculis natura ſubduxerat. Novis identidem armis novos hoſtes exiſtere. Quos ut omnes fundant fugentque, quod præmium ipſos manere? caliginem ac tenebras, & perpetuam noctem profundo incubantem, repletum immanium belluarum gregibus fretum, immobiles undas, in quibus emoriens natura defecerit. Rex non ſua, ſed militum ſollicitudine anxius, concione advocata docet, imbelles eſſe, quos metuant. Nihil deinde præter has gentes obſtare, quo minus terrarum ſpatia emenſi, ad finem ſimul mundi laborumque perveniant: Ceſſiſſe illis metuentibus Gangem; & multitudinem nationum, quæ ultra amnem eſſent, declinaſſe iter eo, ubi par gloria, minus periculum eſſet. Jam proſpicere ſe Oceanum: jam perflare ad ipſos auram maris: ne inviderent ſibi laudem quam peteret. Herculis & Liberi patris terminos tranſituros illos. Regi ſuo parvo impendio immortalitatem famæ daturos. Paterentur ſe ex India redire, non fugere. Omnis multitudo, & maxime militaris, mobili impetu fertur. Ita ſeditionis non re media, quam principia, majora ſunt. Non alias tam alacer clamor ab exercitu eſt redditus, jubentium duceret Diis ſecundis, & æquaret gloria quos æmularetur. Lætus his acclamationibus ad hoſtes protinus caſtra movit.

Validiſſimæ

Validissimæ Indorum gentes erant, & bellum impigre parabant, ducemque ex natione Oxydracarum spectatæ virtutis elegerant, qui sub radicibus montis castra posuit, lateque ignes, ut speciem multitudinis augeret, ostendit; clamore quoque, ac sui moris ululatu identidem acquiescentes Macedonas frustra terrere conatus. Jam lux appetebat, cum Rex fiduciæ ac spei plenus, alacres milites arma capere, & exire in aciem jubet. Sed nec tunc an seditione oborta inter ipsos, subito profugerunt Barbari. Certe avios montes & impeditos occupaverunt. Quorum agmen Rex frustra persecutus, impedimenta cepit. Perventum deinde est ad oppidum Oxydracarum, in quod pleriique confugerant, haud majore fiducia munium quam armorum. Jam admovebat Rex, cum vates monere eum cœpit, ne committeret, aut certe differret obsidionem: vitæ ejus periculum ostendi. Rex Demophoonta (is namque vates erat) intuens, *Si quis*, inquit, *te artis tuæ intentum & exta spectantem sic interpellet, non dubitem quin incommodus ac molestus videri tibi possit.* Et cum ille ita prorsus futurum respondisset: *Cessabo*, inquit, *tantas res, non dubium fore, ante oculos habens, quam sit nefas impedimentum, quam vanum sacrificio captum?* Nec diutius quam respondit moratus, admoveri jubet scalas: cunctantibusque cæteris evadit in murum. Angusta muri coronæ erat. Non pinnæ, sicut alibi, fastigium ejus distinxerant, sed perpetua lorica obducta transitum sepserat. Itaque Rex hærebat magis quam stabat in margine, clypeo undique incidentia tela propulsans. Nam undique eminus ex turribus petebatur. Nec subire milites poterant, quia superne vi telorum obruebantur. Tandem magnitudinem periculi pudor vicit: quippe cernebant cunctatione sua dedi hostibus

Regem.

Regem. Sed festinando morabantur auxilia. Nam dum pro se quisque certat evadere, oneravere scalas: queis non sufficientibus, devoluti, unicam spem Regis fefellerunt. Stabat enim in conspectu tanti exercitus, velut in solitudine destitutus.

5. Jamque lævam, qua clypeum ad ictus circumferebat, lassaverat, clamantibus amicis, ut ad ipsos desiliret, stabantque excepturi: cum ille rem ausus incredibilem atque inauditam, multoq; magis ad famam temeritatis quam gloriæ insignem. Namq; in urbem hostium plenam præcipiti saltu semet ipse immisit, cum vix sperare posset, dimicantem certe & non inultum esse moriturum. quippe antequam assurgeret, opprimi poterat, & capi vivus: sed forte ita librraverat corpus, ut se pedibus exciperet. Itaque stans init pugnam, & ne circuiri posset, fortuna providerat. Vetusta arbor haud procul muro ramos multa fronde vestitos velut de industria Regem protegentes, objecerat. Hanc spatioso stipiti corpus, ne circuiri posset, applicuit, clypeo tela, quæ ex adverso ingerebantur, excipiens. Nam cum unum procul tot manus peterent, nemo tamen audebat propius accedere. Missilia ramis plura quam clypeo incidebant. Pugnabat pro Rege primum celebrati nominis fama, deinde desperatio, magnum ad honeste moriendum incitamentum: Sed cum subinde hostis affueret, jam ingentem vim telorum excepserat clipeo, jam galeam saxa perfregerant, jam continuo labore gravia genua succiderant. Itaq; contemptim & incaute, qui proximi steterant, incurrerunt: è quibus duos gladio ita accepit, ut ante ipsum exanimes procumberent. Nec cuiqam deinde propius incessendi eum animus fuit. procul jacula fagitasq; mittebant. Ille ad omnes ictus expositus, ægre jam exceptum poplitibus corpus tuebatur;

tuebatur, donec Indus duorum cubitorum ſagittam (namque Indis, ut ante diximus, hujus magnitudinis ſagittæ erant) ita exeuſſit, ut per thoracem paulum ſuper latus dexterum infigeretur. Quo vulnere afflictus, magna vi ſanguinis emicante, remiſit animam moribundo ſimilis, adeoque reſolutus, ut ne ad vellendum quidem telum ſufficeret dextra. Itaque ad exſpoliandum corpus qui vulneraverat, alacer gaudio accurrit. Quem ut injicere corpori ſuo manus ſenſit, credo, ultimi dedecoris indignitate commotus, linquentem revocavit animum, & nudum hoſtis latus ſub ecto mucrone hauſit. Jacebant circa Regem tria corpora, procul ſtupentibus cæteris. Ille, ut antequam ultimus ſpiritus deficeret dimicans jam extingueretur, clypeo ſe allevare conatus eſt: & poſteaquam ad connitendum nihil ſupererat virium, dextera impendentes ramos complexus, tentabat aſſurgere. Sed ne ſic quidem potens corporis, rurſus in genua procumbit, manu provocans hoſtes, ſi quis congredi auderet. Tandem Peuceſtas per aliam oppidi partem, deturbatis propugnatoribus, muri veſtigia perſequens, Regi ſupervenit. Quo conſpecto Alexander, jam non vitæ ſed mortis ſolatium ſuperveniſſe ratus, clypeo fatigatum corpus excepit. Subit inde Timæus, & paulo poſt Leonatus, huic Ariſtonus ſupervenit. Indi quoque cum intra mœnia Regem eſſe comperiſſent, omiſſis cæteris illuc concurrerunt, urgebantque protegentes. Ex quibus Timæus multis advertſo corpore vulneribus acceptis egregiaq; edita pugna cecidit. Peuceſtas quoque tribus jaculis confoſſus, non ſe tamen ſcuto ſed Regem tuebatur. Leonatus, dum avide ruentes Barbaros ſubmovet, cervice graviter icta, ſemianimis procubuit ante Regis pedes. Jam & Peuceſtes vulneribus fatigatus ſubmiſerat clypeum.

peum. In Ariſtono ſpes ultima hærebat. Hic quoque graviter ſaucius, tantam vim hoſtium ultra ſuſtinere non poterat. Inter hæc ad Macedonas, Regem cecidiſſe, fama perlata eſt. Terruiſſet alios, quod illos incitavit. Namque periculi omnis immemores, dolabris perfregere murum, & qua moliti erant aditum, irrupere in urbem, Indoſque plures fugientes, quam congregi auſos, ceciderunt. Non ſenibus, non fœminis, non infantibus, parcitur. Quiſquis occurrerat, ab illo vulneratum Regem eſſe credebant. Tandemque internecione hoſtium juſtæ iræ parentatum eſt. Ptolemæum, qui poſtea regnavit, huic pugnæ affuiſſe, autor eſt Clitarchus, & Timagenes. Sed ipſe ſcilicet gloriæ ſuæ non refragatus, abfuiſſe ſe miſſum in expeditionem, memoriæ tradidit. Tanta componentium vetuſta rerum monumenta vel ſecuritas, vel, par huic vitium, credulitas fuit. Rege in tabernaculum relato, medici lignum haſtæ corpori infixum, ita ne ſpiculum moveretur, abſcindunt. Corpore deinde nudato animadvertunt hamos ineſſe telo, nec aliter id ſine pernicie corpori extrahi poſſe, quam ut ſecando vulnus augerent. Cæterum ne ſecantes profluvium ſanguinis occuparet, verebantur: quippe ingens telum adactum erat, & penetraſſe in viſcera videbatur. Critobulus inter medicos artis eximiæ, ſed in tanto periculo territus, manus admovere metuebat, ne in ipſius caput parum proſperæ curationis recideret eventus. Lacrymantem eum, ac metuentem, & ſollicitudine propemodum exanguem Rex conſpexerat. *Quid*, inquit, *quod vereris? tempus exſpectas, & non quam primum hoc dolore me ſaltem moriturum liberas? An times, ne reus ſis, cum inſanabile vulnus acceperim?* At Critobulus tandem vel finito vel diſſimulato metu hortari eum cœpit, ut ſe continendum preberet, dum ſpiculum

culum evelleret. Etiam levem corporis motum noxium fore. Rex, cum affirmasset nihil opus esse iis, qui semet continerent, sicut præceptum erat, sine motu præbuit corpus. Igitur patefacto latius vulnere, & spiculo evulso, ingens vis sanguinis manare cæpit, linquique animo Rex, & caligine oculis offusa, veluti moribundus extendi. Cumque profluvium medicamenta frustra inhiberent, clamor simul atque ploratus amicorum oritur, Regem expirasse credentium. Tandem constitit sanguis, paulatimque animum recepit, & circumstantes cæpit agnoscere. Toto eo die, ac nocte, quæ secuta est, armatus exercitus regiam obsedit, confessus omnes unius spiritu vivere. Nec prius recesserunt, quam compertum est, somno paulisper acquiescere. Hinc certiorem spem salutis eius in castra retulerunt.

6. Rex, septem diebus curato vulnere, necdum obducta cicatrice, cum audisset convaluisse apud Barbaros famam mortis suæ, duobus navigiis junctis statui in medium undique conspicuum taberraculum jussit, ex quo se ostenderet periisse credentibus: conspectusque ab incolis, spem hostium falso nuntio conceptam inhibuit. Secundo deinde amne defluxit, aliquantum intervalli à cetera classe præcipiens, ne quies, corporis invalido adhuc necessaria, pulsu remorum impediretur. Quarto posteaquam navigare cæperat die, pervenit in regionem, desertam quidem ab incolis, sed frumento & pecoribus abundantem. Placuit is locus, & ad suam, & ad militum requiem. Mos erat principibus amicorum & custodibus corporis, excubare ante prætorium, quoties Regi adversa valetudo incidisset. Hoc tum more quoque servato, universi cubiculum ejus intrant. Ille sollicitus ne quid novi afferrent, quia simul venerant, percontatur, num he-

hostium recens nuntiaretur adventus. At Craterus, cui mandatum erat, ut amicorum preces perferret ad eum: *Credisne*, inquit, *adventu magis hostium, ut jam in vallo consisterent, quam cura salutis tuæ, ut nunc est tibi vitæ, nos esse solicitos? Quantalibet vis omnium gentium conspiret in nos, impleat armis virisque totum orbem, classibus maria consternat, mustatas belluas inducat, tu nos præstabis invictos. Sed quis Deorum hoc Macedoniæ columen ac sidus diuturnum fore polliceri potest? cum tam avide manifestis periculis offeras corpus, oblitus tot civium animas trahere te in casum? Quis enim tibi superstes aut optat esse, aut potest? Eo pervenimus, auspicium atque imperium secuti tuum, unde, nisi te reduce, nulli ad penates suos iter est? Qui si adhuc de Persidis regno cum Dario dimicares, etsi nemo vellet, tamen ne admirari quidem posset tam promptæ esse te ad omne discrimen audaciæ. Nam ubi paria sunt periculum ac præmium, & secundis rebus amplior fructus est, & adversis solatium manus. Tuo vero capite ignobilem vicum emi, quis ferat, non tuorum modo militum, sed ullus etiam gentis barbaræ, qui tuam magnitudinem novit? Horret animus cogitatione rei, quam paulo ante vidimus. Eloqui timeo, invicti corporis spolium mentissimos manus fuisse mucturos, nisi te interceptum misericors in nos fortuna servasset. Totidem proditores, tot dem desertores fumus, quot te non posturnus persequi. Universo licet virtutes ignominiæ notæ, nemo recusabit facere id, quod ne amitteret, præstare non potuit. Patere nos quæso alio modo esse viles tibi. Quocunque fuisses, ibimus: obscura bella, & ignobiles pugnas nobis delegimus. Temet ipsis ad ea serva quæ magnitudinem tuam capiunt. Cito gloria obsolescit in sordidis hostibus. Nec quidquam indignius est, quam consumi eam, ubi non pos-*

ſit oſtendi. Eadem fere Ptolemæus, & ſimilia iis cæteri. Jamque confuſis vocibus flentes eum orabant, ut tandem exatiatæ laudi modum faceret, ac ſaluti ſuæ, id eſt, publicæ, parceret. Grata erat Regi pietas amicorum. Itaque ſingulos familiarius amplexus conſidere jubet, altiuſque ſermone repetito, *Vobis quidem*, inquit, *ô fidiſſimi, piiſſimique civium, atque amicorum, grates ago, habeoque, non ſolum eo nomine, quod hodie ſalutem meam veſtræ præponitis, ſed quod à pr mordiis belli, nullum erga me benevolentiæ pignus atque indicium omiſiſtis: adeo ut confitendum ſit, nunquam mihi vitam meam fuiſſe tam caram, quam eſſe cœpit, ut vobis d u frui poſſim. Cæterum non eadem eſt cogitatio eorum qui pro me mori optant, & mea; qui quidem hanc benevolentiam veſtram virtute meruiſſe me judico. Vos enim diuturnum fructum ex me, forſitan etiam perpetuum, percipere cupitis. Ego me metior non ætatis ſpatio, ſed gloriæ. Licuit paternis opibus contento, intra Macedoniæ terminos per otium corporis exſpectare obſcuram & ignobilẽ ſenectutem. Quanquam ne pigri quidem ſibi fata diſponunt, ſed unicum bonum diuturnam vitam æſtimantes ſæpe acerba mors occupat. Verum ego, qui non annos meos ſed victorias numero, ſi munera fortunæ bene computo, diu vixi. Orſus à Macedonia imperium, Græciam teneo: Thraciam, & Illyricos ſubegi: Triballi, Mediſque imperito: Aſiam, qua Helleſponto, qua Rubro mari alluitur, poſſideo. Jamque haud procul abſum à fine mundi. Quem egreſſus, aliam naturam, alium orbem aperire mihi ſtatui. Ex Aſia in Europæ terminos momento unius horæ tranſivi. Victor utriuſque regionis poſt nonum regni mei, poſt* XXVIII *ætatis annum, videorne vobis in excolenda gloria, cui me unı devovi, poſſe ceſſare? Ego vero non deero, & ubicunque pugnabo,*

gnabo, in theatro terrarum orbis esse me credam. Dabo nobilitatem ignobilibus locis. Aperiam cunctis gentibus terras, quas natura longe submoverat. In his operibus extingui mihi (si fors ita foret) pulchrum est. Ea stirpe sum genitus, ut multam prius quam longam vitam debeam optare. Obsecro vos, cogitare nos pervenisse in terras, quibus fœminæ ob virtutem celeberrimum nomen est. Quas urbes Semiramis condidit? quas gentes redegit in potestatem? quanta opera molita est? Nondum fœminam æquavimus gloria, & jam nos laudis satietas cepit? Dii faveant, majora adhuc restant. Sed ita nostra erunt quæ nondum attigimus, si nihil parvum duxerimus in quo magnæ gloriæ locus est. Vos modo me ab intestina fraude & domesticorum insidiis præstate securum. Belli Martisque discrimen impavidus subibo. Philippus in acie tutior quam in theatro fuit, hostium manus sæpe vitavit, suorum effugere non valuit. Aliorum quoque Regum exitus si reputaveritis, plures a suis quam ab hoste interemptos numerabitis. Cæterum quoniam olim rei agitatæ in animo meo, nunc promendæ occasio oblata est, mihi maximus laborum atque operum meorum erit fructus, si Olympias mater immortalitati consecretur, quandocunque excesserit vita. Hoc, si licuerit, ipse præstabo. Si me præceperit fatum, vobis mandasse mementote. Ac tum quidem amicos dimisit. Cæterum per complures dies ibi stativa habuit.

7. Hæc dum in India geruntur, Græci milites, nuper in colonias à Rege deducti Carabactra, orta inter ipsos seditione, defecerant, non tam Alexandro infensi, quam metu supplicii: quippe occisis quibusdam popularium, qui validiores erant, arma spectare cœperunt. Et Bactriana arce, quæ quasi negligentius asservata erat, occupata, Barbaros quoque in societatem defectionis impule-

rant. Athenodorus erat princeps eorum, qui Regis quoque nomen assumpserat, non tam imperii cupidine, quam in patriam revertendi cum iis qui autoritatem ipsius sequebantur. Huic Bicon quidam nationis ejusdem, sed ob æmulationem infestus, comparavit insidias, invitatumque ad epulas, per Boxum quendam Macedonum in convivio occidit. Postero die concione advocata, Bicon ultro insidiatum sibi Athenodorum plerisque persuaserat. Sed aliis suspecta fraus erat Biconis, & paulatim in plures cœpit manare suspicio. Itaque Græci milites arma capiunt, occisuri Biconem, si daretur occasio. Cæteri principes eorum iram multitudinis mitigaverunt. Præter spem suam Bicon præsenti periculo ereptus, paulo post insidiatus autoribus salutis suæ est: cujus dolo cognito, & ipsum comprehenderunt, & Boxum. Caterum Boxum protinus placuit interfici, Biconem etiam per cruciatum necari. Jamque corpori tormenta admovebantur, cum Græci milites, incertum ob quam causam, lymphatis similes ad arma discurrunt, quorum fremitu exaudito, qui torquere Biconem jusserant, omisere, veriti ne id facere tumultuantium vociferatione prohiberentur. Ille, sicut nudatus erat, pervenit ad Græcos, & miserabilis facies supplicio destinati in diversum animos repente mutavit, dimittique eum jusserunt. Hoc modo pœna bis liberatus, cum cæteris, qui colonias à Rege attributas reliquerunt, revertit in patriam. Hæc circa Bactra & Scytharum terminos gesta. Interim Regem duarum gentium (de quibus ante dictum est) centum legati adeunt. Omnes curru vehebantur, eximia magnitudine corporum, decoro habitu, lineæ vestes intextæ auro, purpuraque distinctæ. Ei se dedere ipsos, urbes, agrosque, referebant; per tot ætates inviolatam libertatem

bertatem illius primum fidei ditioniq; permissuros. Deos sibi deditionis auctores, non metum: quippe intactis viribus jugum excipere. Rex, consilio habito, deditos in fidem accepit, stipendio, quod Arachosiis utraque natio pensitabat, impositio. Præterea, duo millia & D equites imperati: & omnia obedienter à Barbaris facta. Invitatis deinde ad epulas legatis gentium, regulisque, exornari convivium iussit. Centum autei lecti modicis intervallis positi erant, lectos circumdederant aulæa, purpura auroque fulgentia, quicquid aut apud Persas vetere luxu, aut apud Macedonas nova immutatione corruptum erat, confusis utriusque gentis vitiis in illo convivio ostendens. Intererat epulis Dioxippus Athenienſis, pugil nobilis, & ob eximiam virtutem virium jam Regi pernotus & gratus. Invidi malignique increpabant per seria & ludum, saginati corporis sequi inutilem belluam, cum ipsi prælium inirent, oleo madentem præparare ventrem epulis. Eadem igitur in convivio Horratas Macedo jam temulentus exprobrare ei cœpit, & postulare, ut, si vir esset, postero die secum ferro decerneret: Regem tandem vel de sua temeritate, vel de illius ignavia judicaturum. Et à Dioxippo contemptim militarem eludente ferociam, accepta conditio est. Ac postero die Rex, cum etiam acrius certamen exposcerent, quia deterrere non poterat, destinata exsequi passus est. Ingens hic militum, inter quos erant Græci, qui Dioxippo studebant, convenerat multitudo. Macedo ioita arma sumpserat; æreum clypeum, hastam, quam sarissam vocant, læva tenens: dextra lanceam: gladioq; cinctus, vehut cum pluribus simuldimicaturus. Dioxippus oleo nitens, & coronatus, læva puniceum amiculum, dextrâ validum nodosumque stipitem præferebat. Ea ipsa

res omnium animos exſpectatione ſuſpenderat: quippe armato congredi nudum, dementia, non temeritas, videbatur. Igitur Macedo, haud dubius eminus interfici poſſe, lanceam emiſit: quam Dioxippus cum exigua corporis declinatione vitaſſet, antequam ille haſtam transferret in dextram, aſſiluit, & ſtipite mediam eam fregit. Amiſſo utroque telo, Macedo gladium cœperat ſtringere: quem occupatum complexu, pedibus repente ſubductis, Dioxippus arietavit in terram: ereptoque gladio, pedem ſuper cervicem jacentis impoſuit, ſtipitem intentans, eliſuruſque eo victum, ni prohibitus eſſet à Rege. Triſtis ſpectaculi eventus non Macedonibus modo, ſed etiam Alexandro fuit, maxime quia Barbari affuerant: quippe celebratam Macedonum fortitudinem ad ludibrium recidiſſe. Hinc ad criminationem invidorum adapertæ ſunt aures Regis. Et poſt paucos dies inter epulas aureum poculum ex compoſito ſubducitur: miniſtrique quaſi amiſiſſent quod amoverant, Regem adeunt. Sæpe minus eſt conſtantiæ in robore, quam in culpa. Conjectum oculorum, quibus ut fur deſtinabatur, Dioxippus ferre non potuit. Et cum exceſſiſſet convivio, litteris conſcriptis, quæ Regi rederentur, ferro ſe interemit. Graviter mortem ejus tulit Rex, exiſtimans indignationis eſſe, non pœnitentiæ teſtem, utiq; poſteaquam falſo inſimulatum eum, nimium invidorum gaudium oſtendit.

8 Indorum legati dimiſſi domos, paucis poſt diebus cum donis revertuntur. ecc erant equi, xxxx currus, quos quadrijugi equi ducebant: Linea veſtis aliquantum, mille ſcuta Indica, & ferri candidi talenta centum, leoneſque raræ magnitudinis, & tigres; utrumque animal ad manſuetudinem domitum. Lacertarum quoque ingentium pelles, & dorſa teſtudinum. Cratero deinde impe-

rat

rat Rex, haud procul amne, per quem erat ipſe navigaturus, copias duceret. Eos autem, qui comitari eum ſolebant, imponit in naves, & in fines Mallorum ſecundo amne deuehitur. Inde Sabracas adit, validam Indiæ gentem, quæ populi, non Regum imperio regebatur. Sex millia peditum habebant equitum octo millia: has copias currus D ſequebantur. Tres duces ſpectatos virtute bellica elegerant. At qui in agris erant proximi flumini (frequentes autem vicos maxime in ripa habebant) ut videre totum amnem, qua proſpici poterat, navigiis conſtratum, & tot militum arma fulgentia, territi nova facie, Deorum exercitum, & alium Liberum Patrem, celebre in illis gentibus nomen, adventare credebant. Hinc militum clamor, hinc remorum pulſus, variæque nautarum voces hortantium, pavidas aures impleverant. Ergo univerſi ad eos, qui in armis erant, currunt, furere clamitantes, & cum Diis prælium inituros, Navigia non poſſe numerari, quæ invictos veherent. Tantumque in exercitum ſuorum intulere terroris, ut legatos mitterent, gentem dedituros. His in fidem acceptis, ad alias deinde gentes quarto die pervenit. Nihilo plus animi his fuit, quam cæteris fuerat Itaque oppido ibi condito, quod Alexandriam appellari juſſerat, fines eorum, qui Muſicani appellantur, intravit. Hic de Teriolte Satrape, quem Parapamiſadis præfecerat, iiſdem arguentibus, cognovit: multaque avare ac ſuperbe feciſſe convictum, interfici juſſit. Oxyatres Prætor Bactrianorum non abſolutus modo, ſed etiam jure amplioris imperii donatus eſt. Finibus Muſicanis deinde in ditionem redactis, urbi eorum imperium impoſuit. Inde Præſtos, & ipſam Indiæ gentem, perventum eſt. Oxycanus Rex erat, qui ſe munitæ urbi cum magna manu popularium incluſerat. Hanc

Alexander, tertio die quam cœperat obſidere, expugnavit. Et Oxycanus cum in arcem confugiſſet, legatos de conditione deditionis mittit ad Regem. Sed antequam adirent eum, duæ turres cum ingenti fragore prociderant, per quarum ruinas Macedones evaſere in arcem: qua capta, Oxycanus cum paucis repugnans occiditur. Diruta igitur arce, & omnibus captivis venundatis, Sabi Regis fines ingreſſus eſt. Multiſque oppidis in fidem acceptis, validiſſimam gentis urbem cuniculo cepit, Barbaris ſimile monſtri viſum eſt. rudibus militarium operum, quippe in media fere urbe è terra exiſtebant, nullo ſuffoſſi ſpecus ante veſtigio facto. Octoginta mill a Indorũ in ea regione caſos Clitarchus eſt autor, multoſque captivos ſub corona veniſſe. Rurſus Muſicani defecerunt, ad quos opprimendos miſſus eſt Pithon, qui captum principem gentis, eundemque defectionis autorem, adduxit ad Regem. Quo Alexander in crucem ſublato, rurſus amnem, in quo claſſem exſpectare ſe juſſerat, repetit. Quarto deinde die ſecundo amne pervenit ad oppidum qua iter in regnum erat Sabi. Nuper ſe ille dediderat, ſed oppidani detrectabant imperium, & clauſerant portas. Quorum paucitate contempta, Rex in Agrianos mœnia ſubire juſſerat, & ſenſim recedentes elicere extra muros hoſtem, ſecuturum profecto, ſi fugere eos crederet. Agriani (ſicut imperatum erat) laceſſito hoſte, ſubito terga verterunt: quos Barbari effuſe ſequentes, in alios, inter eos ipſe Rex erat, incidunt. Renovato ergo prælio, ex tribus millibus Barbarorum ſexcenti cæſi ſunt, mille capti, ceteri intra muros urbis inclauſi. Sed non ut prima ſpecie lata victoria, ita eventus quoque fuit: quippe Barbari veneno tinxerant gladios. Itaque haud ſubinde exſpirabant. Nec callidior ſtrenuæ mortis excogitari poterat

terat à medicis, cum etiam leves plagæ insanabiles essent. Barbari autem speraverant, incautum & temerarium Regem excipi posse, & forte inter promptissimos dimicans, intactus evaserat. Præcipue Ptolemæus lævo humero leviter quidem saucius, sed majore periculo quam vulnere affectus, Regis solicitudinem in se converterat. Sanguine conjunctus erat, & quidam Philippo genitum esse credebant; certe pellice ejus ortum constabat. Idem corporis custos, promptissimusque bellator, & pacis artibus quam militiæ major & clarior, modico civilique cultu, liberalis imprimis adituque facilis, nihil ex fastu regio assumpserat. Ob hæc Regi an popularibus carior esset, dubitari poterat: tum certe primum expertus suorum animos, adeo ut fortunam in quam postea ascendit, in illo periculo Macedones ominati esse videantur. Quippe non levior illis Ptolemæi fuit cura, quam Regis, qui & præliо & solicitudine fatigatus cum Ptolemæo assideret, lectum, in quo ipse acquiesceret, jussit inferri. In quem ut se recepit, protinus altior insecutus est somnus. Ex quo excitatus, per quietem vidisse se exponit speciem draconis oblatam herbam ferentis ore, quam veneni remedium esse monstrasset. Colorem quoque herbæ referebat agniturum, si quis reperisset, affirmans: inventamque deinde, quippe à multis erat requisita, vulneri imposuit: protinusque, dolore finito, intra breve spatium cicatrix quoque obducta est. Barbaros ut prima spes fefellerat, seipsos urbemque dediderunt. Hinc in proximam gentem Parhalyam perventum est. Rex erat Mœris, qui urbe deserta in montes profugerat. Itaq; Alexander oppido potitur, agrosque populatur. Magnæ inde prædæ actæ sunt pecorum armentorumque, magna vis reperta frumenti. Ducibus deinde sumptis amnis peritis,

defluxit ad insulam medio ferme alveo enatam.

9. Ibi diutius subsistere coactus, quia duces socordiæ asservati profugerant, misit qui conquirerent alios: nec repertis, pervicax cupido incessit visendi Oceanum, adeundique terminos mundi sine regionis peritis; flumini ignoto caput suum totque fortissimorum virorum salutem permittere. Navigabant ergo, omnium, per quæ ferebantur, ignari; quantum inde abesset mare, quæ gentes colerent, quam placidum amnis os, quam patiens longarum navium esset, anceps & cæca æstimatio augurabatur. Unum erat temeritatis solatium, perpetua felicitas. Jam cccc stadia processerant, cum gubernatores agnoscere ipsos auram matis, & haud procul videri sibi Oceanum abesse, indicant Regi. Lætus ille hortari nauticos cœpit, *incumberent remis, adesse finem laboris omnibus votis expetitum. Jam nihil gloriæ deesse, nihil obstare virtuti. Sine ullo Martis discrimine, sine sanguine orbem terræ ab illis capi. Ne naturam quidem longius posse procedere. Brevi incognita, nisi immortalibus, esse visuros.* Paucos tamen navigio emisit in ripam, qui agrestes vagos exciperent, e quibus certiora nosci posse sperabat. Illi scrutati omnia tuguria, tandem latentes reperiere. Qui interrogati quam procul abesset mare, responderunt nullum ipsos mare ne fama quidem accepisse. Cæterum tertio die perveniri posse ad aquam amaram, quæ corrumperet dulcem. Intellectum est mare destinari ab iguaris naturæ ejus. Itaque ingenti alacritate nautici remigant, & proximo quoque die, quo propius spes admovebatur, exsuscebat ardor animorum. Tertio jam die mixtum flumini subibat mare, leni adhuc æstu confundente dispares undas. Tum aliam insulam medio amni sitam evecti paulo lætius, quia cursus æstu reverberabatur,

applicant

applicant classem, & ad commeatus petendos discurrunt, securi casus ejus, qui supervenit ignaris. Tertia ferme hora erat, cum stata vice Oceanus exæstuans invehi cœpit, & retro flumen urgere. Quod primo coercitum, deinde vehementius pulsum, majore impetu adversum agebatur, quam torrentia præcipiti alveo incurrunt. Ignota vulgo fieri natura erat, monstraque, & iræ Deûm indicia cernere videbantur. Idem intumescens mare, & in campos paulo ante siccos descendere superfusum. Jamque levatis navigiis, & tota classe dispersa, qui expositi erant, undique ad naves trepidi & improviso malo attoniti recurrunt. Sed in tumultu festinatio quoque tarda est. Hi contis navigia appellebant, hi dum remos aptari prohibebant, consederant. Quidam enavigare properantes, sed non exspectatis qui simul esse debebant, clauda & inhabilia navigia languide moliebantur. Aliæ navium inconsulte ruentes non receperant, pariterque & multitudo & paucitas festinantes morabatur. Clamor hinc exspectare, hinc ire iubentium, dissonæque voces nusquam idem ac unum tendentium, non oculorum modo usum, sed etiam aurium abstulerant. Ne in gubernatoribus quidem quidquam opis erat, quorum nec exaudiri vox à tumultuantibus poterat, nec imperium à territis incompositisque servari. Ergo collidi inter se naves, abstergerique invicem remi, & alii aliorum navigia urgere cœperunt. Crederes non unius exercitus classem vehi, sed duorum navale iniisse certamen. Incutiebantur puppibus proræ, premebantur à sequentibus, qui antecedentes turbaverant. Jurgantium ira perveniebat etiam ad manus. Jamque æstus totos circa flumen campos inundaverat, tumulis duntaxat eminentibus, velut insulis parvis, in quos plerique trepidi, omissis navigiis

enare cœperunt. Diſperſa claſſis partim in præalta aqua ſtabat, qua ſubſederant valles, partim in vado hærebat, utcunque inæquale terræ faſtigium occupaverant undæ; cum ſubito novus & priſtino major terror incutitur. Reciprocare cœpit mare, magno tractu aquis in ſuum fretum recurrentibus; reddebatque terras paulo ante profundo ſalo merſas. Igitur deſtituta navigia, alia præcipitantur in proras, alia in latera procumbunt. Strati erant campi ſarcinis, armis, avulſarum tabularum remorumq; fragmentis. Miles nec egredi in terram, nec in naves ſubſiſtere audebat, identidem præſentibus graviora quæ ſequerentur exſpectans. Vix quæ perpetiebantur, videre ipſos credebant: in ſicco naufragia, in amni mare, nec finis malorum. Quippe æſtum paulo poſt mare relaturum, quo navigia allevarentur, ignari, tamem & ultima ſibimet ominabantur. Belluæ quoque fluctibus deſtitutæ, terribiles vagabantur. Jamque nox appetebat, & Regem quoque deſperatio ſalutis, ægritudine affecerat. Non tamen invictum animum curæ obruunt, quin tota nocte præſideret in ſpeculis, equiteſque præmitteret ad os amnis, ut cum mare ruſus exæſtuare ſenſiſſent procederent. Navigia quoque lacerata refici, & everſa fluctibus erigi jubet, paratoſque eſſe & intentos cum ruſus mare terras inundaſſet. Tota ea nocte inter vigilias adhortationeſq; conſumpta, celeriter equites ingenti curſu refugere, & ſecutus eſt æſtus. Qui primo, aquis leni tractu ſubeuntibus, cœpit levare navigia: mox totis campis inundans, etiam impulit claſſem: plauſuſq; militum nauticorumque, inſperatam ſalutem immodico celebrantium gaudio litoribus ripiſque reſonabat. Unde tantum rediſſet ſubito mare, quo pridie reſtigiſſet, quænam eſſet ejuſdem elementi natura, modo diſcors, mo-

do

do imperio temporum obnoxia, mirabundi requirebant. Rex cum ex eo, quod acciderat, conjectaret, post solis ortum statum tempus esse, media nocte, ut æstum occuparet, cum paucis navigiis secundo amne defluxit: evectusque os ejus, cccc stadia processit in mare tandem voti sui compos, præsidibusque maris & locorum Diis sacrificio facto, ad classem rediit.

10. Hinc aversum flumen subiit classis, & altero die appulsa est haud procul lacu salso, cujus ignota natura plerosque decepit temere ingressos aquam; quippe scabies corpora invasit; & contagium morbi etiam in alios vulgatum est. Oleum remedio fuit. Leonato deinde præmisso, ut puteos foderet, qua terrestri itinere ducturus exercitum videbatur (quippe sicca erat regio;) ipse cum copiis substitit, vernum tempus exspectans. Interim & urbes plerasque condidit. Nearcho atque Onesicrito, nauticæ rei peritis, imperavit, ut validissimas navium deducerent in Oceanum, progressique quoad tuto possent, naturam maris noscerent: vel eodem amne, vel Euphrate, subire eos posse, cum reverti ad se vellent. Jamque mitigata hyeme, & navibus, quæ inutiles videbantur, crematis, terrâ ducebat exercitum. Nonis castris in regionem Arabitarum, inde totidem diebus in Gedrosiorum regionem perventum est. Liber hic populus, concilio habito, dedidit se, nec quidquam deditis præter commeatus imperatum est. Quinto hinc die venit ad flumen, Arabon incolæ appellant. Regio deserta, & aquarum inops excipit, quam emensus in Horitas transit. Ibi majorem exercitus partem Hephæstioni tradidit: levem armaturam cum Ptolemæo Leonatoq; partitus est. Tria simul agmina populabantur Indos, magnæque prædæ actæ sunt. Maritimos Ptolemæus, ex-

teros ipſe Rex, & ab alia parte Leonatus, urebant. In hac quoque regione urbem condidit, deductique ſunt in eam Arachoſii. Hinc pervenit ad maritimos Indos, deſertam vaſtamque regionem late tenent, ac ne cum finitimis quidem ullo commercii jure miſcentur. Ipſa ſolitudo naturâ quoque immitia efferavit ingenia. Prominent ungues nunquam reciſi. Comæ hirſutæ, & intonſæ ſunt. Tuguria conchis & exteris purgamentis maris ſtruunt. Ferarum pellibus tecti, piſcibus ſole duratis, & majorum quoque belluarum, quas fluctus ejicit, carne veſcuntur. Conſumptis igitur alimentis, Macedones primo inopiam, deinde ad ultimum famem ſentire cœperunt; radices palmarum (namque ſola ea arbor gignitur) ubique rimantes. Sed cum hæc quoque alimenta defecerant, jumenta cædere aggreſſi, ne equis quidem abſtinebant; & cum deeſſent quæ ſarcinas veherent, ſpolia de hoſtibus, propter quæ ultima Orientis peragraverant, cremabant incendio. Famem deinde peſtilentia ſecuta eſt, quippe inſalubrium ciborum novi ſuccI, ad hoc itineris labor, & ægritudo animi, vulgaverant morbos, &, nec manere ſine clade, nec progredi poterant. Manentes fames, progreſſos acrior peſtilentia urgebat. Ergo ſtrati erant campi pene pluribus ſemivivis quam cadaveribus. Ac ne levius quidem ægri ſequi poterant. quippe agmen raptim agebatur, tantum ſingulis ad ſpem ſalutis ipſos proficere credentibus, quantum itineris feſtinando præciperent. Igitur qui defecerant, notos ignotoſque, ut allevarentur, orabant. Sed nec jumenta erant, quibus excipi poſſent, & miles vix ſua portabat, imminentiſque etiam ipſis facies mali ante oculos erat. Ergo ſepulturæ revocati ne reſpicere quidem ſuos ſuſtinebant, miſericordia in formidinem verſa. Illi, inquit, Dei teſtes, ſacra com-

communia, Regisque implorabant opem. eumque frustra surdas aures fatigarent, in rabiem desperatione versi, parem suo exitum, similesque ipsis amicos & contubernales precabantur. Rex dolore simul & pudore anxius, quia causa tantæ cladis ipse esset, ad Phrataphernem Parthinorum Satrapem misit, qui juberet camelis cocta cibaria afferre. Alios quoq; finitimarum regionum Præfectos, certiores necessitatis suæ fecit: nec cessatum est ab his. Itaque fame duntaxat vindicatus exercitus, tandem in Gedrosiæ fines perducitur. Omnium rerum sola fertilis regio est, in qua stativa habuit, ut vexatos milites quiete firmaret. Hic Leonati litteras accipit, conflixisse ipsum cum octo millibus peditum, & quingentis equitibus Oritarum, prospero eventu. A Cratero quoque nuntius venit Ozinem & Zariaspem nobiles Persas defectionem molientes, oppressos à se, in vinculis esse. Præposito igitur regioni Siburtio (namque Memnon Præfectus ejus nuper interierat morbo) in Carmaniam ipse processit. Aspastes erat Satrapes gentis, suspectus res novare voluisse, dum in India Rex esset. Quem occurrentem, dissimulata ira, comiter allocutus, dum exploraret quæ delata erant, in eodem honore habuit: cum Indiæ Præfecti (sicut imperatum erat) equorum, jumentorum, jugaliumque vim ingentem, ex omni, quæ sub imperio erat, regione misissent, quibus deerant impedimenta, restituit. Arma quoque ad pristinum refecta sunt cultum: quippe haud procul à Perside aberant, non pacata modo, sed etiam opulenta. Igitur (ut supra dictum est) æmulatus Patris Liberi non gloriam solum, quam ex illis gentibus deportaverat, sed etiam famam; sive illud triumphus fuit ab eo primum institutus, sive bacchantium lusus; statuit imitari, animo super humanam fa-

stigium

ſtigium elato. Vicos, per quos iter erat, floribus coroniſque ſterni jubet. Liminibus ædium crateras vino repletos, & alia eximiæ magnitudinis vaſa diſponi. Vehicula deinde conſtrata, ut plures capere milites poſſent, in tabernaculorum modum ornari, alia candidis velis, alia veſte pretioſa. Primi ibant amici, & cohors regia, variis redimita floribus coroniſque. Alibi tubicinum cantus, alibi lyræ ſonus audiebatur: item in vehiculis pro copia cujuſque adornatis, comeſſabundus exercitus, armis, quæ maxime decora erant, circumpendentibus, ipſum convivaſque currus vehebat, crateris aureis ejuſdemque materiæ ingentibus poculis prægravis. Hoc modo per dies ſeptem bacchabundum agmen inceſſit. Parata præda, ſi quid victis ſaltem adverſus comeſſantes animi fuiſſet, mille hercule viri, modo & ſobrii, ſeptem dierum crapula graves in ſuo triumpho capere potuerunt. Sed fortuna, quæ rebus famam pretiumque conſtituit, hoc quoque militiæ probrum vertit in gloriam. Et præſens ætas, & poſteritas deinde, mirata eſt, pergentes nondum ſatis domitas inceſſiſſe remulentos Barbaris, quod temeritas erat, fidem eſſe credentibus. Hunc apparatum carniſex ſequebatur. Quippe Satrapes Aſpaſien (de qua ante dictum eſt) interfici juſſus eſt, adeo nec luxuriæ quidquam crudelitas, nec crudelitati luxuria obſtat.

LIBER X

BREVIARIUM LIBRI.

1. *Cleander, & alii duces delictorum veniam impetrant, dum nonnulli minus facinoroſi puniuntur. Alexandri conſilium de Occidentali Europæ parte perluſtranda; liberalitas erga Abiſaris filium;*

filium: & in Orsinem, nobilissimum Satrapam, crudelitas

2. Dum turbatum Graecia statum sacare, & ex multitudine aere alieno liberatis, alios remittere donis, alios retinere cogitat, in castris oritur seditio: quam gravi oratione & regia auctoritate compescit.

3. Seditiosis supplicio affectis, totius exercitus dissipat consilia, & Persis credit corporis sui custodiam.

4. Oratio Macedonis multis vinctis. Conjuratio in Alexandrum, qui veneno extinguitur.

5. Dicta & gesta eiusdem ante obitum: quantum à suis fuerit desideratus? praecipue vero à Darii matre, quae dolori succumbens, paulo post extincta est. Alexandri elogium.

6. De successore Alexandri inter Magnates consultatio, & variae sententiae.

7. Aridaeus, Philippo genitus, Meleagro promovente, à quibusdam rex salutatur. Unde civilis belli semina.

8. Primarii duces Meleagri artibus occurrunt. Aridaeus autem, pacis studiosus, tumultum componere media quadam ratione conatur.

9. Perdiccas Meleagrum & trecentos fere alios, qui eum sequuti fuerant, dolo opprimit.

10. Alexandri imperium in partes divisum, cuius summa Aridaeo tributa: Provinciae autem Magnatibus. Defuncti corpus ab amicis & curatum, tandem Alexandriam Aegypti translatum est.

IISDEM fere diebus Cleander & Sitalces, & cum Agathone Heracon supervenunt, qui Parmenionem jussu Regis occiderant: quinque millia peditum cum equitibus mille. Sed & accusatores eos e provincia, cui praefuerant, sequebantur:

bantur: nec tot facinora, quot admiserant, compensare poterant cædis perquam gratæ Regi ministerio. Quippe cum omnia profana spoliassent, ne sacris quidem abstinuerant: virgineſque & principes fœminarum stupra perpessæ, corporum ludibria deflebant: invisum Macedonum nomen avaritia eorum ac libido Barbaris fecerat. Inter omnes tamen eminebat Cleandri furor, qui nobilem virginem constupratam servo suo pellicē dederat. Pleriq; amicorum Alexandri, non tam criminum, quæ palam obiiciebantur, atrocitatem, quam memoriam occisi per eos Parmenionis, quod tacitum prodesse eis apud Regem poterat, intuebantur, læti recidisse iram in iræ ministros, nec ullam potentiam scelere quæsitam cuiquam esse diuturnam. Rex, cognita causa, pronuntiavit, ab accusatoribus unum & id maximum crimen esse præteritum, desperationem salutis suæ. nunquam enim talia ausuros, qui ipsum ex India sospitem aut optassent reverti, aut credidissent reversurum. Igitur hos quidem vinxit: de autem militum, qui sævitiæ eorum ministri fuerant, interfici jussit. Eodem die sumptum est supplicium de his quoque, quos autores defectionis Persarum Craterus adduxerat. Haud multo post Nearchus & Onesicritus, quos longius in Oceanum protedere jusserat, superveniunt Nuntiabant autem quædam audita, alia comperta. Insulam ostio amnis sub ectam auro abundare, inopem equorum esse: singulos equos ab iis, qui ex continenti trajicere auderent, singulis talentis emi. Plenum esse belluarum mare, æstu secundo eas ferri, magnarum navium corpora æquantes: truci cantu deteritas sequi classem, cum magno æquoris strepitu, velut demersa navigia, subisse aquas. Cætera incolis crediderant: inter quæ Rubrum mare, non à colore

lore undarum, ut plerique crederent, ſed ab Erythro Rege appellari. Eſſe haud procul à continenti inſulam palmetis frequentibus conſitam, & in medio fere nemore columnam eminere Erythri Regis monumentum, literis gentis ejus ſcriptam. Adjiciebant, navigia quæ lixas mercatoreſque vexiſſent, famam auri ſecutis gubernatoribus, in inſulam eſſe tranſmiſſa; nec deinde ab his poſtea viſa. Rex cognoſcendi plura cupidine accenſus, rurſus eos terram legere jubet, donec ad Euphratem appellerent claſſem; inde adverſo amne Babylonem ſubituros. Ipſe animo infinita complexus, ſtatuerat, omni ad Orientem maritima regione perdomita, ex Syria petere Africam, Carthagini infenſus: inde Numidiæ ſolitudinibus peregratis, curſum Gadis dirigere. Ibi namq; columnas Herculis eſſe, fama vulgaverat. Hiſpanias deinde, quas Iberiam Græci à flumine Ibero vocabant, adire, & prætervehi Alpes, Italiæque oram, unde in Epirum brevis curſus eſt. Igitur Meſopotamiæ Prætoribus imperavit, materia in Libano monte cæſa, devectaque ad urbem Syriæ Capſagas, ingentium carinas navium ponere, ſeptiremes omnes eſſe, deducique Babylonem. Cypriorum Regibus imperatum, ut æs, ſtupamque & vela, præberent. Hæc agenti, Pori & Taxilis Regum literæ traduntur, Abiſarem morbo, Philippum, Præfectum ipſius, ex vulnere interiiſſe, oppreſſoſque qui vulneraſſent eum. Igitur Philippo ſubſtituit Eudæmonem, dux erat Thracum. Abiſaris regnum filio ejus attribuit. Ventum deinde Paſargadas: Perſica eſt gens, cujus Satrapes Orſines erat, nobilitate ac divitiis inter omnes Barbaros eminens. Genus ducebat à Cyro, quondam Rege Perſarum. Opes & à majoribus traditas habebat, & ipſe longa imperii poſſeſſione cumulaverat. Is Regi cum omnis generis

neris donis, non ipſi modo ea, ſed etiam amicis ejus daturus, occurrit. Equorum domitorum greges ſequebantur, currusque argento & auro adornati, pretioſa ſuppellex, nobiles gemmæ, aurea magni ponderis vaſa, veſtesque purpureæ, & ſignati argenti talentum quatuor millia. Cæterum tanta benignitas Barbaro cauſa mortis fuit. Nam cum omnes amicos Regis donis ſuperaſſet, ſua coluiſſet; Bagoæ ſpadonis, qui Alexandrum obſequio corporis devinxerat ſibi, nullum honorem habuit; admonituſq; à quibuſdam, quam Alexandro cordi eſſet, reſpondit, amicos Regis non ſcorta ſe colere: nec moris eſſe Perſis, mares ducere, qui ſtupro effœminarentur. His auditis, ſpado potentiam, flagitio & dedecore quæſitam, in caput nobiliſſimi & inſontis exercuit. Namque gentis ejuſdem leviſſimos falſis criminibus aſtruxit, monitos, tum demum ea deferre cum ipſe juſſiſſet. Interim, quoties ſine arbitris erat, credulas Regis aures implebat, diſſimulans cauſam iræ, quo gravior criminantis autoritas eſſet. Nondum ſuſpectus erat Orſines: jam tamen vilior. Reus enim in ſecreto agebatur, latentis periculi ignarus: & importuniſſimum ſcortum, ne in ſtupro quidem & dedecoris patientia fraudis obliturum, quoties amorem Regis in ſe accenderat. Orſinem modo avaritiæ, interdum et am defectionis arguebat. Jam matura erant in pernicem innocentis mendacia, & fatum, cujus inevitabilis ſors eſt, appetebat. Forte enim ſepulchrum Cyri Alexander juſſit aperiri, in quo erat conditum ejus corpus, cui dire volebat inferias. Auro argentoque repletum eſſe crediderat: quippe ita fama Perſæ vulgaverant. Sed præter clypeum ejus patrem, & arcus duos Scythicos, & acinacem, nihil reperit. Cæterum corona aurea impoſita, amiculo cui affluxerat ipſe, ſolium, in

quo

quo corpus jacebat, velavit: miratus, tanti nominis Regem, tantis prædi tum opibus, haud pretiosius sepultum esse, quam si fuisset è plebe. Proximus erat lateri spado, qui Regem intuens, Quid mirum, inquit, est, inania sepulchra esse Regum, cum Satraparum domus aurum inde egestum capere non possint? Quod ad me attinet, ipse hoc bustum antea non videram, sed ex Dario ita accepi, tria millia talentum condita esse cum Cyro. Hinc illa benignitas in te, ut, quod impune habere non poterat Orsines, donando etiam gratiam iniret. Concitaverat jam animum in iram, cum ii, quibus negotium idem dederat, superveniunt. Hinc Bagoas, hinc ab eo subornati, falsis criminibus occupant aures. Antequam accusari se suspicaretur Orsines, in vincula traditus est. Non contentus supplicio insontis spado, ipse monituro manum injecit. Quem Orsines intuens, *Audieram*, inquit, *in Asia olim regnasse fœminas: hoc vero novum est, regnare castratum.* Hic fuit exitus nobilissimi Persarum, nec insontis modo, sed eximiæ quoque benignitatis in Regem. Eodem tempore Phradates regnum affectasse suspectus occiditur. Cœperat esse præceps ad repræsentanda supplicia; idem, ad deteriora credenda. Sic scilicet res fecundæ valent commutare naturam: & raro quisquam erga bona sua satis cautus est. Idem enim paulo antè Lyncestem Alexandrum, delatum à duobus indicibus, damnare non sustinuerat. Humiliores quoq; reos, contra suam voluntatē, quia cæteris videbantur insontes, passus absolvi, hostibus victis regna deduxerat. Ad ultimū à semetipso degeneravit usq; adeo, ut adversus libidinem animi, arbitrio scorti aliis regna daret, aliis adimeret vitam. Iisdem fere diebus literas à Cœno accepit de rebus in Europa gestis, dum ipse Indiam subigit,

igit. Zopyrio Thraciæ præpositus, dum expeditionem in Getas faceret, tempestatibus procellisque subito coortis, cum toto exercitu oppressus erat. Qua cognita clade Scuthes Odrysas populares suos ad defectionem compulerat. Amissa propemodum Thracia, ne Græcia quidem. * *

2. Igitur triginta navibus Sunium transmittunt. promontorium est Atticæ terræ, unde portum urbis petere decreverant. His cognitis, Rex Arpalo Athenienſibusque juxta infestus, classem parari jubet; Athenas protinus petiturus. Quod consilium dum agitat, clam literæ ei redduntur, Arpalum intrasse quidem Athenas, pecunia conciliasse sibi principum animos: mox consilio plebis habito, jussum urbe excedere, ad Græcos milites perveniſſe, à quibus interceptum & trucidatum à quodam viatore per insidias. His lætus in Europam trajiciendi consilium omisit. Sed exules, præter eos qui civili sanguine aspersi erant, recipi ab omnibus Græcorum civitatibus, queis pulsi erant, jussit. Et Græci haud ausi imperium aspernari, quanquam solvendarum legum id principium esse censebant, bona quoque, quæ exstarent, restituere damnatis. Soli Athenienſes, non suæ modo, sed etiam publicæ vindices libertatis, colluvionem hominum, quia ægre ferebant, non regio imperio, sed legibus moribusque patriis regi assueti, prohibuere finibus. Igitur exules ejiciunt; omnia potius toleraturi, quam purgamenta quondam urbis suæ, tunc etiam exilii, admitterent. Alexander senioribus militum in patriam remissis, tredecim millia peditum, & duo millia equitum, quæ in Asia retineret, eligi jussit, existimans, modico exercitu continere posse Asiam, quia plurib[us] locis præsidia dispositisset; nuperque conditas urbes, quas colonis repleſſet, res renovare cupienti-

bus

bus obstare. Cæterum priusquam exercitum deduceret quos erat retenturus, edixit, ut omnes milites æs alienum profiterentur. Grave plerisque esse compererat. Et quanquam ipsorum luxu contractum erat, dissolvere tamen ipse decreverat. Illi tentari ipsos rati, quo facilius ab integris sumptuosos discerneret, prolatando aliquantum extraxerant temporis. Et Rex satis gnarus, professioni æris pudorem, non contumaciam obstare, mensas totis castris poni jussit & decem millia talentorum proferri. Tum demum fide facta professi sunt. Nec amplius ex tanta pecunia quam c & xxx talenta superfuere. Adeo ille exercitus, tot ditissimarum gentium victor, plus tamen victoriæ quam prædæ deportavit ex Asia. Cæterum, ut cognitum est, alios remitti domum, alios retineri, perpetuam eum regni sedem in Asia habiturum rati, vecordes, & disciplinæ militaris immemores, seditiosis vocibus castra complent. Regemque ferocius quam alias adorti, omnes simul missionem postulare cœperunt, deformia ora cicatricibus, canitiemque capitum ostentantes. Nec aut Præfectorum castigatione, aut verecundia Regis deterriti, tumultuoso clamore & militari violentia volentem loqui inhibebant, palam professi, nusquam inde nisi in patriam vestigium esse moturos. Tandem silentio facto, magis quia motum esse credebant, quam quia ipsi moveri poterant, quidnam acturus esset, exspectabant. Ille, *Quid hæc*, inquit, *repens consternatio, & tam procax atque effusa licentia denuntiat? Eloqui timeo: palam certe rapistis imperium, & precario Rex sum, cui non alloquendi, non noscendi monendique aut intuendi vos jus reliquistis. Equidem cum alios dimittere in patriam, alios mecum paulo post deportare statuerim, tam illos acclamantes video qui abituri sunt, quam hos cum quibus præmissos*

missos subsequi statui. Quid hoc est rei? Dispari in causa idem omnium clamor est. Pervelim scire, utrum qui discedunt, an qui retinentur, de me querantur. Crederes uno ore omnes sustulisse clamorem; Ita pariter ex tota concione responsum est, Omnes queri. Tum ille: Non hercule, inquit, potest fieri, ut adducar, queranti simul omnibus hanc causam esse, quam ostenditis, in qua maior pars exercitus non est, utpote cum plures dimittam, quam retenturus sum. Subest nimirum animis vestris malum, quod omnes avertit a me. Quando enim Regem universus exercitus deseruit? Ne feras quidem uno grege profugiant dominos: sed est quidam in illis pudor, a ceteris destitutos relinquendi. Verum ego tam furiosæ consternationis obitus, remedia inabilibus conor adhibere. Omnem hercule spem, quam ex vobis conceperam, damno; nec ut cum militibus meis (iam enim esse destitistis) agat cum ingratissimis oportet, agere decrevi. Secundum vestra, quæ circumfluunt vos, insanire cœpistis: abstinuisse eius, quem beneficio exuistis, meo. Dignum vestræ quidem in eodem consenescatis: quoniam facinus est vobis adversam quam secundam regere fortunam. Ut taceam Illyriorum paulo ante & Persarum exercitus, Asiæ & tot gentium spolia tabidos fluere. Modo fabi Philippo seminudus, amicula ex parsura gerebant. Aurum & argentum oculis ferre non possunt. Ligneæ enim vasa desiderant, & ex crateribus scuta, rubiginemque gladiorum. Hoc cultu intentes vos accepi, & quingenta talenta æris alieni: cum omnis regia supellex haud amplius quam sexcenta talentorum esset, meorum operum fundamenta; quibus tamen (absit invidia) imperium maximæ terrarum partis imposui. Asiane pertæsum est, quæ vos gloriæ rerum gestarum Dijs pares fecit? In Europam ire properatis, Rege deserto, cum plurimus vestrum detu-

futurum viaticum fuerit, nisi æs alienum luisset? nempe in Asiatica præda. Nec pudet profundo ventre deditarum gentium spolia circumferentes reverti velle ad liberos conjugesque, quibus pauci præmia victoriæ potestis ostendere. Nam cæterorum, dum etiam spes vestræ obviam istis armis quoque pugnari sunt. Bonis verorum libidinis cæterorum sum, pellicum suarum concubinis, quibus hoc solum ex tantis opibus superest, quod impenditur. Proinde fugientibus me pateant limites: facessite hinc omnes. Ego cum Persis abeuntium terga tutabor. Feminem teneo: liberate oculos meos, ingratissimi cives. Lætæ vos excipient parentes liberique, sine vestro Rege videntes? obviam ibunt desertoribus transfugæ? Triumphabo mehercule de fuga vestra, & abeuntes eos expetam pœnas, hos, cum quibus nec in acie pugnis, celando, præterendoque vobis. Jam autem scietis, quantum sine Rege valeat exercitus, & quid ortum memoratu sit. Desiluit deinde tribunali, & in medium armatorum agmen se immisit, notatos quoque, qui ferocissime obloquuti erant, singulos manu comprehendit. Ne sic quidem repugnare tredecim asservandos custodibus corporis tradidit.

3. Quis crederet fœvam paulo ante concionem obtorpuisse subito metu? &, cum ad supplicium videret trahi, nihil aliud graviora quam cæteros? tam effusam antea licentiam, atque seditiosam militum violentia ita compressam, ut non modo nullius ex omnibus instanti Regi restiterit, verum etiam cuncti pavore exanimati attonitis similes quid de ipsis quoque Rex statuendum censeret, suspenta mente exspectarent? Itaque sive nominis, quod gentes eæ sub regibus sunt, inter Deos colum, sive propria ipsius veneratio, sive fiducia tanta vi exercentis imperium, conterruit

cos. Singulare certe ediderunt patientiæ exemplum: adeoq; non sunt accensi supplicio commilitonum, cum sub noctem interfectos esse nossent, ut nihil omiserint quod singuli magis obedienter ac pie facerent. Nam cum postero die prohibiti aditu venissent. Asiaticis modo militibus admissis, lugubrem totis castris ediderè clamorem, denuntiantes protinus esse morituros, si Rex perseveraret iratus. At ille pervicacis adomnia quæ agitasset animi, peregrinorum militum concionem advocari jubet. Macedonibus intra castra cohibitis: & eam frequentes corônâ stantes adhibito interprete talem orationem habuit: *Cum ex Europa trajecerim in Asiam, multas gentes magnam vim hominum imperio meo adjunxi. De fortuna autem*

illa bo. quæque accessit, quæ ipse bene gessi, ego

Regi fortitudine victus. Ego omnia fuerunt

ut hæc eadem militibus

vobiscum

fitis, non dubitavi quin

Hoc ego

Itaque & de

meorum militum

habitus, eadem arma jam

tia inter

ipse Oxatris

junxi, non dedignatus

dende cum

uxorem. Datis

amicorum autem

ut hoc sacro fœdere omne discrimen victi & victorum excluderem. Proinde gentes esse vos mihi, non ascitos, milites, credite. Asia & Europa unum atque idem regnum est. Macedonum vobis arma do. Inveterari

veteranæ peregrinam juventutem? & cives mecum & milites. Omnia eandem ducunt colorem. Nec Persis Macedonum mores admiratus, nec Macedonibus Persarum immutari in deterius ipsi, iisdem jure esse debent, quibus eodem Rege victi sunt. * Hac oratione habita, Persis corporis sui custodiam credidit, Persas satellites, Persas apparitores fecit. Per quos cum Macedones qui huic seditioni occasionem dedissent, vincti ad supplicia traherentur, unum ex iis, auctoritate & ætate gravem, ad Regem ira locutum ferunt.

4. * *Quousque*, inquit, *animo tam vecordi pœnas & quidem externi moris obsequeris? Milites tuscitet tui, nec magis cæsa captivis sua ducentes trahuntur ad pœnam. Et mortem meruisse videas, facta nunc nostra fortuna mutat.* Amico animo, si veri patiens fuisset, admonebatur. Sed in rabiem ira pervenerat. Itaque rursus, nam paulisper, quibus in periculum erat, dubitaverant, mergi in amnem, sicut vinctos erant, jussit. Nec hoc quidem supplicium seditionem militum movit. Namque communes duces atque amicos ejus manipulares sequentes, nisi quos adhuc pristina nexa custodiæ eligerent vinctos, jubet interfici. Ordine se comparata trucidatur. * Postquam vero cognitum est, Persis ducatus datos, Barbaros in varios ordines distributos, atque Macedonicis in postremum non jam, si vero ignominiose penitus relictos esse, non tam amplius conceptum animis dolorem perferre potuerant. Sed concursu in regiam facto, interclusa tantum retenta janua, arma ante januam ponentia signum, projecerunt ac per fores patentes introrumpere se, sibique ignosci supplices atque flentes orabant, utique Rex supplicibus suis potius faveret se, quam contumacibus ipsos nisi venia impetrata non discessuros. Quæ cum

Alexandro nuntiata essent, apertis regiæ foribus ad ipsos est egressus. Postquam vero ipsorum ejulatum, atque pœnitentiam, nec non miserandum atque afflictum habitum vidit fleri, diu quoque collacrymatus est, eaque modestia, ut ipsis ignoscere, obtinuerunt. Eis deinde nunc modeste incusatis, nunc comiter appellatis, cum plures bello inutiles exautorasset, magnificentissimeque donatos dimisit. Scribens quoque ad Antipatrum Macedoniæ Præfectum, eis ad spectandum certamina proximas in theatro sedes assignari, coronatosque sedere jussit. Defunctorum quoque liberos pueros paterna contrahere stipendia voluit. Craterum in præpositi quem etiam Antipatri loco Macedonibus, Thessalis Thracibusque præesse jussit, Antipatrumque cum supplemento peditum in Craterilocum vocavit. Jam pridem quidem Alexandro literæ & ab Olympiade matre & ab Antipatro redditæ erant, ex quibus mutuam inter ipsos simultatem perceperat. Mater Antipatrum affectati regni insimulabat. Antipater Olympiadem multa præter ipsius decorum genere ferre poterat. Itaque evocari se valde iniquo ferens animo, Alexandrum veneno interficere statuit. Peractis ita rebus omnibus, Alexander ad Ecbatana Mediæ profectus, regni necessaria disposuit. Spectacula deinde & solennes indixit dies. Illis forte diebus Hephæstion, quem Rex unice ac fratris loco diligebat, febricitans moritur. Ex quo Alexander in sed bili affectus dolore, multa quæ regiam majestatem minime decerent, admisisse dicitur. Miserum quippe medicum, tanquam in curando negligentior fuisset, suspendi jussit. Super amici corpus exanime ejulans procubuit, vixque inde ab amicis abstractus est. Diem atque noctem luctum continuavit. Aliaque nonnulla feruntur, quæ quidem ego minime

nime credo. Illud tamen verum est, quod Alexander Hephæstioni tanquam Heroi sacrificare jusserit. Funus atq; monumentum ei faciendum, plusquam duodecim millia talentorum impensa sunt. Revertenti Babylonem Chaldæi vates occurrerunt, monentes ne Babylonem ingrederetur. profectionem enim ejus per id tempus vitæ periculum ei portendere. Quibus spretis, quæ destinaverat, ire pergit. Nuntiabatur enim ei, legatos ex diversis terrarum orbis partibus undique Babylonem confluxisse, eumque adventum exspectare. Adeo totum orbem nominis ejus terror invaserat, ut cunctæ gentes, velut destinato sibi Regi adularentur. Igitur tanquam conventum universi orbis acturus, Babylonem pervenire festinabat. Quo cũ venisset, legatos omnes benigne susceptos domum remisit. Isdem fere diebus convivium apud Thessalum medicum institutum est. Ad quod Rex quoq; cum sodalibus vocatus venit. Ibi nondum Herculis scypho epoto, repente, velut telo confixus ingemuit. Illatum e convivio semianimis, tanto dolore cruciatus est, ut ferrum in remedia poscieret. Amici, causam morbi, intemperiem ebrietatis, divulgarunt. Revera autem insidiæ fuerunt, quarum in similiam successionem potentia oppressit. Antipater enim præparatum venenum Callandro filio, qui cum fratribus Philippo & Jolla Regi ministrare solebat, dederat, præmonito eo, ne aliis quam Thessalo & fratribus crederet. Philippus itaque & Iollas, potum Regis prægustare soliti, in aqua frigida venenum habentes, eam prægustatæ potioni Regis superinferunt. Quarto deinde die, cum multes partim mortuum suspicarentur, deque relatu referrent, partim eius desiderium ferre non possent, mœsti sese in regiam contulerunt, ut sibi Regis videndi copia fieret orantes;

atque à custodibus ex mandato Regis intromissi sunt.

6. Intuentibus jam ex ordine pulvere speciem jam non Regem sed tumultuosæ vitæ exercitus. Maximè tamen eminebat, quos ut Rex aspexit, [illegible] *cum excelso diguum* [illegible] dibile dictu audituque in eodem habitu corporis, in quem lecta pulcherrimi corporis & ætatis flos esset, duratis gloriæ ad ultimum pertinaciter effusis, omni vitæ debito liberatus, fatigata membra reclinavit, propiusque adire suis auctis, nam & vox deficere jam cœperat, dextram omnium dignorum Perdiccæ tradidit, amicis suadentibus, ut corpus suum ad Hammonem [illegible] reportaretur. Interrogabunque his, cui relinqueret regnum, respondit. *Et quisquis optimus*, cæterum prævidere jam ubi certamen magnos futuros ludos patribus. Rursus, Perdicca interrogante [illegible] *fuisse* [illegible] *fuisse* [illegible] *fuisse*

optimum ac fortissimum Regem invocantes, certamen quoddam mœroris edebant. Nec mœstorum solum, sed etiam indignantium voces exaudiebantur, tam virilem & in flore ætatis fortunæque vigore Deum ereptum esse rebus humanis. Vigor ejus & vultus educentis in prælium milites, obsidentis urbes, evadentis in muros, fortes viros pro victoriæ dominatu, occurrebant oculis. Tum Macedones sibi vitio honoris regisse erubescebat, impotes & victoriæ tulisse se confitebantur quod aures ejus detractationi fraudasset. Et cum dia nunc in veneratione, nunc in desiderio Regis hæsissent, mitiora tandem ferratio est. Macedonia profecti ultra Euphratem medios hostibus novam imperium ac pene orbem, devictos se esse cernebant: finem belli, victoriæ, finem navigandi, publicas viæ ac reditus cogitatum tractarum. Bella deinde civilia, quale ea tractatum mentibus augurabantur. Verum non de regno Alias, sed de Rege, ipsis sanguinem esse fundendum. Novis vulneribus veteres instrepidas cicatrices. Senes debiles, modo pecunia missione a bello Rege, nunc mortuos pro potentia fortunæ fatebantur, alienis ignobilis. Has cogitationes solventibus, nox supervenit, terroremque auxit. Milites in armis vigilabant, Babylonii alius e muris, alius e culmine turrium quisque tecti prospectabant quasi certiora visuri. Nec quisquam lumina audebat accendere. Et quia colorum cetebat usus, fremitus vocesque auribus captabantur. Ac plerumque vano metu territi, per obscuras tenebras alius alii occursantes, invicem suspecti & infesti ferebantur. Pertæ comis tuo morte detonsis, in lugubri veste cum conjugibus, ac liberis non ut victorem, & modo hostem; sed ut gentis suæ justissimum Regem vero desiderio lugebant. Assueti sub Rege vivere, non alium, qui imperaret

imperaret ipsis, digniorem fuisse confitebantur. Nec muris urbis luctus continebatur, sed proximam regionem ab ea, deinde magnam partem Asiæ cis Euphratem, tanti mali fama pervaserat. Ad Darii quoque matrem celeriter perlata est. Abscissa ergo veste, qua induta erat, lugubrem sumpsit: laceratisque crinibus humi corpus abjecit. Assidebat ei altera ex neptibus, nuper amissum Hephæstionem, cui nupserat, lugens: propriasque causas doloris in communi mœstitia retractabat. Sed omnium suorum mala Sysigambis una capiebat. Illa suam, illa, neptium, vicem flebat. Recens dolor etiam præterita revocaverat. Crederes modo amissum Darium, & pariter miseria duorum filiorum exequias esse ducendas. Flebat mortuos simul vivosque. Quem enim puellarum acturum esse curam? Quem alium fatarum Alexandrum? Iterum esse se captas: iterum exercitus regno. Quin ortuo Dario ipsas tueretur, reperiebat: quæ post Alexandrum respiceret, utique non reperturas. Subibat inter hæc animum, octoginta filiorum suos eodem die ab Ocho saevissimo Regum trucidatos, ob extumque itragi tot horum patrem. Septem liberis, quos genuisset ipsa, unum fuisse, erectæ totum Darium floruisse paulisper, ut crudelius posset exstingui. Ad ultimum dolori taciturnitate obvolutoque capite assidentes genibus suis neptem nepotemque aversata: cibo pariter abstinuit & luce. Quinto, postquam mori statuerat, die extincta est. Magnum profecto Alexandri indulgentiæ in eam, justitiæque in omnes captivos documentum est mors hujus: quæ cum sustinuisset post Darium vivere, Alexandro esse superstes erubuit. Et hercule juste æstimantibus Regem liquet, bona naturæ ejus fuisse, vitia vel fortunæ vel ætatis. Vis incredibilis animi, laboris patientia propemodum

animia, fortitudo non inter Reges modo excellens, sed inter illos quoque, quorum hæc sola virtus fuit: liberalitas sæpe majora tribuentis, quam a Diis petuntur: clementia in devictos: tot regna aut reddita, quibus ea dempserat bello, aut dono data: mortis, cujus metus cæteros exanimat, perpetua contemptio: gloriæ laudisque ut justo major cupido, ita ut juveni & in tantis admittenda rebus: jam pietas erga parentes, quorum, Olympiada immortalitati consecrare decreverat, Philippum ultus erat. Jam in omnes fere amicos benignitas, erga milites benevolentia: consilium par magnitudini animi, & quantam vix poterat ætas ejus capere, solertia: modus immodicarum cupiditatum: Veneris intra naturale desiderium usus: nec ulla, nisi ex permisso, voluptas. Ingentes profecto dotes erant. Illa fortunæ, Diis æquare se, & cœlestes honores accessere, & talia suadentibus oraculis credere, &, dedignantibus venerari ipsum, vehementius, quam par esset, iratos: in externum habitum mutare corporis cultum: imitari devictarum gentium mores, quas ante victoriam spreverat. Nam iracundiam & cupidinem vini, sicut juventa irritaverat, ita senectus mitigare potuisset. Fatendum est tamen, cum plurimum virtuti debuerit, plus debuisse fortunæ quam solus omnium mortalium in potestate habuit. Quoties illum à morte revocavit? quoties temere in pericula vectum perpetua felicitate protexit? Vitæ quoque finem eundem illi, quem gloriæ, statuit. Expectavere eum fata, dum Oriente perdomito, adjectoque Oceano, quidquid mortalitas capiebat, impleret. Huic Regi Ducique successor quærebatur. Sed major moles erat quam ut unus subire eam posset. Itaque nomen quoque ejus & fama rerum, in totum propemodum orbem Re-

ges ac regna adiit: clarissimique iam habiti quo etiam maiorem patitur tanta fortuna admirationem.

6 Caterum Babylone unde enim diverterit oratio, corporis eius custodes, in regiam principes amicorum ducesque copiarum accedere iussi. Secuta est militum turba, cupientium fere in quem Alexandri fortuna esset transitura. Multi duces, frequentia militum exclusi, regi ne intrare quidem poterant, cum praeco exceptis quibusdam intrare iussis, ceteros abire prohibuit. Sed paulatim perferebatur imperium. Ac primum e maesta ingens ploratusque renovatus est. Deinde ut spes expectatioque inhibitis lacrymis silentium fecit, Perdiccas Regia sella in conspectum vulgi data, in qua Alexandri cum vivus usus anulum, tum, ubi pridie traditum a rege, in eadem sella posuit: quorum a re ita turbata clamor omnis, lacrymae integravere luctum. Et Perdiccas: *Ego quidem*, inquit, *animum quidem regni atque imperii vacui obligare erat facile. Ea tam diu spiritus, dum vobis visum est, habebo. Caterum quamquam nulla tam dira mens fuit, quae adfecti fastigii vim ab initio Dis exegitare potuit, tamen magnitudinem rerum, quas egit, intuentibus credere, eos tantum virtuti Deos accommodasse, vires humanas quantum forte complecti, cito repetentium usus fuit. Proinde quoniam nihil aliud ex eo habemus, quam quod fortuna ab immortalitate subduxit, corpori nomini que quamprimum iusta solvamus. Quod abest in qua urbe, inter quos simus, quasi Regia Praesidia spoliata. Tractandum est, communiendi, cogitandumque, ut victoriam partam inter bona, de quibus parta est, obtinere possimus. Caput eius est Hercules, an plures, in vestra potestate est. Illud scire debetis, militarem sine duce turbam corpus esse sine spiritu.* Sextus mensis erat, ex quo Roxane praegnans

est.

est. Optamus ut marem ostendat: cujus regnum Dis approbantibus futurum, quandoque adoleverit, interim a quibus regi velit, destinet. Hæc Perdicca. Tum Nearchus: Alexandri sanguinem ac stirpem regiæ majestatis convenire, neminem, ait, posse mutari: cæterum expectari nondum ortum Regem, & qui jam sit, præteriri, nec animis Macedonum convenire, nec temporibus rerum. Esse è Barsine filium Regis, huic diadema dandum. Nulli placebat oratio. Itaque suo more hastis scuta quatientes, obstrepere perseverabant. Jamque prope seditionem pervenerant, Nearcho pervicacius tuente sententiam. Tum Ptolemæus, *Digna profus est fabulæ*, inquit, *quæ Macedonum imperitante, Hercule vel Barsines filius, cujus nomen quoque turpem dictu pigebit, majore ex parte sanguinis. Cur Persas vicerimus, ut stirpi eorum servamus? quod olim Reges Darius & Xerxes tot malis agminibus tantisque classibus nequequam potuerunt. Mea sententia hæc est, ut fide Alexandri in regna positi, qui consiliis ejus adhibebantur, coeant, quoties in commune consulto opus fuerit. Quodque major pars eorum decreverit, fietur. Duces Præfectique copiarum his pareant.* Ptolemæo quidam potiores Perdiccæ assentiebantur. Tum Aristonous orsus est dicere, Alexandrum consultum, cui relinqueret regnum, voluisse optimum deligi, judicatum autem ab ipso optimum Perdiccam, cui annulum tradidisset. Neque enim unum eum assedisse morienti, sed circumferentem oculos ex turba amicorum delegisse cui traderet. Placere igitur summam imperii ad Perdiccam deferri. Nec dubitavere, quin vera censeret. Itaque universi procedere in medium Perdiccam, & Regis annulum tollere jubebant. Hæsitabat inter cupiditatem, pudoremque, & quo modestius quod appete-

appetebat, expectaret, pervicacius oblaturos esse credebat. Itaque cunctatus, diuque quid ageret incertus, ad ultimum tamen recessit, & post eos, qui foederant proximi, constitit. At Meleager unus e ducibus confirmato animo, quem Perdiccæ cunctatio erexerat, *Nec Dii fuerint*, inquit, *ut Alexandri fortuna, tantique per gentes fastigium in istos humeros ruat, homines certe non fuerint. Nihil dico de nobilioribus quam hæc est, sed de viris tantum, quibus invitis nihil perpeti necesse est. Nec vero interest, Roxanes filium, quandocunque genitus erit, an Perdiccam Regem habeatis, cum iste sub tutelæ specie regnum occupaturus sit. Itaque nemo ei Rex placet, nisi qui nondum natus est. Et in tanta omnium festinatione, non justa modo, sed etiam necessaria, exactos menses solus expectat, & jam divinat matrem esse conceptum, quem vos dubitatis paratum esse, vel subdere. Si medius filius Alexander hunc nobis Regem pro se reliquisset, id solum ex his, quæ imperasset, non faciendum esse censerem. Quin igitur ad diripiendos thesauros discurritis? harum enim opum regiarum utique populus est hæres.* Hæc elocutus, per medios armatos erupit. Et qui abeunti viam dederant, ipsum ad prænuntiatam prædam sequebantur.

7. Jamque armatorum circa Meleagrum frequens globus erat, in seditionem ac discordiam versa concione: cum quidam plerique Macedonum, ignotus ex infima plebe, *Quid opus est*, inquit, *armis, civilique bello, habentibus Regem, quem quæritis? Arrhæus Philippo genitus, Alexandri paulo ante Regis frater, sacrorum cærimoniarumque consors modo, nunc solus hæres, præteritur à vobis. Quo merito suos? quidve fecit, cur etiam gentium communi jure fraudetur? Si Alexandro similem quæritis, nunquam reperietis. Si*

proxi-

proximum, hic solus est His auditis, concio primo silentium velut juſſa habuit. Conclamant deinde pariter, Aridæum vocandum eſſe, mortemque meritos, qui concionem ſine eo habuiſſent. Tum Python, plenas lacrymarum, orditur dicere. Nunc vel maxime miſerabilem eſſe Alexandrum, qui tam bonorum civium miſ rumq; fructu & præſentia fraudatus eſſet: nomen enim memoriamque Regis ſui tantum intuentes, ad cætera caligare eos. Haud ambigue in juvenem, cui regnum deſtinabatur, impenſa probra, quæ * magis ipſi odium, quam Aridæo contemptum attulerunt, quippe dum miſerentur, etiam fovere cœperunt. Igitur non alium ſe, quam eum, qui ad hanc ſpem genitus eſſet, regnare paſſuros, pertinaci acclamatione declarant, vocarique Aridæum jubent. Quem Meleager, infeſtus invidiſque Perdiccæ, ſtrenue perducit in Regiam, & milites Philippum conſalutatum Regem appellant. Cæterum hæc vulgi erat vox, principum alia ſententia. E quibus Python conſilium Perdiccæ exequi cœpit, tutoreſque deſtinat filio ex Roxane futuro, Perdiccam & Leonatum ſcilicet regia genitos. Adjecit, ut in Europa Craterus & Antipater res adminiſtrarent. Tum juſjurandum à ſingulis exactum, futuros in poteſtate Regis geniti Alexandro. Meleager haud injuria metu ſupplicii territus, cum ſuis receſſerat. Rurſus Philippum trahens ſecum, irrupit in regiam, clamitans ſuffragati Reipub. de novo Rege paulo ante concepto: robur ætatis experirentur, modo ſtirpem Philippi, & filium ac fratrem Regum duorum ſibimet ipſis potiſſimum crederent. Nullum profundum mare, nullum vaſtum fretum, & procelloſum, tantos ciet fluctus, quantos multitudo motus habet, utique ſi nova & brevi duratura libertate luxuriat. Pauci Perdic-

cæ modò electo, plures Philippo quam speraverat, imperium dabant. Nec velle nec nolle quidquam diu poterant, pœnitebatque modo consilii, modo pœnitentiæ ipsius: ad ultimum tamen in stirpem regiam inclinavere studia. Celerat ex concione Aridæus principum auctoritate conterritus: & abeunte illo conticuerat magis quam languerat militaris favor. Itaque revocatus certum fratris eam ipsam, quæ in sella posita fuerat, induitur. Et Meleager thorace sumpto, capite armato, hastaque librata satellites sequitur. Diu varius fuit eventus, quia expletura sit sanguine illorum, qui affectavere nihil ad ipsos pertinens regnum, incidere domus familiaque in perniciem. Erant tamen, qui esse gaudebant: haud tamen impetu stirpem regiam vindicaturam. Alterius esse nomen ipsum odisse veneratique, nec scire, quam ad cupidinem, nisi genitum ut regnaret. Totam pervicax terruit concio, ne in quo Alexandri corpore ingens obierat, jacebat. Sexcenti cum ipso erant, quos Perdiccæ fratres, Polemæus quoque se ad mille equites, peditumque regia cohors. Cæterum hand difficulter a tot millibus armatorum clamitata perfecta sunt. Irruperat quoque impetu stipatus satellitum turbæ, quorum princeps erat Meleager, Attalique Perdiccæ, hos qui Alexandri corpus circa erant, ejecit: sed qui irruperant, omnibus telis in ipsum jacientes, multisque vulneratis, tandem cruore, de ipsius galeis quo facilius noscerentur, pectori quæ cum Perdiccæ erant cæpere, ut abstinerent bello, Regique se pluribus cederent. Primus Perdiccæ arma deposuit, cæteræque idem fecere. Meleagro deinde suadente ne a corpore Alexandri discederent, insidiis locum quærari, diversa regiæ parte ad Euphratem fugam intendunt. Equitatus, qui ex nobilissimis juvenum constabat, Perdiccam & Leonotum

natum frequens sequebatur, placebatq; excedere urbe, & tendere in campos. Sed Perdicca ne pedites quidem secuturos ipsum desperabat. Itaque, ne abducendo equites abrupisse a cæteo exercitu videretur, in urbe subsistit.

8. At Meleager Regem monere non desistit, jus imperii Perdiccæ morte sanciendum esse, ne occuperet in potens animus rerum novarum; meminisse eum, quid de Rege meruisset. Neminem autem ei satis fidum esse quem meruat. Rex patiebatur magis, quam assentiebatur. Itaque Meleager mentitum pro imperio habuit; misitque Regis nomine qui Perdiccam accerserent. Iisdem mandatum, ut occiderent, si venire dubitaret. Perdicca improviso subitum adventu, sedecim omnino puerorum regiæ cohortis comitatus, in limine domus fuæ constitit, castigatosque, & Meleagri mancipia identidem appellans sic animi vultusque constantia terruit, ut vix mentis compotes fugerent. Perdicca pueros jussit equos concendere; & cum paucis amicorum ad Leonatum pervenit, jam firmiore præsidio vim propulsaturus, si quis inferret. Postero die indigna res Macedonibus videbatur. Perdiccam ad mortis periculum adductum: & Meleagri temeritatem armis ultum ire decreverant. Atque illi cum Regem adissent, interrogare eum cœpere, an Perdiccam comprehendi ipse jussisset. Ille, Meleagri instinctu se jussisse, respondit. Cæterum non debere tumultuari eos: Perdiccam enim vivere. Igitur concione dimissa, Meleager equitum maxime defectione perterritus, inopique consilii (quippe in ipsum periculum recciderat, quod inimico paulo ante intenderat) triduum fere consumpsit incerta consilia volvendo. Et pristina quidem regiæ species manebat. Nam & legati gentium Regem adibant. & copia-

copiarum duces aderant, & vestibulum satellites armatique compleverant. Sed ingens sua sponte mœstitia ultimæ desperationis index erat; suspectique invicem, non adire propius, non colloqui audebant: secretas cogitationes intra se quoque volventes: & ex comparatione Regis novi desiderium excitabatur amissi, ubi ille esset, cujus imperium, cujus auspicium, secuti erant, requirebant. Destitutos se inter infestas indomitasque gentes, expetituras tot cladium suarum pœnas quandocunque oblata esset occasio. His cogitationibus animos exedebant, cum annuntiatur, equites qui sub Perdicca essent, occupatis circa Babylonem campis, frumentum, quod in urbem invehebatur, retinuisse. Itaque inopia primum, deinde fames esse cœpit. Et qui in urbe erant, aut reconciliandam gratiam cum Perdicca, aut armis certandum esse censebant. Forte accidebat, ut qui in agris erant, populationem villarum vicorumque veriti, confugerent in urbem: oppidani, cum ipsos alimenta deficerent, urbe excederent, & utrique generi tutior aliena sedes quam sua videretur. Quorum consternationem Macedones veriti, in regiam coeunt, quæque ipsorum sententia esset, exponunt. Placebat autem legatos ad equites mitti, de finienda discordia, armisque ponendis. Igitur à Rege legatur Pasas Thessalus, & Amyntas Megalopolitanus, & Perilaus, qui cum mandata Regis edidissent, non aliter posituros arma equites, quam si Rex discordiæ autores dedidisset, tulere responsum. His renuntiatis, sua sponte milites arma capiunt, quorum tumultu è Regia Philippus excitus, *Nihil*, inquit, *seditione est opus: nam inter se certantium præmia, qui quæverint, occupabunt. Simul mementote rem esse cum civibus, quibus spem gratiæ cito abrumpere, ad bellum civile properantium*

tium est. Altera legatione, an mitigari possint, experiamur: & credo nondum Regis corpore sepulto ad præstanda ei vestra omnes esse coituros. Quod ad me attinet, volebam hoc imperium malo, quam exercere civium sanguine. Et si nulla alia concordiæ spes est, oro, quæso, quæque dignæ potiorem. Obortis deinde lacrymis, diadema detrahit capiti, dextram, qua id tenebat, protendens, ut, si quis se digniorem profiteretur, acciperet. Ingentem spem indolis ante eum diem fratris claritate suppressam, ea moderata excitavit oratio. Itaque cuncti instare cœperunt ut quæ agitasset, exequi vellet. Eosdem rursus legat, pertutos ut Meleagrum tertium ducem acciperent. Haud segne id impetratum est. Nam & abducere Meleagrum Perdiccæ à Rege cupiebat, & unum ducibus imparem futurum esse censebat. Igitur Meleagro cum phalange obviam egressi, Perdiccæ equitum turmas antecedens occurrit. Utrumque igitur mutua salutatione facta, coit, in perpetuum (ut arbitrabantur) concordia & pace firmata.

9 Sed jam fatis admovebantur Macedonum genti bella civilia. Nam & insociabile eti regnum, & a pluribus expetebatur. Primum ergo collegere vires, deinde detulerunt; & cum pluribus corpus, quam capiebat, onerassent, extera membra deficere cœperunt: quodque imperium subito fiare potuisset, dum a pluribus sustinetur, ruit. Proinde ille meritorie populus Romanus salutem se principi suo debere profitetur: cui nostris, quam pene fuisse nam hanc nostram, nostram fidus illuxit. Hujus hercule, non solis ortus, lucem caliganti reddidit mundo, cum sine suo capite discordia membra rapidarent. Quot ille tum extinxit faces? quot condidit gladios? quantum tempestatem subita serenitate discussit? Non ergo revire-

scit

cit solum, sed etiam fluctuet imperium. Absit modo invidia, excipiet hujus sexûs tempora eadem domus, urinam perpetua. ...ente diuturna posteritas. Caterum, ut ad ordinem ... aquo me contemplatio publicæ ... Perdiccam cum spe salutis hæc in Meleagri morte deponebat: vanum eundem & inanem celeriter, quæres novaturam, & filium ... occupandum esse. Sed alta dissimulatione consilium premebat, ut opprimeret incautam. ... quotidianos ... quibus præerat, ... ut quasi ignoraret ipse, quæ ... Meleagrum ... esse Perdiccæ. Quorum ... more Meleagri ... relato, fatens ira ... Perdiccæ ... exercitus ... adornari ... ut ... speciem ... capit ... ut comprehenderent ... Agit Meleager ... Perdiccam fidem ... Tam communi ... noxios ... Placet ... ferrari: & ... Macedonum ... ut ... deducerent ... parte ... equites ... facto ... quæ ... præerat ... & pedites ... concordiæ ... pacari ... parem ... ad habitandum ... inducerent copias quippe pro equitibus ... at Caterum veriti, ne ... communitum ... damna-

rent, sibilitere, præparatis ad dimicandum animis, si quis vim inferret. Jam agmina coibant, paruitque intervallum erat, quod acies utraque decurreret. Itaque Rex cum una ala obequitare peditibus cœpit, discordiæ autores, quos tueri ipse debebat, intuentu Perdiccæ ad supplicia deposcens. minabaturque, omnes turmas cum elephantis in adversum se in recusantes. stupebantque improvisa malo cedere. Nec plus impsio Meleagro erat ad conciliandam militum fiducian ex præsentibus videretur expecta occasione, qua novare fortunam. Tum Perdiccas, ut corripere & obnoxios vinci, trecentos ferme qui Meleagrum erumpentem e cohorte qua prima ibat cæsi. post mortem ejus in secuti erant acceris discretos, elephantis in conspectu totius exercitus objecit; omnes [illegible] pedibus conculcati nec prohibente Rege nec auctore. Appianabatque, quo modo pro suo videretur, quod approbasset eventus. Hæc [illegible] Macedonibus & [illegible] Meleagri fero intellecta [illegible] plus corporis [illegible] tus fletu; [illegible] nomine [illegible] iam ab [illegible] [illegible] templo [illegible] occidit.

[illegible] filium [illegible] riam ad [illegible] eius obtineret. [illegible] Asiæ rentium, [illegible] donati Syria cum Phœnice [illegible] Cilicia delinata. Lycaoniam cum Pamphylia & maiore Phrygia [illegible] Antigonus. In Cariam [illegible]

Caſſander, Menander in Lydiam miſſi. Phrygiam minorem Helleſponto adjunctam, Leonati provinciam eſſe juſſerunt. Cappadocia Eumeni cum Paphlagonia ceſſit. Præceptum eſt, ut regionem eam uſque ad Trapezuntem defenderet, bellum cum Arbate gereret. Solus hic detrectabat imperium. Python Mediam, Lyſimachus Thraciam, appoſitaſque Thraciæ Ponticas gentes obtinere juſſi. Qui Indiæ, quique Bactris & Sogdianis, caterisque, aut Oceani, aut Rubri maris accolis præerant, quibus quiſque finibus habuiſſet imperii etiam jus obtineret. Decretum eſt ut Perdiccæ cum Rege eſſet, copiiſque præeſſet, quæ Regem ſequebantur. Credidere quidam tecta Commento Alexandri diſtributas eſſe provincias; ſed famam ejus rei (quanquam ab autoribus tradita eſt) vanam fuiſſe comperimus. Et quidem tuas quiſque opes, diviſis imperii partibus, tuebantur, quas ipſi fundaverant, ſi unquam adverſus immodicas cupiditates terminus ſtaret; quippe paulo ante Regis miniſtri, ſpecie imperii alieni procurandi, ſingulis ingenia invaſerant regna, ſubitoque certamine inter ſe cum & omnes eaſdem gentis eſſent, & à cæteris ſui quiſque imperii regione diſcreti. Sed difficile erat eo contentos eſſe quod obtinerent occaſio: quippe ſordent primis cum majora quæque ſperantur. Itaque omnibus expeditis, ſuadebatur augere regna, quam fuiſſet accepta. Eumenes diu dies erat, ex quo corpus Regis ſepelebat in Macedonas curis omnium ad formandum publicum ſtatum à tam ſolemni munere avertis. Et nonnullis quam Meſopotamiæ regioni fervidior æſtus exiſtit, ea quoque plerasque animalia, quæ in nullo ſolo deprehenduntur, extinguat. Tantus eſt vapor ſolis, & cæli, quo cuncta velut igne torrentur. Fontes aquarum & rari ſunt, & incolentium fraude celantur. Ipſis uſus patet, ignotus

ignotus est advenis. Ut tandem curare corpus exanimum amicis vacavit, nulla tabe, ne minimo quidem livore corruptum videre qui intraverant. Vigor quoque qui constat ex spiritu, non destiterat. Itaque Ægyptii Chaldæique jussi corpus seorsum curare, primo non sunt ausi admovere, velut sp tantis manus: deinde precati ut jus fasq, esset mortalibus attrectare eam purgavere corpus repletum que est aloribus. Auream solium, & capiti ad ecta fortunæ ejus insignia. Veneno necatum esse credere. Plerique filium Antipatri inter minist os Jo lim nomine, patris jussu dedisse. Sæpe cerre audi tum ex Alexandri Antipatrum regnum affectare fatigium, majoremque ede præfecti opibus, ac tulo Spartanæ victoriæ inflatum omnia a se data aferentem sibi. Credebant etiam, Craterum cum veterum militum manu ad interficiendum eum missum. Vim autem veneni, quod in Macedonia gignitur, talem esse constat, ut ferum quoque exuat ungula jumenti duntaxat patiens esse constat. Stygem appellant fontem, ex quo pestiferum vim emanat. Hoc per Cassandrum allatum traditumque fratri Jollæ & ab eo suprema Regis potioni inditum. Hæc utcunque sunt tradita eorum, quos rumor asperserat, mox potentia extinxit. Regnum Macedoniæ Antipater & Græciam quoque invasit. Soboles deinde excepit, interfectis omnibus quicunque Alexandrum etiam longinqua cognatione contigerant. Cæterum corpus ejus a Ptolemæo cui Ægyptus cesserat, Memphim, & inde paucis post annis Alexandriam translatum est, omnisque memoriæ ac nomini honos habetur.

FINIS.

JANI

IANI RUTGERSII
EMENDATIONES
ALIQUOT
Q. C[illegible]
LIBRO [illegible]

PAg. 2. ver. 21. *Cattu[illegible] vulgatisque vsu[illegible]* Lege *solitaque vsus.*

Pag. 38. vers. ante p. *D[illegible] ignaui esse dicta.* Ita vetustissimi codices. Modius ex vestigiis membranarum *Statuit* condidit. Scribit *dicentes.* Legendum *dicatis* non *dicta.*

Pag. 42. vers. 5. *Aquipeciis aquisque Pa[illegible] farum, pro lamnarum ob id genus aes, quod celeritate maxime constat, quibus vtuntur, quibus in circumagendis aquis hos plaustros occupauerant.* Sic veteres Editiones, aute Modianam. Lego *pro lamnarum ob id genus aes, quod celeritate maxime constat, agi solebant, quibus in circumagendis aquis hos plaustros occupauerant.* Ubi sic multo scitius. *Celeritate maxime constat* est id, quod Graeci περὶ ἔχειν vocant, aut certe simile. Vbi autem vltimus vocem *occupo* eodem modo, quo Varro apud Nonium: *Quod si de eo occupatis, ex agello prius quam eamus comedisse, ex vino ne quid sumatis.* Et *occupatus in bibendo fieret.* Hoc ergo dicit, Barbaros ferreis tunicis graves suos axes circumegisse, quod tam expedite faciebant Thessali, ut longe Barbaros anteverterent. Aliquanto post,

Pag.

Pag. 46. vers. 9. de Darii filiabus, *Virgines regias excellentis [illegible] quam si eodem quo ipse, parente genitæ [illegible]* Ita Modius. Lego, *Virgines regias.*

Pag. 48. vers. 16. *[illegible] quoque e suis desiderium nisi omnia explent.* Mod. Ed. *quæ [illegible].* Lego, *scheda quoque suis defuisse æquabat.* Tantum enim terrorem Barbarorum fuisse vult, ut omnia etiam vehicula, quibus eorum opes portabantur, relinquerint, ad solum agentes, ut ipsos fugæ [illegible] Dixit autem *regni* pro *regnis*, eodem modo quo Ovidius in Phaethontiadas [illegible]

Pag. 69. [illegible] *quam si [illegible] imperio esset [illegible]* Puto legendum, *Magis [illegible]* Sed tum certamen est, ut probitone [illegible] Paulo post.

Pag. 71. vers. 4. [illegible] *subministrare.*

Pag. 74. vers. 3. [illegible] *quæ Ægyptiunctæ [illegible] Africæ [illegible] vicinis gentibus* Pollerius *Africæ glossema* [illegible] *sed non male.*

Pag. 90. vers. 2. *Ut decem millia Bactrianæ habent equites mille alendum. Dabo totidem & Arachosii, Sarangæque quatuor millia explebunt.* Ita Modii codices. Sed legendum, *Sasanque*, aut *Susinque*. Arrianus libro III. [illegible]

μὴ μόνοι, ἀλλὰ Σκύται καὶ Ἕλληνες, καὶ ἐπὶ Σκύθαις Καδμεῖοι.

LIBRO V.

Pag. 128. vers. 10. *Cum Pharnabazum in arbem condiderat, quam de nomine tyranni Globares appellarunt.* Libri Globares. Legendum *Chobares*, ut infra vers. pag. 193.

Pag. 139. vers. 13. *Perfabricatas ut rigmus inhærentem fibras* [illegible] *Scaliger*: non *perfossis*, aut *perfossa* dempsit.

LIBRO VI.

Pag. 157. vers. 10. *Celebrem quæ in Lacedæmone fuerant disputationem* [illegible] *Scaliger* [illegible] *pensis* [illegible] *retulerunt.* Pro eadem [illegible] sequentes [illegible] studium in urbe [illegible] neret. Forsan ita [illegible] modo: *Celebrem quæ in Lacedæmone habita fuerat, & in suspicati arbitrum* [illegible]

LIBRO VII.

Pag. 214. vers. 20. *Hæc Hellanicus. Contra vero, partim sua fuga, & consulis virtute, se salvum esse respondit.* Legendum est, *mortuum*: non enim Scytharum, sed Macedonum fuorum consilio se salvum dicit.

LIBRO VIII.

Pag. 265. v. pen. lego: *Ipse Persarum rex magnitudinis prope excessisse narratur*, non, ut vulgo, *formam.*

LI-

LIBRO IX.

Pag. 274. vers. 10. *Phegelis erat gentis proximæ rex*, &c. Quod si verum id eius principis nomen est, non video quomodo mox Curtius Orbilii ferulam effugiat, iis verbis: *Percontatus igitur Phegela, quæ nosceuda erant.* A *Phegelis* enim non nisi *Phegelim*, & *Phegelida*, declinari potest. Ego scribendum puto: *Phegel, is erat gentis proximæ rex, qui*, &c. Apud Diodorum quoque, quo loco ἄρτι ἦλθε τοὺς Ἀγχίσου παῖδας ἀναγνωρίσων ἐν Βρεττίοις legitur, ἄρτι δὲ legendum est. Nusquam securius grassata est veterum librariorum audacia, quam in propriis virorum ac locorum nominibus depravandis. Nec difficile esset aliquot eorum iis exemplorum id evincendi, etsi & ipsa pervulgata, & mihi alioqui optata id cuncta imforet.

LIBRO X.

Pag. 280. vers. 20. *Ita Mithridatem tractavit*, &c. Ita Mithridatem tractavit, ut in hibernaculis ejus deveda ducta ab eo in Cyzicenos agros, ubi vernabant, ut ait Sallustius, ad deducendæ Babylonæ. Etiam hoc loco vocula ob præcedentis similitudinem vitiose reperta est. Legitur ejecta, ego hoc modo: *ut in hibernaculis ejus deveda ducta ab eo in Cyzicenos agros, ubi vernabant, ut ait Sallustius, ad deducendæ Babylonæ.* Hæc erant quæ in Curtio emendatione mihi visa sunt. Plura possem, sed ea invisa tamen & eorum quæ in hoc quoque animadvertuntur.

JOSEPHI SCALIGERI
Palmaria Correctio.

Lib. III. p. 25. vers. 21. *Distinguebant intermitentes gemmæ iugum: ex quo eminebant duo aurea simulacra cubitalia; quorum alterum pacis, alterum belli gerebat effigiem.* Interpolata à sciolis lectio. Veteres editiones habent: *quorum alterum in alterum belli gerebat effigiem.* Quare non dubitabis cum Scaligero emendare, *quorum alterum Nini, alterum Beli gerebat effigiem.* Per Ninum Assyriæ, per Belum Babyloniæ imperium conjunctum innuebant currus Darii artifices.

FINIS

JOHANNIS LOCCENII

Index Philologicus,

In quo variares Curtii dictiones, vel quarum sensus non omnibus liquidus esse queat, explicantur & illustrantur.

A.

A*Bdicari patrem*, novè & acutè dictum, aliàs abdicantur liberi, non patres, qua voce insolentia Alexandri notatur, contempto Philippo Ammonem sibi patrem optantis. Freinshemius Indice Curtiano. Livius tamen lib. XL. ita etiam loquutus est: *Eum sibi, te abdicato patre, in locum suum substituit.*

Abhorrere, pro discrepare, differre, aut alienum esse. Sic Tullius in Partit. Orat. *Verba ponenda sunt quæ nimis abhorrent illustrandi nec abusu sint abhorrentia.* Livius lib. 21 *Gallos haud sanè multum longa navibus absque abhorrentes.* Suetonius in Nerone c. 43. *Multa & immania, verùm non abhorrentia à sua natura creditur destinasse.* Vipianus l. 6 Sect. 3. commun. præd. *A qua non abhorret, et quod Marcellus libro sexto Digestorum scribit.* & Marcellus in l. 66. de Reg. jur. *Desinit debere is, qui magis est exceptionem sustinere, nec ab æquitate naturali abhorret.*

Abstergere remos, idem quod ἀφαιρεῖν, abrumpere, frangere. Lipsius Elector. 2. 19 notat esse nauticam & poëticam dictionem, nec aliud significare quam transversè navis hostilis impetu & transcursu remos perfrangere, auferre & velut puram ab iis reddere. Livius *detergere remos* eo-

dem ſenſu dixit lib. 28. *Unius navis impetu lateris alterius remos deterſit*, & alii.

Acinaces, gladius Perſicus reflexus, vide Freinſhemii Indicem Curtianum in *Acinaces*.

Admodum, omnino, plane. Aliquando idem quod *circiter*, vid. Ind. Verheggen in Juſtinum in v. *Admodum*.

Aſtruere, pro *inſtruere*. Lib. X. 1. 27. *Gentis eiuſdem conſſimos ſſe eſſe ſſe aſſtruxit*, quod tamen minus utitatum eſſe monuit legendum *inſtruxit*, vel *aſſtruxit*. Vid. Freinſhem. hic, & in Indice.

Æterna ſordes, pro induratis ac diuturnis ſordibus. vid Freinſhemii Comment. in Curt. 4. 1. 22.

Agema, certum agmen delectorum hominum, equitum aut peditum, ab ἄγω ducere derivatum. Herm. Hugo lib. III. de milit. equeſt. cap. V. late.

Aggravatur ſpatium, quadam editiones *vaggravatur* habent, ſed rectius prius, pro *aggravatum*, *impediretur*, *extolleretur*. Ita Tacitus I. Annal. *Aggeſtis ſtramentis naſſas impedibant*, & *quadrato agmine*, *Domitio aggeratus*. Plautus in Rud. p. m. 64. *Quadrantes aggravare*, pro *coacervare*, *accumulare*.

Alacer gaudio. Et pleonaſmus abundantiam gaudii ingnans, eodem modo Livius lib. 10. *videſſe conſulem alacrem gaudio*, & alibi. Plinius paneg. *Lætus gaudio*. Noſter lib. III. *Caſtra communi gaudio alacria*.

Ante omnes. Et Graecismus πρὸ πάντων τοῦτο. Sallustius bello Catilin. c. 53. de Gallis: *Gloria belli ante omnes*. Et ad Salustii imitationem Tacitus I. Annal. de Cn. Lentulo: *Is ante alios lætus & gloriabundus*. Lib. XIII. Annal. *Nullus in vita annus ante Germanos*. Livius lib. 29. *Ante omnes barbari*. Nam de effuſis in *venerem*, i. e. magis quam omnes barbari.

Aquam

Aquam ipſam terramque populantium. Vid. inf. in *Populantium a. l. t.*

Argentum factum, unde quid effectum eſt, in laminas & vaſa redactum, opponitur infecto vel rudi, quod adhuc in maſſa eſt. Confer l. 27 D. de auro & arg. leg. & ibi Grot. Cuiac. 10. Obſ. 18.

Arietare in terram, percutere, protrudere in terram, unde tropus ſit deſumtus, patet. Senera ſæpius, Plautus & alii nonnulli quoque ea voce ſic uſi.

Armamixæ vid. in *Hammamixæ*.

Attonitæ mentis mulier, pro inſtincta divino afflata, vel, ut Arrianus habet in ſua hiſtor. ἐνθουσιώσης καὶ κατεχομένης ὑπὸ τοῦ θεοῦ.

Audaciæ quoque, qua maximè viguit, ratio minui poteſt &c. Prætero hic Freinſhemii lectionem: *Audaciæ q. q. m. v. admirationem*, & eruentis inde hunc commodum ſenſum: Nullo magis quam audaciæ nomine celebrem fuiſſe Alexandrum, ſed ita in poteſtate habuiſſe fortunam, ut eius rei admiratio valde hinc minui poſſit. Nemo enim merito audax dicitur, qui nullo periculo quicquid vult conficit. Jam autem Alexandro ita ſucceſſerunt omnia, ut ex eventu rem æſtimantibus omnia eius opera videantur facilia fuiſſe. Poſſet tamen (ut ibid. addit) eadem forte ſententia erui, nihil mutata lectione priſtina, ſi *rationem* capias pro calculo, ſumma, æſtimatione: ut ſcilicet de audacia Alexandri detrahatur nonnihil, nec tanta fuiſſe videatur quanta utique apparuiſſet, ſi inimicam etiam fortunam ſæpius eſſet auſus lacеſſere.

Augurantur paſſa. Raderus in ſuo ad Curtium commentario *augurantur* paſſivè pro divinantur novo modo à Curtio uſurpari notat. unde Freinſhemius ſuſpicabatur *figurantur* pro *augurantur* legendum. Verum Curtius hic vocem *augurari* a-

ctivo ſenſu accipere videtur; ut reſpondeat τῷ *explorare*, velut in nonnullis editionibus eſt. Et ita ſit ſenſus: ubi homines vera explorare non poſſunt, falſa per metum augurantur. Ita Curtius lib. III. *quidam non ita augurabantur* & l. 4. *Macedones iter faciendo ſpem augurabantur*. Alibi: *Victa eos interrito certam ſpem victoriæ augurabantur*. Ut autem Virgilius *vera augurare* dixit 7. Æn. v. 273.

——*Veri ſi quid mens augurat, opto.*

ita Curtius ad ejus imitationem, ut videtur, *falſa augurare* vel *augurari*.

Authoritas. Nihil poteſtas regum valebat, niſi prius voluiſſet author tas. lib. VI. i. e. niſi approbaſſet populus. Ita accipitur in l. 3. de auctoritate & conſenſu tutorum: *Et ſi non interpoſuit auctor fuit, valet auctoritas ejus, cum ſolvendo non eſt, id quod agitur: hoc eſt enim auctorem fieri*. Conferre Freinſhem.

B.

BElluæ pro *balenæ* aut *belluæ marinæ* accipiuntur. Sic Horatius lib. III. od. 3.

Scandentem belluas Neptunum.

Alcimus Avitus lib. 4. ubi de Jona.

Et ſuper ac hanc valido pervadens cellam flu.
Immerſumque vorax ventris conclauſerat arca.

Conferetiam Gregor. in Augusto cap. 72. in fin. Tac. Germ. c. 17. ubi alibi bellua pro elephante accipitur, ut & apud Ovidium v. Trist.

Bellua ſervatum tempore noſſe ſuo.

& apud Petronium:

——*Belluæ dentes*
Ad mortes pretioſa ſuas.

Claudianus lib. 1. de laud. Stilic.

Immanes medium vocitare bellua campum.

Cervi,

C.

Cetra, ſcuti genus formatum ferme in cor humanum, quali hodie Mauri utuntur. Lipſius lib. III.

Cibus, quem occupant, ſatiat. Quædam editiones habent: *cibus, quem occupati parant, ſatiat.* Sed rectè advertit Freinſhemius, hanc lectionem longius à ſenſu & dictione Curtii abeſſe, profectam ab iis qui quid ſit *occupare* minus intelligebant. Eſt enim hic cibus *occupatus*, ſubitò arreptus, fortuitus, non diu paratus, nec delicatus. Plato lib. III. de Rep. ἔπιγειον, Diogenes Laërtius in vita Pythagoræ ἄπεπτον. Herodianus lib. IV. αὐτοχέδιον appellat, Claudianus bell. Get. de Stilicone *raptum cibum* aut *inventum* vocat:

——— *Raptos contentus in armis*
Delibaſſe cibos.

Lib. IV. de conſ. Honorii: *Inventis utere cibis.* Noſter lib. III. de Alexandro: *Levi ac parabili cultu corporis eſſe contentum.* Seneca in excerpt. controverſ. *Parabile eſt quod natura deſiderat, & ideò apponitur.* Cap. I. de tranq. an. *cibos parabilis facilisque, nihil habens accerſiti pretioſive.*

Circumfundi. Quamvis notum ſit, authoribus hanc vocem in uſu eſſe pro *Cingi* vel *circumdari*; tamen vel ideò hic tangere volui, quod in primâ editione Notarum mearum in Curtii lib. IV. ubi habetur: *Tantam multitudinem circumfundi paucioribus poſſe*, legendum putavi: *T. m. circumfundi à paucioribus non poſſe*, ſecutus non meam conjecturam, ſed Gualtheri lectionem, qui ante CCC. annos & quod excedit, vixit, ac meliore fortè, quam nos Codice Curtii à ſe ferme ad verbum in verſus tranſcripti uſus eſt, & ſic habet:

Addit & a paucis hominum tot millia gentis
Nec circumfundi, nec bellè poſſe moveri.

A paucis Macedonum tot millia militum Darii non poſſe circumdari. Sed lector eligat ſenſui convenientius, nihil repugno.

Cogitatum cogitaſſe pro conjurationis conſilium participaſſe. vid. Not. Polit. in fine lib. VI. & Bernegger, in Juſtin. 21. 4. 4.

Colorem ducere, tranſlatè pro referre notam, indolem aut formam rei. Seneca epiſt. 108. *Novimus quoſdam qui multis apud Philoſophiam annis perſederunt & ne colorem quidem duxerunt.* Idem in lib. de tranq. anim. *Quæ veris viris parant, exſpectant animos, donec paulatim colorem diuturnitate ducant.* Seneca Tragicus Hercul. fur. v. 345.

Ducet è genere inclyto
Novitas colorem noſtra.

Quintilianus lib x. Orat. inſtit. cap 1 *Optimis adhuc ſcribendum eſt, & multa magis quam nostrorum lectione firmanda mens & ducendus eſt color.* Videntur laudati authores hoc Maronis ecl. IX. ante oculos habuiſſe: *Ducere ſaporem valibus arva colorem.*

Committere, ſolidare, compingere. Ita Ovidius 1. Amor. de Jove in concubitu Alcumenæ

Commiſit noctes in ſua vota duas.

Juvenalis ſat. 14.

——*Odia nulla*
Non ardent Cnoſſi ſi fregeris, ulcera fiet
Craſſa domus, aut eadem plumbo commiſſa manebit.

Conſternatio pro trepidatione, motu aut tumultu. Seneca de Clem. l. 2. 5. de tyranno: *Privatis nonnunquam conſiliis, aliàs conſternatione publica circumventitur.*

Conſulere in quem gravius, gravius quid ſtatuere, vel judicare, gravius cum quo agere. Salluſt. bello Jugurth. *Ne gravius in eam conſuleretur.* Juſtinus 7. 10. *Si quid in Craſſum crudelius conſuluiſſet.* Appulejus 1 Metamorph. *benignius in quem conſulere.*

re Livius lib VIII. *Valtis crudeliter consulere in deditos victosque?*

Continens continuum. Cæsar lib. VII. belli Gall. *Continenti labore omnia hæc superarunt.* Vellejus 2, 109, 5. *Continentes Hercyniæ sylvæ.* Sic terra dicitur *continens*, quasi continuum & solidum solum, terra firma.

Convaluisse famam mortis sue. *Convaluisse* pro certam ratam apud barbaros, & confirmatam esse vid. *Curtii verba sequentia* 9, 6, 1. Sic in reg. jur. 29. *Quod initio vitiosum est, non potest tractu temporis convalescere*, i. e. quod ab initio non valet, postea non *confirmatur*. Lucretius lib. IV.

Ægrotat fama vacillans.

Ibi Gifanius in Indice: *Ægrotat fama, tractè, ut Græci vocant.*

Curare corpora non solùm *pro necessario cibo ac potu reficere* accipitur, sed etiam pro *lavare, ungere, comere.* Servius ad illud Virgilii IV. Georg. *Tum corpora curant* sic observat: *Curare corpus, si de hominibus dicimus, & de cibo & lavacro intelligimus, vel alterutro.* Einhartus in vitâ Caroli magni: *Corpus Carolo more solenni totum & curatum.* Alibi *curare* pro *mederi.* Et si verbum *curandi* in 44 de Verb. signif. accipi interpretes volunt, quod tamen mihi non videtur: quum medicamenta *vulneribus* nomine proprie non accipiantur.

D.

Destinare pro *designare.* Nostler lib IV. *Muris potentam destinasset.* Olim hic *designasset* legendum existimabam, sed nunc antepono cum Gebhardo & Gronovio Viris Clarissimis, *re destinasset.* vid. Gronov. in erudito opere Observat. lib. 2. cap 8. ubi ostendit *turribus futuræ muros potenta destinasset* (sic enim legit) idem esse quod *potenta signasset*

gnaſſet circuitum futurorum murorum, idque aliorum authorum ſimilibus locis probat.

Devotis capitibus, morti deſtinatis capitibus. Horatius lib 4 od. 14. *Devota morti pectora*. Germanicus in Aratophanom. *Devotus pene*. Auguſtus in oratione funebri Marcello nepoti dicta: *Marcellum immaturæ morti devotum*, apud Serv. ad 1 Æn.

Dignatio pro *dignitate* vel *gratia* In l. 2. Sect. 16. de orig. jur. *Quicorum maximæ dignationis apud populum R. fuerunt* Conf. Bongars. ad lib. 28. Juſti, 4 10

Dimachæ in utrumque parati, vel pedites vel equites pugnare, unde *defultorii equites* dicentur: quales laudat Cicones Homerus Odyſſ. 9. Noſtratibus *Dragoner*. Adi & hic Freinſhemii Commentarium 5, 13, 8.

Dona à nobis data ſunt ne Scytharum gentē ignores, jugum boum aratrum & ſagitta. Dudum hic emendandum notavi: *Dona nobis data ſunt*. Cœlo delapſa ac data fingebant Lege Herodot. 4. 5. & Freinſhemii hic Commentar. 7. 8. 17.

Doryphori, haſtati vel haſtas gerentes, erant ſtipatores vel ſatellites regis Perſarum.

Duo millia crucibus affixa, eſt ſynthesis vel enallage generis. Sic Livius lib. 8. *Duo millia Etruſcorum cæſa* lib. *Capita centurionis virgis cæſa ac ſecuri percuſſi*.

E.

Equitabilis, quidam Codices hic habent *equabilis*, perperam. *Equitabilis* hic ἐμφατικῶς locus equitationi commodus: cui opponitur *inequitabilis* invius & impeditus.

Erubeſceret fortuna. Quædam editiones habent *erubeſceret fortunæ*. Et ſola lectio ferri poteſt, ſi elliptice intelligas, *pro fortunæ cauſa*, ut notat Voſſius

sius in de arte Grammat. lib de construct. cap. 27.

Everberare fluctus, & *mare remis everberare*. verberando quasi repellere, eluctari & superare, sic, Virgilius x. Æn.

It gravis Auletes centenaque arbore fluctus
Verberat assurgens.

Et XII Æn. ——*Cyaneamque everberat alis.*

Seneca Medea v. 335.

Bone dissipti fœdera mundi
Traxit in unum Thessala pinus,
Ausique pati verbera ponti.

Hæc verbera sunt remorum ictus, ut interpretes notant. Alibi dixit idem *emoliri fretum*, in Agamemn. v. 471. Plin. paneg. *frangere fluctus, remisque transire ofstantia freta*. Livius lib. 17. *Pervicerant remis*. Ovidius Trist. 1. 9. *evincere* dixit.

Excernere, separare, seligere. Virgil.

Multi jam exectos prohibent à matribus hœdos.

Excita sedibus sua mole, scitè pro evocata & coacta multitudine. Manifesta imitatio Livii, lib. v. *Quia Etruriam omnem excitam sedibus magna mole adesse Romam crediderant*. Similem in modum lib 27. & 44. Velleius, Lucanus, alii sic quoque loquuti.

Exoletus. Scortum masculum majoris ætatis & emeriti stipendi. Seneca de provid. cap. 3. *Exoleti omnia pati docti*. vid. G. Voss. ad Vellejum p. 50.

F

Fœtati currus, horum usus hodie exolevit ob causas leges apud Herman. Hugonem lib 1 de mil. equ. cap. 11.

Fœtum se tempus, quod ad tempus sub fide vel side constituendi conceditur. Unde & apud authorem hæc præcedunt verba: *Novum temporis gratia statuamus*. Confer Grotium in Florum sparsione

P 6

ſione ad l. à judice C. de judic. pag. 292.

Fontem aquam ſolis vocant. Cum Freinſhemio malim: *fontem quem ſolis v.* quod autem iſte fons noctu fervidus, meridie calidus fuerit, naturæ myſtæ per antiperiſtaſin factum exiſtimant. Conferantur verſus Lucretii lib. v. de hoc fonte Ammonis, lectu digni.

Eſſe apud Ammonis aquam fontem lucis diurna
Frigidus, at calidus mediano tempore fertur.
Hunc homines circumſtantem nimis aſtuantes, & acri
Sole putant jubar terras fervefacere raptim,
Nox ubi terribili terras caligine texit.
Quod nimis à vera eſt longe ratione remotum:
Quippe ubi ſol nullum contra chaos corpus aquæ
Non queunt calidum ſuperà de reddere parte,
Cum ſuperum lumen tanto ſervore fruatur,
Qui queat hic ſubter tam craſſo corpore terram
Percoquere humorem & calido facere vapore?
Præſertim cum vix poſſit per ſepta domorum
Inſinuare ſuum radius ardentibus æſtum.
Quæ ratio eſt igitur? nimirum terra magis quod
Rara tenet circum hunc fontem, quam cætera tellus;
Multaque ſunt ignis primordia corpus aquai.
Hinc ubi verſeris terram nox obtrit umbris,
Extemplò ſubtus frigeſcit terra coitque.
Hæc ratione fit, ut, tanquam compreſſa manu ſit
Exprimatur in fontem quæ ſumma calorque; habet ignes
Quæ calidum faciunt lateres tactumque saporem.
Inde ubi ſol radius terram dimovit apertus,
Et rarefecit calido miſcente vapore;
Rurſus in antiquas redeunt primordia ſedes
Ignis, & in terram cedit calor omnis aquai:
Frigidus hanc ob rem fit fons in luce diurna.

Fortunam ſolus omnium mortalium in poteſtate habuit. Hoc capiendum de obſequio fortunæ ſemper

per Alexandro promtæ, nunquam adversantis, Boecl. Indic. Velleian in *Fortuna*. Sed quod Cato Vellejo 2, 35, 2. *fortunam semper in potestate habuisse* dicitur, notat in Catone æquabilem utriusque fortunæ moderationem. id. ib. Quod autem in l. qui testamentum 27. de prob. Scævola ait: *Omnem fortunam in sinu meo habui*, non eo solum sensu, quo in potestate habere dicimur, intelligendum, sed ut occultam & sibi soli creditam rem ostenderet, velut in sinu gaudere dicimus; ut notat Alciat. l. b IV de verb. signif pag. 102. Cornel. Nepos in Timotheo: *Et ut in sua manu esset fortuna, quò contenderet, pervenit.*

Fremitus undique indignantium querentiumque Colerus in Notis ad Valer. Maxim. lib. 6. cap. 2. *Populus*, inquit, *in concione fremere dicitur, quoties aliquid non approbat.* Imo etiam fremere dicitur, quando aliquid approbat. Utroque enim modo accipitur ab authoribus. Unde addit Curtius: *qualis* (fremitus) *solet esse multitudinis maximè militaris, ubi aut studio agitur aut ira.* Et Virgil. Æn. 5.

Tum plausu fremitu que virûm studia que faventum
Consonat omne nemus.

Livius lib VI *Se vero bene sperare partes & de bello & de pace universaque re; ubi cæco gaudio fremunt.* Et Virgil VI-II. Æneid. circa finem:

Lætitia, ludisque viæ plausuque fremebant.

Furto non prælio opus esse ut fures nocte plerumque & tenebris ad furandum uti solent, ita clandestinam & nocturnam hostium invasionem scitè furto comparat: qualem etiam Xenophon. lib IV. de Exped. Cyri p. m. 334. κλοπὴν vocat. Et Tacitus Agricola: *Unam legionem furto noctis aggressus*, cui opponitur *apertè* vel *luce pugnare*. Ovid. 13. Metamorph. fab. 1.

—— *Furtis incautum decipit hoſtem:*
Luce nihil geſtum eſt.

Virgilius x Æn. de Mezentio:

Haud furto melior ſed fortibus armis.

Claudianus Paneg. de VI. Conſul. Honor.

Manifeſtaque præla furto.

G.

GOrdius nodus pro re inexplicabili aut difficili. Cicero lib 8 ep. 11. *Incidebamus in difficilem nodum.* Livius lib. XL. *Nodum extremis exſolvere.* Seneca c. x de tranq. *At in aliquod genus vitæ difficile incidiſti, & tibi ignoranti vel publica fortuna vel privata laqueum injecit, quem nec ſolvere poſſis nec abrumpere.* Vid. Erafmi Adag. *Nodus Gordius.* Item: *Nodum ſolvere.*

H.

HAmmon vel *Ammon* ſubaudi *mons* ab *Ammo* arena, quod in arenoſo Libyæ loco colebatur ita dictus eſt, ut Græci volebant, ſed à Chamo vel Hamo filio Noæ, qui migrans in Africam iſtius regni primus conditor (unde & regio Chami Ægyptus à Davide Pſal 106 verſ 22. dicitur, pro Deo deinceps à gente ſuperſtitioſa cultus eſt. Quod autem arietis cornua ipſi attributa hoc quidam ab involutis oraculi ejus reſponſis, quidam à potentia ejus deducunt, alii inde, quod antequam inter deos relatus in bello loco galeæ cornua arietis uſurparit. Alii ſplendoremque repræſentaſſe volunt, ut cornua Moſis, ſelut vulgo loquuntur; alii, ut oſtenderetur Noæ eſſe filius qui primum & alterum mundum vidit. Arnobius lib VI. hoc laſciviæ artificium refutat. Alii, quod lotus in quo erat templum Ammonis creditur arenis undique patefiſſe, quæ ſimilis Adeantur Voſſius lib I. c. 32. lib. 2. cap. 11. de orig. & progreſſu idolol. Bochart. Geograph. ſac. part. 1. lib. 1. cap. 1. p. 7 8 9.

lib.

lib. IV. cap. 30. Freinshem in Curt. 4 7, 5. 21 23. Paschalius de Coronis lib. 10. c 4 Anselmus Boetius de Lapid & gemm. lib 2. cap. 246. Alexander verò qui se Jovis filium jactabat. in nummis corniger ad imitationem patris apparet.

Harmamaxæ, lecticæ aut carruchæ muliebres. vid. Brissonium lib. 2. de regno & ritibus. Pers. Freinshem. ad Curt. 3. 3 23.

Horti pensiles. Eos Strabo lib. XVI. Geograph. prolixè describit. Quamvis autem Diodorus Siculus notet, regem [illegible] in gratiam pellicis aut pellicis quæ erat loco conjugis, aut concubinæ extruxisse; tamen Berosus apud Josephum author, ut videtur, verior est, [& eo respexisse videtur Curtius] Nabuchodonosarem in gratiam conjugis suæ, quæ in Montanis Mediæ educata, sylvis in medio situ delectabatur, exstruxisse. Consentatur Cuntus lib. 2. de repub. Hebr cap. XV.

I.

Jactura, jactus mercium. Ita Act. 27. v. 18 & in l. 2. Sect. 2. & l. 4 ad legem Rhodiam de jactu accipitur. Inde illa dictio *jacturam facere*. Erasmus in colloq. in Naufragio: *Projecerant in mare plurima vasa plena pretiosis mercibus. hoc vere erat jacturam facere.*

Ictus fortunæ. Elegans translatio ab ictu gladiatorum. Sic Lucanus l. b. v. de Pompejo M.

-- Dubium cervix dum quæque ad pila Magni
Tot gentes, tot duces, quod nollet stare sub ictu
Fecit.

Et Ovid [illegible] de [illegible] el 7.

Sic [illegible] fortunæ vulnera vitat.

Seneca [illegible] XVI. *Insultationes fortunæ excipiat.* Quintilian. [illegible] *Subit [illegible] fortunæ minantis ictu stare securum.* Claudianus de bell. Gildon.

-- Dubio

——*Dubio ſtabant Romana ſub ictu.*

Ignis ſacer & æternus Perſarum, ſacer quod ſacrificiis deſtinatus: æternus, quod nunquam extinctus, niſi cum morte regis.

Immortales, quod in demortuorum aut è militia dimiſſorum locum ſubinde alii ſufficerentur, integro ſemper manente numero, ut Briſſonius ex Herodoto notat.

Imperare naves. Non eſt, quod hoc novè dictum putet Eraſmus in Indice Curtiano: quum Cornel. Nepos in Conone, Tullius Verrina quinta & alii authores eadem formulâ ſint uſi. Eſt autem rotundius, quam ſi dicas *iubere parari* vel *expediri naves*. Frequens etiam authoribus, *frumentum, obſides, pecuniam, milites, tributa imperare*. Apud Varronem lib. IV. de lingua Lat. *Tributum dictum à tribubus, quod ea pecunia, quæ à populo imperata erat, tributim à ſingulis pro portione cenſus exigebatur*. numquid legendum? *quæ populo imperata erat*.

In Cilicium ſere, pro *venturum in C.* vid. Bernecger. ad Suetonii Auguſtum cap. XVI. Voſſius in arte Gramm. lib. de conſtruct. cap. LXV. plura hujuſmodi formularum exempla collegit.

In conſilio habere, & alibi conſiderare, æſtimare. adi Freinshemii Ind cem in *Conſilium*.

Indi menſes in quos denos deſcripſerunt dies, &c. De hac ratione Scaliger l. 2. de emendat. temp. p.m 118. ita: *Sane verum eſt breviores menſes eſſe quam aliorum, cum quini deni tantum dies eos conſtent. Sed quomodo à luna computata, ſi non etiam à plenilunio alternatim? & ſi à plenilunio quomodo conſtant ea, quæ dicit, non ab eo tempore futuri, cum implevit orbem ſidus, quid enim aliud eſt quam à plenilunio? Rurſus ſi quini deni dies menſi attribuuntur, quomodo conſtanter ſervabitur ille numerus, ut tandem*

tandem rationes lunæ non labascant, si quidem lunares menses alternis plenos & cavos? De his rebus ita temere etiam doctissimi veterum pronunciare solent. Sigitur semper a luna corniculata, ergo menses non quinis denis diebus, ut perperam scribit autor alioquin facundissimus (Curtius) *sed tricenis & undetricenis alternatim constabant.*

Intra Samothracum erant certæ cæremoniæ mysteriorum vel sacrorum istius populi, quibus initiabantur admittendi in eorum communionem. Vide Scaliger. Animadvers. ad Euseb. pag. 197. & Freinshem. Ind. Curt. in *Intra bellum* & in *Samothracum initia*.

Instinctus, absolute pro instinctu divino, vel potius dæmonis, quia erat Pythia, de qua ibi loquitur Curtius. Lucanus l. b. v. in alio argumento:

Instinctam sacro mentem statà furore.

Intra verba peccare, verbis solis delinquere, ad rem ea non conferre, ut loquitur Terentius Eunuch. a 4 sc. 6. Tacitus 1 Hist. *Non ultra verba ac voces errare*. Celsus de re med. 3, 18. *Intra verba decipiunt*.

Inveterare peregrinam novitatem, quasi veterem & consuetam reddere. Glossæ Philoxeni: παλαιῶ, *vetus, inveto*. facile patet legendum esse: παλαιῶ, *veteno, invetero*. Aliquando etiam pro *aut quare, abrogare* accipitur, ut Heb. 8. v. 13. ubi sic vulgata versio: *Dicendo novum veteravit prius*.

Invocare, in testimonium vocare vel advocare, aut simpliciter *vocare*, per enallagen Sallust ep. 1. de rep. ord. *Neque quisquam te ad crudeles pœnas aut acerba iudicia invocat*. Tacitus 2. Annal. *Invocare leges, invocare arma*. In l. 23 quod met. caus. *invocare jus publicum*.

Legere

L.

Legere terram prope terram aut litus navigare, nec alto se committere. In re translatio ad mediocris status tanquam tutioris electionem, & altiorum fugam, authoribus usitata. Virg. Georg. 2. ad Mæcenatem:

——— *Ales & primi legat littoris oram.*

Servius ita interpretatur: *Pave minora scribenti.* Illud Maronis Æneid.

Litus ama, et lævas stringat sine palmula cautes,
Altum alii teneant;

sic expressit Seneca Tragicus in Agamemnone:

Lenia ca-

Quisquis tutos sorte quietus,
Avara fringat littora tuta,
Timidaque manu crede rudenti cymbam
Remo terras propiore legat.

Idem in Tragœd. Hercule Oetæo v. 694. & seq. Seneca philosophus ep. 19. *Hic te exutus manet, nisi terram legas.* Horatius l. 2. Od. x.

Rectius vives, Licini, neque altum
Semper urgendo, neque dum procellas
Cautus horrescis, nimium premendo
Litus iniquum.

Propertius 3. 3.

Alter remus aquas, alter tibi radat arenas:
Tutus eris.

Et Cato:

Quod potes id tenta: nam lusus carpere remis
Tutius est multo, quam velum tendere in altum.

Liquidum, certum, clarum, compertum. *Fama ad liquidum non pertinetur* ib. Ita Quintilianus Orat. instit. l. 5. c. 14. *Ad liquidum confessa perducunt.* Vellejus lib. 1. *Nequeo temperare mihi, quin rem sæpe agitatam in mea memoria ad liquidum ratione perductam signem.* Seneca epist. 71. dixit

ad

ad liquidum redigere. quod etiam de rationibus bene confectis aut purgatis usurpari solet. In lib. 1. Cod. si secundo nupt. mul. *Ad liquidum deducta ratione, omnia restituat.*

Ludibrio, vis aut injuria illata corpori femineo, vel stupum. alibi etiam *contumelia* dicitur, ut Terentio Phorm. a. 5. sc. 7. imitatione Græcorum, qui ὕβριν & ὑβρίζειν eodem sensu dicunt.

Ludibrium oculorum alibi alio sensu, ut facile liquet, dicitur

Lunamque deficere, quum aut terram subiret aut sole premeretur. Hinc Alexander, teste Arriano, 3, 2, 4. Lunæ, Soli & Terræ fecit, ut omnes placatum iret, qui auctores istius deliquii fuisse viderentur.

Lunæ nativitatem celebrare eleganter dicitur. Augustinus serm. 4. de verbis Domini Lunam *noctis celatricem* simili elegantia vocat.

Lymphati trepidare dicuntur, quædam editiones habent *lymphari*, i. e. lymphari scimus esse in furore magi. vid. cl. Buchner. in Prudentii hymnum de Natali Christi pag. 111. 112.

M.

Mater patria. Tyrus dicitur *mater patria* Carthaginis, quod Carthaginem Tyrii condiderunt. unde Tyrios a Carthaginensibus *parentum loco cultos* ait Curtius. Et Livius lib. XXXIII. *Annibal profecto excursu Tyrum petivit, exceptusque a conditoribus, ut alteva patria.*

Manus elephanti pro proboscide. Ratio translationis apud Galenum initio libri postremi de usu partium. *Elephas extrema proboscide tanquam manu omnia contractat* (πάντα μετακειρίζεται) *res acceptas involvens ea parte, etiam minima æra, quæ solet sessoribus suis porrigere.* Non est ergo quod manum

num in elephanto miretur Glareanus. Ita Cassiodorus x Var. 30. Veget. de re milit. 3. 24 usurparunt. quæ loca jam notavit Freinshemius in Indice Curtiano.

Manus ferreæ instrumenta quibus in pugna apprehenduntur naves hostium, à forma aut usu sic dictæ: quod manuum fungantur munere. vide Gifanii Indic. Lucret. in *Manus*, & Freinshemii Notas in Floram 2, 2. 9. & ubi in l. 12 Sect. 21. de instruct. leg. pro *arrigas & hamas* emendata *& hamis*. Voce tamen *arrigas* aut *hamas* ferri posse, in multa loca parallela Sect. 18 d. l. & l. 3. Sect. 13 de officio præfecti vigil. præsertim quod hamæ referuntur inter instrumenta comprimendo igni idonea. Plinius l. 6 ep. 16. 42 ad Trajanum.

Marsyas amnis fabulis Græcorum carminibus inclytus. Fabulantur Marsyam Hyagnidis tibicinis filium à Minerva pro ejectas tibias inventisse, & ad lacum prope Celenas cum Apolline cantu certasse, sed ab eo victum, exuvis corporis nudatum, in sui nominis flumen mutatum esse. lege Ovid. l. 6. Metamorph. fab. 5. & alios. Quod autem addit Curtius, hunc fluvium cum Meandro misceri, Lycum appellari, fluere per urbem, is eius cum Lyco fl. unde nomen habet. Strabo lib. V. Liv. lib. 38. Plin. lib. 5 cap. 29.

Meronis de appellatione *Mavors* Græcis est semper inde Græci mentiendi transeundi licentiam. Jovis semore vel semine Liberum esse celatum.

Mithras fo Persarum V. Indic. Freinshem.

Moliri, magno cum conatu aliquid movere. vid. Barth lib. XII. Adv. c. 10.

Muricis ferrei, alias tribuli, qui in quia pennqi devolvantur partem, aculeos pedibus transeuntium infestos protendant minanturque.

Navigia

X.

Navigia volumina corona, in victoriæ signum. Q. Calaber lib. XIV. de Græcis Troja redeuntibus:

Κ ν ε ο ε ι δ ε ς π ε ρ ι ν η ε ς ε ε ι κ ε λ α ς.

Et Propertius lib. 3. eleg. 13.

Exercitatæ fidis cantor Heliconidis alumnus.

Nihil habentia in se decoris. Hoc est, licet parum haberint vel nihil: tamen Lucilio victum quærenti necessaria non defuerunt. vid. Auson. Pomp. de verb. lib. 3. in v. *Mendicus*, ubi Aristophanis versus in hanc sententiam adfert: Sic apud Terentium Gnatho: *Quamvis habeo neque quicquam habeo: nihil curo: despicio: denique sat habeo.*

Nive inspersa, quæ quotannis adsolet decidere, *aut* nive *permixta pluvia.* Frigoris & nivis frigore nutriere liquet. Q. Serenus Sammonicus:

Illa quoque assiduo fragiles gerit unda rigore
Semina, cum circum pendula membra, obnititur suo contrario & solorem contrahit. Aristot. 4. Meteorolog. cap. 6. Oculis autem nix perniciabilis est: quidam fugerunt nivis a sole splendescentis reverberatu suo visum offendi. J. J. Cæs. Scaliger exer. 73. *Lucifugæ rerum canarum, ut strigum, visum, propterea quod multa cum luce vigil offerantur; ex sese in tenebrina illa lucis, qui diu in tenebris commorati sunt.*

Nomina virûm quam auxilia 96. *nihil præter nomina adferre*, qui numero magis quam robore aut virtute pollent, nomina solum esse, vel nihil præter nomina adferre fere dicuntur authoribus. Livius lib. 7. *Cum tam magis nomen ad præsidium sociorum, quam vires cum attulissent, fluentes luxu.* Synesius ep. CXXVIII. milites imbelles *vivaria, nomina* vocat. Civilis ad Batavos l. 4. Hist. Taciti. *Attollerent tantum oculos & mania legionum nomi-*

na

na ne vaveſcerent. Id. ib. *Mucciani & Domitiani vana ſine viribus nomina.*

O.

Occurrere liberis. liberorum licentiæ ſe opponere eoſque caſtigare. Ita Propertius lib. 1. el. 20.

Sæpe imprudenti fortuna occurrit amanti.

i. e. adverſa venit.

Offerre ſe, pro objicere, opponere vel inferre ſe. Curt. lib. 8. 2, 27. *Cui quiſquis ſemet obtulerat, in ſuum caput alienam cladem eſſe verſuram.* Tacitus Hiſt. 2. 14, 6. *Trevirorum turmæ obtulere ſe hoſti incautè.*

Onerati promiſſis. Ita Salluſtius belli Jugurth. c. 12. *Miniſtrum oblatum promiſſis onerat.* Livius lib. 35. *Collaudatum eum conſul ſic præmiorum onerat.* Eadem formula Tacitus 1. & 4 Annal & 1. Hiſt. uſus. Verbum autem *onerare* & cumulum promiſſorum & obligationem ejus cui promiſſa facta ſignat.

Optimus lib. v. *Et qui eſſet optimus.* Betneggerus in accuratis in Juſtinum Notis 12, 15, 8. *Optimum* pro fortiſſimo accipit, quem vide.

P.

Patrium carmen πατρῷον ἔπος, à majoribus acceptum. Sic Propertius lib 4 el. 1.

Nil patrium niſi nomen habet Romanus alumnus.

Patiens navium, navigabilis. Plinius lib. 5 ep 6. lib. 8 ep. 8. *Flumen navium patiens.* Et Tacitus 4. Hiſt. Noſter lib v *ſolum patiens terræ.* lib. 9 *navis impatiens gubernaculi.* lib. x. *Ungula patiens veneni* quæ veneno non dirumpitur.

Permittere, dedere, quod frequens eſt aliis authoribus. alibi pro committere author noſter uſu: pat,

Peti cœlum vanis cogitationibus metonym. pro peti cœleſtes honores. Lib. 8, 5, 5. noſter: *quod olim*

olim prava mente conceperat, tunc esse maturum, quonam modo cœlestes honores usurparet. Sic Horatius lib. I Od 3.

Cœlum ipsum petimus stultitia.

Pessimi. Licet Tullius in Antonio circa finem Philippicæ XIII. hoc ut parum Latinum damnarit, tamen postea usus Latina civitate donavit: quum præter Currium eo sint usi Seneca Rhetor. Florus, Fabius, alii. Vide Voss. art. Gramm. lib. 2. de Analogia cap. 27 Marcianus Ic. in l. 48. Sect. 1. de hær. inst. *Filius meus impiissimus, male de me meritus.*

Populantium aquam terramque Isac. Vossius in Notis ad Justinum lib. 2. malè pro *populantium* reponi *poscentium* vel *postulantium* observat: neque enim cohærere cum sequentibus: *ut neque fontium haustum neque solitos cibos relinquerent.* Sed adi commentarium Joh. Freinshemii in Curt. 3. 16, 8. qui *postulantium* præfert, & authorem ad Persicum morem de deditionis signis, quæ erant, ut aquam & terram peterent. respicere, ostendit.

Precarium regnum, quod ex authoritate & arbitrio aliorum pendet. *precario imperatorem, regem esse alibi.*

Principi suo lib. X. Innuit hic author Principem Vespasianum, sub quo vixisse Curtium magni viri Rutgersius lib. 1. Var. lect. cap. 19. & Vossius lib. 1. de Historicis Latinis cap. XXIII. luculentis argumentis ostenderunt. Quæ firmant ista quoque Plinii lib. 11. Nat. Histor. cap. VII. Vespasianum *fessa rebus subvenisse.* Curtius: *tempestatem subita serenitate discussisse* ait. Et quod Curtius d. lib. X. sub laudato Principe non solùm *revirescere* sed & *florere imperium,* & lib. IV. *longam pacem cuncta refovere* scribit; hoc Plinius de Vespasiani tempore expressit his verbis lib. 11. cap. XLVI. *Pace tam festa,*

ſta, tam gaudente proventu rerum artumq; Principe. quam Curtius d. lib. x. etiam *publicam felicitatem* nuncupat. Conferatur Freinshemius proleg. in Curt. cap. 1. & commentar. lib. 10, 9, 3.

Pronunciare vtor non ſolum aliquoties dixit author, ſed & *pronunciare ſignum* quod fiebat publice per tubicinem, & perticam erectam ſupra prætorium, noctu ignem, interdiu fumum, præferentem, ut undique conſpici poſſet, & ſic tubebantur milites noctu ad expeditioni accingere atque movere caſtra. Curt. 5. 2. 7. Liv. dec. III. l. 4. 12.

Q

Quartus caſtris, id eſt, quarta ſtatione vel manſione: in itinere enim ſolebant caſtra fac ebant. vid. Ciacconium in Cæſarem. Alibi *undecimus quartus decimus caſtris* &c.

R

Reus conſtem &c. ſic, ut ſæpe alibi Cicero lib. 3. Tuſc. qu. *Reſtim* &c. *conſtringunt.*

Reprehensus ex fuga retractus ex fuga. Plautus Trinumm. 3. 1. *Illum ego hodie ſi quis reprehenſum palio* Cicero pro Flacco: *Reprehendit ſtatim quo nolunt, ubi volunt.* Cæſar lib. 1. bell. civ. *Reducitur ad eum, reprehensus ex itinere.* Hermannus probat veteris codicis lectionem, *deprehensus ex itinere* vel *in itinere.* Sed *reprehensus ex itinere* rectius videtur. Firmant antecedentia *reducitur ad eum.* Conferi Bernegger. in Juſtinum 38. 7. 8. Taubman. in Plauti Epidic. a. 1. ſc. 1.

Repræſentare cohortandi gratia eum eſſe qui maturarate, in opus & effectum addicere, interpretè Gronovio in de Seſſert. & pecun. vet. lib. 1. in fin. cap. VI.

Rubrum mare, non a colore maris, nec ab Erythro rege dictum, ut vult Curtius; niſi per Erythrum rufus; ut notio vocis ſignata, intelligatur, qui

qui fuit Edom vel Esau, à quo nomen inditum Edumæis rubri maris accolis. Edum enim, qui aliàs Esau, lingua Hebræa rubrum significat vid. Voss. lib 1. de idolatr. gent. cap. 34 Beemann. Orig. in v. Erythræum & alios.

S.

Sagittare. Raderus in Prolus. ad Curt. cap. 11 *Sagittare quis præter Curtium et Justinum lib. 41 usurpet, nescio: nisi recentiores veteris intersties adducere.* Usi eo quoque Vegetius lib. 3 cap 9. Solinus cap. 21. & 61. Quanquam vero non optimæ notæ verbum tamen nec improbæ prorsus. Voss. lib 1. de vit. serm. cap 23 lib 4. cap. 23. usitatius tamen sagitta petere ferire.

Sancte habere virginem pro innoxiè & caste habere. Ita Quintilianus declam. 3. *Captivi Sanctè habebantur.* Lactantius lib. VI. cap. 14. *Sanctè videre mulierem alienam.*

Segnes aut aliqua membrorum parte mutiles. Lege: ut Modius, iamdudum emendavit, *insignes aut aliqua membrorum parte mutiles.* Insignes i. e. notabiles. Confer Freinsheimium in Curt 9, 1, 25. & Gronovium in Statium cap. IVI. pag 369

Simpliciter, ἁπλῶς, bono fide; ut in l 3 Sect 1. de testib. & apud Martialem 3. 53. capitur.

Solis equus. Soli, quem Persæ pro Deo colebant, sacer. Hæc fada superstitio, in qua creatura pro creatore culta, etiam invaluit olim apud Judæos, ut colligere est ex 2 Reg 23. v. 11. 12. Josias Rex pius abrogavit. In Regno Peruano Soli quoque templa dicata & in iis decentæ sæpe virgines, e quibus si qua corpus polluisset, morte luebat (ut apud Romanos Vestales virgines) nisi tamen è Sole se concepisse sanctè adurasset. *Lut. Sius de Vestâ & Vestalib. cap. ult.* Vide gentis credulam & stolidam superstitionem.

Spiritus meus ex te semper quidem pependit, sed nunc vero (arbitror) sacro et vere Bacchi ore trahitur. Emendatio Acidalii, quam & hic sequitur Freinshemius, vera: *nunc verè ab isto sacro ore trahitur.* Id enim dicit, semper quidem suam vitam in regis salute positam fuisse: iam autem demum vere, id est, unice & proprie; ita ut isto sacro ore Alexandri, non magis regis, quam Philippi, spiritus & vita trahatur: quae laesa, tam ipsi, quam regi necessariò moriendum erit.

Suam naturam fortunae corruptae. id est illam sive illius hominis naturam, qui fortunam nimis obsequentem & benignam experitur: quem crebrò rem ei ex animi sententia exprehendo, suum fecit, ut doctè interpretatur amicissimus mihi Gronovius ad Statii lib. v. silv. 1. cap. 48. & similibus Statii, Ovidii, Flori locis firmat.

Subducitur ab immortalitate. Locus integer ita habet: *Nihil aliud ex eo superest, quam quod semper ab immortalitate subducitur.* Freinshemius legendum putat *immortalitati subducitur*, quia mors & sepulchrum istud sibi vindicat: nisi author fortè intelligat nomen & gloriam, quae exempta dicuntur morti, & quasi fato subducta ab immortalitate. Unde statim addit: *corpori nomen quae quam primum usta solvamus.* Hinc suspicabar aliquando, legendum, *quam quod semper ipsi immortalitati s.* vel. *q. s. ab immortalitate mortis s.* Pedo Albinovanus in eleg. ad Liviam:

Facta ducis vivent, operosaque gloria rerum.
Haec manet, haec avidos effugit una rogos.

Super armamentarium positus, i. e. armamentario praepositus, notante Vossio ad fin. Diatrib. de Lat. susp.

Suspenderat exspectationem sui. Legendum ex emendatione Acidalii: *eludentes suspenderat expectatione*

ſtatione ſui. Ita enim Curtius 6, 7, 4 *Suſpenſum exſpectatione.* & 9, 7, 20 *Eadem res omnium animos exſpectatione ſuſpenderat.* & Plinius lib. 2. ep. ult. *ſuſtenderat exſpectatione* i. e. eâ anxios vel dubios tenuerat. Macrobius 1. Saturnal. 11. *Patres in anceps deliberatione ſuſpenſi.*

Siri Bactrianorum conditoria frumenti.

T.

Temporaria ingenia, ſubita, calida, levia & quæ à temporum mutatione pendent. Lipſius Polit. 3. 10. 55. ita explicat. Seneca ep. 9. *Temporaria amicitia.*

Temporum homo, qui animum à fortunæ eventu ſuſpenſum gerit, qui ad temporum varietatem ſe componit & mutat. vid. Gronov. lib. 1. Obſerv. cap. XXIV.

V.

Vbi alis inter ſe nexis, in orbem connexis, hodie *Carnagnem* Gemmi *Wagenburg* vocant. Vid. hic Not. Politic.

Veſtigia fugæ ſtragem, non certam tenere fugam, ſed variam, neq; iis aſſequi facile poſſit. Livius lib. 1x. *Veſtigia omnes æque ſequentia partes, ut in diſpoſitis.* Lucanus lib. 8.

Incerta fugæ veſtigia turbat,
Implicitaſque errore uias.

Vigilia tertia. Judæi veteres, dum penes ipſos ius armorum fuit, noctem in tres vigilias diviſerunt, Romani & Græci in quatuor. & ſingulas trium horarum. *Grotius ad Matth. cap. 14. Heinſius Exercit. ſacr. lib. 13. in fin. cap. 2.* Lipſ. de mil. Rom.

Vilitas ſui contemptus vitæ vel ſui. vid. Freinſhemii Ind. in *Vilis.* Et alibi habetur: *Vulgati corporis vilitas.* Vulgare corpus, patet hic eſſe proſtituere quod eſt meretricis, quæ inde *vulgaris*

Afranio dicta. Agellius Noctium Attic. 6, 7. *Acce Laurentia corpus in vulgus dabat.*

Vltima pati vel experiri pro extrema aut graviſſima, periculoſiſſima experiri. Sic Livius lib. 24. *Vt traduci ſe in Locros paterentur, nec ultima experiri vellent.* Alibi noſter *ultimum ſcelus* ut *facinus* pro extremo & deteſtabili. *Ultimum ſupplicium* pro gravi & capitali. *Ultimæ terræ*, remotiſſimæ. Velut apud Virgil. *Ultima Thyle.* Livius lib. 21. *Devehendum in ultimas maris terrarumque oras.* Plautus Moſtel. 4. 3. *In terras ſolas oraſque ultimas Jam circumvectus.* Cicero lib. 15. fam. ep. 15. *A regibus ultimis allatas eſſe literas*, pro *regibus remotiſſimis*, vel longè diſſitis eorum regnis.

INDEX
IN Q. CURTIUM.

A.

Abiſares rex *Alexandro ſe permittit.* 271

Abdolonymus Rex *conſtituitur.* 53

Acolites Suſæ præfectus. 115

Acesines fluvius. 250, 281, 282

Achilles; *à quo Alexander genus ducit.* 72

Adulatio vatum. 76

Ægyptii Perſarum opibus infenſi. 72

Agenor Tyrum & Sidonem condidit. 65

Agidis, Lacedæmoniorum regis, animi magnitudo, & mors. 146, 147

Agis Argivus, peſſimorum carminum poſt Chœrilum conditor. 239

Agrammes, Pharraſiorum Rex. 275

Alexandria, in Ægypto condita. 77, 78. *alia in radicibus Caucaſi.* 194, 302. *alia in India.* 295. *alia ad Tanaim.* 302

Alexander, Philippi frater. 1

Alexander M. ſuæ demptum gloriæ exiſtimabat, quicquid ceſſiſſet alienæ. 147. *quem arma Perſarum non fregerant, in peregrinos mores abeuntem vitia vicerunt.* ibid. *ſuper uxoris Darii morte crebros edidit gemitus.* 84. *eamque honorifice humavit.* 85

Alexandri cognati omnes ab Antipatro interfecti. 333. *corpus Alexandriã in Ægypto tranſlatum.* ibid.

Alexander ſagitta ictus. 255. *quo anno regni ſui & ætatis Aſiam ſubegerit* 290. *in obſidione Gazæ ſagitta vulneratur, cujuſque crus in obſidione Gazæ ſaxo affligitur.* 71, 72. *Carthaginem infenſus.* 307

Alexandro Babylonia deditur 111

Alexandri ad Uxiorum urbem virtus. 118. *& propter Syſigambis interceſſionem clemen-*

tia. 119. ad Darium literæ 67. duces vulnerati. 107. in Macedonas miſſionem ferentes indignatio. 311. & rabies. 314 ſuper Darii morte lacrymæ. 144
Alexander pedes per nivem & concretam glaciem delabra iter ſibi facit 129 ſarcinas primum ſuas, deinde totius exercitus, incendi præcipit. 160 à Tyro Arabiam petit. 59. ſemper bello quam pace victoriam clarior. 249
Alexandri triumphus ad imitationem Liberi Patris. 254
Alexander, haud contentus mortali faſtigio Jovis filius credi volebat 73, 77. 239
Alexandri in bendo continentia mira. 200. & intolerabilis cupiditas vini. 129, 130 in captivas continentia. 45. 46. ingens mœror ſuper morte Clii. 228, 229
Alexander à muliere attenta ſervatus. 249
Alexandri ſuper Hephæſtionis morte dolor. 316. milites Babyloniæ corrupti. 113. dextrum femur leviter mucrone perſtrictum. 41
Alexander Parmenionis occidendi negotium Polydamanti dat. 189
Alexandri legati à Tyriis occiſi. 57. exercitus pavor. 90. cervix à Memaceno ſaxo ita icta, ut oculis caligine offuſa collaberetur, ne mentis quidem compos. 206
Alexandro inſidiæ à ſuis parantur. 163, 177, 242, 317
Alexandri ingreſſi amnê Cydnum artus horrore ſubito rigere cœperunt. 28. & inde planctus. 29
Alexander, genus ab Achille deducens, ob id eum cœnam deh ſte capiendo imitatus 72. rebus a Philippo patre geſtis detrahit 226. intra urbem Oxydracarum graviſſime vulneratus. 285, 286. quando regnum adeptus. 9
Alexandri in fallendo hoſte dolus. 286. virtutum & vitiorum enumeratio.

meratio. 320, 321
Alexander ſolus omnium mortalium fortunam in poteſtate habuit. 321
Alexandri nominis terror. 317
Alexander veſtem detrahit, vorticibus ſeſe ſubducturus. 282. ad Maxagas è muro ſagitta percuſſus. 255
Alexandri in Porum regem liberalitas. 269. in Taxilem liberalitas. 261
Alexander iacere humi proſtratos venerabundos patitur, & Perſica veſte utitur. 159
Alexandri ad Arbellam dimicaturi ſomnus. 94. & exercitus. 95
Alexander ſagitta vulneratur. 204. ad fines Hyrcaniæ penetrat 152, 153
Alexandri deſiderium, ut Olympias mater immortalitati conſecraretur. 291. in Græcos à Perſis mutilatos beneficentia. 126, 127. ad Suſidas Pylas clades. 119, 120. Oceanum viſendi pervicax cupido. 298. phalanx. 38. evellendi ſpiculi impos. 236. de Philota querelæ. 165
Alexander dux, & idem miles 40, 41. quando natus. 8
Alexandri ſuper valetudine Ptolemæi ſomnium. 297 in Tyrios ira, & expugnatio difficilis. 64 65. morituri impia magnanimitas. 318. regnum diviſum. 331, 332
Alexandri militis virtus, & mors. 258
Amiſſas Megalopolitanus. 328
Ammonis ſatanæ Oraculum 73, 74. & templum. 74, 76. effigies. 76
Annis tranandi conſilium novum. 200, 201
Amphoterus, claſſis Alexandri præfectus. 79
Amyntas Philippi pater. 1
Amyntas Prætor Alexandri, tranſfuga. 42. ejus mors. 55
Amyntas Philotæ amicus. 183
Ancyra urbs. 21
Andromachi Syriæ præfecti mors. 78

Annona in castris Alexandri penuria. 97
Antigonus, Lydiæ Prætor. 55
Antipater, Macedoniæ præfectus. 55. in Alexandrum conjurat. 242. Alexandrum veneno interficere statuit. 316. Macedoniæ regnum & Græciam invasit, ac omnes quicunque Alexandrum, etiam longinqua cognatione, contingebant, interfecit. 333
Antiphanes, scriba equitum. 184
Aornon petra. 256
Apollinis simulacrum Parii Syracusis Tyrum deportarunt, ubi catenis vinctum. 62
Aquila aurea, à Dario sacrificata. 25
Aquila super Alexandri caput volans. 103
Arabiæ fertilitas. 110
Arachosii. 192
Araxes amnis. 121. 194
Arbella vicus, quem sua clade nobilem fecit Darius. 81
Arbores violare, apud Indos capitale est. 252
Aridæus, Philippo genitus, Alexandri frater. 324
Arimazes Sogdianus, an Alexander violare posset interrogat. 218, 219 sedit. 221. cum suis cruci affigitur, Petra urbe capta. 222
Ariobarzanes. 119. strenuus militum præfectus sub Alexandro occidit. 124
Arisba, Molossorum rex. 8
Aristander, expertissimus vates. 57. 70. 93. 94
Aristomenes, præfectus classis Darii, superatur. 55
Aristonicus, Methymnæorum Tyrannus, fraude captus. 68. necatus. 78
Aristonis insignis pugna. 82
Armeniæ montes. 194
Arpalus. Vide Harpalus.
Arsaces, Mediæ præfectus. 235
Arsanes, Ciliciæ Prætor. 26. 27
Artabasus, Dario fidissimus 133. olim Philippi hospes. 155
Asclepiodorus in Alexandrum conjurat. 242
Aspastes, satrapes Carmaniæ.

nię. 303. interfici juſſus. 364
Aſtaces, Darii prætor. 73
Attalo graviorem inimicum cum Alexander non habuit. 171
Athenodorus Græcorum militum, qui ab Alexandro defecerunt, princeps. 292. per Boxum in convivio occiſus. 292
Athenienſibus infeſtus Alexander. 310
Athenienſes ſoli, ex Alexandri ed icto, exules non recipiunt ibid.
Attinas, Alexandri præfectus, cum trecentis equitibus occiſus. 224

B

BAbylonia Alexandro dedituꝛ. 111. ejus conditrix. 112. muri bitumine interliti. 111, 112. deſcriptio. 112. pons lapideus, inter mirabilia Orientis operæ numeratus. 112. horti penſiles. 113
Babyloniorum turpiſſimi mores. 113 114
Bactra 67, 198. ultima Aſix. 207
Bactriana terra. 197
Bactriana arx à Græcis militibus, qui ab Alexandro defecerant, occupata. 291. 292
Bactriani promptiſſimi. 69
Bactrianorum defectio. 205
Bactrus, amnis. 198
Bagoas, ſpado, Alexandrum obſequio corporis ſibi devinxerat. 308. hinc Orſinem inſontem ad ſupplicium rapit. 309
Bagophanes, arcis, & regiæ pecuniæ, in Babylonia cuſtos. 111
Balena monſtroſa. 63
Barbarus quidam Darii miles, ſimulato transfugio, Alexandri cervicem appetit. 71
Barſine, pellex Alexandri. 323
Barzentes, defectionis Arachoſiis autor, vinctus ad Alexandrum perductus. 261
Bata. Vide Betis.
Bazaira, urbs. 224
Belon ſtrenuus miles, ſed rudis, in Philotam invehitur. 177
Bilus Babyloniam condidit.

dit. 112
Bessus, Bactrianorũ dux. 69. 74, 131 cum Nabarzane regem suum Darium prodere cogitat. 133, 134, 135. quem vinciunt. 140. & confodiunt. 142. Bactra petit, ibid sumpta veste regia, se Artexerxem appellari iubet. 160
Bessi in Cobarem indignatio. 196
Bessus à Bactrianis militibus desertus. 196. à Spitamene vinctus. 201, 202. ad Alexandrum perducitur. 202, 203
Bessi supplicium. 204
Betis, Gaxæ Prætor. 69. eius egregia virtus, & crudelissima mors. 72
Bezira urbs. 255
Bion transfuga. 96
Bituminu fons. 111
Byzantium urbs quando condita. 6
Boxus Macerianus Athenodorum in convivio occidit, mox ipse à militibus Græcis interfectus. 292
Branchidæ ad internecionem omnes cæsi. 202
Bucephalus equus 5. neminem præter Alexandrum dorso insidere patitur. 6, 157
Bucephalus urbs ab Alexandro condita. 281

C.

CAlie rem sactus 181
Calisthenis gravitas, & libertas, Alexandro invisa. 240
Calisthenes ab Alexandro vinctus. 244
Calisthenis mors, quæ summam apud Græcos Alexandro excitavit invidiam 249
Canes venatici. 274
Captivi Græci. V de Græci.
Carthaginem infensus Alexander. 307
Carthago à Tyrus condita 57
Carthaginenses Saturno, usque ad excidium urbis suæ, ingenium puerum immolarunt 62
Caspium mare, quod & Hyrcanum, dulcius cæteris. 154
Cassander venenum Alexandro dedit. 317
Castra Cyri regio. 26

Catenes & ejus sagittarii peritia. 203. ab Alexandro deficiens, in prælio occisus. 238
Caucasus Asiam perpetuo jugo dividit. 194
Ceballinus Phyletæ insidias Alexandro paratas detegit. 164
Chaldæi vates Alexandrum monent, ne Babylonem ingrediatur. 317
Cartasis, Scytharum regis frater. 207
Cedrosia, regio. 303
Chares Athoniensis. 69
Chari virtus, & mors. 258
Chiarchæ. 115
Choaspis amnis aqua delicata. 116
Chærilus, pessimorum carminum conditor. 239
Chrysolai Methymnæorum ducum mors. 73. 79
Cleander. 60. prætor regius. 189. Parmenionem jugulat. 190
Cleo, adulator. 239
Cleochares, Alexandri ad Porum regem legatus. 261
Cleophes, Assacani, Massagarum regis, mater. 255. Alexandro deditur. 256
Clitus apud Granicum amnem nudo capite Alexandrum dimicantem clypeo suo texit, & Rhœsacis manu gladio amputavit. 225
Clitus cum Alexandro contentio, & pertinacia. 226. 227
Clitus ab Alexandro occisus. 228
Cobares, magus. 195. ad Alexandrum transfugit. 196
Cœle-Syria. 67
Comus sagittis prope occisus. 107. morbo extinctus. 280
Coloniæ Græcorum Carabactra deductæ. 291
Cognati Regis, militum genus apud Persas. 25
Conjurationes. 163. 164. 242. 317
Cophes Arsacis fil. 219
Corinthi gladii. 267
Corycum nemus. 27
Corvi. Bellicæ machinæ. 63
Corvi in Gazæ obsidione augurium. 70
Corvi Alexandro duces cum Ammonem satanam peteret. 74
Cossæi montes. 90

Craterus, Alexandro carus, Philotæ adversus. 166. *Oxynem & Zariaspem nobiles Persas defectionem moliuntes oppressit.* 303
Crocodili. 250
Cylara, Persarum diadema. 25
Cydaris amnis. 27. 28
Cyprиorum reges a Dario ad Alexandrum deficiunt. 79
Cyri castra, regio. 26. *sepulchrum.* 308. 309
Cyropolis. 205

D.

Dædala, in India regio. 254
Dahæ Alexandro se dedunt 224. 234
Daharum pernicitas 210
Damascenorum miserabilis fuga & captivitas. 47. 48
Darii armatorum numerus. 21, 22. *somnium.* 23, 24. *agminis ordo.* 24. 25
Darius invalidis quibusdam militibus manus amputat. 35
Darii acies 37. *fuga.* 42. *mater, conjux, liberi, captivi.* 43. 44. 45, 46. *Susæ depositi.* 116. *uxoris mors* 84. *& humatio.* 85. *Ad Alexandrum literæ.* 66
Darius omnia auxilia Babyloniam contrahit. 79
Darii literæ, quibus Græci milites solicitantur, ut Alexandrum interficiant, intercepte. 84
Darius legatos ad Alexandrum mittit. 86, 87
Darii ad Arbellam militum numerus. 89. 90. *& fuga.* 103, 104. *fugientis præclare dictum* 105
Darius natura simplex et mitis. 34, 136. *servorum fuorum vinctus cattivus* 140. *a suis confossus.* 142
Darii morituri verba. 143, 144
Darius, quomodo Rex Persarum factus. 151
Datathernes Spitamenis defectionis particeps, Alexandro deditur. 234
Democrates, Atheniensis, gladio se transfigit 156
Demophoon vates. 284
Didymaon templum, violatum.

latum. 202
Dimachæ, equites. 141
Dioxippus Atheniensis, pugil nobilis 293. falso a Macedonibus furti insimulatus, ignominiæ impatiens, ferroſe interimit. 294
Dorytheri, Perſarum milites. 25
Drangarum bellicoſa natio. 163
Duellum, 293
Dyardenes fluvius. 250
Dymnus in Pidias, Alexandro paratas Nicomachi exoleto aperit 163. gladio ſe interimere vult. 165

E.

ECbatana, caput Medix. 111
Epaminondas, strenuiſſimus Thebanorum dux, atque Philoſophus præſtantiſſimus. 1
Epimenes in Alexandrum conjurat. 242. conjurationem detegit. 243
Equus Solis apud Perſas. 24 25
Erasystratum Sabbatæ duellum. 198. mori. 233
Erimanthus, fluvius. 250
Erythræo mari, non a colore, ſed ab Erythro rege, nomen 250, 306, 307
Erythri Regis monumentum. 307
Erycis occiſi caput atque arma ad Alexandrum delata. 259
Euclemon, unus Græcorum captivorum. 125
Eudæmon, dux Thracum. 307
Eudemus, Atheniensis exul. 22. ejus mortuus. 23
Evergetæ, qui ante Agriaſpæ. 192
Eurydices, Amyntæ uxoris, Philippi matris, parricidia. 1, 2
Eurylocho fratri conjurationem detegit Epimenes, & ab eo interfectus manum in regem trahitur. 244 245
Eurylochi ob conjurationem detectam præmia. 244
Euryone Philippi ſoror. 1
Exceptus. 216
Exules recipi juſſit Alexander. 310

F.

Falcatæ quadrigæ. 80.
Fames & pestilentia in exercitu Alexandri. 302
Fatidici tabulus fors. 308
Fons apud Ammonis templum mirabilis. 75
Fons bitumen effundens. 111
Fons in tabernaculo Alexandri subito consectus 218
Fortunæ ludibria. 105
Fortuna Alexandro indulgendo nunquam fatigata. 233

G.

Gades Tyriorum colonia. 66
Gamaxus Rex ex quæ parte Indorum, ad Alexandrum vinctus perductus 261
Gangaba Persarum bellua. 47
Gangaridæ, quæ natio 275
Ganges, egregius fluvius. 249, 250 *maximum totius Indiæ flumen.* 275
Gaza, urbs. 67. *obsidetur* 69 *ab Alexandro capitur.* 71, 72
Globares Persepolim Alexandro tradit. 128
Gordium, Midæ civitas regia, & Gordius nodus. 20
Gordyæi montes. 83
Gortuæ gentes. 90
Græci captivi ad quatuor millia, quos Persæ variis supplitiorum modis affecerant 124, 125
Græcorum temporaria ingenia. 67
Græcorum in mentiendo lucentia, in Jovis femore Liberum Patrem esse celatum 254
Græcorum militum ab Alexandro defectio. 291
Græcos exules recepit Alexander urbi. 310

H.

Hagnon, Persi Regis frater. 264
Halys amnis. 87
Harpalus Alexandrum fugiendo, & Athenis petens, Athenis excedere subtur, & à Græcis militibus trucidatur. 310
Haustus ab Alexandro defici,

deficit. & capitur 238
Hecatompylos. 149
Hectoris, Parmenionis filii mors. 78
Hellanice, Alexandri matrix Cliti soror. 225
Henet, Veneti 21
Hephæstion, cui brachium hasta icium 107. Alexandro amicus ac fratris loco dilectus, fortiter pugnans moritur 45 316. cui tanquam Heroi sacrificari iussit Alexander. 317
Herculi Tyrii urbem dicaverant. 62
Hercules Tyrius. 59
Herculis simulacrum, maximum bellantibus Indis incitamentum. 265
Herculis scyphus. 317
Hermolaus, puer nobilis, apri causa in Alexandrum conjurat, 242
Hipsidis mors. 211
Hispania quæ & Iberia 307
Hortæ. 301. a Leonato superatæ. 303
Horratæ Macedones, & Dioxippi Athenensis, singulare certamen. 293
Horti pensiles. 113
Hydaspis amnis. 260, 261 281 282
Hyphasis fluvius 274
Hyrcanes fluvius. 272
Hyrcaniam Alexander penetrat. 153
Hyrcanum, vel Caspium mare. 154

I.

Ignis apud Persas æternus 24
Immortales milites apud Persas dicti 25
Incestus Nauranorũ 230
Indiæ sapientes 252 situs. 242 sylvæ 271, 272
Indiam nives obruunt, cum aliæ terræ fervore solis exæstuant. 250
Indus fluvius. 249
Indorum ritus. 251 Regum magnificentia. 251. 252 Sapientes, Dii. 252. Reguli Alexandro occurrunt. 252
Indi fatum occupant, seque vivos cremari volunt. 252
Indi maritimi. 302
Insidiæ, & earum lex. 163 178 240 317
Iollas, Antipatri filius, Alexandro venenum præbuit, 317, 333
Jovis cultus. 94. templa,

pla. 20. 74
Isthmiorum solemne ludicrum. 67
Jumentorum carne vescuntur milites Alexandri. 197

L.

Lacedæmoniorum & Macedonum cruentum bellum. 145. 146
Lacedæmonii à Macedonibus fusi. 146
Lacedæmoniorum & Macedonum cæsorum numerus. 147
Lacus salsus. 301
Lanificium apud Persas contumeliosum. 117
Legati Alexandri à Tyriis occisi. 57. 58
Leo magnitudinis rarissimæ ab Alexandro uno vulnere occisus. 225
Leonidas, Parmenionis intimus; & ejus cohors. 191
Liber Pater in Jovis femore celatus. 254 ejus terminus. 216. triumphum imitatur Alexander. 303. 304
Lignum igne duratum. 22
Lycius, Alexandro vias dux Persidem intranti factus. 121
Lyncestes Alexander. 183
Lysimachus, qui post Alexandrum regnavit, et feram eximiæ magnitudinis solus occidit, an ab Alexandro leoni objectus. 225

M.

Macedonum contra Darium acies. 26, 25 mysteranda taminitonia. 315
Macedonibus, privilegiis concessis, ignovit Alexander. 316
Macedonum lex, qua cautum erat, ut propinqui eorum, qui Regi insidiati erant, cum ipsis necarentur. 178 244. exercitus seditionis vocibus Alexandrum increpat. 283. luctus super morte Regis Alexandri. 318. 319 contentio, quis Alexandrum vulneratum ferre debeat. 204 sumtuose Alexandri lectus venetur. 225. à Spatamene edita cædes. 310 211
Macedones, jure interfectum Clitum, decernunt.

nunt. 230
Macedonum mos in capitalibus rebus. 169. alloquendi Regem. 279. ſanctiſſimum cocuntium pignus. 238. cum Lacedæmoniis cruentum bellum. 145, 146. muris futuræ urbis polentam deſtinandi ritus. 78
Macedones liberos adultos Regibus tradebant. 114 eorum munia. 241
Macedonum exercitus per decem dies Libero Patri operatus. 254. confitetur, ſe unius Alexandri ſpiritu vivere. 288. ſolenne munus humandi ſuos. 120. in faucibus Syriæ cæſorum numerus. 43. ad Arbellam cæſorum numerus. 147. & Lacedæmonem. 147
Macedones Lacedæmonios in fugam vertunt. 146
Macedones ſub Perſarum ſatellitum miniſteria redacti. 315
Macedonũ mos luſtrandi exercitus. 300. tumultus. 149
Macedonas ſumitet, divinos honores Alexandro negaſſe. 319
Magia, non ars, ſed vaniſſimi cujuſque ludibrium. 195
Mallorum regio. 282
Maracanda, urbs. 206. 207, 216
Mardorum gens bellicoſiſſima. 129
Mareotis palus. 73
Margiana urbs. 218
Marſyas, fluvius. 19
Mazæus, Darii Prætor. 80
Mazæus Babyloniam Alexandro tradit. 111
Medus, amnis. 121
Meleager. 261. infeſtus Perdiccæ. 324. in templo occiſus. 331
Melo, Darii interpres. 141
Memaceni, Alexandri legatos, vino prius ebrios, occidunt, hinc obſidio graviſſima, & Alexander ſaxo graviter vulneratus. 206
Memnonis celebrata regia. 77
Memnon Arachoſius datus Præfector. 192. & ejus mors. 303
Memphis Alexandro tradita. 73
Menedemus inſidiis à Spitamene circumventus.

tus. 210
Menedemi cædes. 211
Memidas sagittis prope occisus. 107
Mennis, urbs. 111
Meros, mons. 254
Mesopotamiæ æstus. 332
Metronis insidiæ Alexandro paratæ detectæ Ceballinus. 164 165
Miletum captum. 67
Militaris disciplina ab Alexandro reformata. 115
Minervæ cultus. 94
Mirabile Orientis. 112
Mithridati ne Alexandro detur. 69
Mœris, Pathalyæ Rex. 297
Monumenta expeditionis Alexandri in India. 270
Mallinus, scriba Alexandri. 257
Murices ferri. 95
Musicam in domos redactæ. 295. ab Alexandro desistentes, rursus in potestatem redactæ. 296

N.

NAbarzanes, Darii prætor. 33. ejus proditio. 133. occiso Dario Hyrcaniam petit. 142. ejus ad Alexandrum literæ, 153, 154 accepta fide Alexandro occurrit. 158
Nasamones, natio. 74
Naturam turrentes stupro coire cum liberis jussi. 230
Niceæ urbs ab Alexandro condita. 281
Nicanor, Parmenonis filius, mors. 163
Nicanoris nobilis juvenis, temeritas atque audacia. 262
Nicomachus, exoletus, Ceballino fratri insidias Alexandro paratas detegit. 164
Nicostratus in Alexandrum committit. 242
Nysa, Indiæ urbs. 253

O.

OCeanum videndi Alexandri pervicax cupido. 298
Ochus, æstus. 259
Ochus, octoginta fratres Sysigambis eodem die trucidavit. 320 ejus filiæ 43. & neptis captiva. 148
Ochus,

Ochus, amnis. 218
Olympias, Neoptolemi Molossorum Regis filia. 3
Olympiadis & Antipatri simultas. 316
Olympias, Alexandri mater, immortalitati consecratur. 291
Orientis mirabile. 112
Orta, vide Horta.
Orsines, Persargadarum Satrapes. 307. secreto à Bagoa spadone strangulatus. 308. jussu Alexandri occisus. 309
Oxartes qualis Alexandri legatus. 231
Oxatres, Darii frater. 142. 203
Oxyatres, Prater Bactrianorum. 295
Oxydates, Mediæ praefectus. 235
Oxus fluvius. 195. 218
Oxycanus, Indorum Rex occisus. 296
Oxydracarum regio. 282
Oxines Persis, defectionem moliens, à Craterο oppressus. 303

P.

PAlatyron, Herculis templi sedes. 56
Parapamisadæ, agreste hominum genus. 192, 193
Parmenio Philippum Alexandri medicum criminatur. 30. in occidendo Attalo minister Alexandri. 183
Parmenonis ad filios literæ 170. occidendi negotium Polytamanti ab Alexandro datum. 189
Parmenio à Cleandro occisus. 190
Parmenonis truncum corpus militibus adsepulturam datum, & caput ad Alexandrum delatum. 191
Paropamisus mons. 198
Parthieni quondam ignobilis gens, nunc caput omnium, qui post Euphratem & Tigrim amnes siti, Rubro mari terminantur. 149
Pasas Thessalus. 328
Pasargadum conditum à Cyro. 128
Pasitigris fluvius. 117
Pathalyæ gens. 297
Patron, dux Græcorum militum. 135
Perdiccas sagitta propè occisus. 107
Perdiccæ infestus Meleager. 324
Perdiccas trecentos Macedonas

cedonas elephantis in conſpectu totius exercitus obiicit. 331
Perſagadũ à Cyro conditum. 137
Perſæ ſatellites Macedonas ad ſupplicia trahunt. 315
Perſæ arcana Regũ mira celant fide, & linguam gravius quam ullum probrum caſtigant. 69
Perſarum ad Arbellam cæſorum numerus. 107. cæſorũ cadavera ſepeliri iubet Alexander. 45. fœminæ non aliud magis in contumeliam accipiunt, quam lanx manus admovere 117. luctus ſuper morte Regũ Alexandri. 318 in fanicibus Syriæ cæſorũ numerus. 43. regia cedro ædificata incenſa. 130
Perſis corporis ſui cuſtodiam tradit Alexander, eiſque Macedonica impoſita nomina. 315
Perſis, regio, ſub Vergiliarum ſita ſidus. 128
Perſepolis, caput regni Darii. 67
Peſtilentia & fames in exercitu Alexandri. 302
Petra, quam occuparat Arimazes Sogdianus. 218, 219
Phalanx Alexandri. 38
Phegelas Rex. 274
Philippus, Amyntæ filius, Alexandri pater, primus omnium Regum eius gentis, Macedoniæ regnum ad ſummam potentiam evexit, totam Græciam ſubegit, & Illyrios ac Thebanis obſeſſus datur. 1. ab Epaminonda inſtitutus. 1. 2
Philippi ſomnium ſuper nativitate Alexandri 3
Philippus Acarnan, medicus Alexandri; quem criminatur Parmeno. 38
Philippi, Lyſimachi fratris, indoles rara 232. mors. 233
Philotas in Alexandrum conjurat. 164
Philotæ cauſæ invectæ. 168
Philotas ad quæſtionem tractus. 178
Philotæ in tormentis contumacia. 178. 179. confeſſio. 179
Phradates. 153. regnũ affectaſſe ſuſpectus, juſſu Alexandri occiſus 309

Phra-

Phrataphernes Alexandro se dedit. 155
Pithon Musicanos rebellantes in potestatem redegit. 296. *in comitis pro Ardæo.* 325
Polydamanti, Parmenonem longe acceptissimo, negotium occidendi Parmenionis ab Alexandro datur. 189
Polyperchon regionem, quæ Bubacene appellatur, in deditionem redegit. 238 *in custodiam traditus.* 356
Polystratus, in Darium confessum incidit. 143
Polytimetus, amnis. 217
Porus Rex. 261. *in ulteriore ripa Hydaspis consedit, transitu prohibiturus hostem Alexandrum.* 262. *Taxilu Regis fratrem telo transfigit.* 268
Prometheus in rupe ad Caucasum vinctus. 194
Ptolemæus, Philippo genitus, telo venenato saucius. 297
Puer ingenuus Saturno immolari solitus. 62
Pugnæ nova forma. 281, 282
Pylæ Amanicæ. 36
Pylæ Susidæ. 119
Pylæ, arctissimæ fauces. 26
Pyramus fluvius. 27
Pythagoras, Rex Cypriorum. 60
Pythor. Vide *Pithon.*

Q.

Quadrigæ falcatæ.

R.

Rhinocoros. 271
Rhodii urbem suam portusque Alexandro dedunt. 67
Rhodagus, fluvius. 163
Roxane, Alexandro connubio iuncta. 237. *ex eo prægnans.* 322, 323

S.

Sabaces, prætor Ægypti. 41
Sabes rex. 296
Sabracæ, gens, populi, non Regũ imperio regi solitam, in fidẽ accepti. 296
Sacæ, gens Scythica. 216
Sagittarum Indicarum magnitudo. 251, 286
Samaritæ Andromachũ, in Syria Alexandri Præfectum, cremariũt. 78

San-

Sangarius fluvius. 20
Sanguis apud Macedonas è pane manavit, & ex fornacibus apud Tyrios. 57
Sapientes Indiæ. 262
Sarcinas primum suas, deinde totius exercitus, incendi præcipit Alexander. 160
Sarisßophori hastati. 101
Satibarzanes ab Alexandro defecit. 192
Satibarzanis & Erigyi duellum 198
Satrapene, regio. 115
Saturno olim ingenuus puer immolari solitus. 62
Scenitæ, Æthiopes. 74
Scythæ, bellicosissima gens, rapto vivere assueti. 69
Scythæ Abii. 200
Scythis non ut ceteris Barbaris, rudis sensus est. 212
Scytharum fuga. 215
Scythæ petunt, ut Alexander Regis sui filiam matrimonio sibi ungat. 224
Semiramis. 206, 291. *Babylonem condidit* 112
Serpentes insuetæ magnitudinis. 271. *squamis fulgentibus.* 272
Seuthes Odrysas populares suos Thracas ad defectionem compellit. 310
Siculenses, natura vitii adulatores. 239
Sidon urbs, vetustate & conditorum fama inclyta 52. *eam condidit Agenor.* 65
Simoïsius, Phlotæ amnis. 183
Sthenes, Persis. 33
Stris in exercitu Alexandri. 199
Sogdianorum defectio 205. *deserta* 217 *captivorum, cùm ad mortem ducerentur, lætitia.* ib.
Solenses, apud Persas. 25
Solis aquæ, ad Ammonis sitim extinctam. 75
Somnium Alexandri, super valetudine Ptolemæi. 297
Sophites regnum. 278
Sopolis, Hermolai pater. 245
Sostratus cum Hermolao occidendi Alexandri consilium capit. 242
Spitamenis in Bessum insidiæ. 201
Spitamenes ab Alexandro defecit 205. *transfuga,*

fuga, Macedonum præſidio deſecto, Maracanda urbem occupat. 206, 207. Menedemo inſidias tendit 210. Macedonas cædit. 211. Bactra profugit 216. eius uxorem amat. 233 & caput abſciſſum ad Alexandrum defertur. 234
Statyra Darii filia. 66
Stupro coire cum liberis, apud Naſamones parentibus fas eſt 230
Sunium, promontorium Atticæ terræ. 310
Suſam Alexander ingreditur. 116
Suſidæ Pylæ. 119
Suſitanorum deſerta. 199
Symmachi temeritas atque audacia 262
Syracuſani Africam uerunt. 62
Syſigambis, Darii mater. 26. Alexandri captiva 43 44 46 conſtantia illius in mœrore. 101. Suſa ab Alexandro relicta. 116 eius luctus ſuper morte Alexandri, fratres octoginta, & mors. 320
Syſimithres, Nauræ ſatrapes. 230

T.

Talas, oppidum. 140
Tanais, fluvius. 149
Taxon urbs. 28
Taxon Agrianorum Præfectus. 118
Taurus, mons. 194
Tecues, Regis, 260
Tenedos Alexandro deditur. 68
Terpiltes, ſatrapes, Alexandri juſſu interfectus. 295
Thaïdis pellicis conſilio, Perſarum regia incenditur. 130
Thaleſtris, Amazonum Regina 158
Theatius, Athenienſis 126
Thebæ, Tyriorum colonia. 66
Thermodoon, fluv. 158
Thraces Odryſius ad defectionem compellit Seuthes. 310
Thymodes Mentoris filius. 23
Thymondas, dux. 34
Tigris, fluvius, à celeritate dictus. 81
Timæi virtus, & mors. 286
Titoni celebrata regia. 77
Tranandi amnem conſilium novum. 200, 201

Trium-

Triumphus Alexandri, ad imitationem Liberi Patris. 303, 304
Troglodytæ, Arabes. 74
Typhonis ſpecus. 27
Tyriotes, ſpado, Dario uxoris mortem nuntiat. 85
Tyrii literas invenere. 66 *Alexandri legatos occidunt.* 57. *conjuges liberoſq; devehendos Carthaginem tradunt.* 62. *expugnatorum ſupplicia.* 65
Tyri conditor. ibid. *obſidione fatigatur Alexander.* 63
Tyrus Herculi dicata. 62. *ab Alexandro capitur.* 65

V.

Venatici canes nobiliſſimi. 274
Venenum, quo Alexander extinctus eſt. 333
Venetorum origo. 21
Vergiliarum ſidus. 128
Victoriæ cultus. 94
Vxii. 117 *Alexandro dedunturi.* 118

X.

Xenippa, regio. 230

Z.

Ariaſpes, Perſes, deſectionem moliens, à Cratero oppreſſus. 301
Zoberis, amnis. 153
Zopyrio, Thraciæ præpoſitus, proceſſu cum toto exercitu oppreſſus. 31

FINIS.